

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 37.

Lördagen den 29 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsändringar.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Westman* att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts ifrågavarande öppna brev.

Med anledning härav lämnades ordet till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Westman*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 325, angående vissa grundlagsändringar.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 178 punkten 1:o) föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må besluta, att *ordinarie manlig lärare vid folkskola* skall efter en övergångsperiod av fyra och ett halvt år, alltså från och med den 1 juli 1942, hänföras till lönegraden B 17 i den under 9 § avlösningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451, jfr 270/1925) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, införda löneplanen ävensom från och med nämnda tidpunkt åläggas en tjänstgöringsskyldighet av 39 veckor årligen; skolorna sagda övergångsperiod så anordnas, att sådan lärare från och med den 1 januari 1938 hänföres vid skolor med en lästid av högst 36 veckor årligen till lönegraden B 15, vid skolor med en lästid av mer än 36 men ej 39 veckor till lönegraden B 16 och vid skolor med en lästid av 39 veckor till lönegraden B 17, och att sådan lärare, som den 1 juli 1940 åtnjuter avlöning enligt lönegraden B 15, skall från och med sistnämnda dag uppflyttas till lönegraden B 16, i samband varmed ordinarie manlig lärare vid folkskola åläggas en tjänstgöringsskyldighet av lägst 36 $\frac{1}{2}$ veckor årligen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att *ordinarie manlig lärare vid folkskola* skall från och med den 1 juli 1938 hänföras till lönegraden B 17 i den under 9 § avlösningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451, jfr 270/1925) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, införda löneplanen, därest lästiden utgör 39 veckor årligen, till lönegraden B 16, därest lästiden utgör 36 $\frac{1}{2}$

veckor årligen, och till lönegraden B 15, därest lästiden utgör $34\frac{1}{2}$ veckor årligen, samt att lönen skall under förra hälften av kalenderåret 1938 utgå på sätt statsutskottet i sitt utlåtande nr 140 angivit.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 60.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 583, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 73 ja och 137 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 149 ja och 197 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 178 punkten 2:o) föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må besluta, att *ordinarie kvinnlig lärare vid folkskola* skall, på sätt under 2. angivits beträffande manlig sådan lärare, åtnjuta lön två lönegrader lägre än manlig lärare, dock utan rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att *ordinarie kvinnlig lärare vid folkskola* skall hänföras till samma lönegrad som manlig lärare, dock utan rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 70.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 584, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 70 ja och 136 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 133 ja och 206 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 178 punkten 3:o) föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må besluta, att *ordinarie lärare vid småskola* skall efter en övergångsperiod av fyra och ett halvt år, alltså från och med den 1 juli 1942, hänföras till lönegraden B 9 i omfördälda löneplan ävensom från och med nämnda tidpunkt åläggas en tjänstgöringsskyldighet av 39 veckor årligen; skolande sagda övergångsperiod så anordnas, att sådan lärare från och med den 1 januari 1938 hänföres, på sätt under 2. angivits beträffande ordinarie manlig lärare vid folkskola, till lönegraderna B 7, B 8, respektive B 9 och att sådan lärare, som den 1 juli 1940 åtnjuter avlöning enligt lönegraden B 7, skall från och med sistnämnda dag uppflyttas till lönegraden B 8, i samband varmed ordinarie lärare vid småskola åläggas en tjänstgöringsskyldighet av lägst 36 $\frac{1}{2}$ veckor årligen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att *ordinarie lärare vid småskola* skall, på sätt under 2. angivits beträffande ordinarie manlig lärare vid folkskola, hänföras till lönegraderna B 9, B 8, respektive B 7.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och vteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 44.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 585, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 82 ja och 122 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 173 ja och 166 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Westman**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gabrielssons interpellation angående förhindrande av enskilda skogsspekulan-<sup>Ang. för-
hindrande av
enskilda
skogsspeku-
lanners förvärv
av bondejord-
bruk.</sup>ters förvärv av bondejordbruk, erhöU ordet och anförde: Herr talman! Herr Gabrielsson har frågat mig, huruvida det vore för mig känt att värdefulla bondejordbruk i stor utsträckning förvärvades av enskilda skogsspekulanter för att tillgodogöra sig skogsavkastning, och huruvida jag eventuellt ämnade vidtaga åtgärder för att genom lagstiftning förbjuda sådana förvärv. Samtidigt har interpellanten såsom exempel anfört vissa fall från Västerbotens län på att självständiga jordbruksfastigheter förvärvats av skogsspekulanter på sådana villkor att köparen, efter att ha till det yttersta avverkat skogen, icke blott kunnat betala hela köpeskillingen för fastigheten utan därutöver erhållit en betydande vinst. Dessa fall skola ha inträffat under fjolåret som en följd av den inträdda högkonjunkturen inom träindustrin. Också från Västernorrlands län skola ett flertal liknande fall ha inrapporterats.

För att få närmare kännedom om förekomsten av sådana missförhållanden som interpellanten omtalat och om behovet av åtgärder på området har på mitt föranstaltande en preliminär utredning verkstälts genom att yttranden i ämnet inhämtats från jordbrukskommissionerna i de norrländska länen samt vissa

Ang. förhindrande av enskilda skogsspekulanter förvärv av bondejordbruk.
(Forts.)

skogrika län i mellersta och södra Sverige, nämligen Kopparbergs, Värmlands, Jönköpings och Kronobergs län. Då det legat nära till hands att misstänka, att man här åtminstone delvis hade att göra med bulvanköp, ha upplysningar samtidigt infördrats, huruvida inom respektive kommissioners verksamhetsområden fast egendom förvärvats eller innehades av personer som kunde antagas vara bulvaner, samt i vad mån sådana bulvanförhållanden avvecklats. Uppgift har också begärts rörande de åtgärder, som kommissionerna i anledning av inträffade fall av bulvanskap vidtagit under de senaste fem åren eller övernägva.

De inkomna uppgifterna synas ge vid handen att, vad beträffar förekomsten av *spekulationsköp*, förhållandena gestalta sig ganska olika i olika delar av landet.

Inom vissa av de län undersökningen omfattat uppges spekulation i skogsfastigheter icke bedrivs i någon nämnvärd omfattning. Jordbrukskommissionen i *Jönköpings län* framhåller sålunda, att sådan spekulation givetvis alltjämt förekommer, särskilt under uppåtgående skogspriser. Kommissionen har dock ansett sig kunna tryggt påstå, att sådana huvudlösa försäljningar som exemplifierats i interpellationen icke förekomma i *Jönköpings län*, enär skogs- och fastighetsägarna litet var ha ganska god reda på vad skogen är värd och knappast någonsin numera försälja någon skog utan att först ha låtit räkna och uppskatta skogen genom sakkunnig person. Enligt kommissionens mening torde också skogsvårdsstyrelsen i regel tillse att ingen sådan överavverkning får förekomma, att fastigheten därigenom råkar i sådant läge att dess fortsatta bestånd som jordbruksfastighet äventyras efter försäljning till ny ägare. Från *Värmlands län* meddelas att, såvitt den därvarande jordbrukskommissionen har sig bekant, någon påtaglig ökad livlighet i fråga om förvärv av jordbruksfastigheter icke förmärkts inom länet. Jordbrukskommissionen i *Gävleborgs län* har uttalat, att fastighetsförvärv i spekulationsyfte nog förekomma här och var inom länet men icke i den omfattning och på sådant sätt, att särskilda lagstiftningsåtgärder kunna anses påkallade. Vad beträffar *Jämtlands län* synas även där uppträda enskilda skogsspekulanter, som inköpa bondejordbruk endast i syfte att tillgodogöra sig skogsavkastningen. Jordbrukskommissionen uppgiver emellertid, att detta icke förekommer i så stor omfattning att någon allmän fara förefinnes för spolierande av de besuttna böndernas jordbruk. Förvärven påginge så att säga i normal omfattning, och någon utpräglad tendens till ökning kunde icke förmärkas hittills men vore tänkbar, om den rådande högkonjunkturen på trävarumarknaden komme att fortgå under längre tid.

Jordbrukskommissionen i *Västernorrlands län* har likaledes vitsordat att sådan handel med fastigheter, som berörts i interpellationen, förekommer inom länet. Enligt kommissionens mening är emellertid detta, åtminstone vad *Västernorrlands län* beträffar, en företeelse som gör sig märkbar under såväl hög- som lågkonjunktur. Såvitt för kommissionen vore känt hade någon nämnvärd ökning under senaste tiden icke förmärkts. Antalet fastighetsköp av nu avsedd beskaffenhet, som avslutats under åren 1936 och 1937 eller under något av åren närmast därförut, har för länets vidkommande uppgivits till 25 å 30 stycken. Från *Kopparbergs län* uppgives, att till följd av de nu rådande höga virkespriserna fastigheter med tillhörande god skog sedan något år försålts i rätt stort antal inom länet, samt att det är väl känt för jordbrukskommissionen därstädes, att många sådana fastigheter förvärvats av skogsspekulanter. Några oskäligen vinster ha emellertid icke veterligen gjorts på dessa fastighetsköp; de mest uppenbara vinsterna synas ha

Ang. förhindrande av enskilda skogsspekulanter förvärv av bondejordbruk.

(Forts.)

uppstått vid köp som ägt rum för något mera än ett år sedan, då fastighets- och virkespriserna voro låga.

Mest framträdande torde de påtalade förhållandena vara inom de båda nordligaste länen. Jordbrukskommissionen i *Västerbottens län* har visserligen ej kunnat kontrollera de av interpellanten lämnade uppgifterna om spekulationsköp, som under år 1936 gjorts inom vissa socknar av länet, men kommissionen säger sig icke ha någon anledning att betvivla uppgifternas riktighet. Att enskilda skogsspekulanter förvärvat bondehemman för att tillgodogöra sig skogen har i viss utsträckning förekommit inom länet sedan flera år tillbaka med ökning i tider av högkonjunktur på trävarumarknaden. Vad slutligen beträffar *Norrbottens län* har jordbrukskommissionen sig bekant, att i ett flertal fall enskilda spekulanter, bosatta inom och även utom länet, förvärvat hemman och delar av sådana inom länet för att utnyttja därå befintliga skogstillgångar på kortast möjliga tid i vinstsyfte. Anledning till försäljningarna har i regel varit ekonomiskt trångmål för ägarna. I och med den inträffade högkonjunkturen inom trävaruindustrien skola dessa förvärv ha ökat avsevärt i omfattning.

Att fastighetsaffärer av nu ifrågavarande slag till sina verkningar kunna bli mycket skadliga, särskilt då det gäller skogsfastigheter och jordbruksfastigheter med skogsmark, har ganska allmänt framhållits i yttrandena. Också har man på de flesta håll vitsordat angelägenheten av att en sådan trafik i möjligaste mån förhindras. Olika förslag till åtgärder i detta syfte ha framkommit. Jordbrukskommissionen i *Värmlands län* anser att det skulle kunna bli till god nytta, om genom det allmännas försorg anordnades en *upplysningsverksamhet* rörande lämpligheten av sakkunnig värdering av skogsbeståndet, innan försäljning eller upplåtelse av avverkningsrätt sker. Jordbrukskommissionerna i *Kopparbergs*, *Västernorrlands*, *Jämtlands* och *Västerbottens län* ha för sin del förordat *lagstiftningsåtgärder* till hämmande av spekulationer. Sålunda har ifrågasatts en utsträckning av skogsvårdslagstiftningen, innefattande vissa inskränkningar i rätten till avverkning å nyförvärvad fastighet. Såsom andra framkomliga vägar framhålles införande av ett koncessionsförfarande för förvärv av skogsfastighet och jordbruksfastighet med skog samt bestämmelser om skyldighet för köparen att styrka, att han icke äger annan sådan fastighet, och om förbud mot försäljning av fastigheten förrän efter viss tid, i förening med bosättnings- och mantalsskrivningstvång för köparen. I detta sammanhang har emellertid understrukits vikten därav att vid de nya föreskrifternas utformning nödig hänsyn tages till den lojala fastighetshandelns intressen. — Jordbrukskommissionen i *Jönköpings län* har visserligen funnit det önskvärt, att man genom lagstiftning kunde få till stånd en mindre hårdhänt skogsavverkning i de åsyftade fallen, men samtidigt framhållit att en sådan lagstiftning skulle medföra ett så väsentligt ingrepp i den enskildes rätt, att den fullt legitima affärsverksamheten därigenom skulle lida avbräck till skada även för skogsägarna. Med hänsyn till förhållandena inom *Jönköpings län* har kommissionen i varje fall velat tillråda stor varsamhet för den händelse lagstiftningsåtgärder skulle anses böra tillgripas.

Vad därefter angår *bulvanköpen* vill det synas av jordbrukskommissionernas yttranden, att sådana köp numera på de flesta håll äro ganska sällsynta, samt att de bulvanförvärv som tidigare gjorts numera i allmänhet ha avvecklats eller i varje fall äro föremål för prövning.

Från *Kronobergs*, *Jönköpings*, *Värmlands*, *Kopparbergs*, *Jämtlands*, *Västerbottens* och *Norrbottens län* meddelas sålunda att, såvitt för vederbörande

Ang. förhindrande av enskilda skogsspekulanter förvärv av bondejordbruk.
(Forts.)

vore känt, inga eller blott enstaka fall av bulvanköp förekommit under senare år, samt att jordbrukskommissionerna till följd därav endast undantagsvis haft anledning till ingripande. Emellertid framhålles i flera av yttrandena, att kommissionerna alltjämt ha sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande förhållanden. Att lagstiftningen på detta område även i nu nämnda landsdelar fyllt en ej ringa uppgift framgår bl. a. därav, att endast inom Jämtlands län den numera slutförda avvecklingen av äldre bulvanförhållanden omfattat ej mindre än 391 fastigheter.

Jordbrukskommissionen i *Västernorrlands län* har meddelat, att under senaste tiden till kommissionen inkommit anmälningar rörande fastighetsköp, som kunna misstänkas falla under bulvanlagens bestämmelser. Dessa förvärv skola undersökas av kommissionen, som också har för avsikt att söka utröna, huruvida de nya ägarna till försålda bulvanfastigheter till äventyrs likaledes äro att anse såsom bulvaner. Även inom *Gävleborgs län* synas, enligt därvarande jordbrukskommissions uppgift, på senare tid fall av bulvanskap ha förekommit i ej ringa omfattning. Ett flertal anmälningar härom har av kommissionen ingivits till länsstyrelsen och äro f. n. beroende på dess prövning. Sistnämnda kommission har i detta sammanhang velat rikta uppmärksamheten på vissa bankers innehav av fastigheter, som av dem inropats på exekutiv auktion, samt ifrågasatt en skärpning av gällande lagbestämmelser till förhindrande av att sådana fastigheter under längre tid kvarstanna i bankernas ägo.

Den verkställda förberedande utredningen synes mig bekräfta, att missförhållanden av den art interpellanten omnämnt i ej ringa omfattning förekomma i vissa delar av landet. Även om de skadliga verkningarna av en sådan osund spekulation i skogsfastigheter ej framträda lika starkt överallt, är det dock enligt min mening ett allmänt intresse att söka stävja detta slags affärsverksamhet. Jag kan med hänsyn härtill ansluta mig till kravet på åtgärder i sådant syfte. Såsom interpellanten framhållit och jämväl understrukits i åtskilliga av de nu inhämtade yttrandena är emellertid lösningen av ifrågavarande spörsmål förenad med betydande svårigheter. Angeläget är naturligen, att största möjliga effektivitet ernås utan att fastighetsägarnas befogade anspråk på att få förfoga över sin egendom likväl trädas för nära. Olika utvägar böra därvid komma under omprövning. Enligt vad jag inhämtat kommer chefen för jordbruksdepartementet att lämna en redogörelse för vissa övertväganden, som redan ägt rum inom nämnda departement. Vid den fortsatta utredningen torde de uppslag som framlagts i jordbrukskommissionernas yttranden även komma i betraktande och utgöra ett värdefullt material.

Vad särskilt beträffar bulvanköpen vill jag med anledning av vad som förekommit framhålla, att en bank lika väl som annan köpare är underkastad bulvanlagen. Att bankerna icke missbruka den rätt de äga enligt banklagen att under vissa förhållanden viss tid inneha av dem inropad fastighet, åligger det bankspektionen att tillse. För min del kommer jag att uppmärksamt följa utvecklingen för att efterse, huruvida de möjligheter att komma till rätta med bulvanköpen, som lagen erbjuder, äro tillräckliga.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det svar, som han har lämnat på min interpellation, och jag ber särskilt att få tacka för den utredning, som han i anledning därav verkställt och som har konstaterat, att de missförhållanden, som jag har påstått råda, också i verkligheten finnas. Jag är också tacksam för statsrådets löfte, att jordbruksministern kommer att

Ang. förhindrande av enskilda skogsspekulanter förvärv av bondejordbruk.

(Forts.)

lämna en redogörelse för vad som vidtagits i frågan inom jordbruksdepartementet.

Då sålunda vad jag har velat ha framfört i huvudsak har blivit tillgodosett i det svar, som statsrådet lämnat på interpellationen, har jag inte någon anledning att närmare ingå på några detaljer. Jag vill emellertid i detta sammanhang understryka, att jag ingalunda har velat komma åt det lojala fastighetsförvärvet, och det skulle vara beklagligt, om man genom en lagstiftning i av mig önskad riktning skulle åstadkomma några svårigheter i den vägen. Jag hoppas, att man vid utarbetandet av den lag, som jag anser vara nödvändig, också tar behörig hänsyn till detta.

Jag vill också understryka, att jag ingalunda på något sätt velat komma åt bolagen, vilken uppfattning man kanske kunnat få av den redogörelse, statsrådet lämnade angående bulvanköpen. Jag för min del ser hellre, jag kan säga det öppet och ärligt, att ett bolag innehar en jordbruks- eller skogsfastighet än en skogsspekulant, som egentligen inte har någon annan strävan än att ta ut vad som är möjligt att få från skogen och sedan i regel låter fastigheten förfalla. Det kan inte förvåna, att jag, som har ägnat större delen av min levnad till att skaffa jord åt folk — jag har ju deltagit i egnahemsverksamheten i 28 år och dessutom i flera utredningar rörande samma frågor — blir ledsen, när jag ser rejåla bondehemman övergå i skogsspekulanter ägo, samtidigt som staten offrar miljoner och åter miljoner för att skaffa bärkraftiga jordbruk åt folk. Det är detta, som föranlett mig att ta detta initiativ, och jag uttalar min förhoppning, att det också skall komma att leda till ett positivt resultat.

Herr Wohlin: Herr talman! Herr Gabrielssons interpellation har riktat uppmärksamheten på en av de minst sympatiska och mest skadliga formerna för den ekonomiska verksamheten i landet. I äldre tider var det icke möjligt att spekulera i svensk jord och svensk skog, men sedan det merkantila tänkesättet trängt igenom under 1800-talet i samband med den s. k. liberalismens genombrott, har även på jordbrukets område svårartade skadeverkningar uppstått i form av osund handel och spekulation med svensk jord och skog. Det har gått så långt, att under de senaste årtiondenas högkonjunktur jorden och skogen i detta land — vilka borde vara det mest stabila i vårt ekonomiska liv och utgöra det oföränderliga underlaget för en välmående jordbrukarbefolkning — kastats ut i spekulationens virvlar ungefär som börs-papper. Man har köpt och sålt jordegendomar utan annat syfte än att förtjäna pengar på sina handelstransaktioner. Man har vanvårdat fastigheterna under tiden och drivit det så långt, att jordvärdena många gånger på ett oskäligt sätt uppskrivats med en påföljande våldsam tillväxt i skuldsättningen för dessa jordbruks nya tillträdare. Hela denna utveckling är djupt att beklaga och botten i en allmän uppfattning av ekonomiska ting, som det borde vara allas uppgift att samfällt söka vrida tillbaka i en sundare och naturligare riktning.

1918 stod den dåvarande svenska regeringen och riksdagen ungefärligen inför samma problem som nu, ehuru förhållandena för 20 år tillbaka voro mer accentuerade i ogynnsam riktning än för närvarande. Den dåvarande regeringens justitieminister tillgrep de sista månaderna av riksdagen åtgärden att tillkalla några personer för att söka finna åtminstone några utvägar mot den skadliga jordspekulationen. Såsom ett av de väsentligaste resultaten härav framkom en provisorisk lag mot skövling av ungskog, som på den tiden var

Ang. förhindrande av enskilda skogsspekulanter förvärv av bondejordbruk.
(Forts.)

av stor betydelse, eftersom de nya skogsvårdslagarna då ännu icke existerade. Det var herr Eliel Löfgren, som då tog detta initiativ. Nu ligger saken självfallet så till vida på annat sätt, att den vägen icke är lika aktuell, utan departementschefen står inför andra och svårare lagstiftningsproblem, när det gäller att söka bemästra den av honom med rätta såsom skadlig karakteriserade företeelse, varom här är fråga. Jag uttalar en livlig förhoppning, att det måtte finnas möjligheter för den nuvarande regeringen — som ju icke kan se på dessa ting på samma sätt, varpå de under de gångna årtiondena betraktats av en hel del människor i vårt land, vilka ha varit genomträngda av penningjakten i dålig merkantil anda — att finna utvägar i syfte att på ett effektivt sätt råda bot på den skadliga spekulationen i svensk jord och skog och då närmast svensk bondejord och därtill hörande skogsområden. Skulle det visa sig, att de lagstiftningsmöjligheter, som här stå till förfogande, icke räcka för ändamålet — det är ju en juridisk fråga, på vilken jag saknar kompetens att närmare ingå — och att denna utveckling fortsätter under kommande år och årtionden, då är det min uppfattning, att hela den jordäganderätt, som utbildats under det liberala tidsskedet och vars stora betydelse för jordbrukarnas frihetskänsla visserligen har varit av alla erkänd, likväl därmed också visat sin avigsida på ett sådant sätt, att statsmakterna framdeles måste komma till en omprövning av hela denna jordäganderätts grundvalar, varvid vissa äldre svenska jordäganderättssystem och jordrättstitlar kunna komma i åtanke. Det är min förhoppning, att så icke skall behöva ske, utan att man skall lyckas på andra vägar råda bot på den företeelse, varom här är tal. Men om man icke lyckas därmed och om den merkantila anda, som i våra dagar råder inom det svenska folket, får fortsätta att utbreda sig, då är det fara värt, att grunderna för den nuvarande svenska jordäganderätten kunna komma att rubbas.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Herr Wohlin och jag ha tillsammans kamperat i jordkommissionen. Där stodo vi ibland på den vänstra flygeln, ibland hade vi också skiljaktiga meningar. Men jag kan ju i stort sett, herr talman, instämma med Wohlins eko i åtskilligt från de tiderna, då vi voro samlade i en kommission, som ville något, herr talman, och fick vilja någonting — det är det allra huvudsakligaste — fick vilja någonting!

Det är nog inte så, som Wohlin nu påstår, att liberalismen ensam bär skulden. Denna ligger ju däri, att alla partier i vår tid, blivit kuvade och merkantiliserade på det sättet, att de inte förstå jordens verkliga värde för folket, den gamla statskonsten, att »land skall med lag byggas» eller välsignelsen av den rätta jordfördelningen. Friheten och kulturen vila i mycket, ytterst på en rätt fördelning av jorden. För närvarande bottna svårigheterna bland annat och icke minst i fåfäng väntan på en regering, som vill se frågorna på det sättet. Det är, som sagt, inte ensamt liberalismens fel, utan det är utvecklingens och naturlagarnas skuld. Det är inte värt att skylla på människorna och deras små partier för dagen. De äro rö för vindarna och kunna föga hjälpa.

Nu må jag i fråga om det här spörsmålet, som även återkommer i min interpellation i dag, erinra justitieministern därom, att det inte är förenat med så stora svårigheter att åstadkomma något. Ty det är så, herr justitieminister, i all synnerhet då det gäller de robusta jordfrågorna, att där det finns en vilja, där finns det också en väg, och vägen kan vara ganska lätt funnen, om man vill saken. Sålunda vet jag inte, varför man inte skulle kunna syssla med att formulera en provisorisk lag redan vid denna riksdag för att förekomma en del av den förste interpellanten befarade ytterligare utsvävningar på det här om-

Ang. förhindrande av enskilda skogsspekulanter förvärv av bondejordbruk.

(Forts.)

rådet, en lag, som ansluter sig till förebilden i den nuvarande lagstiftningstekniken. Man kan fullända denna lagstiftning därigenom, att lagarna om sociala arrendefastigheter och om vanhövd på sådana fastigheter, som upptaga formuleringar, vilka inbegripa de här skogsspekulanterna, också utsträckas till äganderättslagarna.

Vi ha ju i bulvanlagen fått en utmärkt formulering, som visar, hur det bör ordnas även i detaljerna. Bulvanlagen avsåg just att träffa enskilda köpare, men då man inte kan träffa dem vid själva köptillfället och då definiera dem, har man låtit dem köpa och få lagfart, men omedelbart därefter bli de prövade på sina gärningar och av sin bosättning, och därför står det i lagen: en skogsspekulant är en sådan, som efter köpet icke bosatt sig på fastigheten samt använder den uppenbarligen i spekulationssyfte annorledes än för jordbruksändamål. En sådan provisorisk lag skulle med anlitande av de omfattande formulerade föreskrifterna i bulvanlagen också kunna tillämpas på enskilda, som äro spekulanter utan att vara bulvaner för bolag.

Den formuleringen trodde jag vara så funnen, att det skulle väcka stor tillfredsställelse inom departementen att få reflektera på den också i det här sammanhanget, här ha nu i stället uppräknats en del andra uppslag, och varför skulle då inte mitt ganska erfarna försök också kunna få den nåden att komma till behandling utan att jag behöver stå och trumpeta för det i riksdagen både i mina motioner och nu i min interpellation? Saken är för närvarande den, att den sociala jordfrågans två vägar äro, den ena statens egnahemsrörelse och den andra lagvägarna. Det är lagvägarna, som äro kärnan och stommen, men som av en svag regeringsmakt tills vidare satts ur funktion. Vi röra oss, som sagt blott med pengar, pengar och pengar och räntor och räntor. Även justieombudsmannens och militieombudsmannens befattningar anses bli verkkningsfulla bara de få samma avlöning och glans som en justitierådsbefattning. Det är verkligen maskinteknik, så det förslår!

Nu har här också sagts och motiverats, att man inte skall lagstifta annat än om det gäller många fall och påtagligt stora behov, på samma gång även det senare dock tämligen fullständigt underlåtes. Det är väl nödvändigt, att det finnes en lag, som framsynt förhindrar sådant, som man inte vill skall komma att ske, oavsett om för tillfället råder högkonjunktur eller lågkonjunktur.

Det är ju så, att strafflagen ingriper mot mördare i detta land, men det är inte flertalet, som mördar. På samma sätt kan man också bestå sig med en lag mot den speciella kategori affärsfolk, som vilja mördra ett jordbruk.

Herr Tjällgren: Herr talman! Fastän jag inte är interpellant, skall även jag be att till herr justitieministern få framföra ett värdsamt tack för det enligt min mening utmärkta innehåll, som interpellationssvaret hade.

Herr justitieministern ställde i utsikt åtgärder för en lagstiftning på det här området, eller åtgärder för att förhindra spekulation med fastigheter. Jag skulle värdsamt vilja uttala den förhoppningen, att dessa åtgärder inte må låta vänta på sig alltför länge.

Sedan kan jag naturligtvis, herr talman, inte underlåta att uttala min tillfredsställelse över att just herr Gabrielsson har framfört denna interpellation. Jag tror, att den kommer att göra nytta, och det är ju glädjande.

Slutligen skulle jag kunna instämma i herr Wohllins anförande, särskilt vad han i sista delen därav yttrade, ty min tanke är också den, att får den här påtalade spekulationen med fastigheter fortsätta alltför länge, så kan det tänkas,

Ang. förhindrande av enskilda skogsspekulanterns förvärv av bondejordbruk.
(Forts.)

att vi få lagstiftningsåtgärder av sådan art, att vi, självägande jordbrukare egentligen inte alls önska dem.

Ang. effektiva åtgärder mot bolags jordförvärv m. m. Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående effektiva åtgärder mot bolags jordförvärv m. m., och nu yttrade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Lindhagen under erinran, bland annat, om det förslag till revision av lagen den 18 juni 1925 med förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom, som framlagts i proposition nr 233 till årets riksdag, och med hänvisning till en av herr Gabrielsson till chefen för justitiedepartementet riktad interpellation jämte en av honom själv väckt motion samt tre tidigare tillsatta jordberedningars betänkanden till mig framställt följande frågor:

1) Kan det emotas benägenhet från regeringen att överväga och för riksdagen framlägga en fullständigare och tidsenligare revision av förbudslagen med ledning även av de förenämnda tre lagberedningarnas omfattande betänkanden, vilka ännu ej varit föremål för huvudsaklig prövning?

2) Kan det från regeringen och dess jordbruksdepartement förväntas samverkan med riksdagen för åstadkommande redan i år av åtminstone en provisorisk lag om förbud för skogsspekulanterns förvärv, såsom i förenämnda interpellation och motion jämväl förordats?

I motiveringen till interpellationen har herr Lindhagen i samband med omnämmandet av sin motion, som innebär yrkande om avslag å proposition nr 233, som sin mening förklarat, att nämnda proposition har ett otillräckligt och tvivelaktigt innehåll. Vad beträffar otillräckligheten skall jag icke nu yttra mig härom. Därest riksdagen antager lagförslaget, får erfarenheten visa, huruvida de nya bestämmelserna komma att fylla sitt ändamål eller icke. Omdömet att propositionens innehåll skulle vara tvivelaktigt kan jag för min del icke finna rättvist. Lagförslaget är ett uttryck för en ärlig strävan att nå det bästa möjliga resultat av det lagstiftningsarbete, som inleddes för en mansålder sedan och som haft och alltjämt bör ha till syfte att skydda den självägande bondeklassen. Därmed torde min ståndpunkt till interpellantens första fråga vara tillräckligt klart angiven för närvarande.

De enskilda spekulanternas skogsförvärv, som beröres i interpellantens andra fråga, kräver otvivelaktigt den största uppmärksamhet från statsmakternas sida, och jag har låtit igångsätta förberedande undersökningar inom departementet härom redan innan de nu förevarande interpellationerna kommo till min kännedom. Det har dock icke varit möjligt att redan till årets riksdag medhinnna utarbetandet av förslag i ämnet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om det förslag, som jordkommissionen avgav i sitt betänkande den 15 december 1921. Huvudregeln i kommissionens förslag var, att enskild person, som genom köp, byte eller gåva förvärvat jordbruksfastighet, skulle, med vissa undantag i fråga om s. k. släktjord, vara pliktig att inom tre månader efter den i fångeshandlingen utsatta tillträdesdagen, dock sist inom ett år från det förvärvet skedde, på ett stadigvarande sätt bosätta sig på fastigheten ävensom att framdeles under fem år i följd från tillträdesdagen vara bosatt därstädes. Ville förvävare utan att iakttaga vad sålunda vore stadgat behålla förvärvat fastighet, finge det icke ske utan tillstånd av Konungens befallningshavande. Vissa i förslaget angivna myndigheter hade att hos Konungens befallningshavande anmäla, då anledning funnes

Ang. effektiva åtgärder mot bolags jordförvärv m. m. (Forts.)

antaga, att fastighetsägare eftersatte vad sålunda stadgats. Funne Konungens befallningshavande giltiga skäl föreligga, skulle han föranstalta därom, att talan mot fastighetsägaren utfördes vid domstol. Funne domstolen, att fastighetsägaren eftersatte vad honom åläge, skulle domstolen förelägga honom antingen, därest han ville behålla fastigheten och icke redan ingivit ansökan om tillstånd därtill, att inom tre månader från det föreläggandet vunnit laga kraft ingiva sådan ansökan eller ock att frivilligt avhända sig fastigheten. När ett år förflutit efter det föreläggandet vunnit laga kraft, skulle överexekutor till prövning företaga frågan om fastighetens försäljning. Befunnes då, att fastighetsägaren icke inom den i föreläggandet utsatta tiden ingivit ansökan om tillstånd att behålla fastigheten eller, därest så skett, att ansökningen avslagits, skulle överexekutor förordna, att fastigheten skulle säljas å offentlig auktion.

Mot jordkommissionens förslag i förevarande del avgåvos reservationer av herrar Lindhagen och Wohlin. Herr Lindhagen förordade ett av honom utarbetat lagförslag om förbud i vissa fall för enskild person att utan särskilt tillstånd med äganderätt besitta fast egendom. Sådant förbud skulle bland annat gälla för enskild person, vilken uppenbarligen besutte fastigheten huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen eller i syfte att bereda sig hastig vinst genom avyttrande av gröda, fastighetens uppdelning i smärre lotter eller dylikt samt icke vid den näst efter fastighetens förvärvande infallande mantalsskrivningsförrättning i orten blivit mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som vore i sambruk med densamma, eller ock därefter upphörde att vara mantalsskriven å fastighet som nyss sagts. Förvärvade en dylik person fastighet, skulle egendomen åter avyttras. — Herr Wohlin ansåg, att en för alla tider bestående garanti mot osund jordspekulation endast kunde åstadkommas genom en skärpt lagstiftning om vård av enskildas skogar. Lusten att driva fastighetsspekulation för skogens skull skulle jämväl komma att minskas, därest möjligheterna till bildande av gemensamhetsskogar utvidgades, understöddes och uppmuntrades.

Jordkommissionens förslag avstyrktes så gott som enhälligt av de ämbetsmyndigheter och enskilda sammanslutningar, vilka efter remiss yttrade sig över detsamma, och förslaget blev aldrig förelagt riksdagen.

Det torde av diskussionen om jordkommissionens förslag, vilken jag ej nu anser mig ha anledning att uppehålla mig vid, få anses ha blivit fastslaget, att bosättningstvång som medel att förhindra fastighetsspekulation av här ifrågasvarande slag skulle medföra betydande svårigheter vid tillämpningen och troligen icke leda till åsyftat resultat. Nya vägar torde därför få sökas, när det gäller att förhindra osund fastighetsspekulation. Såvitt angår skogsfastigheter, som lätt kunna utsättas för skövling genom dylik spekulation, kan man exempelvis tänka sig möjligheten av att skärpa skogsvårdslagen i sådan riktning, att förvärv av fastigheter i syfte att bereda sig hastig vinst genom skogens tillgodogörande icke längre blir lockande.

År 1918 antogs av statsmakterna en provisorisk lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo. Lagen innehöll dels vissa bestämmelser beträffande avverkning av ungskog och dels bestämmelser, som avsågo att förhindra vanskötsel överhuvud taget av skog å fastigheter, som inköptes i spekulationssyfte. I sistnämnda hänseende stadgades i lagen, att å fastighet, som efter den 14 maj 1918 genom köp, byte eller gåva övergått till annan än föregående ägarens skyldeman i rätt upp- och nedstigande led, syskon eller syskons avkomling, avverkning av skog utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd ej finge ske annorledes än i överensstämmelse med grunderna för god skogsvård. Därest avverkning skedde i strid mot detta stadgande, ägde skogsvårdsstyrelsen meddela förbud att å fastigheten eller viss

Ang. effektiva åtgärder mot bolags jordförvärv m. m. (Forts.)
 del därav verkställa avverkning för annat ändamål än fastighetens eller därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov. Överträdelse av sådant förbud var belagt med straff och förverkande av det avverkade virket. Åren 1919, 1920 och 1921 antogs lagar av huvudsakligen enahanda innehåll att gälla för ett år i sänder. Lagen av år 1921 förlänades sedermera fortsatt giltighet till den 1 juli 1923, då den nya skogsvårdslagen trädde i kraft.

Skogsvårdslagens bestämmelser om avverkning av yngre skog synas erbjuda tillräckliga garantier mot skövling av sådan skog från spekulanters sida. Detta kan däremot ej sägas vara fallet med motsvarande stadganden beträffande äldre skog. Avverkning av skog av sistnämnda kategori får nämligen äga rum ända ned till återväxtgränsen, blott fastigheten ej därigenom kommer att lida brist på husbehovsskog. Man torde ej ens kunna förbjuda en skövlande kalavverkning, i fall skogsägaren vidtager åtgärder för återväxtens betryggande. Möjligheterna att utfärda avverkningsförbud äro därför starkt begränsade. Enligt vad som upplysts lära skogsspekulanterna också bedriva sin verksamhet under lagens täckmantel, i det de hos skogsvårdsstyrelserna begära utsynning av all den skog som lagligen får avverkas. Sådan utsynning kan ej förvägras.

En skogsspekulant kan således obehindrat avverka äldre skog utan att komma i konflikt med skogsvårdslagen. Man skulle här kunna tänka sig möjligheten av att i skogsvårdslagen införa ett stadgande, att avverkning för annat ändamål än husbehov under viss tid efter det fastighet bytt ägare ej utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd finge ske annorledes än i överensstämmelse med god skogsvård. Därigenom skulle åt skogsvårdsmyndigheterna överlämnas att pröva, huruvida syftet med en avverkning utöver gränsen för god skogsvård vore sådant, att avverkningen med hänsyn till detsamma borde tillåtas. Omöjligt synes ej vara att i motiveringen till ett sådant stadgande giva skogsvårdsstyrelserna tillräcklig vägledning för ett rätt handhavande av en sådan prövning.

Därest ett stadgande av nyssnämnda innebörd lagfästes, synes detsamma böra begränsas till fall, då fastigheten genom köp, byte eller gåva övergår till annan än föregående ägarens arvinge eller make. Det speciella syftet med lagändringen torde i vart fall ej leda längre. Av samma skäl torde den tid, under vilken köpare skall vara underkastad ifrågavarande inskränkning i sin förfoganderätt över fastigheten, kunna begränsas till vissa år.

Ett stadgande av sådant innehåll skulle emellertid träffa även lojala köpare, som för att kunna gälda köpeskillingen för en förvärvad fastighet behöva låta avverka en relativt stor del av förefintlig äldre skog. En skärpning av skogsvårdslagen i angiven riktning torde därför som komplement fordra, att möjligheterna att belåna växande skog utökas, varför även denna fråga bör göras till föremål för ytterligare undersökning.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för hans svar, och får säga, att jag i det stora hela är mycket nöjd med detsamma. Jordbruksministern är ärlig och uppriktig och vill söka åstadkomma det bästa möjliga, och det har avspeglat sig i interpellationssvaret.

Nu har jag emellertid i min motion, som väckts i anledning av jordbruksministerns proposition om vissa ändringar i den norrländska förbudslagen, principiellt yrkat avslag å propositionen och har ej kunnat göra annat för jordbrukets skull. Saken är den, att både riksdagsmän och departementets tjänstemän, som tillhöra den nuvarande generationen, ha så ringa begrepp om de här frågorna. Det är därför klart, att de förbise en hel mängd saker och att de inte kunna ägna frågan samma intresse som den generation, vilken tog upp dessa spörsmål. Det visar sig också, att jordbruksministern med min inställ-

Ang. effektiva åtgärder mot bolags jordförvärv m. m. (Forts.)
ning för effektiva och rättmätiga lösningar ej haft kunniga och erfarna rådgivare vid propositionens avfattande.

Det är också en ganska ovanlig företeelse, att lagen om förbud för bolag m. fl. att besitta fast egendom nu frambäres av jordbruksdepartementets chef och inte av justitieministern, under det att en annan proposition till årets riksdag rörande delning av jord på landet, trots att det ämbetsverk, som har att göra med sådana frågor, hör under jordbruksdepartementet, frambäres av justitieministern. Men jag är glad åt att jordbruksministern gått i bräsch för detta förslag, ty då finns det i någon mån större utsikter, att det kan bli någonting av detsamma. Detta åsidosättande av departementalstadgan kan vara en lika tidsbetonad företeelse, som det åsidosättande av första kammarens lika rätt med den andra, vilket skedde vid den gemensamma voteringen om folkskollärlarlönerna.

Statsrådet har gentemot mitt påstående, att propositionen var otillräcklig för en fullständig och tidsenlig revision av förbudslagen framhållit, att erfarenheten finge visa, huruvida de nya bestämmelserna komma att fylla sitt ändamål eller icke. Det är givet, att vi då få vänta därpå. Men syftet är ju i själva verket endast att åstadkomma ett slags ägobyte mellan allmogen och skogsindustrien. Och det är så tvivelaktigt, om industrien kommer att begagna sig av denna möjlighet, att man måste ifrågasätta, om det verkligen kan vinnas någon effektivitet i denna lilla sak. Jordbruksministern sade också i interpellationssvaret, att lagförslaget »är ett uttryck för en ärlig strävan att nå det bästa möjliga resultat av det lagstiftningsarbete, som inleddes för en mansålder sedan och som haft och alltjämt bör ha till syfte att skydda den självägande bondeklassen». Jag får — om herr Wigfors vill sluta sitt samspråk med jordbruksministern — tacka statsrådet för att han verkligen talar med sympati om det lagstiftningsarbete, som inleddes för en mansålder sedan. *Det är första gången sedan år 1922*, ett sådant yttrande fällt från statsrådsbanken. Så nog veta vi, att på högre ort allting i det problemet nu beror på statsrådet Pehrsson-Bramstorp och generaldirektör Malmberg och inte på någon annan!

Att statsrådets strävan varit ärlig, visar sig också därav, att i den lilla del, där man nu vill skapa något nytt, är det hans retuscheringar i ärlighetens och oväldens tecken, som gjort, att man av den saken kunnat få det bästa, som kan göras i denna lilla lagstiftningsväg. Jag bara ifrågasätter, om industrien kommer att begagna sig av den föreslagna möjligheten till byte, ty det är ju krokvägar den måste gå, och vinsten därav är tvivelaktig. Att jag kallat förslaget otillräckligt beror därpå, att det angives — det är nog inte statsrådet, som varit ensam om det uppslaget — att man skall »suggerera» industrien till att avyttra sina utarrenderade jordbruksfastigheter. Lagkommissionerna hade ett annat och fullständigare program just i samma syfte, nämligen ett »återvinnande till allmogen av de odlingslägenheter med tillhörande erforderlig skogsmark ifrån de stora kronans domäner, som i Norrland, Dalarna och på visst sätt även i Värmland en gång skänktes till jordbruket.

Nu har det i alla fall kommit därhän, att man äntligen får talas vid om saken, såsom även jag fick göra med jordbruksministern häromdagen, då jag citerade Homerus, att hans tal var ljuvare än honung, då även *lagvägarnas tid* kunde få rådgöra med statsrådet om denna genomgripande reform, varigenom alla de otaliga ofullständiga jordbruk, som under en otillfredsställande lagstiftning skapats där uppe, skulle kunna, på sätt statsrådet också önskat, bli fullständiga, på samma gång jordbruksenheter inte minskades.

En annan sak är, att det gjorts bemödanden, från kända sidovägar för-

Ang. effektiva åtgärder mot bolags jordförvärv m. m. (Forts.)
modar jag, att ytterligare öka möjligheterna för skogsbolagens jordförvärv eller bibehållande av sådana förvärv, som det här är fråga om. Men på samma gång som man tar ifrån den jordbrukande befolkningen skogsmarker, som kallas för överlopsmark — det finns ingen överlopsmark där uppe, utan jordbruket behöver behålla all jord det har kvar — och i samma mån som man överför mark till bolagen, vilket propositionen i själva verket i viss mån går ut på, kommer ju beskattningen därav att äga rum i städerna, där bolagen ha sina kontor. Men det överensstämmer inte med jordbruksministerns strävan, och han antydde just nyligen, om jag förstod honom rätt, att han skulle med sympati och intresse taga upp frågan om att söka få till stånd en *ny omskapande lagstiftning på detta område*. Det är också *första gången ett sådant Bragelöfte givits av ett statsråd sedan år 1922*.

Vidare har införts, i § 4 punkt 2, en bestämmelse — det har naturligtvis förbigått statsrådet — om att *jordbruk, som äro mycket dåliga* och som det just inte kan göras någonting av, skulle få köpas. Det är sådana jordbruk, som tillskapades i mängd där uppe under avvitringen, därigenom att bolag eller bulvaner för bolag eller enskilda läto svedja litet mark, som sedan skumplöjdes och besåddes med råg. Så kom en tillmötesgående tjänsteman och vitsordade, att det var tillräckligt med odlad och bebyggd jord, och så tilldelades skogsspekulanten en myckenhet kronoskog. Det skapades genom sådant skoj en mängd kvasijordbruk i skogsspekulationssyfte. Men det bör snarare nu ordnas så, att av de svaga jordbruken skapas nya och självförsörjande hem med tillägg av all den odlingsjord och stödskog, som finns att tillgå på dessa avvitrade jordbruk, i stället för att på detta sätt knäsetta en kriminalitet, som försiggått i forna tider. Man kan inte heller skylla på att det är andra, som nu äga skogarna. Det är ju merendels så, att den, som är rättsinnehavare efter en annan, får finna sig även i sin företrädares skyldigheter.

Vad sedan beträffar kravet på åtgärder emot *de enskilda spekulanternas skogsförvärv*, ha både statsrådet Westman, som yttrade sig tidigare i dag, och statsrådet Pehrsson-Bramstorp ställt sig välvilliga till detta önskemål. Statsrådet Westman sysselsatte sig mera med frågan, huruvida de nuvarande olägenheterna vore tillräckligt stora, för att det skulle finnas anledning att göra någonting. Men statsrådet Bramstorp har helt enkelt sagt ifrån, att här måste någonting göras, olägenheterna må vara större eller mindre och de må vara beroende av konjunkturerna eller inte. Redan det är ju något, som är mera att ta på, och jag vill endast be statsrådet att välvilligt med sin satssekreterare eller andra överlägga också om *den av mig formulerade provisoriska lagen* för sådant ändamål.

Saken var ju den, att när förbudslagen kom till, fanns det inte någon bulvanlag, d. v. s. en lag, som hindrade enskildas förvärv i obehöriga syften. Men sedan den kommit till, och det skedde först år 1925, ha vi fått en stomme för en sådan lag, som nu kan användas på ett förträffligt sätt, såvitt jag förstår. Lika väl som bulvanen får köpa och får lagfart men man sedan genast tar itu med honom och klarar upp saken, så att han eventuellt får gå ifrån fastigheten, så kan det stiftas en lag också för andra enskilda spekulanter, som inte äro bulvaner för bolag, men representera ett obehörigt skogsskövlingsintresse. Vi kunna ha fått *en sådan provisorisk lag redan vid denna riksdag* för att förekomma ytterligare köp, som även herr Gabrielsson påkallat, om höga vederbörande velat och förstått saken. När Norrlandslagen först antogs *i andra kammaren år 1901, skedde det utan regeringsproposition, utan kommittébetänkande, utan högsta domstolens utlåtande och utan yttrande från något enda ämbetsverk*. Andra kammaren biföll med stor majoritet ett lag-

Ang. effektiva åtgärder mot bolags jordförvärv m. m. (Forts.)
förslag framlagt av mig i det syfte, som det då gällde. Sådant går alltså för sig. Provisoriska lagar ha sedan antagits mer än en gång eller åtminstone 1905 (den provisoriska norrländska ägostyckningslagen) av riksdagen, och i Norge var det ju regeringskonst omkring 1906 att få antagna provisoriska lagar i diverse jordfrågor för att förhindra olägenheter under väntan på den definitiva lagen.

I interpellationssvaret omnämnes just, att man i jordkommissionens betänkande övervägt en lagstiftning för att, liksom när det gäller bolagen, förhindra redan köp och lagfart, då det gäller enskilda spekulanter. Jag medger, att det är svårare att få fram en sådan lagstiftning, men normmännen ha försökt sig på det och det lär ha gått bra. Men jag har i motionen och interpellationen sagt ifrån, att vi inte nu behöva gå på jordkommissionens linje, utan på den linje, som utformats genom bulvanlagen av år 1925. På den vägen kan man, såsom även av mig föreslagits upptaga *den formulering av begreppet enskilda skogsspekulanter, som skapades i den norrländska sociala arrendelagen och den norrländska vanhåvdslagen.*

Statsrådet åter kommer in på de förslag, som gjorts för att hindra spekulanter från att skövla skogen, inte blott genom en äganderättslag, som bulvanlagen är, utan även genom *parallella skärpningar i skogsvårdslagarna*, och det är ju tacknämligt, om något sådant också kan äga rum. Vi hörde, att statsrådet är beredd att sätta till alla segel i det fallet. Men så säges det på ett ställe i interpellationssvaret, att en »skogsspekulant kan således obehindrat avverka äldre skog utan att komma i konflikt med skogsvårdslagen», därigenom att han hos skogsvårdsstyrelsen begär utsyning av all den skog, som lagligen får avverkas. Då vill jag påminna statsrådet om att här har under gångna tider i andra kammaren med ständig framgång och stora majoriteter förordats en lagstiftning om *uthållighetsbruk på större skogar* och att man således inte skulle stanna vid en uppväxtlag, utan få en lag, som också skyddade skogskapitalet. Det är förhållandet, när det gäller de allmänna skogarna, och varför skall inte det ske även med avseende på stora enskilda skogar *till gagn för skogsbruket, till gagn för industrien, till gagn för folket och dess varaktiga arbetsförtjänst, till gagn för vår handelsbalans?* Andra kammaren har upprepade gånger uttalat sig därför.

Jag ber att få hänvisa statsrådet särskilt till vad även jordkommissionen föreslog just i det syftet. Även i detta fall är det för mig en gåta, att min gode vän Johansson i Uppmålby, som tidigare med liv och lust var med på alla sådana förslag, som jag nu erinrat om, sedan när han blev ordförande i jordbruksutskottet ansett sig — förmodligen under trycket av nya inställningar hos regeringsmakten, något visst statsråd eller vad det nu kan vara — inte kunna vidhålla sina ståndpunkter. Men jag är övertygad om att han blott tills vidare suspenderat dem.

Först och sist ber jag att få uppriktigt tacka statsrådet för de angivna positiva framtidsutsikterna.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 50.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

*Förordnings-
förelag ang.
försäljning av
rusdrycker
m. m.* Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1937 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 242, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning angående försäljning av rusdrycker;
- 2) förordning om införande av förordningen angående försäljning av rusdrycker; samt
- 3) förordning med vissa föreskrifter i avseende å nykterhetsnämnd.

Till utskottets behandling hade därjämte överlämnats ett flertal i anledning av propositionen väckta motioner.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 242, i vad den avsåge förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, icke kunnat oförändrad av riksdagen bifallas — antaga under punkten infört förslag till förordning i ämnet;

b) att riksdagen måtte — med bifall i dessa delar till Kungl. Maj:ts förevarande proposition — antaga vid propositionen fogade

1) förslag till förordning om införande av förordningen angående försäljning av rusdrycker;

2) förslag till förordning med vissa föreskrifter i avseende å nykterhetsnämnd;

c) att följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 241, av herr *Stendahl*,
 » 242, av herr *Reuterskiöld*,
 » 268, av herr *Eilif Sylwan* m. fl.,
 » 269, av herr *Oscar Gottfrid Karlsson*,
 » 270, av herr *Oscar Gottfrid Karlsson*,
 » 271, av herrar *Lindmark* och *Karl Bodin*,
 » 272, av herr *Holmström* m. fl.,
 » 273, av herr *Bjurström*,
 » 274, av herrar *Rahmn* och *Borell*,
 » 275, av herr *Bergman* m. fl.,
 » 276, av herr *Bergman*,
 » 277, av herr *Anders Andersson*,
 » 278, av herr *Carl Eriksson* m. fl., samt
 » 279, av herr *Holmström* m. fl., ävensom

inom andra kammaren:

- nr 471, av herr *Paulsen*,
 » 472, av herr *Paulsen*,
 » 507, av herrar *Nilsson* i Landskrona och *Landgren*,
 » 508, av herr *Hagberg* i Malmö m. fl.,
 » 509, av herr *Andersson* i Falkenberg,
 » 510, av herr *Dahlbäck* m. fl.,
 » 511, av herr *Henriksson* m. fl.,
 » 512, av herr *Henriksson* m. fl.,
 » 513, av herr *Liedberg* m. fl.,

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

- nr 514, av herr *Sundström* i Vikmanshyttan,
 » 515, av herr *Lindén* m. fl.,
 » 516, av herr *Kilbom*,
 » 517, av herr *Persson* i Norrby m. fl.,
 » 518, av herr *Nilson* i Eskilstuna,
 » 519, av herr *Lindberg* i Stockholm,
 » 520, av herr *Nylander*,
 » 521, av fru *Alvén* m. fl.,
 » 522, av herr *Cruse* m. fl.,
 » 523, av herrar *Cruse* och *Eriksson* i Sandby, samt
 » 524, av herr *Andersson* i Igelboda

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet här förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Vid betänkandet funnos fogade dels sex med 1)—6) betecknade reservationer, dels ock två särskilda yttranden.

Enligt en av berörda reservationer, betecknad med 1), hade herr *Johanson* i Huskvarna av angivna orsaker ansett sig böra dels yrka avslag på föreliggande proposition i dess helhet, dels ock hemställa, att riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att för 1938 års riksdag måtte framläggas förnyat förslag till rusdrycksförsäljningslagstiftning, därvid ej mindre av reservanten föreslagna ändringar borde vinna beaktande än även förslag till förbättrad nykterhetsvård föreläggas riksdagen. Skulle detta huvudyrkande icke vinna bifall utan propositionen detta år läggas till grund för positiva beslut, hade reservanten yrkat, att vissa närmare angivna författningsrum måtte erhålla den lydelse, som framginge av reservationen.

Angående sättet för betänkandets föredragning yttrade

Herr **Bärg, Johan**: I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 28 hemställas, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten a) på det sätt, att till en början föredrages det av utskottet framställda förordningsförslaget paragrafvis med ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställen föredrages; att vid behandlingen av den del av förordningsförslaget, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten a).

Utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

1 kap. 1 §.

Denna paragraf lydde:

Med *spritdrycker* förstås i denna förordning varje vätska som håller mer än två och en fjärdedels volymprocent etylalkohol och som icke är att hänföra till vin eller maltdryck.

Med *vin* förstås i denna förordning varje genom alkoholisk jäsning framställd dryck, som är tillverkad av saft från druvor, bär, frukt eller andra växt-delar och som håller mer än två och en fjärdedels men ej mer än tjugutvå volymprocent etylalkohol.

Spritdrycker och vin benämnas gemensamt *rusdrycker*.

Första kammarens protokoll 1937. Nr 37.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

I de likalydande motionerna nr 274 i första kammaren av herrar *Rahmn* och *Borell* samt nr 513 i andra kammaren av herr *Liedberg* m. fl. hade hemställts, att termen »rusdrycker» i Kungl. Maj:ts förordning angående försäljning av rusdrycker måtte utbytes mot »starkdrycker».

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag vågar, trots att det lider mot den tid, då jag vet, att man icke bör fresta kammarledamöternas tålmod, likväl be att få disponera litet tid för att göra några betraktelser i anledning av det föreliggande utskottsbetänkandet.

Såsom herrarna finna, följer utskottet i allt väsentligt Kungl. Maj:ts proposition nr 242. Denna bygger i sin ordning på 1928 års rusdryckslagstiftningsrevisions betänkande. Propositionen överensstämmer i allt väsentligt med revisionens förslag med undantag för några fall, där propositionen ansluter sig till vad vissa reservanter inom revisionen yrkade.

De direktiv, som gavs för 1928 års rusdryckslagstiftningsrevisions arbete, kunna vara värda beaktande i detta sammanhang, och jag ber att få hänvisa till sid. 113 i utskottets betänkande, där huvudreservanten återgivit det väsentliga i dessa direktiv. Reservanten anför sålunda, att riksdagen framhöll, att revisionens syfte skulle vara att vinna sådana bestämmelser, som i möjligaste mån gagna nykterhetstillståndet och genom vilkas tillämpning konsumtionen förorsakar minsta möjliga skada och olägenheter. Därjämte framhölls, säger reservanten, angelägenheten av att genom lagstiftningen dryckesseden komme att motverkas, framför allt i dess mest anstötliga former.

Nu hade det kanske i tydlighetens intresse varit påkallat, att även fortsättningen av direktiven citerats. De återfinnas i propositionen på sid. 42 och fortsättningen lyder på följande sätt, att samtidigt som angelägenheten betonas att genom lagstiftningen dryckessedan skall motverkas, framhålles, att detta skall ske »utan att sådana ytterligare restriktioner införas, som äro ägnade att framkalla ett mera allmänt missnöje. Vidare böra sådana i författningen meddelade eller genom praxis utbildade bestämmelser, som sakna nykterhetsfrämjande betydelse men äro ägnade att framkalla irritation, i möjligaste mån avlägsnas.» Först sedan man får dessa grunddrag samlade, kan man bilda sig en tillfredsställande uppfattning om vad revisionen hade för ledning för sitt arbete. Vidare innefattade direktiven några påpekanden, att man, då man sökte utforma en sådan lagstiftning som de nu citerade anvisningarna åsyftade, skulle taga hänsyn till bland annat, hur andra länders rusdryckslagstiftning var utformad, och de resultat, som där vunnits. Därvid pekade man särskilt på det danska systemet.

Av de grundläggande direktiv, som jag nyss citerade, måste man få det intrycket, att utredningen icke fått några mera bestämda riktlinjer att gå efter. Det är också ganska förklarligt, men jag nödgas påpeka något om den saken här.

Ären närmast före 1928 framburos i riksdagen åtskilliga motioner, i vilka hemställdes om mer eller mindre omfattande omstöpning av den gällande rusdryckslagstiftningen. Bevillningsutskottet avstyrkte utredningar gång efter annan, men med tiden fann man, att det kanske kunde vara skäl i att man underkastade gällande bestämmelser en översyn. De krafter inom riksdagen, som då manade fram bevillningsutskottets tillstyrkande, voro dels de, som syftade till att få en skärpt restriktionslagstiftning, och dels de, som ansågo, att den gällande lagstiftningen var alltför snäv och sålunda för den skull ville hava en revision. Att förena dessa varandra diametralt motsatta meningar i någonting detaljerat eller bärande var ju otänkbart. Vad man likväl från båda hållen godkände såsom eftersträfvansvärt var, att man skulle söka antaga så-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

dana bestämmelser, som i möjligaste mån gagnade nykterhetstillståndet. Men efter vilka vägar man skulle gå fram, därom gingo meningarna givetvis alldeles isär. Revisionen måste således själv söka sig fram på vägar, som man trodde skulle leda fram till det åsyftade målet, och när det gäller uppsökandet av sådana vägar, behöver man inte vara mycket förfaren för att veta, att uppfattningarna gå oerhört mycket isär, icke allenast mellan den riktningen, som syftar till att undantränga rusdrycksbruket, utan även den rent motsatta riktningen. Dessutom nödgas man konstatera, att åtminstone inom den förstnämnda riktningen, som vill söka undantränga rusdrycksbruket, äro meningarna bland olika kategorier synnerligen delade. En grund, på vilken man måste bygga all lagstiftning, är ju den, att den bör uppbaras av en allmännare folkmening. Om detta gäller i allmänhet, så vill jag påstå, att det gäller i mycket högre grad vid lagstiftandet på ett område sådant som detta, där lagstiftningen ingriper så intimt i människornas liv och leverne, i deras livsföring och deras dagliga vanor och dylikt. Kan man icke bygga lagstiftningen på denna breda grund, så är den misslyckad, vill jag påstå.

Ett demokratiskt folk som vårt måste ju hysa den uppfattningen, att det ändå är den stora mängdens vilja, som skall vara ledande och rådande, även om man i görligaste mån tar hänsyn till minoriteternas uppfattning. Så är det, säger jag, i allra högsta grad, när det gäller en sådan här lagstiftning, och därför var revisionen, liksom vi väl alla borde vara, hänvisad till att söka sig fram på vägar, som ligga så, att man känner, att de förslag, som man kommer fram med, äro av den beskaffenhet, att de vinna anklag hos större delen av medborgarna.

När man tog itu med detta arbete, hade man sannerligen inte så många olika vägar att söka sig fram på. Det gamla nykterhetsfolkets ursprungliga, sedan lång tid tillbaka hävdade krav om införande av lagstadgat förbud för tillverkning och försäljning av rusdrycker i landet, är icke aktuellt för dagen. Det är mindre aktuellt nu än det varit på långliga tider, sedan erfarenheterna hava visat svårigheterna att upprätthålla ett dylikt förbud i de länder, där det har praktiserats, svårigheter, som blivt så övermäktiga, att land efter land nödgats frånträda detsamma. För dem, som skulle bereda detta ärende, var det sålunda uteslutet att rekommendera den vägen såsom framkomlig. Vad kan då återstå? Jo, väsentligen två vägar: den ena att gå fram på den väg, som den svenska lagstiftningen förut har praktiserat och ännu praktiserar, och den andra att lämna restriktionssystemet och söka ersätta detsamma med andra effektiva åtgärder. I senare fallet har man icke mycket annat att välja på än det så kallade danska systemet, det vill säga att genom prisförhöjningar söka göra rusdryckerna så oåtkomliga, att all restriktionslagstiftning blir obehörlig. Revisionen ägnade mycket intresse åt att studera den möjligheten och utrona verkningarna av den lagstiftningsmetoden, och efter moget övervägande kom man fram till att man icke vågade rekommendera en efterföljd i Sverige av det danska systemet.

Personligen vill jag passa på tillfället att avge den deklarationen, att jag anser, att den lagstiftningsmetod, som Danmark praktiserar härvidlag, i mångt och mycket är att föredraga framför vårt konstiga och, Herre Gud — gärna må det vara utsagt — byråkratiska rusdryckslagstiftningssystem. De restriktioner, som det danska systemet praktiserar, äro ganska enkla. Det är just ingenting annat än prisförhöjningar. Rusdryckerna få där försälas som vilken annan vara som helst, men kostnaderna för att förskaffa sig varan bli så höga, att de utestänga en mängd människor, som inte hava möjlighet att skaffa sig den, i varje fall inte i någon nämnvärd grad, och andra åter kanske hava denna möjlighet, men finna det oförenligt med sina intressen att offra stora be-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
lopp därpå. Detta har varit ett moment, som visat sig tillräckligt återhållande.

Även om jag sålunda för min del anser, att den ordningen är att föredraga framför vår restriktionslagstiftning, är saken därmed ingalunda löst. Frågan är väl, och det är det viktigaste: finns det förutsättningar för att i vårt land få till stånd en lagstiftning efter dessa linjer? Jag har kommit till den uppfattningen — och revisionens majoritet likaså — att det saknas förutsättningar för att få en sådan lagstiftning till stånd i vårt land. Men de finnas, som alltjämt tycka, att det är galet, att man inte försöker sig på denna enkla och rationella metod, som danskarna hava, att man således borde ha kommit fram med ett förslag i den riktningen. Det tjänar, säger jag, ingenting till i annan mån, än att man väcker intresse för problemet, så att det tilldrar sig uppmärksamhet och kan dryftas; men att lägga fram ett lagförslag i den riktningen för riksdagen kan väl inte leda till något resultat.

Man pekar på att i Danmark har det i varje fall gått att genomföra ett sådant system. Ja, det hade möjligen kunnat gå också i Sverige vid den tidpunkten, då danskarna införde sin lagstiftning, men det var under så väsentligt andra förhållanden än nu, att alla förutsättningar för att lyckas därvidlag nu saknas. Den danska spritfördyringen genomfördes ju under krigstiden, när Danmark liksom så många andra länder väl insåg, att man icke hade råd att offra de viktiga livsmedlen potatis och spannmål m. m. för brännvinstillverkning. Danskarna voro kanske till och med mer än vi trängda i finansiellt hänseende. De behövde pengar. Dessutom var ju förhållandet det, att vid den tiden var särskilt brännvinskonsumtionen i Danmark betydligt högre än i Sverige. Detta vållade i vida kretsar i Danmark stora bekymmer. När man då tillgrip fördyringsmetoden, löste det alla dessa tre problem. Livsförnödenheterna, som borde användas för djur och människor, fick man i behåll, statskassan tillfördes pengar, och till på köpet visade det sig, att spritkonsumtionen sjönk till ett minimum. Jag frågar mig nu här: finns någon av dessa förutsättningar för oss här i landet? Vi hava sannerligen inte brist vare sig på potatis eller spannmål, utan det stora bekymret här är i stället, hur man skall kunna konsumera det, som frambringas i landet. Vi kunna ju heller inte klaga över något särskilt besvärligt ekonomiskt läge för statens vidkommande. Dessutom är det så, att rusdryckskonsumtionen här i landet, trots att den ligger bland de högsta i något land, likväl icke på långt när uppgår till vad den var i Danmark vid införandet av lagstiftningen därstädes. Att under sådana förhållanden komma och peka på de möjligheter, som funnos i Danmark, och säga, att de skulle finnas här, är att resonera vid sidan av verkligheten.

Om man nu säger som revisionen, att man icke kunde tillråda Kungl. Maj:t att lägga fram ett förslag, som av många önskades i enlighet med det danska systemet, finns det knappast någon annan väg att gå fram på än att söka, i den mån det kunde anses lämpligt, hyfsa till den lagstiftning, som praktiserades och som vi ännu ha kvar, och det resultat, som man därvid kom till, föreligger nu. Det är inga revolutionerande åtgärder, som föreslås, utan det är litet grand tillhyfsning här och litet grand där. I stort sett är det samma system som under hela tiden sedan 1917 har praktiserats.

När jag talar om den bristande klarheten i de direktiv, som riksdagen 1928 gav, så ledes tanken hän till de försök, som från nykterhetsfolkets sida gjorts att draga upp klarare och bestämdare riktlinjer för utredningsarbetet, riktlinjer, som skulle taga strängt sikte på vad man önskade från nykterhetsfolket i landet, till ledning för revisionen. Resultatet av det arbetet, som är mycket aktningvärt och som utförts av nykterhetsfolkets lagstiftningskom-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

mitté — ett utredningsarbete som tog mer än ett par år i anspråk — ger fullt belägg för hur besvärligt det överhuvud taget är att komma till rätta, när det gäller en lagstiftning på detta område och hur kolossalt svårt det är att ena viljorna och uppfattningarna till och med bland nykterhetsfolket. Utredningsresultatet blev det, att hälften av medlemmarna i nykterhetsfolkets lagstiftningskommitté gick *en* väg och den andra hälften en annan. I vissa avseenden rådde en gemensam uppfattning, och det gällde huvudsakligen två ting. Det ena var, att man önskade en förbättrad alkoholistvårdslag, och det andra att man skulle i större eller mindre grad öka priserna på rusdryckerna. Men i övrigt var det så, att vad den ena falangen ansåg vara till fördel ur nykterhetssynpunkt i lagstiftningsväg, hade den andra mycket svårt att förstå och till och med fördömde. Därifrån var således icke särdeles mycket att få.

Innan jag går att närmare tala om det föreliggande förslaget detaljer, vill jag, herr talman, i detta sammanhang hava sagt, att den omständigheten, att meningarna inom nykterhetsvärlden gå så väsentligt isär, givetvis bottenar i många olika uppfattningar om vad som är gagneligt, vilka vägar och metoder man skall begagna. Det skulle vara tillrädligt, att ingen av dessa olika riktningar känner sig alltför självsäker, när det gäller att staka ut vägar. Icke minst på den sista tiden har man inom nykterhetsvärlden märkt — det må jag säga, även om mina ord inte betyda något i det hänseendet, men åtminstone har det tett sig så för mig — att det kanske i mindre grad varit nitet att åstadkomma bättre förhållanden på området än önskan att ligga främst och visa, att man har rätt och då framför allt slå ned andras meningar. Åtskilligt osympatiskt i den vägen har stuckits under ögonen på mig under denna tid, och jag skulle till mina vänner ute i de olika nykterhetslägren vilja säga: använd edra krafter bättre än att racka ned och söka taga livet av varandra! Om vi icke kunna komma till rätta med varandra i fråga om en del detaljer på lagstiftningens område, så böra vi komma överens om en sak: skall man få underlag för bärkraftiga åtgärder från lagstiftarnas sida, så kräves det, att detta underlag uppbares av en folkmening. Denna enade folkmening skapar man inte genom att sitta och klubba igenom lagar utan genom att upplysa människorna, söka omdana deras sinnen och lära dem bättre insikter i saker och ting. Det målet är värdefullare än att ligga främst i fråga om radikalism och självtilltro, när det gäller att utstaka lagstiftningsvägar.

Jag ber, herr talman, att till grund för några reflexioner, som jag nödgats göra, här få lägga huvudreservationen i föreliggande betänkande. Den återfinnes på sid. 113 i betänkandet och är avgiven av herr Johanson i Huskvarna. När jag nu talar om denna reservation och knyter kritiska reflexioner till densamma, är det mig angeläget att framhålla, att det skulle göra mig personligen ont, om dessa mina kritiska reflexioner av reservanten skulle betraktas såsom ett underkännande av hans goda vilja att göra det bästa. Under mitt mångåriga sysslande med riksdagsarbetet och rusdryckslagstiftningen har jag samarbetat med få människor, som hava visat en renare och ärligare vilja att göra det bästa än min gamle vän herr Johanson i Huskvarna. Det får således inte uppfattas såsom ett personligt klander mot honom. Om min vän reservanten här skulle kunna tillvitats något fel — jag kan ju få använda det uttrycket — så är det det, att han icke är nog hemfallen åt att begagna fraser och floskler, utan håller sig på marken och vill såsom en realitetsmänniska gärna se problemen nakna, sådana de äro.

Reservanten hemställer i sin reservation, att riksdagen måtte avslå det föreliggande förslaget i dess helhet, och som skäl härför anför reservanten, att, betraktat mot de direktiv, som riksdagen gav 1928, det föreliggande förslaget icke håller måttet. Han säger att — tvärtemot vad sålunda åberopats

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
såsom av riksdagen åsyftat — det föreliggande förslaget snarare är ägnat att utbreda dryckesseden än att tillbakatränga den, bland annat genom en alltmär underlättad åtkomst av rusdrycker, och då en dylik lagstiftning otvivelaktigt måste komma att bidra till ett försämrat nykterhetstillstånd, har reservanten icke kunnat undgå att anmäla reservation. Reservanten hemställer dessutom, »att riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att för 1938 års riksdag framlägga förnyat förslag till rusdrycksförsäljningslagstiftning, därvid ej mindre av mig här nedan föreslagna ändringar böra vinna beaktande än även förslag till förbättrad nykterhetsvård föreläggas riksdagen».

Det är därför av stort intresse att se, vilka anmärkningar min vän herr Johanson, som väl är exponent för den radikala riktningen, som icke vill, att riksdagen skall godkänna det föreliggande förslaget, utan åstadkomma något som bättre fyller sitt ändamål, riktar mot förslaget, och vilka önskemål därutöver som skola tagas i beaktande vid uppgörandet av ett nytt förslag. Jag vill då först ett ögonblick stanna vid det uteblivna förslaget till lag om förbättrad nykterhetsvård.

Rusdryckslagstiftningsrevisionen fann i sitt arbete påkallat, att i samband med framläggande av förslag till reformerad rusdryckslagstiftning även komma fram med förslag till en förbättrad nykterhetsvård. Departementschefen, finansministern, säger i den proposition, som ligger till grund för detta betänkande, att det icke har varit möjligt att till årets riksdag komma fram med ett reviderat förslag till lag om nykterhetsvård, icke minst med hänsyn till de ingående erinringar, som från olika håll ha gjorts mot det förslag, som revisionen framlade. Men det ställes i utsikt, att ett förslag snarast kan vara att emotse, och utskottet har skyndat sig att understryka önskvärdheten av att ett förslag förelägges redan nästa års riksdag. Detta önskemål, som utskottet framför, har man kunnat uttala så mycket säkrare, som man från vederbörande departementschef har fått bekräftat, att avsikten är att om möjligt komma med ett förslag till nästa riksdag.

Under sådana förhållanden kan jag för min del i likhet med utskottet inte finna, att uteblivandet av ett förslag till förbättrad nykterhetsvård skulle behöva vara ett giltigt skäl att nu icke godkänna propositionen, om man för övrigt skulle kunna vara med om den. Jag sätter för min del mycket stort värde på de förbättringar i fråga om nykterhetsvårdslagstiftningen, som jag hoppas komma till stånd. Men ingen skall tro, att man därigenom löser det spörsmål, som reservanten främst syftar till, nämligen att tillbakatränga rusdrycksbruket eller att överhuvud taget på ett mera ingripande sätt kunna taga itu med motverkande av detta bruk. Nykterhetsvården kommer trots allt att även i fortsättningen få i väsentlig grad inskränka sig till att söka läka de sår, som rusdrycksbruket river upp hos människorna. Jag tvivlar på att nykterhetsvårdslagstiftningen förmår skapa fram institutioner, som kunna på ett mera ingripande sätt omskapa sinnena eller uppfattningen och synen på dessa ting hos den stora mängden av människor. Vi få därför, såvitt jag förstår, inskränka våra förhoppningar till att den skall fylla ungefärligen samma uppgifter som den nuvarande nykterhetsvården söker att fylla, förbättrad i så måtto att större befogenheter kunna ges myndigheterna, möjligen också genom en förbättrad organisation se till, att det blir liv och arbete, men de direkta insatserna på området komma säkerligen icke att bli synnerligen mycket radikaliserade. Jag kan för min del således näppeligen finna, att någon så stor risk under ett år rörande nykterhetsvården är förenad med antagande av detta lagförslag, att man därför behöver avstå från detsamma om man annars kan godkänna det.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Om vi således lämna den frågan och se, vad reservanten rekommenderar att tagas i betraktande vid uppgörande av ett förnyat förslag, så finna herrarna det på sid. 114 och 115 i reservationen. Det rör sig i korthet sagt om tre ting. Det ena är att man alltjämt skall ha kvar det kommunala vetot i fråga om utminuteringsställen, det andra är att man skall slopa det föreliggande förslaget om turistutskänkning, och det tredje är att man icke skall få sända rusdrycker per post. Detta synes således vara allt som bör beaktas vid uppgörande av ett nytt förslag eller om icke allt så åtminstone det väsentliga.

Hur är det nu med det kommunala vetot? Jo, det föreliggande förslaget innefattar ju den bestämmelsen, att i fråga om utskänkningen skall den kommunala vetorätten vara obeskuren utom i ett speciellt fall, nämligen i fråga om turistutskänkning, då en avvikelse har skett. I fråga om utminuteringsställen däremot innebär förslaget, att den kommunala vetorätten skall slopas och att det i stället i lag skall dragas upp en ram, inom vilket utminuteringsställen skola kunna inrättas, och den begränsning, som lagförslaget innefattar, är så pass snäv, att den endast omfattar städer, köpingar och municipalsamhällen med över 5,000 invånare. I andra samhällen skulle inte nya utminuteringsställen få inrättas.

Mig har det förefallit, som om denna bestämmelse skulle, om man överhuvud taget sätter värde på att inskränka möjligheterna att anordna utminuteringsställen, vara bra mycket effektivare än bibehållandet av den kommunala vetorätten. Revisionen redogör i sitt betänkande för de resultat i sådant avseende, som den kommunala vetorätten åstadkommit under tjuguarperioden 1915—1934, och de resultaten äro ganska blygsamma. Under dessa tjugu år ha genom det kommunala vetot utminuteringsställen nekats på två ställen i landet, nämligen i Nybro och Östhammar. Detta är summa summarum under dessa tjugu år. Däremot ha under samma tid utminuteringsställen kommit till stånd med kommunalt begivande i icke mindre än tolv olika städer, och därtill är att märka, att det kommunala inflytandet i fråga om inrättande av utminuteringsställen under den tiden, särskilt de sista åren, tagit sig uttryck däri, att kommunerna i stället för att neka inrättande av sådana ställen sätta till alla klutar för att få dem till stånd. En rad av framställningar från kommuner, där man önskat få utminuteringsstillstånd, ha avslagits dels av systembolag, dels av länsstyrelser och dels på grund av att kontrollstyrelsen motsatt sig dem. Under sådana förhållanden måste man säga, att om värdet av den kommunala vetorätten skall bestå däri, att de kommunala myndigheterna neka utminuteringsstillstånd, är detta värde synnerligen minimalt. Hänsynen till det kommunala vetot förefaller mig därför knappast vara något starkare skäl för avslag, och när man rekommenderar denna synpunkt till särskilt beaktande vid uppgörande av ett önskat nytt förslag, så äro anspråken synnerligen blygsamma.

Om jag sedan övergår till nästa punkt, nämligen den om turistutskänkningen, så är det riktigt, att detta är en liten kanthuggning av den kommunala vetorätten i fråga om utskänkningen, men den är begränsad till de ytterst få fall, då sådan utskänkning kan ifrågakomma, och avgörandet är därvid lagt i Kungl. Maj:ts egen hand. Det vill förefalla mig som om så pass starka garantier härvidlag funnes, att man icke gärna kan befara något i nykterhetskänseende så skadligt, att ett särskilt ingripande på den punkten är påkallat. För min del tycker jag, att Kungl. Maj:t skulle ha kunnat i propositionen taga ännu mera hänsyn till vad revisionen i detta hänseende ansåg behöfligt, nämligen att överlåtelse av turistutskänkning icke skulle få ske utan den alltid skulle drivas av bolag. Jag tror nu inte, att det kommer att betyda så mycket; men när man är inne på så pass ömtåliga områden som att på en punkt bryta den

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
kommunala bestämmelserna i fråga om utskänkning, har det syntts mig, att revisionens förslag kunde vara en önskvärd garanti. I stort sett lär saken dock inte kunna ha något nämnvärt inflytande på nykterhetstillståndets höjande i landet, åtminstone inte i sådan grad, att man kan säga att den är en av de särskilt viktiga punkter, som främst böra beaktas.

Om jag sedan kommer över till den sista av de punkter, som särskilt skulle beaktas vid den påyrkade förnyade utredningen, är det den, att rusdrycker icke skulle få försändas med post. Här gäller nu den bestämmelsen, att rusdrycker icke få försändas postledes, men de få försändas på järnvägar, på ångbåtar, på bussar i allmän trafik och på sådana bilar, som gå i allmän trafik. Kvar stå således endast de rena postskjutsarna. Om man nu vill ha restriktionssystemet sådant, att man gör det så svårt som möjligt för konsumenterna att hemförskaffa rekvisiterade rusdrycker, så är detta det mest ineffektiva medel, man kan välja. Här finns en förteckning över vilka poststationer i de olika länen, som icke ha antingen ångbåts-, järnvägs- eller bussförbindelse, och jag kan gärna med herr talmannens benägna tillstånd nämna något om dem. I Stockholms län finns det tre sådana poststationer, i Östergötlands län två och i Jönköpings län sex. Nu hoppade jag över Södermanlands län, ty där finns ingen poststation, som inte har någon sådan förbindelse. I Kronobergs län finns det fem, i Kalmar län åtta, i Gotlands län tre, i Blekinge län tre, i Kristianstads län två, i Malmöhus län två o. s. v. Det är summa nittiosju stycken i hela landet. I Jämtlands län är förhållandet dock annorlunda. Där finns en mängd poststationer, som icke ha dylik förbindelse. Detta beror därpå att landsvägsförbindelserna där uppehållas med postbussarna. När spritdryckerna — och mot det har ingen protesterat — liksom nu få transporteras med personbussar i allmänhet, kan det väl knappast, i varje fall i fråga om nykterhetstillståndets försämring eller förbättring, vara av någon större betydelse, om de forslas i postbussar eller i en annan personbuss. Jag föreställer mig väl också, att man rimligen inte skulle kunna neka att försända dessa drycker såsom vanligt gods i en postbuss, om de bara inte skickas såsom i vanlig ordning postbehandlat gods. Om jag undantar den omständighet, som jag nu vidrört, finna vi, att detta förbud mot postförsändelse är *fullständigt* betydelselöst.

Om det nu angivna är de tre stora saker, som skulle vara skälen för avslag på det föreliggande förslaget och som skulle lända till ledning vid uppgörande av ett nytt, så äro de direktiv, som därvid givits, ännu magrare än de som riksdagen gav 1928 och vilka resulterat i det föreliggande förslaget. Jag vill ännu en gång stryka under, att vad jag nu sagt icke är något klander mot reservanten, men det är sannerligen inte gott att komma fram med något bättre, och de som försöka sig på det riskera att misslyckas, inte minst därför att vad som från det ena hållet betraktas såsom förmånligt ur nykterhets-synpunkt, betraktas från det andra hållet som skadligt, och att klyva ut, var rättvisan där ligger, det lär inte gå genom kiv och tidningsartiklar.

Jag skall härefter inskränka mig till att säga några ord om de kvarvarande reservationerna. Jag kommer då närmast till herrar Velanders och Sylwans reservation om inrättande av ett riksbolag. Den saken är mycket att säga om. Reservationen liksom utskottet har framfört sin syn på den saken, och jag tror att de bättre skälen äro på utskottets sida. Att i ett enda steg övergå från det nuvarande konstiga bolagssystemet med den mängd av bolag som finnas till ett enda stort riksbolag med hela den omfattande rörelse, som bedrivs utöver den rena utminuteringsrörelsen, nämligen utskänkings- och restaurangrörelse i övrigt, tror jag inte skulle vara lyckligt. Låt oss pröva en koncentration av den beskaffenhet, som utskotts-förslaget innefattar.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Jag kan, herr talman, också få säga ett ord om den reservation, som jag jämte herr Elof Andersson står för och som återfinnes på sid. 119. Vi ha först givit tillkänna vår missbelåtenhet med ett par saker utan att därvidlag göra något yrkande. Däremot hemställa vi genom yrkande, att en förändring av Kungl. Maj:ts förslag på en viss punkt icke måtte komma till stånd; det gäller 4 kap. 2 §, vilken innehåller bestämmelser om minimiålder för erhållande av motbok. De nuvarande bestämmelserna äro ju sådana, att tjuguetårsåldern är minimigräns, men en del kommuner ha i oktrojvillkoren intagit den bestämmelsen, att rusdrycker icke få utlämnas till den som icke fyllt 25 år. En del bolag ha också funnit, att det är gagneligt att praktisera den gränsen, och själva infört den. Det är således ett mycket litet fåtal motböcker, som äro tilldelade personer under 25 år. Nu har departementschefen föreslagit, att tjugufemårsåldern skulle sättas som grundålder men att det skulle vara medgivet bolag att i förekommande fall göra undantag, dock att motbok icke skulle få utlämnas till den som är under 21 år. Bolagens åtgärder skulle alltså bli att göra medgivanden för personer under den fastslagna normala åldern. Utskottet gör om det och säger, att den grundläggande åldern skall vara 21 år men att bolagen kunna i vissa fall skärpa bestämmelsen till att avse tjugufem år, och utskottet uttalar här, att det anser, att försiktighet bör råda vid tilldelande av motböcker åt dem som äro under 25 år. Syftet är beaktansvärt. Man önskar väl således att i stor utsträckning ha det såsom det nu är, men tillvägagångssättet är ett annat än det som Kungl. Maj:t föreslår. Jag måste emellertid säga, att med hänsyn till de besvärligheter överhuvud taget, som äro förknippade med handhavandet av sådana bestämmelser som dessa, kan det inte finnas något rimligt skäl att göra det besvärligare än det behöver vara, och sunda förnuftet säger mig, att det är lättare och tacknämligare för bolagen att göra medgivanden *under* en gräns, som är satt vid 25 år, än att utfärda bestämmelser, som äro *strängare* än lagstiftaren föreskrivit, när han satt gränsen vid 21 års ålder. Det är således av rent praktiska skäl, som jag finner att Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt är att föredraga framför utskottets.

Jag är också tvungen att säga några ord, till och med en hel del, om herr talmannen förlåter mig, angående den följande reservationen av herr Anderson i Norrköping m. fl. om de s. k. vinstkvantiteterna. Det är ju den brännande punkten i hela detta förslag, och åtskilligt har skrivits och sagts om den saken. Kungl. Maj:t föreslår nu i enlighet med några reserveringar i rusdrycksrevisionen, att de s. k. vinstkvantiteterna skola avskrivnas. Vi veta alla, vad vinstkvantiteterna äro. Det är ju så, att kontrollstyrelsen tillmäter en viss kvantitet sprit, som vid utskänkningen restauratören får tillräkna sig vinsten på, dock icke hela vinsten, ty 25 procent går alltid bort såsom ersättning till systembolaget, motsvarande normal handelsvinst, som det heter. Resten av den tilldelade vinstkvantiteten tillkommer restauratören. Dessa vinstkvantiteter ha ju kommit till för att om möjligt åstadkomma vad riksdagen på sin tid beslöt vid antagande av 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning, nämligen att man skulle ordna försäljningen så, att den som ägde tillstånd till utskänkning icke lockades att i vinstsyfte söka få utskänkt största möjliga kvantitet. Man skulle därför ordna det så, att vinst icke beräknades utöver en viss försäld kvantitet. De nu ännu i stort sett gällande vinstkvantiteterna bestämdes ju under en högkonjunktur och tilltogos då så rikliga, att de med hänsyn till den minskning av utskänkningen, som skett, på många håll överstiga hela den kvantitet, som det överhuvud taget är möjligt att utskänka. För en del restauratörer uppgår ju vinstkvantiteten till ett par hundra procent av utskänkningen. Huru mycket den överstiger spelar ju egentligen

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

ingen roll, när den ändå går över försäljningen; i andra fall understiger den givetvis utskänkningsvinsten. Men detta är inte det märkliga i saken. Det märkliga är, att dessa kvantiteter i stort sett äro förbehållna restauranger av högre klass, under det restauranger av lägre klass icke ha några sådana vinstkvantiteter. Av den tabell, som är bifogad utskottsbetänkandet, framgår ju rätt tydligt hur växlande dessa förhållanden äro, och jag skall inte trötta med att draga fram någon statistik i detta avseende. Det kan ju dock vara skäl i att som en liten belysning av saken erinra om att här i Stockholm åtnjuta Sara-bolagets 38 restauranger ingen utskänkningsvinst utan i stället en s. k. utskänkningsersättning, som för 1936 uppgick till 267,848 kronor, under det att ett enda hotell — vi kunna ju kalla det A. för att inte nämna något namn — ensamt har en vinst av rusdrycker, stark- och svagviner på 353,000 kronor. En annan restaurang har en kvantitet, som ger en vinst på 348,000 kronor, en tredje på 226,000, en fjärde på 197,000. Ett enda företag har alltså avsevärt mycket större vinst här än alla Sara-bolagets 38 restauranger sammanlagt.

I diskussionen om denna lag har det framhållits, att det är nödvändigt att ha dessa spritvinster för att hålla restaurangkulturen högt. Restaurangkulturen skall hållas högt! Ja, det kanske är litet svårt att säga, vad restaurangkultur är, men jag föreställer mig, att man därmed menar, att man skall ha förbättrade förhållanden, mera hyfsning, anständighet och finess än det fanns förr i världen. Men det är rätt underligt. Jag känner ju förhållandena här i Stockholm rätt väl sedan mina pojkar, och fastän jag aldrig använt rusdrycker, har jag sedan jag var pojke gått omkring och som många andra arbetare ätit hel- och halvportioner på de gamla krogar, som då gingo under den mera eller mindre välförtjänta benämningen buskrogar. När jag nu går in på Sara-bolagets tredjeklass- eller andraklassrestauranger, får jag säga, att det är inte samma värld jag lever i som för fyrtio år sedan. Även då hade jag väl någon gång tillfälle att gå in på de förnämligare restaurangerna, och även där är väl den s. k. kulturen höjd, men den var inte så låg på den tiden heller. Nej, de som skapat de nuvarande verkligt omgestaltade förhållandena på detta område, det är de restauranger, som icke ha någon nämnvärd spritvinst; det är där, förändringen har skett, och den har kunnat gå för sig ändå.

Jag frågar mig nu här: Om man skulle ha vinstkvantitetssystemet eller ersättningssystemet kvar, så kan jag inte begripa, varför inte dessa lägre klassens restauranger skulle ha samma förmåner som den högre klassens. Det kanske ännu kan finnas en marginal, inom vilken man kan höja restaurangkulturen även för dem. Ja, men, säger man, det är enkla matställen, och så tänker man — men det säger man inte —: det är enkla människor, de ha inga pretentioner o. s. v. Ja, jag vet inte, varför man inte på tredje klassens restauranger skulle kunna få en vit duk och en blomma på bordet och varför man inte skulle kunna ha ett klubbrum eller ett rökrum där och trevligare väggmålningar och mattor o. s. v. för att höja restaurangkulturen. Men det skulle ju barka på tok, om man skapade jämställdhet i detta fall, därför att allt eftersom man utplånar denna klasskillnad, så kunna allt fler och fler människor gå på dessa tredje- och andraklasskrogar, och då minskas frekvensen inom den kategori restauranger, där restaurangkulturen skall höjas — förlåt, herr talman, att jag inte kan tala med vidare värn om detta!

Nu vet jag, att jag i en huvudstadstidning har betecknats som odemokratisk. Den här metoden att skapa likställighet är odemokratisk! Ja, Branting präglade på sin tid ett bevingat ord: primitiv demokrati. Jag tycker det ordet är för vackert i det här fallet. Jag skall inte säga, vad jag skulle vilja kalla detta, men att det skulle vara odemokratiskt att få en utjämning till stånd, det kan jag överhuvud taget inte begripa. Det har ju också påståtts, att jag är de-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

magog, som talar om arbetarrestauranger och lyxrestauranger. Ja, det kan ju vara; är det demagogi att säga vad som är sant och framställa sakerna sådana de äro, så fortsätter jag att vara demagog.

Det framgår av reservationerna att man har insett, att den nuvarande ordningen inte gärna är försvarbar. Man medger här, att ett annat förhållande är önskvärt, och man önskar, att riksdagen måtte skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om en utredning för att åstadkomma något bättre. Vad man vid denna tankegång väsentligast bygger på är, att i varje fall, även om icke ett sådant här urbota vinstkvantitetssystem skall praktiseras i fortsättningen, skall ersättning utgå. Man säger, att man kan inte fordra att människor skola fullgöra en sådan uppgift utan ersättning därför. Ja, jag vet inte varifrån man fått ordet *fordra*. Jag har aldrig under de många år jag varit i tillfälle att sätta mig in i dessa saker någonsin hört, att de myndigheter, som ha rättighet att meddela tillstånd, fordra att någon skulle begära det. Nej, tvärtom är det så att myndigheternas stora besvär är att mota alla dessa som söka tillstånd. Så hänger det ihop, och det är ju helt naturligt, att det privilegium, som rätten att utskänka rusdrycker utgör, är så förmånligt för en sådan rörelse, att detta därför är eftersträvat framför något annat. Ja, det är sanningen, det förstå vi ju. Kunna herrarna tänka sig överhuvud taget att våra bättre restauranger kunde existera, om de inte hade utskänkningstillstånd? Vi skola också komma ihåg, att det är ett litet, litet fåtal av alla näringsställen i vårt land, som det är förbehållet att få detta privilegium. Jag är övertygad om att om saken i stället ordnades på det sättet, att restaurangerna finge betala någon avgift för att få denna utskänkingsrätt utan att erhålla någon vinst, skulle det inte saknas sökande. Jag riktade den frågan till en ämbetsman här i landet, som bättre än någon annan har kännedom om detta förhållande till följd av sin ämbetsmannaställning, och fick då det bestämda beskedet, att någon brist på sökande skulle det sannerligen inte bli. Även om inte någon som helst vinst utgår, medför rätten till utskänkning ett sådant försprång framför de restauranger och näringsställen, som inte ha denna rätt, att det alltid tryggar en kundkrets, ett värde, som är så stort, att, enligt vad jag har erfarit, restauratörer erbjudit sig att till en stad betala dubbel hyra, om den ville medge utskänkingsrätt även utan vinstkvantitet. Jag kan inte hjälpa, att jag under sådana förhållanden måste säga, att någon orätt mot dem, som utöva denna restaurangnäring — och därvid inbegriper jag även alla, som ha restauranger eller näringsställen utan utskänkingsrättigheter — inte begås, om man tar bort denna utskänkningsvinst. Ty, som jag sade, bli i varje fall i stor utsträckning de spritfria restaurangerna handikappade.

Skall man nu för resten lägga upp frågan på den bogen, att man säger: »Vinstkvantiteter skola vi inte ha, men vi skola ha ersättning», frågar man sig, vad de skola ha ersättning för? Jo, man skall giva ersättning för kostnader och besvär, som äro förenade med utskänkningen. Det skall således betraktas såsom en pålaga för en restauratör att han utövar utskänkning. Om man lämnar ersättning, förstärk jag inte heller, som jag nyss antydde, varför inte alla, som sälja sprit och starkvin, skola ha sådan, men då kommer man dithän, mina herrar, som jag också nyss sade, att man får till stånd en utjämning, som säkerligen kommer att i stor utsträckning för den högre klassens restauranger bliva lika besvärlig som om man gör alla jämställda genom att helt och hållet ta bort spritvinsterna.

Jag har mer än en gång, då jag talat i dessa ting, sagt: Om man nu vill stödja en viss del av restaurangerna, d. v. s. enligt den allmänna meningen restauranger av högre klass, borde det väl rimligare kunna ske på det sättet, att statsverket gör med alla restauranger som det gör med tredjeklass-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
restaurangerna, tar hand om vinsterna själva och icke låter företagen njuta någon vinst, och sedan ger ett anslag åt de restauranger, som äro i behov av ett sådant och äro förtjänta därav, liksom man gör då man understöder andra företag. Det förefaller klokare och resonligare att göra så än att låta denna subvention, om jag får använda det uttrycket, tillmätas med hänsyn till det antal liter sprit och vin, som förtäres. Jag vet inte om jag vågar säga det, men det må vara hänt: Hur skulle det vara, om vi skulle ge oss in på en så svindlande tanke som att de 12 à 13 miljoner, som här skulle tillföras statsverket årligen ifall utskottsförslaget bifalles, i stället för att tillföras statsverket tillerkändes sådana restauranger, som inte hade privilegiet att utöva utskänkning? Jag föreställer mig, att det skulle kunna gå att på det sättet uppamma en sorts spritfri restaurangkultur av ganska hög klass, särskilt när det är frågan om att tillgodose ungdomens nöjesbehov.

Striden står ju, det komma vi säkerligen att få höra i dag, om den s. k. restaurangdansen, men då det gäller att tillgodose särskilt ungdomens nöjesbehov, och varför inte de äldres också, kan jag för min del mycket väl föreställa mig, att man på sådana vägar skulle kunna åstadkomma förstklassiga närings- och nöjesetablissemang utan sprit, där ungdomen kunde få dansa och rasa ut och vi gamla skulle titta på och fröjda oss i själen åt den svunna tid, då vi voro unga och tyckte det var roligt att dansa, och där man kunde bjuda förädlade nöjen. Ja, frågan är, om inte detta också kunde åstadkomma en slags restaurangkultur som skulle värdesättas icke allenast av ungdomen utan t. o. m. av turisterna, vilkas behov man nu framför allt annat vill tillgodose genom vår höga restaurangkultur på spritrestaurangerna. Jag säger, att tanken är svindlande, och det kan aldrig falla mig in att väcka ett så tokigt förslag som att Sveriges riksdag skulle anslå 13 miljoner kronor om året för detta ändamål, men nog förefaller det mig som om det vore att bättre använda pengarna än att giva dem till guldkrogarna.

Ja, herr talman, jag har tagit alltför lång tid i anspråk, men jag hoppas att det kan räknas mig till godo, att jag förut inte har plågat kammaren sammanlagt fem minuter under årets riksdag. Jag skulle vilja sluta med att säga, att jag begriper lika väl som vilken annan som helst, att man med det nu föreliggande förslaget inte åstadkommer några revolutioner. Jag tvivlar överhuvud taget på att man genom lagstiftning i detta land kan åstadkomma någonting, som revolutionerar vare sig förhållandena på detta område eller åskådningarna i denna fråga. Därtill få vi, såsom revisionen säger på ett ställe, lita till andra krafter än lagstiftningen, och i det hänseendet skulle jag vilja rekommendera riksdagen att icke vara så njugg, när det gäller att anlita dessa andra, frivilliga krafter för att påverka folkmeningen, så att lagstiftningsförslag på detta område komma att uppbäras av och kunna byggas på en grund, som blir bestående. Innan vi komma dithän få vi nöja oss med detta plåstrande och petande, antingen vi sedan gilla det eller ogilla det. Jag tycker för min del, att om det är så, att riksdagen bifaller utskottets utvecklingsförslag, skulle detta förplikta till att det restaurangväsende, som skulle kunna på lämpligt sätt utvecklas med litet kraftigt stöd från statsmakternas sida, skulle få ta hand om vår ungdoms nöjesliv och bidra till fostran av ett släkte, som skall kunna lättare och bättre komma till rätta med alkoholproblemet än det släkte som nu sitter och utövar bestämmanderätten.

Jag ber, herr talman, att vid den föredragna paragrafen få yrka bifall till utskottets hemställan och förbehåller mig tillåtelse att få återkomma vid de paragrafer, där yrkande kan påkallas från min sida.

Häri instämde herr *Larsson, Viktor*, och herr *Andersson, Elof*.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Herr **Velander**: Herr talman! Utskottets vice ordförande, herr Bårg, ställde i början av sitt anförande en maning till, om jag fattade honom rätt, både dem som inom riksdagen och dem som utanför densamma syssla med hit-hörande problem. Han formulerade den så: Använd edra krafter till annat än att racka ned på och söka taga livet av varandra! Denna maning skall jag för min del söka ställa mig till efterrättelse, icke minst därför att jag, när det gäller åtskilliga frågor inom detta ämneskomplex, är en tveksam och tvivlande Thomas. Jag vill också säga, att det måste vara en fördel, en förtjänst att de spörsmål, som vi här syssla med, kunna diskuteras utan att sådana lidelser väckas, som i tidigare sammanhang vanligen präglade diskussionen därom.

Herr Bårg lämnade en viss historik över vad som på ifrågavarande område förekommit i lagstiftnings- och utredningsväg alltifrån riksdagsbeslutet av år 1928 och till närvarande tidpunkt. Jag har ingenting att erinra i anledning av den historiken; den befriar givetvis mig från att gå in därpå.

Av herr Bårgs uttalanden framgick vidare, att man på olika håll haft en mycket skiftande inställning till det rådande systemet i avseende å handeln med spritdrycker och vin. För min del vill jag säga att det för mig ingalunda framstått såsom fritt från anmärkningar. Motsatsen skulle för resten ha varit överraskande, då detsamma i lagstiftning och tillämpning utgjort en kompromiss mellan mycket skilda meningar. Dessa skilda meningar sträcka sig också till de verkningar eller resultat, som med systemets tillämpning åstadkommit. En av de centrala frågorna härvid är systemets nykterhets-effekt. Därom vågar väl en vanlig dödlig knappast yttra sig. Alla känna dock till att, i fråga om spritkonsumtionens storlek, vi ostridigt befinna oss bland de verkligt ledande nationerna. Då exempelvis spritkonsumtionen i Danmark, såsom också herr Bårg var inne på, under en viss tidsperiod nedgått från över 7 liter till 1 liter per person och år, har nedgången hos oss stannat vid ungefär en tredjedel av konsumtionen eller vid cirka 5 liter eller något mindre. Icke ens de grova alkoholmissbrukarna äro ett släkte i utdöende i vårt land, att döma av den fortsatta stegringen i beläggningen på våra alkoholistanstalter. Betydelsen av exempelvis den minutlösa registrering av varje liter, varpå våra snart till ett antal av 1,400,000 uppgående motboksägare utskriwa sina rekvisitioner, och de säkerligen sju-siffriga tal, vartill kostnaden därför belöper sig, vågar jag för min del inte söka att på något sätt närmare bedöma. Jag har heller ingen bestämd uppfattning om de goda eller dåliga verkningarna av medborgarnas inordnande i klasser med utomordentligt sorgfälliga tilldelningsregler, avseende, låt oss säga, ett utmätande från 1 till 12 liter i kvartalet, därvid dock våra myndiga män och kvinnor i åldern upp till 25 år i regel icke få någon som helst andel. Alla skola på detta sättet få just det litertal, som de utan våda kunna tillåtas förtära. Denna nyansering i tilldelning förutsätter emellertid en så ingående kunskap rörande alkoholmissbrukets individuella förutsättningar, att en sådan kunskap överhuvud taget icke kan tänkas föreligga.

Dessa dunkla antydningar från min sida dölja visserligen någon tvekan, men var finnes icke på detta område utrymme för tvekan? Hos det danska systemet kanske, där varje kontroll saknas, och där det restriktiva momentet helt är tillfinnandes i det utomordentligt höga priset? Den enskilde individen är där helt lämnad åt sig själv, och det synes åtminstone mig också kunna ha sina sidor.

Då jag för min del finner mig böra tolerera det gällande systemet, beror detta alltså icke därpå, att jag skulle anse, att detsamma icke äger brister och måhända stora sådana, utan därpå att övertygande skäl icke föreligga för

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

att visst annat system äger bestämda företräderna. Med denna inställning är det icke för mig möjligt att gå till attack mot det nuvarande systemet i syfte att rasera detsamma. Det finns därjämte särskilda skäl, som tala för en motsatt hållning, och ett av dessa skäl är just det, att systemet visat sig inrymma möjlighet till viss anpassning eller uppmjukning. Den föreliggande propositionen och bevillningsutskottets däröver avgivna betänkande innefatta bevis härpå. Propositionen utgör sålunda, med mitt sätt att se, icke en lösning eller, såsom utskottet säger, en så tillfredsställande lösning av hithörande problem, som under förhandenvarande förhållanden står att ernå, utan en anpassning och uppmjukning av det gällande systemet, som på grund av tidsutvecklingen icke längre kunnat undanskjutas, och detta av fara för systemet självt. Något djärvare grepp på problemen kännetecknar sålunda knappast propositionen. Detta har heller icke varit att förvänta. Departementschefen har väl icke gärna kunnat gå långt utanför ramen för den av rusdryckslagstiftningsrevisionen verkställda utredningen — han säger ock själv, att förslaget i stort sett allenast avser att åvägabringa förbättring på grundval av den bestående ordningen — och med beaktande härav torde propositionen i många stycken kunna hälsas med tillfredsställelse. Departementschefen uppskattar säkerligen inte någon betygssättning från min sida, den framstår väl närmast såsom något förmäten. Jag vill dock hava sagt, att viljan att lägga till rätta många ting av tveklaktigt värde i det nu gällande systemet, att eliminera i författning meddelade och i synnerhet genom praxis utbildade regler, som sakna nykterhetsfrämjande betydelse men äro, såsom det heter i rusdryckslagstiftningsrevisionens direktiv, ägnade att framkalla irritation, att denna vilja, säger jag, är förtjänt av uppskattning.

Utskottet har i allt väsentligt accepterat departementschefens ståndpunkt. De ändringar i propositionen, som från utskottets sida föreslagits, innefatta med visst undantag knappast förbättringar. Den allmänna inställningen inom utskottet är emellertid även den förtjänt av uppmärksamhet. På flera håll har sålunda givits uttryck åt den förhoppningen, att den övervägande delen av det svenska folket skall bli fostrad därhän att den individuella kontrollen skall visa sig överflödig. Denna inställning markeras ock av exempelvis följande uttalande i utskottets betänkande: »Med den förändrade inställning till alkoholbruket, som numera synes ha inträtt inom vida kretsar av vårt lands befolkning, anser utskottet det emellertid icke uteslutet, att utvecklingen framdeles skall visa sig medgiva fortgående jämkningar i avseende å restriktions-systemets utformande.» Ett dylikt uttalande från ett enhälligt bevillningsutskott skulle för ett fåtal år sedan varit alldeles otänkbart. Det visar, att systemet icke längre må betraktas såsom självändamål. Det visar i stället, att man i fortsättningen kan räkna med en utveckling, icke, såsom en ledamot av rusdryckslagstiftningsrevisionen yttrat, en försteningprocess, »som kan sluta med att systemet blir så fast och hårt, att man inte kan slå in en spik i det»; och därför känner jag ett behov av att i förevarande sammanhang starkt understryka detta utskottets uttalande. Det är förpliktande icke blott i nuet utan och detta i än högre grad för framtiden.

I likhet med herr Bärge har jag att konstatera, att det föreliggande förslaget lämnar partihandeln oberörd.

I fråga om detaljhandeln vidtagas däremot en del ändringar. Den mest framträdande av dessa är givetvis, såsom herr Bärge också anförde, eliminering av det lokala vetot vid utminuterings. Rätten till anordnande av utminuterings eller inskränkningar med avseende å rörelsens bedrivande blir hädanefter alltså icke beroende på kommunernas beslut, detta givetvis under

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

föresättning att utskottsbetänkandet kommer att accepteras av riksdagen. Förslaget om upphävande av den kommunala bestämmanderätten härutinnan grundas väsentligen därpå, att kommunernas vetorätt icke längre ansetts ha någon nämnvärd uppgift att fylla samt att densamma i fråga om bestämmandet av villkoren för utminuteringsens bedrivande ansetts förenad med betydande olägenheter. Man skulle alltså i fortsättningen komma ifrån den oreda och bristande enhetlighet, ja, man skulle kunna säga den rika flora av utväxter i fråga om utminuteringsen, som hitintills icke blott oroat och irriterat medborgaren utan även ur nykterhetsynpunkt varit betydelselösa och i många fall direkt hämmande och skadliga.

I fråga om utminuteringsen föreligger vidare förslag om rätt till s. k. efterhandsköp. Man skulle sålunda icke under varje månad behöva uttaga den kvantitet, som belöper på månaden, utan man skulle ha en tid på sig av upp till 6 månader för att utnyttja denna rätt. Beträffande denna anordning vill jag endast säga, i anslutning till vad herr Bärge redan förklarat, att densamma är ett led i en strävan eller ett försök att slå en bräsch i ransoneringspsykologien, som bjuder medborgaren att icke underlåta att för varje månad utnyttja den snävt tillmätta och därför så värdefulla ransonen. Försöket måste hälsas med tillfredsställelse. Rörande verkningarna därav kan väl för ögonblicket ingenting med bestämdhet sägas.

Någon tillfredsställelse utlöser däremot icke den allmänna höjning av motboksåldern till 25 år, som propositionen rekommenderar. Härvid har jag icke bortsett från det förhållandet, att den nu gällande minimiåldern, 21 år, i praxis på grund av kommunernas inflytande oftast höjts. Det synes mig dock nästan gränsa till det omöjliga att prestera bärande eller ens plausibla skäl för en sådan ståndpunkt som att förmågan att nöjaktigt utöva den på en motbok genom allehanda minutiösa föreskrifter begränsade och reglerade sätten måste göras beroende av en särskild synnerligen hög myndighetsålder. En sådan begränsning måste anses vara till skada för nykterhetsintresset samt, såsom även rusdryckslagstiftningsrevisionen anför, på sina håll ha främjat uppkomsten av illegal hantering med spritdrycker. Bestämmelserna ha sålunda icke visat sig vara nykterhetsfrämjande. Det har onvittnats, att exempelvis i vissa gränstrakter mot Finland en sänkning av motboksåldern effektivt motverkat smugglingen. Ungdomen tvingas på grund av denna bestämmelse, om den nu vill komma i besittning av spritdrycker, att skaffa sig sådana exempelvis genom besök å restaurang eller genom att uppsöka vissa nöjesetablissemang och danstillställningar. Detta bör icke uppmuntras. Det är också så, att praxis på senare tid gått i den riktningen, att lättnader just för ungdomen att via motboken utbekomma en viss mindre månadskvantitet möjliggjorts. Det är min förhoppning, att kammaren på denna punkt skall följa utskottet och icke departementschefen.

När herr Bärge var inne på denna sak, ansåg han, att utskottets förslag markerade en väsentlig försämring i förhållande till propositionens förslag. Systembolagen skulle, menade herr Bärge, komma i ett känsligt och obekvämt läge genom att lagstiftningen tillerkände ungdomen i åldern 21—25 år principiell rätt till motbok. I det fall, då motbok inte borde tillkomma vederbörande på grund av särskilda omständigheter, som systembolagen hade att beakta, skulle nämligen svårigheterna vid systembolagens prövning bli större än om den högre åldern, d. v. s. 25-årsåldern, generellt fastställts och prövningen alltså avsåge eventuella undantag från denna regel. För min del förstår jag inte herr Bärge's tankegång på denna punkt. Det synes mig naturligt, att ungdomen i dessa åldrar bör vara jämställd med andra medborgare,

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
och att frågan om tilldelning av större eller mindre månadskvantitet eller ingen tilldelning alls bör avgöras efter enahanda grunder, som gälla för medborgarna i allmänhet.

Beträffande den i propositionen föreslagna försändningsrätten till köparens närmaste post-, järnvägs-, omnibus- eller ångbåtsstation intager jag samma ståndpunkt som herr Bärg. Syftet med bestämmelsen är ju i främsta rummet att motverka de olägenheter ur nykterhetssynpunkt, vilka visat sig sammanhänga med inköp genom ombud, därför att ombuden i många fall bl. a. sökt att komma i besittning av andel i varan resp. i sådant syfte föranlett större uttag än vederbörande motboks innehavare egentligen avsett. Den florerande hembränningen och annan olovlig hantering i de trakter, där inköpen från närmaste utminuteringsställe vore förenat med betydande besvär och dryga kostnader, har man också ansett, att man på denna väg skulle komma till rätta med.

Om utskänkningen är i förevarande sammanhang icke så mycket att säga. Den kommer i stort sett att följa tidigare riktlinjer. En viss uppmjukning erbjuder dock bestämmelsen om turistutskänkning i förordningens 3 kap. 12 §.

Departementschefen synes ock hava varit inne på en riktig tankegång i fråga om restaurangdansen, där utskottet mot framställda yrkanden, från mig och andra, avvikit från propositionen. Denna avvikelse kan icke annat än beklagas.

En synnerligen viktig fråga är självfallet organisationen av de företag, som äro eller bli anförtrodda uppgiften att ombesörja systemets omsättande i det levande livet. Propositionens förslag härutinnan har för mig, ju längre jag sysslat därmed, framstått som alltmera tvivelaktigt. För närvarande finns det, såsom känt, 121 systembolag, därav två dock allenast bedriva utskänkning. Fördelningen av bolagen på skilda län kan sägas vara mycket ojämn, detta såväl absolut som i förhållande till folkmängd och ytvidd. Även omfattningen av de olika bolagens rörelse är mycket växlande.

Rusdryckslagstiftningsrevisionen hade vid sitt övervägande av hithörande spörsmål stannat för ett förordande av en organisation med i regel ett bolag för varje län, dock att Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, att i ett och samma län kunde få inrättas mer än ett bolag respektive detaljhandelsområde, där det av särskild anledning, såsom länets utsträckning eller folkmängd, funnes nödigt. Propositionen har i princip anslutit sig till revisionens förslag i denna del.

Till stöd för sitt förslag hade revisionen anfört, att fördelar i skilda hänseenden på den vägen skulle stå att vinna. Det skulle ges möjligheter till en större specialisering av personalens arbetsuppgifter, man skulle vinna dugliga och kompetenta funktionärer, och man har sagt, att ett litet bolag överhuvud icke ägde lika goda förutsättningar att fylla de anspråk, som numera måste ställas på ett systembolag, än ett större sådant. Enhetlighet och effektivitet i lagtillämpningen skulle ock med den av revisionen föreslagna organisationen i största utsträckning vinnas, samtidigt som bolagsledningarna skulle komma att stå obundna gentemot obehöriga lokala inflytelser.

Revisionens förslag synes mig icke kunna betecknas annorledes än som en halvmesyr. Bolagen voro ursprungligen jämförelsevis fria enskilda lokala sammanslutningar till nykterhetens befrämjande. Såsom sådana ha bolagen på många platser utfört ett aktningvärt arbete och haft en icke ringa betydelse på grund av sin lokala förankring. Det är icke säkert, att detta kan komma att sägas om de bolag, som nu förmodligen äro i vardande. En reservant inom rusdryckslagstiftningsrevisionen har sålunda uttalat, att dessa bolag skulle komma att helt förlora den lokala anknytningen och den relativa

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
självständighet, som de nuvarande bolagen i viss mån äga. De skulle väsentligen bli expeditiönsmyndigheter och verkställare av lagens föreskrifter samt tillsynsmyndighetens direktiv. Jag är inte beredd att helt instämma i detta uttalande, ehuru jag tror, att en hel del ligger däri. Jag fäster emellertid stor vikt vid departementschefens förklaring, att han inte vill förneka, att en koncentration ned till en förvaltningsenhet, alltså riksbolaget, har många skäl för sig, om hänsyn tages allenast till den rent kommersiella uppgiften. Jag har vidare fäst mig vid hans uttalande, att den personkännedom, som förefinnes inom de nuvarande bolagen, icke torde haft den betydelse för den individuella kontrollen, som man på sina håll måhända kunnat föreställa sig.

Av det sista uttalandet synes mig följa, att den nu i princip föreslagna länsbolagsindelningen icke kommer att äga någon lokal förankring eller anknytning av värde, som ett eventuellt riksbolag skulle vara i avsaknad av, eller någon större rörelsefrihet i fråga om verksamhetens handhavande, som icke skulle stå riksbolaget till buds. För min del kan jag sålunda icke finna annat än att de skäl, som av revisionen anförts till förmån för en väsentlig inskränkning av systembolagens antal, även och detta måhända i än högre grad kunna åberopas till stöd för en koncentration av ifrågavarande verksamhet till en enda förvaltningsenhet. Såväl sociala som i synnerhet ekonomiska synpunkter skulle därigenom i största möjliga utsträckning befordras. Förutsättningar för en verkligt effektiv, enhetlig och objektiv tillämpning av lagstiftningen skulle genom en dylik koncentration skapas. Garantier för oberördhet och självständighet gentemot skiftande lokala intressen och opinioner skulle vinnas.

Man säger måhända, att detta skulle vara ett experiment; det skulle inte vara prövat någonstans. Det är dock så, att man i Finland redan har ett sådant bolag, som ombesörjer hela verksamheten på detta område, och i Norge har man även gått in för samma princip. Vissa av de uppgifter, som tillkomma de svenska systembolagen, åvila visserligen icke dessa utländska bolag; jag vill emellertid peka på en annan sak. Vi ha för närvarande vårt svenska företag, Aktiebolaget Stockholmssystemet; det är inte något riksbolag, det omfattar dock huvudstaden och 61 kommuner utanför densamma. Detta bolag representerar ensamt cirka en tredjedel av systembolagsverksamheten i detta land. Det torde ock ligga så till, såvitt jag förstått, att skäl inte förefinnas till anmärkning i varje fall icke i större utsträckning mot detta bolag än mot andra systembolag i fråga om det sätt, varpå det fullföljt sina uppgifter, den sociala verksamheten icke undantagen. Jag tänker mig, att de erfarenheter, som gjorts för detta bolags vidkommande, skulle ha mycket stort värde vid övervägande av det spörsmål, som jag här berört.

Jag har sålunda jämte annan ledamot av utskottet, herr Sylwan, förordat en utredning rörande systembolagsorganisationen i syfte att befordra tanken på en koncentration av systembolagsverksamheten till ett företag. Det torde konstitutionellt sett inte vara möjligt att här framställa yrkande om bifall till denna reservation. Därför hade krävts en omarbetning av väsentliga delar av det föreliggande författningsförslaget, i första rummet tredje och fjärde kapitlen. Jag nödgas därför inskränka mig till en vädjan till finansministern, att han måtte i den mån, så är möjligt, beakta de synpunkter, som i reservationen anförts.

Herr Bårg berörde även denna reservation. Han förmenade, att man inte hade någon anledning att nu fullfölja dess idé. Man kunde pröva det förslag, som föreläge på kamrarnas bord. Jag är på det klara med att bakom detta herr Bårgs uttalande inte ligger någon utpräglad negativism. Det kan hända, att han för sin del skulle kunna anse, att tanken är värd att prövas.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Han menar dock, att den av utskottet föreslagna organisationen av systembolagsverksamheten är åtminstone ett led i rätt riktning och därför bör accepteras. Mot en sådan ståndpunkt talar emellertid, att ett genomförande av denna organisation kommer att kräva betydande kostnader, och för min del skulle jag förmena, att vid genomförandet av den föreslagna organisationen av systembolagen svårigheter komma att uppstå, som det icke blir så lätt att bemästra. Frågan är alltså, om inte ur skilda synpunkter, det lämpligaste vore att undersöka, huruvida icke den med reservationen avsedda koncentrationen borde utan större uppskov genomföras.

En punkt, där departementschefens och utskottets sammanfallande uppfattning icke kan eller bör godkännas, är frågan om avvecklingen av den restauratörerna nu tillkommande vinsten å utskänknigen av spritdrycker och starkviner. Denna uppfattning vilar, åtminstone enligt min mening, på fullständigt irrelevanta grunder. Anhängarna av denna avveckling medge sålunda, att spörsmålet härom icke har och knappast haft något med nykterhetstillståndet i landet att skaffa. Det enskilda direkta vinstintresset behöver icke vara på något sätt avhängigt av myckenheten försälda rusdrycker. Det torde ock vara ostridigt, att den av systembolagen själva bedrivna restaurationsverksamheten, bortsett från de rena folkrestaurangerna, är i samma utsträckning som de enskilda restauratörerna beroende av utskänkningens vinsten. Detta måste tolkas som ett bevis för att densamma erfordras för att rörelsen skall bära sig.

Herr Bärge framförde i detta sammanhang en del erinringar. Det anmärkningsvärda var emellertid, att han därvid icke anlade någon som helst nykterhetssynpunkt. Han talade icke om några med detta system förenade sociala skadeverkningar. Det torde nu också vara så, att avvägningen av vinstkvantiteternas storlek resp. deras förekomst överhuvud knappast kan sägas inverka på nykterhetstillståndet. Om vi exempelvis ta tvenne restauranger, av vilka den ena har sin vinstkvantitet så bestämd, att den väsentligen understiger omsättningen och där det sålunda inte kan vara något intresse för restauratören att driva upp konsumtionen, medan däremot på den andra vinstkvantiteten väsentligt överstiger konsumtionen och ett sådant intresse alltså skulle kunna anses föreligga, misstänker jag, att man på grund av erfarenheten inte kan påstå, att nykterhetstillståndet är på något sätt sämre på den senare restaurangen än på den förra. För min del skattar jag vidare åt den uppfattningen, att den princip, som man i diskussionen om vinstkvantiteterna ofta åberopar, eller att det enskilda vinstintresset skall frigöras från spriten, egentligen är en död eller steril princip, som är att hänföra till de programpunkter, som taga sikte på begränsning av näringsfriheten och konfiskation av medborgarnas tillgångar, programpunkter sålunda som vissa partier ännu ha råd att kosta på sig, även om de i själva verket på grund av utvecklingen inte borde kunna anses utgöra någonting annat än relikter från en svunnen tid.

Herr Bärge talade om att man måste eftersträva likställighet. Han kunde inte vara med om att vissa restauranger skulle ha rätt till vinst på sin utskänkning, medan andra, exempelvis folkrestaurangerna, inte skulle ha det. I den diskussion, som förts om denna fråga, har jag inte hört, att det från något håll rests motstånd mot denna tanke om likställighet. Om herr Bärge alltså skulle vilja vara med om en utredning, som bl. a. upptog dessa spörsmål, skulle, såvitt jag förstår, inte något som helst motstånd resas däremot, icke från min sida och säkerligen icke heller från andra, som på denna punkt ha en liknande inställning.

Om jag här skulle tillåta mig några antydningar om vad en avveckling av

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

vinstkvantitetssystemet sannolikt leder till, skulle jag komma till följande. Utvecklingen inom restaurangfacket måste komma att hämmas. Företagsamma och driftiga personer kunna inte förutsättas ägna sig åt en näringsverksamhet, vars möjligheter på detta sätt begränsas och som alltså på visst sätt blir ställd på avskrivning. Försämring av restaurangernas allmänna standard, i många fall i förening med en väsentlig fördyring, måste komma att inträda. Riskerna för en illegitim rusdryckshantering komma att ökas — jag menar nämligen, att restauranger, som bära sig bättre, också ha större möjligheter att efterkomma kontrollföreskrifter och andra anordningar i nykterhetens intresse än andra, som bära sig sämre. En uppstoppling i väsentlig utsträckning av den för landets ekonomi betydelsefulla utländska turistströmmen samt en minskning av rese- och turistlivet överhuvud måste vara att räkna med. Minskade arbetstillfällen för musiker och andra liksom ock försämrade möjligheter för ett tillgodoseende i skälig utsträckning av olika personalgruppers anspråk, nu och i fortsättningen, på förbättrad standard i skilda hänseenden komma att inträda.

Herr Bärge åberopade ett uttalande av, som han sade, en på detta område initierad person. Om saken lades upp så, att den, som ville erhålla rätt till utskänkning i samband med restaurangverksamhet, finge betala en viss avgift för att erhålla sådan rätt till utskänkning, hade denne herr Bärge's sagesman kommit till det resultatet, att sökandena skulle komma att stå i kö. Ja, jag vill inte här påstå, att ett sådant antagande är fullständigt oriktigt. Men jag skulle vilja säga, att, om det verkligen skulle komma att ställa sig på det sättet, detta även måste förutsätta en reglering av restaurangernas antal, en nedskärning därav. Jag vill också säga att man, när man talar om dessa saker, icke enbart skall fästa sig vid förhållandena i landets största städer, utan också tänka på hur förhållandena skulle komma att te sig i landsorten. Enligt mitt förmenande måste saken där ligga så till, att ett eliminerande av vinsten på en så stor del av restaurangernas verksamhet, som det här skulle komma att röra sig om, icke kan leda till annat än en mycket försämrad standard och samtidigt även en stark prisstegring.

Till utskottets betänkande finnes fogat ett särskilt yttrande av herr Wahlmark m. fl. Då i detta yttrande talas om att det inom utskottet icke varit möjligt att vinna starkare anslutning till det i yttrandet skisserade förslaget, vill jag här ha sagt ifrå om denna bristande anslutning icke berodde på det parti, jag tillhör. Detta partis representanter i utskottet ha visat det största intresse för förslaget i fråga. Att resultatet ändock blev sådant det blev är förmodligen att tillskriva den handlingsfrihet för olika meningsriktningar på socialdemokratiskt håll, som särskilt i denna fråga enligt ett uttalande av hans excellens herr statsministern vore gällande, en handlingsfrihet som till slut inom utskottet tog sig uttryck i någon kompromiss med så magert innehåll som ett uttalande på sidan 74 i utskottets betänkande ger vid handen. Där förekommer nämligen en passus, som det kan vara av intresse att låta inflyta även i kammarens protokoll och som lyder: »Skulle, då vinstavvecklingen fortskridit tillräckligt långt för att verkningarna därav må kunna bedömas, särskilda skäl finnas påkalla, att frågan om ersättning för av utskänkningens föranledda kostnader tages under omprövning, förutsätter utskottet, att utredning verkställes på vad sätt dylik ersättning kan beredas utan att densamma får karaktären av vinst. Skulle en dylik utredning komma till stånd, torde densamma böra omfatta icke blott de av vinstavvecklingen berörda restaurangerna, utan samtliga restauranger, oavsett den klass de tillhöra.» Efter tillkomsten av denna passus i utskottets motivering tystnade med ens all opposition från representanterna för det större regeringspartiet. Det skulle där-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

för under den fortsatta diskussionen vara av synnerligt intresse att få höra något klarläggande uttalande rörande den egentliga innebörden av denna del av motiveringen, som haft en så utomordentlig verkan, men som åtminstone för mig framstått såsom utomordentligt dunkel.

Jag förutsätter emellertid, att detta uttalande innefattar beredvillighet att medverka till en utredning. Det borde då inte vara någon större självövertvinnelse för utskottsmajoriteten att följa den reservation, som på denna punkt avgivits av utskottets ordförande herr Anderson i Norrköping m. fl. Resultatet skulle ju då bli, att den utredning, som utskottsmajoriteten principiellt accepterat, fortare skulle komma till stånd; och det kan väl inte föreligga något behörigt intresse, som skulle tillbakasettas genom att fullständig klarhet på denna punkt vinnes så snart som möjligt. Jag förutsätter också att herr Wahlmark m. fl., som i det särskilda yttrandet till utskottets betänkande tagit bestämt avstånd från tanken på avveckling av restaurangvinsten, komma att stödja högerreservationen, som i själva verket helt ligger i deras linje.

Jag skulle till slut vara herr finansministern mycket tacksam, om han genom något uttalande här i kammaren ville skingra min okunnighet på en punkt, som sammanhänger med den fråga, vi här diskutera — jag förutsätter att det inte rör sig om något svårare problem, ehuru dock för mig något oklart. Om nu finansministern — såsom alltid, kan jag kanske säga — får sitt förslag igenom och vinstkvantiteterna sålunda komma att avvecklas, hur går det då med det överpris, som restauranggästerna nu få erlägga för de spritdrycker och starka viner, som serveras dem på respektive restauranger, och som väl avser att utgöra betalning eller valuta för restauratörernas tillhandahållande därav. Inte kommer väl detta överpris att utan vidare såsom någon *skälig* handelsvinst hamna hos systembolagen? Restauranggästen får väl en billigare vara, så att han så mycket lättare kan komma ut med det förhöjda priset på den övriga konsumtionen? Jag är, som sagt, mycket tacksam för en upplysning på den punkten. Lite bättre klarhet härutinnan kan kanske i fortsättningen ha en viss betydelse, och jag skulle för egen del inte behöva bära på någon oberättigad misstanke exempelvis om ingrepp i — vad skall jag säga? — svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta!

Det är på en del andra punkter i det föreliggande ärendet, som jag hyst en annan mening än den, som kommit till uttryck i utskottets betänkande. Jag skall emellertid inte gå in på dessa punkter nu utan i den mån, som den fortsatta handläggningen ger anledning därtill, återkomma.

Innan jag i likhet med den föregående ärade talaren deklarerar den ståndpunkten, att jag här vill medverka till ett positivt beslut och alltså i likhet med honom hemställer om bifall till första paragrafen i första kapitlet av det föreliggande förslaget, vill jag tillkännage, att jag beträffande innehållet i denna paragraf inom utskottet varit inne på den tankegången och även ställt yrkande därom, att ordet »rusdrycker» borde utmönstras. Jag har visserligen icke följt vissa motionärer, som tagit sikte på att ordet »starkdrycker» skulle träda i stället, utan jag har velat ansluta mig till det förslag, som rusdryckslagstiftningsrevisionens majoritet stannat för, d. v. s. att beteckningen »spritdrycker och vin» skulle komma till användning. Jag har emellertid icke vunnit något gehör för den tankegången inom utskottet. Ordet *rusdrycker* har emellertid, såvitt jag förstått, på visst håll, ansetts ha en så stor betydelse ur nykterhetssynpunkt, att det måste bibehållas — dels menar man, att ordet *rusdrycker* skall kunna avskräcka från konsumtion av därmed avsedda drycker, dels menar man att den, som verkligen vågar hängiva sig åt sådan konsumtion han skall ha klart för sig, att det är en ganska tvetydig eller ryslig vara, han konsumerar. Jag skall emellertid icke här fullfölja mitt yrkande

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
från utskottet beträffande beteckningen. Jag förutsätter nämligen att i nuvarande läge ett sådant yrkande icke skulle vinna gehör i kammaren, och därför hemställer jag om bifall till paragrafen i dess föreliggande skick.

Herr Wahlmark: Herr talman! Jag tillhörde dem, som med verklig tillfredsställelse hälsade det förslag till reformerande av vår rusdryckslagstiftning, som de s. k. revisionssakkunniga på sin tid framlade. Jag gjorde det därför att de sakkunniga dels endast sökt revidera det nuvarande systemet, vilket, hur bristfälligt det än må vara, dock syftat till att »åstadkomma minsta möjliga skada» vid handhavandet av spriten och visat sig utgöra ett för våra förhållanden lämpligt system under de år som gått, dels därför att revisionen därvid gått varsamt till väga, utan att rygga tillbaka för kravet att försöka få bort åtskilliga irritationsmoment, som systemet varit behäftat med, samt dels också därför att de sakkunniga sökt arbeta fram en ändamålsenligare försäljningsorganisation än den vi för närvarande ha.

Med denna min principiella anslutning till revisionens förslag är det klart att jag, liksom den överväldigande delen av bevillningsutskottets ledamöter, anslutit mig till yrkandet om, att den kungl. propositionen, som i stort sett byggde på revisionsbetänkandet, skulle läggas till grund för utskottets fortsatta arbete, detta trots att propositionen innehöll ett par punkter, till vilka jag ställde mig minst sagt kritisk.

När nu utskottets förslag ligger på kammarens bord skall jag, då jag är helt och hållet på utskottets sida i alla punkter så när som på en, beträffande vilken jag icke fullständigt kunnat ansluta mig till de synpunkter, som blivit framförda, begränsa mitt anförande till att omfatta blott och bart denna punkt. Den rör vinstkvantiteten för restaurangerna.

Jag har tidigare sagt, att jag hälsade revisionens förslag med tillfredsställelse, bland annat därför att åtskilliga irritationsmoment i det nuvarande systeme bortarbetats. Genom det i propositionen framkomna förslaget synes det mig emellertid, som om ett nytt irritationsmoment skulle tillskapas, och här fanns således för mig anledning till en viss betänksamhet.

Emellertid var det inte risken att få ett nytt irritationsmoment, som mest vållade denna min betänksamhet, utan det var de verkningar i övrigt, som jag är övertygad om att detta förslag, framförallt fullt genomfört, skulle komma att medföra. Därtill kom också en principiell synpunkt, som jag lägger på detta problem och som jag anser att man icke kan bortse ifrån.

Det har från nykterhetshåll med bestämdet framhållits, att det värdefullaste i den kungl. propositionen just är förslaget om vinstkvantitetens avskaffande. Skulle riksdagen inte vara med om denna punkt i förslaget, så anses det också på nykterhetshåll, att förslaget mycket väl i sin helhet kan falla. Att gent emot denna bestämda mening framföra en annan anser jag vara skäligen tröstlös. Om jag emellertid något skall snudda vid problemet är det därför att jag är övertygad om att en förbättring av nykterhetstillståndet i landet genom vinstkvantitetens borttagande icke står att erhålla — snarare blir det en försämring genom en sådan åtgärd. De restauranger det här är fråga om skulle, såsom tidigare också framhållits, därest de i fortsättningen ville söka uppehålla den standard, som de faktiskt uppnått, vara tvungna att så höja priserna på vad de tillhandahålla kunderna, att en viss avfolkning måste komma att ske. Det klientel som besöker våra restauranger med spriträttigheter — guldkrogar, som en föregående talare alldeles nyss yttrade; jag trodde det var ett försvunnet ord åtminstone i debatterna i riksdagens kamrar — består för närvarande av icke så få både organiserade och oorganiserade nykterister, och jag tror att dessa nykterister, organiserade eller oorganiserade, bli de första

Förordningsförslag ang. försäljning av rusedrycker m. m. (Forts.)
 som ta konsekvenserna av det beslut, som vi i dag stå i begrepp att fatta, och som sålunda bli de första, som komma att reagera mot detta beslut. Anledningen kan man mycket väl förstå. Anses det nämligen fullständigt oriktigt — eller jag kan gott säga principiellt oriktigt — att staten med vinstmedel för sprit skall betala de kostnader, som äro förenade med tillhandahållandet av spriten, så måste det naturligtvis vara minst lika förkastligt att restaurangbesökare, som inte förtära en droppe sprit, skola betala statens omkostnader för den sprit, som deras medbesökare på restaurangen förtära. Jag kan nämligen inte finna annat än att det egentligen är statens kostnader för spritutskänkning, som restauratörerna tvingas att uttaga av alla gäster, oberoende om de förtära sprit eller icke. Att tillämpa ett system med två matsedlar, en med högre priser för dem som förtära sprit och en annan med lägre priser för nykterister, anser jag nämligen fullkomligt uteslutet. Följden av att vinstkvantiteten borttages blir, såsom också utskottet medger, att priserna på matvaror m. m. skulle behöva höjas, med hur många procent är naturligtvis omöjligt att säga. Utskottet framhåller emellertid, att på sina håll skulle man bli nödsakad att höja priserna upp till 30 procent och däröver. Jag vill till detta framhålla att beräkningen, som ju är i hög grad teoretisk, dels bygger på siffror, som äro hämtade från nuvarande högkonjunktur, dels förutsätter att höjningen skulle ske förutom på mat även på övriga artiklar, som restaurangerna tillhandahålla. Det torde emellertid vara så gott som uteslutet att kostnadsökningen genom vinstkvantitetens borttagande kan läggas på annat än maten. Priserna på kaffe, vatten, pilsner och sådant äro nämligen för närvarande så höga, att restauranginnehavarna nog måste betänka sig två gånger innan de höjas. Det blir därför säkerligen icke blott 30 procents förhöjning på matpriserna, utan en höjning — även om man inte medräknar den minskade besöksfrekvensen — som säkerligen kommer att uppgå till de 50 procenten. Sålunda skulle en matportion, som för närvarande kostar 2 kronor, komma att kosta 3 kronor och en trekronorsrätt 4 kronor 50 öre, vartill givetvis komma de ökade drickspenningbelopp, som därav självfallet bli en följd.

Genom den avfolkning av restaurangerna, som jag också tror kommer att bli en följd av »reformen», nås även ett annat resultat, som jag anser vara synnerligen betänkligt. Trots de förhöjda priserna blir det naturligtvis möjligt för de välsituerade att fortfarande göra restaurangbesök som hittills, men knappast för andra. Och dessa andra kunde åtminstone tänkas i så fall bli de, för vilka spriten spelar huvudrollen och maten den mindre rollen. Man kan då befara att man kommer tillbaka till sådana förhållanden, som herr Bårg nyss omtalade att han kände till från yngre år, och som sannerligen voro sådana, att man inte kan önska dem tillbaka. En sådan sänkning av restaurangernas standard kunde ske, att vi finge tillbaka den allmänna benämningen *krog* på våra restauranger, någonting som jag nyss hade anledning säga att vi lyckligtvis under senare tid varit befriade från.

Tillåt mig i detta sammanhang, herr talman, också få framföra en synpunkt på problemet, som kan anses vara en konstruktion, men som måhända ändå har ett visst fog för sig. Det har blivit omvittnat i bevillningsutskottet, att våra folkrestauranger många gånger sett sig nödsakade att höja priserna på sin mat för att inte ligga alltför långt under de priser på mat, som tillämpas på våra övriga restauranger. Kan man då inte också tänka sig, att i och med att en höjning av matpriserna på de restauranger, som ha spriträttigheter, kommer att ske, även en höjning av matpriserna på icke blott våra övriga restauranger utan även på vanliga matserveringar kommer att äga rum? De komma att begagna tillfället till detta, åtminstone på vissa håll, därom är jag fullt övertygad. Då skulle följden faktiskt också bli den, att de kostnader, som enligt

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

vad jag nyss sade staten har för att tillhandahålla sprit på våra spritrestauranger, i viss omfattning skulle få betalas av folk, som aldrig besöka vare sig de bättre restaurangerna eller folkrestaurangerna.

Jag skall vidare något beröra en annan del av detta problem. Det står för mig fullkomligt klart, att restaurangerna nu för tiden i betydligt större omfattning än förr fylla en viss social uppgift. Reselivet, i vilket numera alla samhällsklasser deltaga i en omfattning, som bara för ett tiotal år sedan var otänkbar, föreningslivet med dess utveckling, högtidsfirandet, vare sig det gäller jubiléer, bröllop eller födelsedagar, samt slutligen och icke att förglömma turisttrafikens tillgodoseende — allt kräver att våra samhällen, även de relativt små, äga tillgången till goda hotell med restauranger. När staten å ena sidan främjar en av tidsförhållandena skapad utveckling bör den väl knappast å andra sidan genom vissa åtgärder, exempelvis sådana som den här föreslagna, hindra densamma.

Så ha vi till sist den principiella sidan av frågan, som jag nyss berörde. Jag anser att utfört arbete — även när det gäller arbete med en sådan vara som sprit — skall betalas. Restaurangerna skola hålla lagerkällare och avlöna folk, som där handlar spriten, servis skall finnas, det måste finnas kassaapparater och mätapparater, särskilda kassörskor, hovmästare och kontorspersonal. De få även vidkännas kostnader i övrigt, såsom för duktyger, tvätt m. m. samt slutligen en post, som jag särskilt vill omnämna, emedan den har upptagits till behandling i utskottsbetänkandet likaväl som av reservanterna inom revisionen, nämligen hyran. Det har angivits såsom ett av de skäl, som skulle motivera, att utskänkningens vinsten skulle borttagas, att det i vissa samhällen finnes husvärdar, som betinga sig en sådan hyra för de utskänkningens lokaler, de tillhandahålla en restauratör, att detta vore någonting, som kunde bestämma oss för att borttaga vinstkvantiteten. Man skulle kunna dra fram ett exempel från gångna tider om hur man bar sig åt, då man ville straffa en person icke genom att komma åt honom själv utan genom att försöka få tag i en annan, som man kunde låta det gå ut över. Jag vill säga, att det är högst egendomligt, att om man i en eller annan stad har en hyresockrare, som betingar sig en oskäligen hyra för restauranglokaler, alla övriga restauranger i landet skola få lida därför. I Uppsala ha vi utom folkrestaurangerna två restaurangföretag av vilka den ena har egna fastigheter och den andra får betala hyra, dels till staden och dels till en studentnation. Den har icke oskäligen hyra. Vi i Uppsala skulle således få lida för att man i en annan stad får betala oskäligen hyror för restauranglokaler. Det måste väl finnas ett annat och lämpligare medel att bestraffa hyresockrare än att bestraffa en näring på det sätt, som här enligt förslaget skulle bli fallet.

Det är således mot denna del av det nu föreliggande förslaget, som jag ställer mig ytterst kritisk. Utskottets motivering kan jag naturligtvis icke heller i allo dela, vilket framgår av vad jag nyss yttrat. Utskottet säger ju till exempel på sid. 72, att »enligt utskottets mening föreliggande övervägande skäl för en avveckling av vinstkvantitetssystemet». Nu beror det på vad man menar med »vinstkvantitetssystemet». Menar man med »vinst» även ersättning för kostnader i samband med utskänkningen, anser jag, att varken övervägande skäl eller över huvud bärande skäl presterats för dess avskrivning. Av det särskilda yttrande, som jag tillsammans med herrarna Ekman och Lövgren avgivit, framgår också, att vi icke äro tillfreds med det nuvarande vinstkvantitetssystemet, men vi vilja ha det ersatt med annat, som ger full ersättning för omkostnader och arbete. Helt främmande för en sådan tanke är inte utskottet heller, vilket framgår av yttrandet på sid. 74, där utskottet säger,

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
som herr Velander nyss har påpekat, att »då vinstavvecklingen fortskridit tillräckligt långt för att verkningarna därav må kunna bedömas, särskilda skäl finnas påkalla, att frågan om ersättning för av utskänkingen föranledda kostnader tages under omprövning, förutsätter utskottet, att utredning verkställes» o. s. v.

Jag har, herr talman, velat här i kammaren framföra några av de synpunkter, som jag i den tidigare diskussionen anfört beträffande denna fråga. Jag har också velat framföra dem i det syftet, att de skola komma till beaktande vid den utredning, som jag förutsätter snart nog måste komma till stånd, och jag har velat framföra dem därför att jag håller före, att den myndighet det vederbör — här väl kontrollstyrelsen — med uppmärksamhet bör följa alla de företeelser på skilda områden, som redan från början kunna visa sig som följder av den åtgärd, som vi nu stå i begrepp att besluta.

Till sist vill jag med tillfredsställande notera det medgivande, utskottsmajoriteten gjort beträffande de vådor, vinstkvantitetens avskrivning skulle medföra för en hel del städer med egna hotellfastigheter och andra liknande företag. Utskottet förbiser ingalunda de svårigheter, som för dessa kunna uppstå, heter det. Otvivelaktigt komma betydande svårigheter att uppstå för alla våra landsortsrestauranger. Det blir angeläget för statsmakterna att snarast söka skingra den oro, som faktiskt förefinnes inom våra städer med flera samhällen inför den situation, de nu bli ställda inför, och jag poängterar, att åtgärder — vilka de nu än må bliva — icke måtte dröja till dess att alltför stor skada blivit skedd.

Jag slutar med ungefär samma ord, som vi använt i vårt särskilda yttrande, nämligen att då jag i stort sett är tillfredsställd med den ordning i fråga om handeln med rusdrycker, som propositionen och utskottsförslaget innehåller, och då jag fått in i utskottets betänkande ett medgivande om att utredning om ersättning för de med utskänkingen förenade kostnaderna skall upptagas till omprövning, kan jag i den förra delen yrka bifall till utskottets förslag och skulle kunna göra det även i den senare delen. Jag är dock icke och har icke varit särskilt nöjd med den formulering, utskottets yttrande i denna del erhållit, och jag har haft förståelse för mina invändningar på auktoritativt håll. Kan jag erhålla ett uttalande av statsrådet, mera tillfredsställande än utskottets, vilket synes mig erforderligt efter herr Bärags anförande och i viss mån även efter det herr Velander sökt locka mig över på sin linje, ja, då kan jag också vara beredd att yrka bifall till förslaget jämväl i denna punkt. Men för närvarande, såsom frågan nu ligger till, kan jag det icke.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag föreställer mig, att om klockorna ringde till votering redan nu, skulle resultatet bli detsamma, som om vi hålla på med långa predikningar och föredrag dagen och natten igenom. Här föreligger en fråga, där de olika meningarna bryta sig mot varandra, där meningarna gå isär, icke blott inom partierna utan jämväl beträffande personer, som i organisatoriskt hänseende för övrigt tillhöra samma läger. Ehuru jag kommit att begära ordet i detta tidiga skede av denna diskussion, önskar jag dock icke att vad jag kommer att säga betraktas som något slags huvudanförande i den meningen, att jag skulle tala å den gruppns vägnar, som jag tillhör. Kammarens ledamöter få säkerligen inom en kort stund tillfälle att konstatera, att meningarna även inom den politiska meningsriktning, som jag tillhör, icke äro likriktade.

Det var, herr talman, en syndare, som i början av detta år gick in till länsstyrelsen i Jönköpings län och begärde att återfå sitt körkort, som han hade förlorat på grund av vad man kallar »fylleri vid ratten», och i sin mycket

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

vördsamma och ödmjuka framställning till länsstyrelsen förklarade han, att om han återfick sitt körkort, skulle han »i görligaste mån» undvika bruket av rusdrycker. Jag skulle vilja säga, att det var ett synnerligen gott förslag och ett gott uppsåt, och för min del skulle jag vilja tillägga, att det vore önskvärt, om hela det svenska folket gav uttryck åt en sådan uppfattning, att alla i görligaste mån åtminstone skulle undvika bruket av rusdrycker. Att icke förhållandena äro såsom de borde vara i en framstående kulturstat, i ett framstående land vad beträffar folkupplysning och folkundervisning, vetenskap och industriell produktion m. m., är alldeles uppenbart. När man slår upp de första sidorna av rusdryckslagstiftningsrevisionens betänkande, finner man där siffror, som ge vid handen, att allt är långt ifrån välbeställt. Under det sista året, som man där åberopar, uppges, att omkring 30,000 fyllerister blivit lagförda och dömda, och det tillägges också, såsom vi alla kunna konstatera är riktigt, att det är blott en del av dem, som göra sig skyldiga till sådant missbruk, att de bli berusade, som bli anhållna och lagförda.

Det är alltså uppenbart, att vårt folk och vårt land har ännu inte nått den ståndpunkt i fråga om utvecklingen, som gör det möjligt att icke lagstifta med avseende på tillgången och bruket av rusdrycker. Det måste alltjämt finnas restriktioner. Det måste finnas en lagstiftning, som i görligaste mån hindrar missbruk, men som också avser att i viss utsträckning hindra det bruk, som inte faller under den nyssnämnda beteckningen.

Twisten om huru långt man måste gå och behöver gå i tvånghushållning på ifrågavarande område pågår, och den tvisten är lika gammal som lagstiftningen själv. I rusdryckslagstiftningsrevisionens betänkande förklarar också utan reservation från något håll, att den nu gällande lagstiftningen är resultatet av ett arbete att samla skilda meningar i en kompromiss. Därför har ju också resultatet blivit otydliga bestämmelser, som ge anledning till olika tolkningar. Den utredning, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, tillkom också, såsom herr Bärge redan påpekat, efter motioner i riksdagen, som i och för sig utgöra en provkarta på dessa olika meningar och som hade förespråkare i riksdagen. Ett par av dessa motionärer hävdade frihetskravet från sina synpunkter, d. v. s. önskade större frihet till förbrukning, bättre tillgång på rusdrycker m. m., och den andra gruppen av motionärer förfäktade en rakt motsatt ståndpunkt. Den krävde större inskränkningar beträffande tillgången på rusdrycker. Det är under sådana förhållanden alldeles uppenbart, att de direktiv, som dåvarande finansministern utfärdade vid igångsättandet av revisionsarbetet, blevo tvetydiga och svårtolkade. Man skulle, som här blivit erinrat om, bemöda sig om att gagna nykterhetssträvandena i landet, man skulle se till att konsumtionen medförde minsta möjliga skada och att dryckesseden, särskilt dess mera anstötliga former, skulle motverkas, men å andra sidan skulle icke några ytterligare restriktioner införas, som voro ägnade att framkalla ett allmänt missnöje. Man skulle undersöka det danska systemet och man skulle ta i betraktande, huruvida frågan om åldersgränsens höjande vore av den beskaffenheten, att bestämmelserna skulle ändras, och slutligen kom man in på eliminerandet av restaurangvinsten, d. v. s. frånköpplandet av det s. k. privata vinstintresset. Närmare motiveringar, närmare direktiv förklarade dåvarande bevillningsutskottet, att det var omöjligt att ge, och i detta beslut voro bevillningsutskottets ledamöter samtliga ense utom en enda, som nu efter mig kommer att ta till orda för att framföra sina meningar.

När sedan revisionsarbetet sattes i gång, skedde detta under ledning av en man, som i detta land intagit, jag vågar säga, en särställning i det hänseendet, att han varit det organiserade nykterhetsfolkets, jag vågar påstå, främste

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

man, och han hade vid sin sida personer, som delade hans uppfattning rörande alkoholspörsmålet och som naturligtvis ingenting hellre önskade än att sådana åtgärder skulle komma att vidtas, som drevo tillbaka hela dryckesleden i vårt land. Men när det gällde att utforma direktiven för revisionen, visade det sig även då, att det blev svårt att på grund av riksdagsskrivelsen mera detaljerat ge anvisningar, vartill man skulle komma och ville komma. Det talades naturligtvis i riksdagens skrivelse om en önskvärd allmän översyn, och därmed fick det vara utom det att revisionens medlemmar icke skulle vara bundna av några förutfattade meningar. Så sattes utredningsarbetet i gång 1928. De olika meningarna inom revisionen togo sig snart uttryck i den ena avsägelsen efter den andra, och då undertecknad tillträdde ämbetet som chef för finansdepartementet 1930 var en av de första åtgärder, som jag vidtog, att upplösa hela revisionen och återkalla förordnandena samt sätta till en helt ny revision. I denna sistnämnda ingingo blott tvenne av de personer, som tillhörde de första årens rusdrycksrevision, men, herr talman, sämjan inom den nya kommissionen blev inte bättre än i den första. Herr Bärge protesterar, men herr Bärge, det tar sig uttryck i revisionens betänkande. Revisionen har bestått av nio personer. När jag nu läser betänkandet och kommer till slutet, finner jag där, att jämnt nio ha antecknat olika meningar eller ha reserverat sig på mer eller mindre betydelsefulla punkter. Och ser jag efter hur stor del av revisionens betänkande, som dessa reservationer och särskilda uttalanden upptaga, finner jag att nära 200 sidor behöva användas för att ge uttryck åt dessa särmeningar. Det är ju alldeles uppenbart — och det är detta jag velat påpeka — att den proposition och det utskottsbetänkande, som vi ha i våra händer, grunda sig på en kommissionsutredning, som redan i och för sig utgör en kompromiss. Jag menar därför, att en kompromiss behöver tillgripas för att man skall nå ett resultat, fast naturligtvis icke en sådan kompromiss, som tar bort det väsentliga av de nykterhetsfrämjande bestämmelserna i den nuvarande lagstiftningen. Hur långt man skall gå — ja, det är därom tvisten råder, och jag är övertygad om, att vilket beslut vi än fatta i dag, t. o. m. om propositionen eller utskottsbetänkandet avslås, kommer det icke att medföra någon samling i denna fråga, utan vid varje tillfälle då den åter kommer på riksdagens bord kommer striden kring de olika punkterna att bli lika häftig och lika het. Vill man därför komma till ett resultat så måste man — det upprepar jag ännu en gång — anlita kompromissvägen. Hur läget för övrigt är framgår av det enkla sakförhållandet, vilket säkerligen kommer att visa sig här i dag, att en del personer ställa sig på avslagslinjen, därför att det föreliggande förslaget icke går tillräckligt långt i restriktivt hänseende, samtidigt som andra rösta för avslag, därför att det går alldeles för långt redan nu i nämnda hänseende. Båda dessa grupper hoppas på framtiden och tro sig kunna vinna en större opinion för sin mening.

Jag frågar nu: har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet lyckats formulera en sådan kompromiss som kan godtagas? För min del vill jag genast svara, att jag icke är beredd att ta på mitt ansvar att avvisa förslaget, ehuru jag på åtskilliga punkter skulle velat ha det annorlunda formulerat. Härtill kommer att enligt uppfattningen hos en del personer, vilkas nykterhetsintresse ingen har rätt att betvivla, och ingen för övrigt ens vill sätta i fråga, förslaget i viss mån utgör en försämring i jämförelse med den nuvarande lagstiftningen, medan andra, som hysa lika avancerade åsikter i nykterhetsfrågan, se det enbart som en förbättring. Till de detaljer jag härvid tänker på hör bland annat motboksåldern. För min del ansluter jag mig obetingat till herrar Bärge och Anderssons reservation i denna punkt, ehuru jag icke alls är opåverkad av meningsfränder, både på det politiska området och med

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

avseende på nykterhetsfrågan, som göra gällande, att 21-årsgränsen är att företraga ur synpunkten av motarbetande av olaga handel med rusdrycker. Olika meningar råda också beträffande transportmedlen. En systemdirektör, som jag personligen är god vän med och som liksom jag från ungdomen varit avhållsman, uttalade för kort tid sedan inför mig sina bekymmer över det nuvarande läget. Rusdryckerna avlämnas till busschaufförerna, och vid vägskalet komma ynglingar, män och kvinnor och hämta paketet, utan att man har den ringaste kontroll över var dessa spritpaket hamna. Om de i stället sändas med posten blir det möjligheter till en bättre och starkare kontroll än vid användning av det transportmedel som jag nyss nämnde. Den tvärsäkra uppfattningen på vissa håll, att postförsändningen alldeles avgjort skulle innebära en försämring, är jag således icke i stånd att tillägna mig.

Vi ha vidare det lokala vetot. Dess bibehållande beträffande utskänkningsen är en kardinalpunkt i den nuvarande lagstiftningen, som icke får rubbas. Den uppmjukning som finansministern föreslår har naturligtvis sina sidor, men även i detta avseende råda mycket olika meningar, även bland nykterhetsfolket i landet. Tyvärr har jag mer än en gång nödgats konstatera, att organiserade nykterhetsvänner petitionerat och underskrivit ansökningar om inrättande av försäljningsställen för rusdrycker, alltså erhållande av rättigheter. Det är den kommunala girigheten som här sticker fram sin klo. Jag snuddar här vid ett område, där jag vill göra en anmärkning mot den nuvarande lagstiftningen. Jag åsyftar länsstyrelsernas bestyr med och beslutande rätt i dessa frågor. Jag måste uppriktigt bekänna att jag hade hoppats, att det rykte som för någon tid sedan sipprade ut från bevillningsutskottet om att utskottet skulle lägga om bestämmelserna i riktning mot en centralisering av bestämmanderätten i dessa frågor skulle vara riktigt. Jag tror att det hade varit ett steg i rätt riktning, om en central myndighet fått handlägga dessa frågor. Ty i så omstridda frågor som dessa kan det icke hjälpas, att de rent personliga synpunkterna framkomma vid besluts fattande i länsstyrelserna, och att en mera lidelsefri handläggning av ärendena och tillämpning av gällande bestämmelser skulle åstadkommas med den anordning som jag nyss uttalade mig för. Man kan visserligen säga, att genom besvärshöjningen hos Kungl. Maj:t i finansdepartementet en central handläggning sker, men även där skifta ju meningarna med personerna. Erfarenheten har ju visat, att även i högsta instans tolkningarna bli ganska olika, beroende på vem som till syvende och sist bestämmer utgången.

En fråga, som enligt min åsikt inte har någonting att göra med nykterhetssträvandena som sådana, är den mycket omstridda frågan om vinstintressets fränkopplande. När denna fråga uppfördes på nykterhetsorganisationernas program och för övrigt blev aktuell jämväl inom vissa politiska läger, betraktades densamma med all rätt som ett av de allra viktigaste kraven i nykterhetsfrämjande riktning. Vi hade enskilda utminuteringsrättigheter och ett stort antal brännerier, vilka lämnade betydande vinster åt den enskilde ägaren, vi hade utskänkingsrättigheter med oreglerade vinstmöjligheter o. s. v. Tänk bara på de många krogarna landet runt, d. v. s. de gamla gästgivargårdarna! Nu är allt detta försvunnet, och nykterhetsfolkets krav på indragning av vinsten på rusdryckshandeln är praktiskt taget uppfyllt. Nej, svaras det, så är inte fallet. Vi ha restauranger kvar. Jag är fullkomligt överens med dem, som tidigare förordat Kungl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande i denna del, att det är inte bra som det är. Den utredning, som åtföljer bevillningsutskottets betänkande, visar med all tydlighet detta, men frågan är, om det ur andra synpunkter kan anses vara rimligt — såsom redan har påpekats — att en näringsgren inte ens skall få betalt för sina egna

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
kostnader. Staten brukar ju, åtminstone på vissa områden, anses vara en god arbetsgivare, men i detta fall skulle den kräva ett arbete, förenat med direkta kostnader, utan någon som helst ersättning ens för dessa kostnader.

När vi intaga våra måltider på restaurangerna, så äro vi, på grund av det avtal, som är träffat mellan personalen och restauranginnehavaren, skyldiga att betala 10 procent på notans belopp till den som serverar. Staten kräver, att arbetet med tillhandahållande av nu ifrågavarande drycker inte skall ersättas, ehuru staten genom detta arbete inhöstar betydande belopp. Staten fordrar, att lokaler, möbler, glas, duktyg etc. skola gratis bekostas av restauratörerna. Men, säger man, rätten att få sälja är så värdefull, att restauratörerna gärna avstå från vinsten, bara de få rättigheten. Jag frågar: ligger det inte i själva verket en motsägelse i detta resonemang? Vinsten finnes där då i alla fall, även om den inte tar sig uttryck i rent överskott på en särskild del av omsättningen.

Jag skall inte diskutera denna fråga vidare. Jag vill blott tillägga, att jag i nuvarade läge ansluter mig till den uppfattning, som fått sitt uttryck i utskottets uttalande, att utskottet förutsätter, att ersättning kan beredas restauratörerna för kostnaderna, och jag tillägger, att det hade varit bättre, att utskottet hemställt om en sådan utredning omedelbart. Det rör sig här dock om affärsföretag, som behöva kalkylera för framtiden både beträffande byggnader, hyresavtal och annat.

Såsom mycket betydelsefullt betraktar jag utskottets förslag om bibehållande av bestämmelserna i 5 kap. 3 §, som avse dansen på restauranger. Det uttalande, som utskottet gör i samband härmed och som är enhälligt, anser jag i högsta grad behöfligt och önskvärt. Ungdomens invanung i dryckesleden sammanhänger i mycket hög grad med restaurangdansens. Det borde också anses vara ett legitimt intresse för dem, som äro hänvisade att spisa på restaurangerna, att kunna få göra detta utan att samtidigt behöva spisa i danslokaler, som nu ofta är fallet. Och slutligen understryker jag utskottets uttalade förväntan, att regeringen till nästa års riksdag framlägger förslag till lagstiftning för ernående av en bättre nykterhetsvård.

Herr talman! De olika meningar, som alltid funnits om rusdrycksförsäljningsfrågor i riksdagen och som jag började med att erinra om, ha denna gång tagit sig uttryck i en rad motioner med anledning av Kungl. Maj:ts proposition. Söker jag klassificera eller uppdelna dessa motioner efter deras inställning för eller mot en friare försäljning av sprit och vin, finner jag, att sex eller sju motioner gå ut på strängare bestämmelser, under det att dubbelt så många gå i rakt motsatt riktning. Jag drar därav den slutsatsen, att anhängarna av större frihet beträffande rusdryckers tillhandahållande ha större anledning att känna sig missgynnade med propositionen och utskottsförslaget än den motsatta sidan. Jag sällar mig alltså till dem, som icke vilja avvisa utskottsförslaget. Jag vet, att man hänvisar till en utbredd opinion ute bland folket, och särskilt bland de nykterhetsintresserade delarna av det samma. Nykterhetsfolket står enigt, säger man, men vad som här redan har förekommit jävar detta påstående. I vad mån skarorna vid mötena upplysts om innehållet, vet jag inte, men jag tror, att det är en ganska bräcklig grund man bygger på, om man hänvisar till dessa resolutioner från personer, som icke haft möjlighet och tillfälle att sätta sig in i vad frågan här gäller. Trodde jag, att avslag skulle medföra en lagstiftning, som i större utsträckning än vad detta förslag innebär skulle skydda ungdomen, medföra minskad konsumtion och större, låt mig använda uttrycket, svårighet att komma åt dessa drycker, skulle jag icke ett enda ögonblick tveka att jämväl ge min röst

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
för avslag. Då jag inte vågar vara så sangvinisk, hemställer jag, herr talman, nu om bifall till den föredragna punkten.

I detta anförande instämde herr *Västberg*.

Herr **Bergman**: Herr talman! Den föregående ärade talaren började med att förklara, att han vid sitt ståndpunktstagande till denna fråga icke representerade någon viss grupp. Det var ett uppriktigt erkännande: han representerar i denna sak i själva verket varken sitt parti eller riksdagens nykterhetsgrupp — de två grupper som han, såsom vi alla veta, tillhör — och det är ju hans rättighet. Som riksdagsman är han icke bunden av andra föreskrifter än rikets grundlagar. Vi göra alla anspråk, med all rätt, på att få handla var och en efter sin uppfattning. Jag blott beklagar att han har den sålunda deklarerade uppfattningen. Om jag skulle uttala något om herr Hamrins förhållande till sitt parti i dagens ärende, vill jag erinra därom att detta parti på det bestämdaste har sagt ifrån i sitt program, att det vill slå vakt om den kommunala självbestämmningsrätten på detta område, och vad som nu föreligger innebär ju ett fatalt och otvetydigt beskärande av denna kommunala självbestämmningsrätt. Det ser nästan ut, som herr Hamrin handlade efter den regel, som en bekant fransk politiker en gång proklamerade, när han blev fast för att ha svikit det valprogram, på vilket han fått sina valmäns förtroende: »Valprogram och kärleksbrev få inte tas efter orden», svarade han helt ogenerat. Detta var emellertid en betydligt mindre allvarligt anlagd man än herr Hamrin, av vilken man knappast väntat, att han skulle följa så lättsinniga levnadsregler i politiken. Men jag bör kanske själv följa ett råd, som gavs av den förste ärade talaren, nämligen att vi nykterhetsvänner icke skola polemisera mot varandra, och jag skall därför nu lämna herr Hamrin åt sitt öde och övergå till själva sakfrågan.

Vi befinna oss för närvarande i en period av reaktion vad nykterhetslagstiftningen beträffar. Det har ju mycket tydligt framgått både av propositionen och av denna debatt. För några år sedan skulle ingen finansminister vågat sig på att komma med en så reaktionär proposition som denna. Den rådande reaktionen på nykterhetsområdet bör dock icke förmå oss till slö och overksam resignation utan i stället till koncentration för nya krafttag. En annan hållning vore ovärdig ett gammalt, av nöd och svårigheter många gånger förut provat, i sin kärna uthålligt och tappert folk. Det nuvarande läget är, för ett historiskt betraktelsesätt, blott ett nytt belägg för riktigheten av den iakttagelsen, att mäktiga folkrörelser gå i stora vågor och således växla mellan våghöjder och vågdalar. Detta sammanhänger ju till stor del med växlingen generationerna emellan. En kommande generation är inte alltid besjälad av samma brinnande intresse för en sak som framkallat närmast föregående generations starka intresse. Men så kommer i sinom tid en tredje generation. Sonsonen kan stundom mera likna farfadern i sina drag, och det är till den nya generationen vi ha att ställa vårt hopp under dagens motgångar.

På den Wieselgrenska rörelsens högfloed kom på sin tid en liknande vågdal som den nuvarande, under senare hälften av 1850-talet och fram till 1870-talet. Den Wieselgrenska rörelsen florerade som bekant på 1830- och 1840-talen. I mitten och mot slutet av 1870-talet börjar den nya våghöjden långsamt, på 1880-talet mera hastigt, resa sig. Den höll sig till omkring 1910 och svällde långt högre och bredare än 1830- och 1840-talets. Under 1900-talets andra årtionde börjar långsamt sänkningen till den nya vågdal, där vi nu befinna oss. Men man skulle vara blind för all historisk erfarenhet, om man skulle tro, att vågen ej på nytt kommer att stiga; kanske blir den då högre än i detta sekels

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
början. Så har det varit i andra länder och särskilt i det land, som är föregångslandet för den stora nykterhetsrörelsen, nämligen Amerika. Förbuds-rörelsen uppblomstrade där starkt på 1850-talet, stat efter stat antog förbuds-lagar. Fram på 1860-talet började en tillbakagång. På 1870-talet börjar ny stigning, så kom ånyo en reaktion, men under 1900-talets bägge första decen-nier kom den kraftigaste av alla stigningar, den som slutligen medförde det stora totalförbudet över hela unionsområdet. På 1930-talet, i samband med den ekonomiska krisen, tog en ny reaktion vid.

Det är åtskilliga omständigheter utom generationsväxlingen som bidragit, och en av de omständigheter, som betytt mest under vår tid, är naturligtvis den väldiga katastrof som övergick världen i och med världskriget. Detta och dess följder hade också sin inverkan på nykterhetsfrågan. Aldrig har världen med större åskådlighet fått sig en mera påtaglig nykterhetslektion än under världskrigets bägge sista år, då en mängd stater av hänsyn till hotande hun-gersnöd under krigsavsparningen sågo sig nödsakade att indraga eller myc-ket starkt minska tilldelningen av spannmål och vissa andra råvaror till brän-nerier och bryggerier. Det var icke närmast av något nykterhetsintresse som detta skedde, annat än undantagsvis i ett och annat land, utan av det skäl som jag angav. Folken fingo pröva på ett tillstånd, som rent av närmade sig för-budet, och i vissa stater även var ett verkligt förbud, med den påföljd att alko-holistanstalerna avfolkades, de typiska alkoholsjukdomarna försvunno, fylleri-förseelserna gingo ned till ett minimum o. s. v. Det var en av de få ljuspunk-terna i krigs- och kristidens mörker.

Men nationerna liknade de kortspelande gubbarna i en av August Bondesons svenska folklivsskildringar. Det kom ett fruktansvärt oväder över hans hem-bygd i Halland, berättar han. Blixtarna ljungade oavbrutet, luften skakades av dunderkrällor, och åskan slog ned gång på gång. Det var en söndag, och gubbarna, som voro arbetslediga, sutto inne i en storstuga och hade börjat spela kort strax innan ovädet kom. De började nu känna sig litet ångerfulla till mods med hänsyn till sitt sätt att helga vilodagen, och i ett anfall av goda föresatser kastade den företagsammaste av dem hela kortleken i spisen, grep efter psalmboken, fick fatt i glasögonen och började med en viss generad andakt läsa psalmen »När åskan går» (Herre, när Din allmakts under möter vår bestörta syn etc.). Men allting har en övergång. Om en stund gick ovädet över, solen började glimta fram, och psalmen blev, låt oss säga, mindre aktu-ell än förut. De sutto en bra stund tysta och kastade förstulna blickar dels på varandra och dels på kortleken i spiselvrån. Slutligen tar densamme, som kastat dit den, mod till sig, lommar i väg och krafars fram den ur askan, som inte var värre het än att kortleken kom fram i användbart skick. Han slår ut den på bordet, domedagsstämningen är fördunstad, och spelet är snart i full gång igen. Men husmodern i huset drog en djup suck över dessa oför-bätterliga manfolks fördärv.

Det förhöll sig på liknande sätt med de flesta av de krigförande folken efter världskrigets, dödsångestens, det stora världsovädrets år. De hade ingenting lärt och ingenting glömt. Men även då såg man att kvinnorna, som innerst i sitt väsen ha den rätta instinktiva känslan av att allt som skadar livets bä-rande krafter skall motarbetas, ville fortsätta med den nyktra regim som rått under krigstiden och som varit lycklig till sina verkningar. Det fanns undantag, där man verkligen vidhöll åtskilligt av de stränga restriktioner-na, bl. a. i England, men de flesta av Europas folk visade att de, som sagt, ingenting lärt och ingenting glömt. Ehuru belastade med allt det ekonomi-ska och övriga elände som kriget vältrat över dem för generationer framåt, öpp-nade de på nytt de gamla spritslussarna, därmed stegrande sitt armod, sin

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

ohälsa och sin andliga pessimism. Nationernas alkoholpolitik är ett nytt be-lägg för sanningen av Axel Oxenstiernas ord om den ringa grad av vishet, med vilken folk och riket för det mesta styras.

Ikke heller de neutrala folken i Norden äro fritagna från denna kritik. Även här har efter kriget en allt mer pockande reaktion kommit, som hotar att förstöra mycket av vad närmast föregående generationer uppbyggt, och framför allt har man opponerat sig mot att gå vidare på de strängare nykterhetsrefor-mernas väg. Det har gjorts gällande att det system vi fingo 1917 skulle vara så förträffligt, att det skulle vara obehövt att göra något vidare. Det skulle ha medfört all den tillnyktring som man egentligen kan begära. Den föregående ärade talaren var inne på det kapitlet och förnekade att så är förhållandet. Ja, mina herrar, i själva verket är det så, att vi för närvarande stå främst i Norden med avseende å alkoholkonsumtion och även med avseende å en stor del av de uppenbara alkoholskadorna. Det var en känsla av att det icke var bra som det var, som 1928 föranledde riksdagen att besluta en revision av gällande bestämmelser, vilken revision enligt riksdagens uttalande skulle gå ut på att åstadkomma ett bättre nykterhetstillstånd och att bekämpa icke bara den uppenbara dryckenskapen utan också själva dryckesseden. Vi fingo en kom-mission till stånd, som arbetade i sex år. I dag föreligger nu det av regeringen under ett par ytterligare år bearbetade resultatet. Kan man säga, att detta är ett resultat, värdigt den svenska nationen, med dess väldiga nykterhetsrö-relse, som har pågått i decennium efter decennium och velat effektivt befria vårt land från dryckenskap och dryckesseder? Vad som här föreligger efter åtta-åriga funderingar är så ömkligt, att det på nästan varje punkt är ägnat att för-sämra nykterhetstillståndet och utbreda dryckessederna i stället för tvärtom. Det är en sak som inte kan bestridas. Det finns väl en och annan punkt som går i motsatt riktning, men de positiva vinsterna äro så ytterst få, att vid vä-gande av debet- och kreditsidorna den svenska nykterhetsrörelsen praktiskt taget enhälligt har kommit till det resultat, som framgår av de många hundra uttalanden, som kommit till riksdagen, vilka gå ut på att det föreliggande för-slaget i sin helhet bör avslås med begäran om bättre förslag till nästa år. Där-est riksdagen i dag beslutar i enlighet med utskottets förslag, vilket i huvud-sak är detsamma som regeringspropositionen, så inträffar det egendomliga och i ett land som Sverige med dess så omfattande nykterhetsrörelse hart när oför-klarliga, att riksdagen går emot en praktiskt taget enhällig nykterhetsopinion inom landet. Det var nyss någon som betvivlade denna enhällighet, men vad vill man ha för starkare bevis? Tro inte herrarna, när ni så tydligt som här skett få svart på vitt på saken? Från hela landet från Ystad till Haparanda komma uttalanden, med en enighet som man inte bevittnat på decennier i vårt land. Det är mycket länge sedan en så enhällig mening samlat de många skilda nykterhetsorganisationerna som nu varit fallet. De mest bestämda uttalanden ha ingått till nykterhetsvännernas centralorganisation och till riksdagens nyk-terhetsgrupper, vilka praktiskt taget alla gå ut på avslag å den föreliggande propositionen. Detta är så mycket märkligare som nykterhetsrörelsen under de senare åren varit synnerligen medgörlig och beskedlig. Men den tolererar dock icke vad som helst, och nu har den verkligen känt behovet av en kraftig och enhällig protest.

Här ha vi nu i mer än åtta år väntat på en av riksdagen begärd revision av nu gällande, allt annat än tillfredsställande lagstiftning, och i enlighet med vad riksdagen uttalade, då den begärde revisionen, ha vi väntat lagförslag av den art att de skulle »förbättra nykterhetstillståndet» och »motverka dryckes-seden». Men vad ha vi här fått? Jo, som jag nyss sade, ett förslag till ny för-ordning, som så gott som i varenda punkt, där förändringar av någon betydelse

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

förelås, är sådan att den underlättar i stället för försvarar åtkomsten av spritdrycker, uppluckrar i stället för skärper gällande lag, med andra ord sådan, att den är ägnad att försämra nykterhetstillståndet och ytterligare utbreda dryckesseden i stället för att bekämpa den. Och detta från en regering som består av flera forna och även några — som vi med tacksamhet erkänna — alltjämt aktiva deltagare i nykterhetsrörelsen än någon föregående. Denna regering har vunnit sin styrka i folkopinionen bland annat, och icke minst, genom dess förankring i den väldiga organiserade nykterhetsrörelsen. Denna rörelsens stora skaror ha gått och glatt sig åt varje organiserad nykterhetsvän som de lyckats välja in i riksdagen och över att kända nykterhetskämpar omsider även kommit in i regeringen, och man hade tänkt: nu åtminstone skall det väl till sist bliva något ordentligt av. Och så kommer denna proposition, som i stället för att föra oss ett steg framåt flyttar oss ett gott stycke tillbaka. Och detta kallar man för en nykterhetsreform! Man vore frestad att kalla det hela en fars, en komedi, om det inte gällde en så allvarlig sak, att den snarare är att hänföra till de tragiska företeelserna.

Men, kanske någon invänder, behövs det någon längre gående nykterhetslagstiftning i vårt land numera? Är icke tillståndet i det hela nu ganska gott? Låt mig i korthet belysa hur därmed förhåller sig. År 1922 var medelkonsumtionen av spritdrycker per individ och år i Sverige 4,11 liter, år 1927 var den 5,02, 1935 var den nästan precis 5 liter. Ja, är inte det en rätt hygglig siffra? kanske herrarna säga. Nåväl, det har för mycket länge sedan varit värre, det medges. Men vad denna siffra betyder nu, det framgår bäst av en jämförelse med hur det ser ut i andra länder, särskilt i våra grannländer. I Danmark har samma medelkonsumtion under åren 1917—1935 hållit sig på ett medeltal pr invånare och är varierande mellan 2,5 och 1 liter — det är nu fråga allenast om spritdrycker — alltså ungefär en fjärdedel av den svenska medelkonsumtionen per man. Danmark hade före kriget en medelkonsumtion pr år av omkring 8 liter pr invånare och framstod därmed som det mest spritdryckstörstiga av de nordiska länderna, men i dag framstår det sedan många år som det nykt-raste av dem. En sänkning från 8 liter till 1 à 2 liter verkar nästan som ett underverk. Hur har det gått till? På ett lika enkelt som effektivt sätt, som en föregående talare redan har erinrat om: genom en stark höjning av sprit-skatten. Det är fråga om en kolossalt stark höjning, nästan en tolvdubbling. Nu säger herr Bärge att förutsättningen där var en annan än hos oss. Förutsättningen var livsmedelsbrist och krig o. s. v. Nåja, det är riktigt, att beskattningen kom till i en kristid — det gjorde ju också det svenska Brattssystemet — men man uppehöll även under följande normala tider dessa bestämmelser i Danmark och har bibehållit dem nu redan i 20 år. Varför har man gjort det? Naturligtvis därför att man har sett deras välsignelserika verkningar. Vi ha alldeles nyss träffat Danmarks statsminister här i Stockholm — ja, vi ha träffat honom även förut åskilliga gånger — och frågat honom om det finns någon opinion i Danmark mot den kraftiga spritskatten. Han tillhör icke den organiserade nykterhetsrörelsen och bör alltså ha förutsättningar att se mycket opartiskt på denna sak. Ifall det finns någon sådan opinion, har han svarat, så kommer den från folklager som befinna sig nedanför arbetarrörelsen, d. v. s. från några små grupper som man inte räknar med. Det råder praktiskt taget enighet i Danmark om det hälsosamma i en sådan folkuppfostrande beskattning, som uppmuntrar till nykterhet.

Samma metod har använts i England med den effekt att England, som under perioden närmast före kriget hade en medelkonsumtion pr individ ungefär som den nuvarande svenska, på 1930-talet har en medelkonsumtion ungefär lik den

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

danska d. v. s. mellan 1 och 2 liter pr individ, alltså en sänkning med mer än hälften. I vårt västra grannland Norge med dess starka nykterhetsrörelse var medelkonsumtionen spritdrycker pr individ och år redan under åren närmast före kriget ganska låg, närmare 3 liter. Det är naturligtvis inte lätt att ytterligare få ner en siffra som redan hade kommit så pass lågt ned, men under senare åren har den norska medelkonsumtionssiffran dock hållit sig vid omkring 2 liter. Det är under därvarande förhållanden en icke obetydlig sänkning från 3 till 2 liter, och den norska konsumtionen pr invånare är allenast hälften av den svenska.

I Norge har man haft en annan metod än i Danmark att bekämpa dryckes-seden. Den danska metoden var mycket enkel. Den norska metoden är också mycket enklare än vårt konstbesynnerliga och i hela världen fullkomligt unika, ingenstädes efterföljda Brattsystem. Den norska metoden med lokalt veto utövas på landet genom de kommunala representationerna och i städerna genom direkt folkomröstning. På denna enkla väg har man i det närmaste torrlagt 85 procent av Norges landskommuner, och av Norges närmare 70 städer äro endast 17 försedda med spritdrycksförsäljning. I de flesta är den avskaffad. I vissa städer äro även viner och starkare maltdrycker förbjudna.

Det i Sverige införda individuella kontrollsystemet passar dåligt för en demokratisk nation. Det bryter mot all demokratisk grundval, jämlikheten, det inbjuder vidare den ofördärvade delen av nationen att tillägna sig förut avtagande dryckesseder och inleder den sålunda, så att säga, på fördärvets väg, medan det söker med tvivelaktig framgång avstänga de redan fördärvade från åtkomsten. Det är en fullkomligt bakvänd politik att sysselsätta en byråkratiskt organiserad här av intelligenta människor, vilkas arbetskraft kunde användas på bättre sätt, med besväret att sortera och gradera människor efter deras konstskickligt utarbetade grad av »alkoholmyndighet» om jag så får uttrycka det. Hur ofantligt mycket enklare, mera tilltalande och framför allt mera demokratiskt är icke det för alla lika totalförbudet, givetvis under förutsättning, att det effektivt genomföres. Då utgör det en välgärning mot hela folket. Om det lokala vetot, som är en lokal form av förbud, gäller detsamma förutsett att det effektivt tillämpas. Det brister måhända åtskilligt i detta avseende på vissa håll i Norge och på andra ställen, där man har sådant lokalt veto, men i stort sett har det medfört en lyckosam verkan.

I Finland har man förut haft totalförbud. För närvarande är detta upphävt, men många förbudsmoment ingå dock ännu i de finska rusdryckslagarna. Medelkonsumtionen är nu cirka 1.8 liter per invånare och år enligt mig senast tillhandakomna uppgifter. Den är i alla fall ofantligt mycket lägre än i Sverige och något lägre än i Norge.

Man kan ingalunda säga, att främsta platsen i Norden, som Sverige nu innehar i detta avseende, är någon hedersplats.

Nu kanske någon vill invända, att en hög konsumtionssiffra icke nödvändigt betyder att dryckenskapen ökar. Detta var en sats, som dr Bratt mycket flitigt propagerade, och som jag även hört ekon av i dag. Men enligt socialstyrelsens siffror utgjorde antalet inskrivna på alkoholistanstalterna i Sverige:

vid början av år 1933	507
» » » » 1934	625
» » » » 1935	711
» » » » 1936	893
» » » » 1937	1034

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

En stark och oroväckande stegring alltså just av den egentliga drycken- skapen. Enligt riksdagens direktiv för spritdrycksrevisionen borde genom en reviderad lagstiftning »dryckesseden bekämpas, särskilt i dess mest stötande former». Tror någon, att den större lätthet att komma åt starka drycker, som Kungl. Maj:t nu vill förmå riksdagen att införa, kommer att minska antalet av de höggradiga alkoholister, som trängas på våra hårt belagda alkoholistanstalter, för att ej tala om dem, som inte kunna komma in där på grund av platsbristen?

Inför dessa starkt växande alkoholist-siffror är det lärorikt att ta del av motsvarande siffror under åren 1917 och 1918. Då var antalet på alkoholistanstalter intagna personer resp. 184 och 106. Samtidigt visade fyllerisiffrorna de lägsta tal, som förekommit i mannaminne, och antalet alkoholsjukdomsfall var minimalt. Varför? Därför att tillgången på spritdrycker var starkt begränsad. Det borde vara så självklart, att det ej behöfde bevisas med siffror, att ju mindre tillgången på sprit är, dess mindre blir dryckenskapen, men det finnes vissa personer, som tyckas vilja bestrida detta. Dessa siffror visa emellertid hur det förhåller sig.

Kungl. Maj:t föreslår nu och utskottet sväljer sådana bestämmelser som att beröva våra kommuner deras gamla självbestänningsrätt. Hädanefter skall alltså en kommun, som icke önskar ha någon utminuterung eller något utlämningsställe för spritdrycker, inte längre få ha den friheten att få bli kvitt sådana ställen. I nåder medgives visserligen alltjämt kommunen rätt att säga ifrån, om den inte vill ha utskänkning, men även det med ett märkligt undantag, som i vår rörliga tid lätt kan bli så gott som regel i många trakter. Det heter nämligen i det föreliggande förslaget (3 Kap. 12 §): »Finnes det vara av allmän betydelse, att vid hälsobrunn, badort eller annan kurort eller eljest å någon för turistväsendet i riket viktig ort årsutskänkning äger rum å hotell eller pensionat, må Konungen, där systembolags ansökan om sådan utskänkning avstyrkts av kommunens fullmäktige eller inom fullmäktige väckt fråga om utskänkningen avslagits, meddela bolaget tillstånd till utskänkningen.»

Det skall bli intressant att se, om inte antalet av dessa »eljest för turistväsendet viktiga orter» kommer att växa i rätt stor utsträckning. Det är ju en glädjande utveckling, som turistväsendet uppvisar, och litet varstädes i vårt land finns det ju både naturskönhet och annat intressant att visa, vilket gör, att man arrangerar det ena turisthärbärget eller turisthotellet efter det andra på många ställen. Och när sådant inträffar, skall Konungen således, i strid mot kommunens vilja, kunna låta utskänkning äga rum där. Det kan bli rätt vidsträckt det där och hur därmed än går är det i alla fall en inskränkning, som inte är sympatisk, i kommunens urgamla rätt. Kommunen anser naturligtvis — och jag tycker med full rätt — att det är främlingen, som skall ta hänsyn till sederna, dit han kommer, och inte befolkningen på orten, turistorten, som skall nödgas rätta sig efter främlingens sedvänjor.

Nu säger man, att det skulle skada vår turisttrafik, om icke denna bestämmelse infördes. Det är ett ganska underligt tal. De utländska turistbesöken från utomskandinaviska länder ökades från 89,675 år 1935 till 105,867 under 1936. Inkommande förhandsrapporter tyda på ytterligare stegring under 1937. Såvitt man förstår, har denna ökning inträtt fullkomligt oberoende av vilka restriktioner, som funnits här eller där på olika ställen i vårt land. Och vad Norge beträffar, har jag sett siffror, som ge vid handen, att turistväsendet visat stark ökning under perioder, då mycket stränga restriktioner varit rådande. Dessa synas inte på något sätt ha inverkat hindrande på turisttrafiken. Det har visserligen hänt, att denna trafik tidvis gått tillbaka, men av uppenbart andra skäl än dessa, vilka ej behöva beröras i detta sam-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
manhang. I varje fall bör man inte beröva kommunerna deras rätt att säga ifrån, hur de vilja ha det inom sitt område. Det finnes kommuner, som överhuvud taget inte äro förtjusta i turisttrafik och tycka, att de vilja vara i fred, en önskan, som borde respekteras. I varje fall skall man väl i all rimlighets namn inte tvinga dem att införa rusdrycksutskänkning, när de inte vilja ha sådan. Låt främlingen ta seden dit han kommer, även om det skulle vara en nykter sed.

Kungl. Maj:t vill vidare lyckliggöra vårt folk med utskänkning även på luftfartyg. Detta är en nyhet, som revisionskommittén inte hade brytt sig om. Det synes vara finansministerns speciella påhitt. För vår del anse vi det fullt tillräckligt med fylleriet till lands och vatten, så att det sannerligen inte är något trängande behov att också få »luftkrogar». Det framgår inte, att medicinalstyrelsen tillfrågats om denna nyhet. Hade det skett, skulle finansministern säkert fått veta, att risken för mindre god resekondition på grund av spritdrycksförtäring är större i de höga och luftförtunnade regionerna än här nere i gruset, där de vanliga alkoholisterna kräla. Det får jag då säga, att jag skulle inte vilja åta mig uppgiften att vara s. k. utkastare på en luftkrog. Nej, mina herrar, låt oss åtminstone stryka paragrafen om utskänkning på svenska luftfartyg!

För att ytterligare underlätta svenska folkets tillgång till de usla brunnar, som redan alltför länge ha fått förgifta vårt folk, utlovas i Kungl. Maj:ts proposition också fri försändning av rekvirerad sprit utan något hämningsbesvär, praktiskt taget kostnadsfritt. Vill man köpa ett par stövlar eller ett parti livsmedel, så nog får man betala frakten, om det skall skickas lång väg. Men med sprit skall samhället vara så generöst, att den skickas gratis och franko och via alla postanstalter. Våra postkontor, även sådana, som förestås av lärarinnor och äro inhysta i skolhus, såsom stundom är fallet i vissa bygder, skola alla bli utlämningsställen för sprit. Den skall kunna skickas per post, vilket förut varit förbjudet. Det är i hög grad stötande och något som folk, helt naturligt, reagerar emot. Man får inte undra på, att även de i nykterhetsavseende mest insomnade orter vaknade upp inför detta och sände in sina hundratals avslagsresolutioner.

En gammal erfaren f. d. riksdagsman har nyligen i en tidning (senaste numret av »Veto») fällt ett uppmärksammat yttrande om vad som nu föreligger. Han säger bl. a.: »Under den nu levande generationen har man vid sådana tillfällen» — han menar då nykterhetslagstiftningsförslag framlagts av regeringen — »hittills undantagslöst kunnat fråga sig: hur stora framsteg kunna denna gång uppnås? Denna gång få spörsmålen gå i motsatt riktning: hur många och långa steg bakåt kommer 1937 års lagrevision att innebära? I vilken utsträckning kommer dryckesseden att befästas, rusdryckskonsumtionen att underlättas, nykterhetsarbetet att försvåras och nykterhetstillståndet att försämras? Ty att det är verkningar av sistnämnda art, som följa av det nu framlagda förslaget antagande, därom är varje tvivel uteslutet.»

Så säger denne erfarna gamle politiker. Och han torde tyvärr ha fullkomligt rätt. Mot alla dessa uppluckringar och försämringar — för att inte ta tiden för länge i anspråk har jag här icke anfört alla, men man kan utförligare läsa om dem i vår motion — vad finnes det för kompensation? Det har anförts, att vinstprocentens avveckling för lyxrestauranger samt höjningen av motboksåldern till 25 år skulle vara ett par ljuspunkter. Den sista tröstegrunden har bevillningsutskottet grusat, som ju kasserat Kungl. Maj:ts 25-årsgräns och återgått till gällande lags 21 år. Återstår då vinstavvecklingen. Det medges gärna, att denna del av förslaget är ett fullföljande av en bärande princip i vår svenska spirituosalagstiftning, som sedan omkring 80

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

är strävat efter att avkoppla det privata vinstintresset i spirituosahandeln. Den principen är redan genomförd för utminuteringsen, men hittills endast mycket partiellt för utskänkningen, och det är intet annat än gott att säga från vår sida om detta. Men vi se, att även den bestämmelsen har av utskottet blivit försvagad, och man har nästan generat lova sköta om att det blir något slags ersättning i alla fall. Även detta enda framsteg blir troligen till sist förfuskat.

Ja, inför ett sådant förslag som det föreliggande har den svenska nykterhetsrörelsen som sagt reagerat på ett ganska enastående sätt. Jag kan inte erinra mig att jag sett något mötes uttalande, i varje fall inte under de senaste veckorna, som inte gått ut på avslag. I den resolution, som är avgiven på det mest representativa hållet, nämligen av Nykterhetsvännernas landsförbund, vilket består av valda representanter från samtliga stora nykterhetsorganisationer och en mängd frikyrkliga samfund i vårt land, heter det — den är för lång för att jag skulle kunna läsa upp den i sin helhet, men jag skall återge slutklämmen —: »Vi vädja till riksdagen att nu avslå Kungl. Maj:ts förslag om ny rusdrycksförsäljningsförordning. Vi vädja till regeringen att till kommande riksdag framlägga förslag om nykterhetsvård och sådana ändrade regler om försäljning och beskattning av rusdrycker, som äro ägnade att verksamt motverka den oroande utbredningen av dryckessederna, stegringen av alkoholkonsumtionen och ökningen av alkoholskadorna.»

Detta är sagt på över en halv miljon svenska medborgares vägnar.

Där pekas bl. a. på nykterhetsvården. Det är också en av de saker, som jag hittills inte hunnit beröra, men som det till sist måste sägas några ord om. Det är nämligen så, att i den stora revisionskommitténs betänkande den viktigaste delen utgjordes av en föreslagen »lag om nykterhetsvård», som gick ut på, att man skulle få bättre möjlighet att kunna ta hand om alkoholens offer på ett tidigare stadium än hittills varit möjligt, att man skulle få nykterhetsnämndsinstitutionen bättre organiserad o. s. v. — med andra ord, att kunna på ett rationellare och bättre sätt bota alkoholskadorna. Nu får jag ju säga, att det vore sorgligt, om nykterhetsverksamhetens huvuduppgift skulle nödgas bli sådan, att tyngdpunkten i en tidsenlig lagstiftning komme att ligga i omsorgen om alkoholisterna. Det vore naturligtvis högst avvita. Den verkliga tyngdpunkten i en tidsenlig nykterhetslagstiftning bör ligga i de långt viktigare åtgärder, som måste vidtagas till avlägsnande av tillfällena till förtärande av de för folkets hälsa, ekonomi och allmänna välfärd fördärliga alkoholdryckerna, med andra ord, till dryckessedens allt kraftigare bekämpande, såsom riksdagen också uttalade i sina revisionsdirektiv. Därigenom skulle antalet av de alkoholister, som behövde omhändertagas på av revisionen föreslaget sätt, bli vida fåtaligare och kostnaderna för det allmänna bli långt mindre, än nu tyvärr är fallet och med de i dag föreliggande ändringarna av nu rådande system alltjämt och i stigande grad skulle bli fallet. Men det hindrar inte, att man måste göra allt som göras kan för att ta vård om dryckenskapens många offer och framför allt vidtaga åtgärder av sådan beskaffenhet, att man på ett tidigare stadium försöker ingripa, så att de kunna bringas på bättre vägar, innan de hunnit helt ruinera sig själva och sina hem. Man hade väntat, att denna lag om »nykterhetsvård» skulle komma samtidigt med rusdrycksförsäljningslagstiftningen. Så har icke skett. Det har visat sig vara förenat med stora svårigheter att kunna bilda sig en uppfattning om en del av de föreslagna förändringarna i spritdryckslagstiftningen, därför att de så nära sammanhånga med den av revisionen föreslagna lagen om nykterhetsvård, vars slutliga utformning och innehåll nu icke framlagts. Därför har man också nästan överallt uttalat, att, då man väntar ett

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
nytt och bättre förslag till nästa riksdag, detta måtte framläggas i samband med förslaget till lag om nykterhetsvård.

Ja, herr talman, jag vill inte upptaga tiden längre. Vi ha redan alltför länge varit bundna här i den något kvalmiga plenisalen. Jag och flera andra ha på sin tid motionerat om att vi skulle få bestämda sammanträdestider med vissa pauser emellan. Man kan inte begära, att människor skola sitta orörliga under en hel dag och en halv natt, men riksdagen har aldrig velat gå med på någon ändring i dylika olidliga förhållanden. Det finnes ingen institution mer konservativ än riksdagen i avseende på yttre former, och därför är det som det är. Vi få väl emellertid göra vad vi kunna för att förkorta pinan, och jag skall för min del bidra därtill genom att åtminstone för min del sluta nu.

Jag yrkar, herr talman, bifall till herr Johansons i Huskvarna reservation, vilken i överensstämmelse med den av mig m. fl. i denna kammare och av herr Dahlbäck m. fl. i andra kammaren å riksdagens nykterhetsgrupps vägnar framlagda motionen går ut på rent avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 242 i dess helhet i förening med begäran om nytt förslag till 1938 års riksdag i samband med förslag till lag om förbättrad nykterhetsvård.

För den händelse detta huvudyrkande ej vinner bifall, vilket ju är att befara, förbehåller jag mig att senare göra särskilda yrkanden under vissa av de föreslagna paragraferna. Jag vill icke besvara kammaren med att taga upp samtliga de punkter vi berört i motionen, då man ju vet, att i vissa av dem yrkande om bifall till motionen ej har några utsikter, men beträffande några punkter kommer jag att göra särskilda yrkanden.

I herr Bergmans yttrande instämde herrar *Jonsson, Bäckström, Bjurström, Gottfrid Karlsson* och *John Björck*.

Herr Sylwan, Eilif: Herr talman! Om jag uppfattade bevillningsutskottets vice ordförande rätt, karakteriserade han frågan om utskänkningstvinsternas begränsning, som den värsta i hela detta komplex av spörsmål. Jag förmodar, att han därvid syftade inte blott på de nykterhetspolitiska och näringspolitiska synpunkter, som här bryta sig mot varandra, utan också på frågans politiska aspekter. För egen del har jag endast bedömt den från de första två synpunkterna och ämnar alltså se den som sådan, som ett avvägningssproblem mellan berättigade nykterhetskrav och ett skäligt hänsynstagande till restaurangrörelsen som en lovlig och nyttig näring.

Då jag jämte ett flertal medlemmar av denna kammare i denna fråga väckt en motion som anslöt sig till det av rusdryckslagstiftningsrevisionens majoritet framförda förslaget, men sedermera inom utskottet följt en reservation, vari begärts ytterligare utredning i detta ärende, så vill jag redan nu ha strukit under, att detta ändrade ståndpunktstagande icke innebär, att jag övergivit de principer, jag från början lagt på denna fråga, utan endast är ett uttryck för att jag på grund av det utredningsmaterial, som framkommit under frågans behandling, ansett ett förnyat övervägande av vissa detaljer däri vara påkallat.

När jag lyssnade till den argumentering, som fördes fram av bevillningsutskottets vice ordförande, fäste jag mig i första hand vid vad däri icke förekom. De nykterhetspolitiska skäl, varmed kravet på avveckling av utskänkningstvinsterna på sin tid vid tillkomsten av nuvarande rusdrycksförsäljningsförordning motiverades, äro nu, såvitt jag kunnat förstå, helt avförda och synas icke längre på något håll tillmätas egentlig betydelse. Att utskänkningstvinsterna för restauratörerna skulle utgöra en lockelse till ökad spritförsälj-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
ning, är nog mest ett gammalt talesätt. Var och en vet, att våra restauratörer numera i regel äro angelägna om att betjäna alla gäster lika, vare sig de förtära sprit eller icke. Någon skillnad vid serveringen av den ene eller den andre förekommer inte, och efter vad jag vet medgives detta också bland nykterhetsvännerna själva.

Med fog synes sålunda kunna sägas, att nykterhetsskälen, då det gäller att bedöma denna fråga, numera förefalla att vara tämligen kraftlösa. Här har uppenbarligen sedan år 1917 skett en motivförskjutning, som förtjänar att observeras och fastslås. Men en liknande företeelse kan också iakttagas på en annan punkt. I den reservation som, av herr Bärge m. fl., var fogad till rusdryckslagstiftningsrevisionens betänkande, spelade de statsekonomiska skälen för utskänkningens avveckling en mycket dominerande roll och i departementschefens uttalanden i proposition skymtar man fortfarande dessa statsekonomiska synpunkter som ett vägande motiv härför. Men när man då kommer till utskottsmajoritetens motivering, ha de fullständigt försvunnit. Man finner ej ett spår därav. Av vilka skäl utskottsmajoriteten övergivit denna position har ej blivit klart, men möjligen har man blivit betänksam inför de fakta, som under utskottsbehandlingen framkommit rörande ekonomien vid de av systembolagen bedrivna restaurangerna av högre typ, och som synas tyda på att dessa restauranger icke äro särskilt räntabla. Om de enskilda restaurangerna, vilka uteslutande äro av högre typ, övertoges av systembolagen, finge de visserligen också deras utskänkningens vinster, men hur mycket därav som sedermera kommer statsverket till godo, torde minst sagt vara en öppen fråga.

För den ståndpunkt utskottsmajoriteten intagit, ha nu anförts i huvudsak två skäl. Först och främst har hänvisats att utskänkningen för den enskilde restauratören innebär ett privilegium av så stort värde, att det är tillräckligt att ersätta utskänkningens vinst. Som herr Velander riktigt påpekat, måste emellertid utskänkningen för att få ett sådant värde vara förenat med ett monopol. Man måste ge restauratörerna en alldeles annan ställning än den de för närvarande inta. Ty för närvarande förekommer dem emellan en konkurrens av den art, att utskänkningen visst icke har det värde, som förmenas. I rusdryckslagstiftningsrevisionens betänkande erkännes oförbehållsamt att den i de större städerna förekommande konkurrensen på detta område är tillräckligt för att göra värdet av denna rätt ganska illusorisk. Och går man till de mindre samhällena saknas ej heller där alldeles konkurrens, bl. a. tack vare klubbbrättigheterna, ett förhållande, som ju också tar sig uttryck däri, att restauratörerna för att behålla mera stadigvarande gäster, måste ge dem abonnemang till lägre priser än de eljest vanliga. Det finns alltså även här en konkurrens och det synes därför icke möjligt att från här angivna utgångspunkt komma fram till ett hållbart motiv för ett borttagande av utskänkningens vinster.

Som ett andra motiv för vinstavvecklingen pekade herr Bärge vidare på den alltför stora skillnaden i de vinstbelopp, som komma restauranger av högre typ och lägre typ till del. Enligt hans mening fordrades här en utjämning, påkallad både ur demokratiska och andra synpunkter. Ja, även efter min mening är det alldeles givet, att en sådan utjämning måste vara av värde. För att nå detta syfte vore det nog skäl att tänka på att låta folkrestaurangerna behålla en del av de vinster, som nu där uppkomma inte minst på maten men som nu gå till systembolagen och statsverket. Det synes vara ett beaktansvärt krav att på detta sätt höja standarden å dessa restauranger, och jag kan fullständigt instämma i den tanken. Men om man därjämte gör gällande att en utjämning på detta område påkallar en vinstnedskärning för de högre restaurangerna kan jag icke vara med. Ty säkert är, att dessa högre restauranger måste räk-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

na med väsentligt högre kostnader än folkrestaurangerna och där förutom icke kunna hålla sin standard uppe. Ej heller kunna dessa kostnader täckas endast genom att slås ut på mat, kaffe m. m., de måste också läggas på spritdrycker och starkvin. Möjligheterna av en omläggning av kostnadsfördelningen äro sannolikt icke stora och, som herr Wahlmark påvisat, skulle säkerligen höjda priser på mat o. d. i längden leda till minskad omsättning och besöksfrekvens.

De argument, som nu och tidigare anförts till stöd för en vinstavveckling, kunna sålunda knappast sägas vara övertygande. Enligt min mening tala fastmer de bästa skäl för att här gå försiktigt fram. Då tidigare talare redan uppehållit sig vid de synpunkter, som härvid kunna anföras med hänsyn till olika krav på ett högtstående restaurangväsende, allmänhetens, turisttrafikens o. s. v., skall jag inte nu gå in på dessa saker utan endast stanna vid några konsekvenser av vinstkvantiteternas avveckling även om denna företages i den modifierade form, utskottsmajoriteten anvisat.

Först och främst kommer en dylik avveckling icke att drabba alla restauranger på samma sätt. Visserligen har såväl i propositionen som i utskottets betänkande förklarats, att den successiva nedskärningen av utskänkingsvinsterna skall ske i lika mån för systembolagsrestaurangerna och de enskilda. Men även med en dylik lika behandling komma konsekvenserna för dessa båda slag av restauranger icke att bli desamma. Ty som nyss sagts är ju förhållandet det, att medan systembolagsrestaurangerna till alldeles övervägande del äro folkrestauranger och som sådana föga beroende av ersättning för spritutskänkningen, så äro de enskilda restaurangerna däremot alla av högre klass och kunna därför på grund av sina större omkostnader icke undvara utskänkingsvinsterna. En avveckling kommer alltså att i första hand gå ut över de enskilda restaurangerna. För systembolagsrestaurangerna däremot betyder den ganska litet och detta så mycket mindre som dessa delvis drivas i bolagsform med en sammanblandning av restauranger av högre och lägre klass, där vinsterna på den ena kunna bära upp och utjämna förlusterna på den andra.

Då avvecklingen främst drabbar de enskilda restauratorerna, hade det för bedömande av dess verkningar för den enskilda restaurangnäringen varit angeläget att närmare känna till denna närings ekonomi. Tyvärr föreligger ingen officiell utredning i detta avseende men av de uppgifter från enskilt håll, som stått utskottet till förfogande, ha likväl vissa upplysningar härutinnan kunnat vinnas. Av denna statistik, som omfattar 53 restaurangföretag i Stockholm och landsorten, framgår sålunda, att redan nu tre stycken visa förlust. Med den föreslagna 25-åriga vinstavvecklingen komma inom två år ytterligare åtta restauranger i samma läge samt inom fem år ytterligare sju. Efter fem år skulle alltså aderton restauranger eller en tredjedel av samtliga i denna statistik upptagna visa förlust. När avvecklingen kan befaras leda till sådana resultat, synes också tydligt, att ett genomförande därav måste vara ägnat att i hög grad rubba tilltron till denna näring. Här skapas en osäkerhet och oro, som kommer att sprida sig vida ikring, i första hand bland restauratorerna själva, men därjämte bland deras kreditgivare, bland dem, som äga inteckningar i restaurangfastigheter eller förskjutit lån för deras löpande kreditbehov och sist men icke minst bland alla dem, som ha sin anställning i och sin utkomst av denna näring. Man skapar ett osäkerhetstillstånd, en otrygghet inom hela denna näring, vilket icke lär kunna undgå att omedelbart göra sig gällande. Överallt på alla områden inom samhällslivet gör sig en strävan gällande att skapa ökad trygghet, men när så är kan man icke då med skäl ifrågasätta, huruvida det kan vara riktigt och lämpligt att här gå fram på alldeles motsatt sätt.

Det är från dylika synpunkter, som bestämt den av oss reserverter intagna

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
 ståndpunkten och som ligger bakom vår reservation. Vad vi främst syftat till är att få till stånd en definitiv lösning av denna fråga, och till vinnande härav ha vi begärt en skyndsam utredning. Efter vår mening bör till grund för denna utredning ligga ett principiellt erkännande av restauratörernas rätt till ersättning för kostnader och arbete med utskänkningen och från denna utgångspunkt bör utredningen klargöra under vilka former ersättningen bör lämnas för att tillgodose såväl de i näringen arbetandes intressen som också nykterhetsintresset.

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Först skall jag be att med några ord få utsäga min inställning till nykterhetslagstiftningen i dess helhet. Jag anser, att vårt folk har haft en mycket stor nytta av denna nykterhetslagstiftning, så länge den har fungerat, och den är väl värd att akta. Det har sagts under debatten här förut, att denna lagstiftning har lagt hinder för eller till största delen borttagit det gamla grova superiet, men jag säger, att den har gjort nytta utöver det. Det från början förkättrade mattvånget och centilitermätningen ha ändrat livsföringen för en hel del personer. Om vi tänka oss tillbaka en trettio, fyrtio år i tiden, minnas vi, att det då var ganska vanligt, att männen i städerna — och kanske också på landsbygden nära städerna — sedan man slutat sitt arbete för dagen, varit hemma och med hast ätit sin middag, samlades på kaféet och tillbragte eftermiddag och kväll där till, jag vill säga, ingen nytta. Denna livsföring se vi nu vara nästan helt försvunnen, och det har varit till ovärderlig nytta.

Den kungliga proposition, som utskottet här har behandlat, och utskottets hemställan med anledning därav innehålla flera förändringar av nykterhetslagstiftningen, i allmänhet gående ut på att minska de irritationsmoment, som finnas i densamma, och jag tror, att de i allmänhet äro lyckliga. Men där finnas några punkter, mot vilka jag har tillåtit mig att reservera mig. Härvid ber jag att få påtala indragningen av vinstkvantiteten.

Jag kan inte yttra mig om ifall det nuvarande sättet att ge restauratörerna andel i vinsten genom de nu brukliga vinstkvantiteterna är det rätta, eller om det skall ordnas på annat sätt eller överhuvud taget hur det skall anordnas, men givet är, att restauratören bör ha någon vinst, någon förtjänst rättare sagt, för att han saluhåller spritvarorna. Låt oss tänka oss, att han blir av med all förtjänst på denna del av sin rörelse. Han måste då taga igen den inkomsten på någonting annat. Det blir antagligen på den mat han serverar. Jag tänker mig ett så enkelt fall som att man äter sin middag på ett värdshus i Stockholm för 2 å 3 kronor och ökar den med 5 centiliter brännvin, vilket kostar 70 öre. Av desa 70 öre, som man betalar för brännvinet, kan detta omöjligen i den stund det ställes på bordet ha kostat i framställning mer än låt mig säga 20 öre. 50 öre gå alltså till diverse skatter. Att staten då delar med sig något till restauratören av denna skattevinst anser jag vara mycket lämpligt. Skall hela denna skattevinst gå direkt till staten, har restauratören intet annat att göra än att sätta ett högre pris på maten, nota bene antaget att råvarupriserna för maten fortfarande äro desamma. Antagligen stiger väl måltidens pris en 50-öring.

Så ha vi det förslaget i propositionen och hos utskottet, att avskrivningen skulle ske under 25 år. Jag tror, att det är olyckligt, att avskrivningen skall ske så där successivt, ty i och med detsamma som avskrivningen är beslutad och har börjat träda i verkställighet, anser nog vederbörande, som är utsatt för avskrivningarna, att hans näring har fått en sådan stöt, att hans intresse att hålla näringen uppe slappnar eller att han säkrar sig någon förtjänst på annat sätt.

Den kultur vi ha på våra restauranger, restaurangkulturen, har varit under

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

debatt här i dag. Jag har hört många tala om att restaurangkulturen har försämrats på senare år. Det var annat förr i världen, när källarmästaren själv gick som värd bland sina gäster, tog emot dem och såg till deras välbefinnande, så att var och en fick vad han ville. Den tidens källarmästare kände hela sitt klientel o. s. v. Det är sant, där har skett en förändring. Den typen av källarmästare förekommer mera sällan numera, men om det är ett bolag eller en större affär, som driver värdshuset, så finns det väl alltid någon chef för detsamma eller en omtänksam, välvillig, hövlig hovmästare, som tar hand om publiken. Därför anser jag inte, att de, som besöka restaurangerna, behöva känna, att kulturen är minskad på något sätt.

Men »restaurangkultur» kan man förstå på många olika sätt. Det kan vara god musik, och det kan vara vissa finesser, som iakttagas på värdshuset, det kan också vara sådant, som hör till det absolut primitiva i kulturen. Jag tillåter mig att påtala något så enkelt som diskning på ett värdshus. Skulle källarmästarna eller restauratörerna bli drivna till att sätta ned kulturen och detta skulle taga sig uttryck i att just denna detalj bleve sämre skött, skulle ju ingen, vare sig på den allra enklaste eller på en finare restaurang, känna sig annat än illa berörd därav, och jag tillägger, att om en gammal lantman som jag ser någonting, som inte är putsat ordentligt, när det är framställt på bordet, då tänker han sig alltid, att det är långt värre med det, som inte kommer fram på bordet utan stannar i köket.

En sänkning av restaurangkulturen, som skulle ha med sig så ödesdigra följder, anser jag inte, att vi kunna vara med om.

Det är därför jag har tillåtit mig underteckna en reservation, i vilken det anhålles, att Kungl. Maj:t ville till nästa år framlägga förslag om huru restauratörerna kunna få ersättning för den vinstkvantitet, som antagligen nu blir indragen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag har varit motionär i detta ärende och anser mig därför böra säga några ord angående de punkter, där jag har yrkat vissa ändringar.

Jag har först och främst, herr talman, yrkat den ändringen, att ordet »rusdrycker» skulle ersättas med ordet »starkdrycker». Utskottet säger, att det »icke funnit skäl för införande av den nya benämningen». Det är emellertid en gammal benämning, som skulle komma igen. Det är intet skäl i och för sig, som utskottet anför, och jag måste säga, att det är litet underligt, när utskottet samtidigt använder orden »starka drycker» i två, tre, fyra paragrafer. Det finns också i den gamla förordningen, och det har påpekats. Men denna inkonsekvens tycker utskottet visst inte gör någonting. Det kan hända, när riksdagen själv är inkonsekvent i t. ex. lönefrågor, att utskottet kan vara inkonsekvent på denna punkt, men nog är det avsaknad av skäl, när man inte har något annat att anföra.

Mitt andra yrkande var, att förordningen skulle kallas lag. Den är nämligen lag. och den bör kallas det den är. Där har utskottet en motivering, som är särdeles egendomlig. Utskottet säger, att det visserligen kan anföras skäl härför. »Med hänsyn till att övriga av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna författningar angående tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker benämnas förordningar har utskottet emellertid icke ansett tillräcklig anledning föreligga att fråga Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.» Nu är förhållandet det, att de kallas förordningar, *därför* att huvudförfattningen, d. v. s. den förordning, om vars ändring nu är fråga också kallas förordning, men *det är inte tvärtom*. Här ställer utskottet alltså saken på huvudet. Emedan följdförfattningarna kallas förordningar, skall huvudförfattningen också

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
kallas så! Eljest är det ingalunda ovanligt, att huvudförfattningen är lag och kompletteras både av förordningar och kungörelser. Skälet förefaller mig inte övertygande.

Sedan har jag hemställt därom, att det skulle kunna bli någon bättre reda i besvärshandläggningarna. Jag har menat, att det borde finnas allmän möjlighet till besvär över kontrollstyrelsens beslut rörande föreskrifter för systembolagen. Besvärshandläggningen skulle alltså inte bara gälla för systembolagen själva. Då säger utskottet: »Då klagan över kontrollstyrelsens beslut torde kunna föras hos Kungl. Maj:t utan att särskilt stadgande upptages i nu förevarande författning, har utskottet icke funnit sig böra tillstyrka särskilda bestämmelser i den av motionären föreslagna riktningen.» Antingen har utskottet inte begripit saken, eller också har det verkligen gjort ett uttalande, för vilket jag är mycket tacksam. Saken är nämligen den, att jag inte alls har ifrågasatt, att inte systembolagen ha besvärshandläggning. Det är ju för dem föreskrifterna äro givna. Men systembolagen intaga den ställningen, att de i regel akta sig för att överklaga kontrollstyrelsens beslut. Vad jag har framhållit är, att de enskilda medlemmarna av den stora allmänheten skulle få sig tillerkänd besvärshandläggning. Med den formulering som lagen har är jag inte alls säker på att enskild man, som drabbas av dessa föreskrifter för systembolagen, har en sådan besvärshandläggning. Om nu utskottet har begripit saken, är jag glad för detta uttalande, ty då har utskottet sagt, att klagan kan föras utan särskilt stadgande härom, och då ha vi fått en förklaring här, som i och för sig visserligen är juridiskt tvivelaktig men som ändå står här, och då får jag väl antaga, att man kommer att följa utskottets uttalande.

Den fjärde av mina punkter gäller en annan besvärshandläggning, där jag också tycker förhållandena vara underliga. Det är nämligen så, att efter nu gällande rätt och även enligt föreliggande förslag såväl nykterhetsnämnd som systembolag kan avstänga från inköpsrätt, men det är den skillnaden, herr talman, att om nykterhetsnämnden, som är närmast till det, gör det, så kan det överklagas hos länsstyrelsen och går i sista hand till Kungl. Maj:t, men skulle ett systembolag avstänga, så finns det besvärshandläggning blott till kontrollstyrelsen, och kontrollstyrelsens beslut kan inte överklagas. Följden blir naturligtvis den, att nykterhetsnämnden drar sig för att ge något sådant förstärkande till systembolagen utan i stället under hand säger: Tag ni och avstäng, ty då kan man inte klaga annat än till kontrollstyrelsen!

Sådana inkonsekvenser i lagen förefalla mig betänkliga, men härom säger utskottet bara: »Utskottet finner icke tillräckliga skäl föreligga, för att klagan i dessa fall må fullföljas hos Kungl. Maj:t och tillstyrker därför, att stadgandet godkännes i oförändrat skick.» Att utskottet inte finner tillräckliga skäl föreligga är mycket möjligt, men om utskottet hade reflekterat över vad som funnits av tillräckliga skäl, undrar jag ganska mycket, huruvida det kunnat skriva på detta sätt.

Slutligen har jag, herr talman, en erinran till att göra, och det är beträffande restaurangvinsten. Där är jag för min del beredd att ansluta mig till reservationen på sidan 121, under förutsättning att vad som där anföres får gå in som motivering i stället för utskottets motsvarande motivering. I så fall kan frågan om den skrivelsen, som är ansluten till motiveringen, naturligtvis fortfarande finnas kvar, men det får då bli en punkt för sig själv. Det förefaller mig vara nödvändigt, att i utskottsmotiveringen, alltså i riksdagsskrivelsen, det finnes någonting härom, och då synes det mig vara naturligt, att man sätter in en motivering ur denna reservation, som visserligen är skriven i vi-form men som blir i riksdagens namn, därest riksdagen skulle antaga den. Det är bara beklagligt ur min synpunkt, att man här måste hålla sig till moti-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

veringen allenast, ty därest kamrarna fatta olika beslut, faller motiveringen bort, och sedan finns ingenting sagt från utskottets sida om denna punkt. Jag hade för min del önskat, att reservanternas skulle i *texten* ha infogat någon bestämmelse i denna riktning, i synnerhet som jag tror, att det förslag, som är framlagt av herr Stendahl, kunde ha möjliggjort en sådan text. En motion måste ju ha förelegat i dylikt fall.

Med dessa erinringar, herr talman, har jag velat antyda den ståndpunkt, som jag har måst intaga till utskottets förslag. Jag vill nämna, att jag i första hand kommer att följa herr Bergman, för ovanlighetens skull, och rösta för avslag, men då jag förutser, att ett sådant yrkande inte blir bifallet, kommer jag sedermera att i huvudsak följa utskottet utom i nu angivna punkter. Dock är jag inte säker på att jag kommer att göra något eget yrkande i någon punkt.

Herr **Rahmn**: Herr talman! I likhet med den siste ärade talaren har jag väckt en motion, som rör en detalj, vilken kanske en hel del betraktar som rena bagatellen. Det är den detaljen, att ordet »rusdrycker» skulle i denna förordning utbytas mot »starkdrycker». Jag har också tagit fasta på vad revisionen yttrat i denna fråga. Man har där inte ansett lämpligt att använda ordet »rusdrycker», utan man vill fortfarande använda orden »vin- och spritdrycker».

Jag vill inte belysa frågan ur juridisk och statsrättslig synpunkt, utan jag skall ve att få anlägga mera språkliga synpunkter. Ordet »rusdryck» kan inte anses vara ett riktigt och lämpligt valt uttryck, om man vill, att begreppet skall täcka, vad man avser, att det skall täcka. För min del anser jag, att ordet »starkdryck» i det fallet är givet att föredraga, och det har för resten en betydligt objektivare klang. Jag skulle vilja fråga hur utlänningarna skulle bete sig, om de skulle översätta denna förordning till tyska, engelska eller franska. Då skulle väl det ganska egendomliga inträffa, att »rus» måste komma att översättas med »berusande», och det är väl inte precis meningen. Jag vill också anföra ett annat fall, där detta ord »rusdryck» kommer i ett ganska egendomligt sammanhang. I 4 § heter det: »Rusdrycker må å apotek för medicinskt ändamål säljas.» Vidare heter det i 3 mom.: »Angående försäljning av rusdrycker i andra fall än förut i denna paragraf omfattas för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål...» o. s. v. Att tala om rusdrycker i det sammanhanget, då det gäller försäljning för tekniskt, medicinskt, industriellt ändamål, anses absolut felaktigt.

Så kommer jag till en annan synpunkt. Jag kan inte finna annat än att uttrycket rusdrycker erinrar om att det här från början egentligen inte är fråga om någonting annat än en nykteristisk propagandaterm, som inte passar i en lagtext eller en förordningstext såsom denna. Jag vill erinra om vad för 30 år sedan professor Rudolf Kjellén yttrade i samband med frågan om sådana här saker i andra kammaren. Han sade, att det är litet riskabelt med nykterhetslagstiftning, därför att man endast tar hänsyn till absolutister och alkoholister, men glömmer att vädja till den stora majoriteten av allmänheten, som utgör, som han också sade, den »oorganiserade allmänheten» eller, som han yttrade en annan gång, »moderatisterna». När han talade å moderatisternas vägnar, visste han, att han också talade å majoritetens av det svenska folket vägnar. När det gäller det av mig kritiserade uttrycket, har man just glömt att taga hänsyn till denna majoritet. Här rekommenderar man ett slagord, skapat i propagandasyfte, och det införes i det nyktra språk, som bör förekomma i den här sortens lagstiftning.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Rent språkligt sett kan det också leda till ganska egendomliga konsekvenser. Om man säger, som det står här i förordningen: »Spritdrycker och vin benämnas gemensamt *rusdrycker*», och sedan skall draga ut konsekvenserna därav, blir väl följden den, att vin- och spritcentralen också skall heta »aktiebolaget Rusdryckscentralen» o. s. v.

Ja, herr talman, nu kan man invända: det rör sig om rena bagatellen. Men jag vill säga, att det inte är så bagatellartat. Att i rubriken till hela förordningen använda en felaktig term anser jag icke vara värdigt riksdagen att gå med på.

Vidare vill jag, herr talman, tacka utskottet för att det har visat sig så förstående för vad som stod i moment 2 i den motion, herr Borell och jag ha väckt här. När det gäller fri inköpsrätt på motbok av spritdrycker och vin, har utskottet ändå varit nog tillmötesgående att uttala: »Vad» denna motion »angår... anser utskottet tillräckliga förutsättningar för en reform i denna riktning ännu icke föreligga.» Givetvis fäster jag särskilt stort avseende vid ordet »ännu». Det vittnar om att utskottet strängt taget ställt sig ganska förstående till de önskemål, motionen här velat föra fram.

Herr talman! Jag slutar med att yrka, att i den av mig nyss citerade punkten i § 1, där det står talat om »rusdrycker» — det är på sidan 79 — det i stället må heta: »Spritdrycker och vin benämnas gemensamt starkdrycker.»

Herr Lindström: Herr talman! Det här föreliggande utskottsbetänkandet rörande vår spritlagstiftning markerar utan tvivel ett omslag i den nykterhetspolitiska utvecklingen. Denna utveckling har, så långt jag personligen kommer ihåg, väsentligen gått i inskränkande riktning. Man har byggt upp ett restriktionssystem, man har åstadkommit en hel byggnad av hinder för åtkomsten av sprit. Nykterhetsrörelsen har skjutit på i denna riktning. Den har kanske på många håll inte direkt gillat restriktionssystemet som sådant, men när det har gällt att åstadkomma inskränkningar och hindra åtkomsten av sprit för den, som använder sådan, har i alla fall nykterhetsrörelsen i regel uppträtt på den sidan. Det förefaller som om den tendens, som sålunda länge var den förhärskande, numera har mattats av även inom nykterhetsrörelsen själv, åtminstone i väsentliga och viktiga delar av denna betydelsefulla folk-rörelse. Det synes mig, som om man äntligen i tongivande nykterhetskretsar har kommit därhän, att man förstår, att den så kallade nykterhetsfrågan eller alkoholfrågan till syvende og sist ej kan lösas genom förbud och långtgående restriktioner utan måste lösas på övertygelsens och på folkuppfostrans väg. Denna utveckling finner jag mycket gynnsam därför, att då kommer nykterhetsrörelsen äntligen efter en lång politisk ökenvandring fram till det väsentliga i sina uppgifter och det, som gör den till ett så omistligt och ovärderligt instrument för det svenska folkets moraliska och kulturella höjande.

Detta utskottsutlåtande medgiver alltså mera frihet än förut beträffande åtkomsten av spritdrycker. Man utsträcker den till nya årsklasser genom att sänka motboksåldern, man gör det lättare för motboks innehavarna att få ut sina ransoner genom efterköpsrätt, man skapar bättre möjligheter för landsbygden genom den nya ordningen med postbefordran, och man inför också dessa turisträttigheter, som äro ett steg i samma riktning. Jag är övertygad om, herr talman, att utvecklingen icke är slut därmed. Om riksdagen antager detta betänkande, så får det utan tvivel förutsättas, att den icke åstadkommer något för alla tider bestående verk. Den stund kommer säkerligen, då svenska folket även på detta område nått den mognad och uppfostran, att det självt kan sköta spriten utan dessa inskränkande anordningar, dessa restriktioner och dylikt. Jag är övertygad om, att utvecklingen därhän måste

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

vara en gradvis skeende utveckling. Det vore säkerligen ganska olämpligt att gå för hastigt, men jag tvivlar inte på, att riksdagen en vacker dag kommer att få syssla med frågan om fortsatt avveckling av detta system. Herr Bergman strök ju under, att nykterhetspolitikerna av vad jag skulle vilja kalla den gamla skolan inte gillade den utveckling, som här börjar att teckna sig. De tro mera på tvång och förmynderskap, på lagbud och straffbestämmelser än på uppfostran till frihet och ansvar, och därför är man inom dessa nykterhetskretsar missnöjd med det föreliggande förslaget. Även jag har mottagit brev nerifrån min valkrets, där organiserade nykterhetsvänner ha skrivit och bett mig, att jag skulle rösta för avslag på bevillningsutskottets betänkande i frågan. Jag kan emellertid inte göra det, som man på detta sätt har bett mig göra. Jag anser nämligen, att detta förslag innebär ett så pass stort framsteg, att jag på nästan alla punkter kan ansluta mig till det.

Det finns emellertid en punkt, och den har det talats om mycket i dag, herr talman, där jag icke kan ansluta mig till utskottsmajoritetens linje. Var och en förstår, att det här gäller den så kallade vinstkvantiteten för privata restaurangägare. Jag fattar mycket väl varför Kungl. Maj:t har tagit upp detta förslag, som ju inte har lagts fram av rusdryckslagstiftningsrevisionen, utan som kom fram i en reservation inom denna revision. Jag förstår, att herr finansministern, som själv är gammal nykterhetsman, har resonerat på det sättet, att han nu gör uppmjukningar och skapar större frihet på flera av dessa områden. Nykterhetsfolket får på det sättet inte någonting, som sammanfaller med gamla uppfattningar. Herr statsrådet anser att han måste giva nykterhetsrörelsen en kompensation, och kompensationen skall vara den, att principen om privata intressens fullständiga avkoppling från den så kallade rusdryckshanteringen skall genomföras. Jag skulle ha förstått, om man genom vissa åtgärder hade försökt att göra övergången mjukare även för nykterhetsfolket av den gamla skolan, om man hade givit dem kompensation av den art, som hade haft någon verklig effekt ur nykterhetssynpunkt. Men det är, som många talare här ha påpekat: det kommer ej att säljas en centiliter sprit mindre därför, att man successivt drar in dessa vinstkvantiteter. Det är emellertid så, att detta är en gammal princip, en gammal dogm hos många nykterhetsvänner, och det märkes ju också, att reservanterna inom rusdryckslagstiftningsrevisionen ha varit mycket angelägna att påpeka den principiella vikten av detta krav. Jag hör till dem, som förstå och uppskatta människor, som ha principer, men jag anser, att man på det här området skall använda principerna ungefär på samma sätt, som man gör på de allra flesta områden. Vi höja vanligen ej upp dem till några ofelbara gudar och falla inte på knä för dem i varje ögonblick, utan vi säga, att när det praktiska livet framställer vissa rimliga krav, som vi böra taga hänsyn till, då vilja vi inte, att man så obönhörligt skall tillämpa de s. k. principerna. Man får inte göra principen till något pinoredskap för människor. Fastmera skall den vara en riktlinje för ett förnuftigt praktiskt handlande. Den här diskuterade tillämpningen av en princip kan i viss mån bli någonting, som man kan kalla ett pinoredskap för många människor. Det har här vittnats om vilka olägenheter det som här föreslås skapar för restaurangnäringen, och jag skall inte upprepa alla de argument, som redan framförts. Det är i stort sett samma argument, som går igen i rusdryckslagstiftningsrevisionens majoritets uttalanden, som ha fått instämmande bland annat av kontrollstyrelsen i ett yttrande den 30 augusti 1935. Här vill man nu draga in, avveckla dessa vinstkvantiteter, emedan man önskar, att det privata intresset fullständigt skall bli avkopplat. Det är alltså fråga om en viss form av socialisering av en varas distribution. En socialisering av det sista, som är fritt på detta område!

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Jag har, herr talman, ingenting emot socialiseringen i och för sig. Tvärtom: det ingår i min politiska trosbekännelse, att man när det visar sig praktiskt och ändamålsenligt skall använda sig av socialiseringens väg. Men jag tycker det ligger en motsättning i den ordning, som man nu föreslår: att för ett viktigt område inom vår restaurangnäring behålla de privata företagen men samtidigt beröva dem möjligheter till en vinst på en så väsentlig del av deras försäljning, som det här i många fall gäller. Det hade varit konsekventare om man hade sagt: låt oss då lösa in de privata restaurangerna, giva deras ägare ersättning. Då skulle man få fram en hel och försvarbar socialiseringsprincip av en helt annan styrka än den man nu vill tillämpa. Man kanske säger, att om nu utvecklingen tar den vägen, att de privata restaurangerna inte kunna klara sig, när denna vinstkvantitet successivt avvecklas, då kommer näringen i alla fall i de offentliga företagens händer, och det är också en sorts socialisering. Men det är väl ändå inte sympatiskt att socialisera så att säga genom *utsvältning*. Det är en metod, som man i den svenska riksdagen borde ställa sig betänksam mot. Nu har emellertid utskottet uppenbarligen drivits av den ganska starka opinion, som finnes i den här frågan, att giva ett principiellt tillmötesgående och sagt, att om det visade sig, att här uppstode svårigheter för restaurangväsendet, då skall man kunna utreda frågan om hur man skall kunna skapa en ersättning, som inte har karaktären av vinst. Jag vill säga, att jag för min del går med på den idé, som sålunda framförts. För mig är vinstkvantiteten i och för sig inte någonting heligt, men jag anser, att den, som nu finnes, bör bevaras till dess man hittar på en bättre och lämpligare form. Kan man skapa en annan form av ersättning, som håller dessa människor skadeslösa för det arbete, de utföra och de kostnader de åsamkas för att sälja en vara, som ytterst samhället självt tillhandahåller — ja, då må man göra det. Men, herr talman, har man inte rätt att fordra, att man skall ha besked hur det skall bli på den punkten, innan man nu går och fattar beslut om en successiv avveckling av vinstkvantiteterna på 25 år?

Vi ha i dag i kamrarna avgjort en mycket omtvistad fråga genom gemensamma voteringar. När den frågan var uppe för första gången till behandling här i kammaren, då sades det mycket tydligt från regeringsbanken, att när det gällde arrangemanget av lästiden i dess förhållande till lärarelönerna, så skulle man inte först besluta en bestämd ordning och samtidigt också besluta om en utredning i frågan, som skulle komma efteråt. Detta ansågs vara en mycket galen väg, och det var ett av de argument, som invercade så starkt på mig, att jag har följt Kungl. Maj:t hela vägen, när det gällde denna fråga. Nu ha vi en annan fråga, som också är viktig. Då vill man, att vi skola gå en väg, rakt motsatt den, man i förra fallet rekommenderade, nämligen att man först skall slå fast ett system för avveckling och sedan, om det behöves, göra en utredning. Alltså i stort sett samma system, som vissa reservanter inom statsutskottet i den andra frågan förordade, och som första kammaren också i sina sedermera fattade beslut anslöt sig till. Jag anser, att det är lika orimligt att komma efter med utredningen i den här frågan, som det var i den andra frågan. Och det är därför, herr talman, som jag måste erkänna, att jag har mycket starka sympatier för den reservation, som här har framförts i bevillningsutskottet av herr Ivar Anderson i Norrköping m. fl., som förorda den i mitt tycke mycket förnuftiga vägen att utreda först och besluta sedan.

Nu har jag sett i en viss tidning, att jag jämte ett par av mina vänner i medkammaren skulle ha givit vår mening till känna i denna fråga i syfte att slå vakt om »guldkrogsintresset». Jag måste säga, som herr Wahlmark sade för en stund sedan, att man trodde, att det var slut med den formen av dema-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

gogi i våra dagar. För min del har det inte gällt något guldkrogsintresse. För min del har det gällt att se efter vad som är rimligt och riktigt, att pröva vad som kan vara förnuftigt i denna fråga.

Och så har det gällt en annan sak. Det har gällt det intresse, som restaurangpersonalen, särskilt den organiserade personalen, anser sig ha i detta ärende. Jag har här resolutioner från Hotell- och restaurangpersonalförbundets avdelningar nr 2, 23 och 100 i Stockholm, som räknar 3,200 medlemmar. De säga, att riksdagen bör »med hänsyn till den nuvarande höga restaurangstandard i landet samt till restaurangnäringens framtida ekonomiska förmåga att bära skäliga löner för facketns arbetare avvisa propositionens innebörd i den del, som handlar om vinstkvantitetens indragande för restaurangernas rättighetsinnehavare». En liknande resolution har kommit från förbundets avdelning nr 5 i Malmö, som räknar 900 medlemmar. Förbundsstyrelsen själv säger härom i en skrivelse undertecknad av förbundsordföranden, herr Carl Bengtsson, att »avdelningarnas sålunda tillkännagivna mening delas helt och fullt av förbundets styrelse».

Man behöver sålunda, herr talman, inte vara någon guldkrogsadvokat för att ha dessa uppfattningar. Man kan ha dem också, om man ser på de arbetares intressen, som arbeta i denna näring. Jag vet, att oron bland personalen är ganska stor med anledning av det förslag, som här föreligger.

Herr talman! På sakens nuvarande ståndpunkt och då jag finner, att den utformning, som bevillningsutskottet givit åt denna speciella fråga, är otillfredsställande, så måste jag, som jag redan tidigare har framhållit, deklarerat mina starka sympatier för den reservation, som har fogats till bevillningsutskottets betänkande av herr Ivar Anderson m. fl. i denna fråga om vinstkvantiteterna.

Häri instämde herr *Ström*, *Fredrik*, och herr *Carlsson*, *Olof*.

Herr **Strömberg**: Ja, herr talman, den digra talarelistan har helt hastigt sjunkit samman, tack vare de korta anföranden, som de senaste talarna hållit, och jag skall be att få följa deras exempel och fatta mig kort. Jag kan göra det så mycket hellre, som jag i allt väsentligt kan instämma i de synpunkter på hela problemet, som herr Wahlmark nyss framfört. Jag delar nämligen hans mening, att den viktigaste detaljen uti detta förslag är vad som gäller vinstkvantiteterna. Den är i varje fall den, som vi alla medgiva vara den mest omtvistade, och då måste jag också säga, att jag tycker, att det är en något underlig åtgärd, som Kungl. Maj:t föreslår då det förutsättes, att efter en viss tid skall den enskilde restauratörens ersättning helt och hållet försvinna. Nu är det visserligen sant, som herr Bårg sade för en stund sedan, att det här är något fullt frivilligt. Det allmänna ålägger ingen människa att övertaga dessa utskänkingsrättigheter, utan den saken är helt frivillig. Ja, detta måste vara ett mycket teoretiskt resonemang. Någon praktisk realitet kan man inte säga ligger bakom. Om man tänker sig ett bolag med kombinerad restaurang- och hotellrörelse och en mycket stor resandeström, så förstår man, att den enskilde restauratören blir mycket starkt bunden av de villkor, som kunna uppställas för utskänkningen. Vill han sitt företags bestånd, så måste han, som också herr Wahlmark närmare utvecklat, ikläda sig alla de förpliktelser, som därmed äro förenade. Han måste med ett ord å det allmännas vägnar handhava denna stora försäljningsapparat, utan att han för detta får en skälig handelsvinst, utan att erhålla en mot prestationerna svarande ekonomisk gottgörelse. Jag för min del kan inte finna, att detta överensstämmer med billighet och rättvisa. Jag är därför i likhet med många andra övertygad

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

om att en åtgärd av detta slag skulle skada hela vår svenska restaurangnäring — inte endast de enskilda företagen. Det skulle bli, det kan inte hjälpas, ganska svårt att upprätthålla dessa företags nuvarande ganska höga standard. Då jag säger detta, så är jag inte alldeles i saknad av erfarenhet, ty jag har under 14 å 15 år såsom kontrollstyrelsens representant i min hemort haft att taga befattning med dessa problem och således varit i tillfälle att ägna dem någon uppmärksamhet. Jag vet i kraft av detta mycket väl, att det kan finnas enskilda restauratörer, som skulle kunna bära — jag säger: *möjligen* skulle kunna bära en sådan indragning av vinstkvantiteterna, men jag vet också, att det finnes rätt många andra, som ganska snart skulle få ekonomiska svårigheter efter en sådan indragning, som här är ifrågasatt.

Nu vill jag framhålla, att också undertecknad förstår, att det kan vara ett nykterhetsintresse att få det enskilda spritvinstintresset avkopplat från restaurangerna. Man bör åtminstone söka se till att det inte lämnas en ersättning, som ger anledning till att försäljningen drives i höjden. Detta är ett nykterhetsintresse, men det torde vara ganska lätt att skapa en form för en sådan ersättning, som i det fallet tillfredsställer rimliga och skäliga krav. Skulle jag därför i dag ha att välja mellan Kungl. Maj:ts förslag och högerreservanternas, så tvingades jag att ställa mig på reservanternas sida, ehuru jag som bekant mycket sällan fronderar mot den utmärkta regering, som vi för närvarande ha. Nu har emellertid bevillningsutskottet kommit med ett kompromissförslag, som — det erkänner jag — visserligen inte är tillfredsställande, detta därför, att det icke medger en omedelbar omprövning av problemet. Men det öppnar dock dörren för en rätt snar lösning av frågan. Att inför denna utsikt taga den risk, som vi alla veta föreligger, nämligen risken att hela förslaget faller, det kan jag för min del inte anse vara klokt och riktigt. Här har arbetats på att få till stånd en reformering av vår spritdryckslagstiftning i snart sagt ett tiotal år. Den kommitté, som med stora kostnader för statsverket arbetat ut det förslag, varpå propositionen uti allt väsentligt vilar, den kommittén har obestriddligen gjort ett gott arbete. Nu finnes det möjlighet att genom anslutning till bevillningsutskottets förslag få dessa stridsfrågor lösta på ett rätt så förnuftigt sätt, kanske för ganska lång tid framåt. Detta synes mig vara så pass värdefullt, att jag för i år är villig att antaga bevillningsutskottets kompromissförslag också i fråga om vinstkvantiteterna, även om detta inte är sådant, som jag skulle önska det vara. Då jag gör detta, sker det dock i den bestämda förhoppningen, att det inte skall dröja länge, innan en grundlig och opartisk utredning kommer till stånd, en utredning, som kan verkställas under en mindre irriterad stämning än den, som för närvarande råder. Det kan, herr talman, icke vara lyckligt, att en fråga som denna avgöres under trycket av tillfälliga prestigesympunkter och under en uppagiterad nykterhetspolitisk stämning — däri ger jag högerreservanternas fullkomligt rätt — men att följa deras yrkande skulle som sagt innebära, att frågan fälldes och att vi kanske ytterligare ett tiotal år framåt finge fortsätta med en fullständigt meningslös strid om hela vårt restriktions-system. Det är dessa farhågor, som göra, att jag nu kommer att rösta för bevillningsutskottets förslag i den absoluta förvissningen, att den detalj i det stora förslaget, som vinstkvantiteternas avskaffande utgör, skall inom en nära framtid — jag skulle tro redan nästa år — komma upp till en verklig förut-sättningslös prövning och få en för alla parter tillfredsställande lösning. I den förhoppningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall i denna första punkt till bevillningsutskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Anderberg*.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag vill inte så här strax före middagen fördjupa mig i detta förslags alla detaljer. Det finns ju många intressanta detaljer vid sidan om denna vinstkvantitet, som har spelat första fiolen här i debatten.

Jag vill beträffande förslaget i dess helhet inskränka mig till att göra det uttalandet, att det visserligen inte på något mer revolutionerande sätt ingriper i det bestående, men de ingrepp, som förekomma, vill jag beteckna i stort sett som förbättringar. Jag har visserligen ingen övertro på dessa länsbolag, som ha blivit signaturen för reformen. Vinsten är inte stor, varken ur organisatorisk eller ur nykterhetssynpunkt. Ur nykterhetssynpunkt skulle man snarare kunna ha en motsatt uppfattning: ju större bolagen bli, desto mera får byråkratien väld, och desto längre blir avståndet mellan kundkretsen och företagen. Å andra sidan kan man inte komma ifrån, att det är en obestriddlig vinst, att genom dessa större bolag en mera enhetlig tillämpning av bestämmelserna kommer till stånd. Vi ha i vårt lilla län haft många bolag: ett stort, som har tillämpat en mera vidhjärtad politik, och en del små, som ha fullföljt en mera restriktiv politik. Det har varit en längtan hos dessa människor ute i periferien, hos de små bolagen, att komma över till Örebro. Det har på detta sätt uppstått en spänning mellan de olika bolagen inom länet och deras områden. Genom att vi nu få länsbolag kommer man ifrån detta förhållande.

Utskottet har ändrat Kungl. Maj:ts förslag beträffande tillsättning av styrelse uti dessa länsbolag. Utskottets förslag innebär, att kontrollstyrelsen skall tillsätta två ledamöter i styrelsen, under det att länsstyrelsen får nöja sig med en. Jag är inte övertygad om att detta är någon förbättring. Kontrollstyrelsen har i alla fall tack vare sin ställning ett så dominerande inflytande över systembolagen, att detta inflytande inte genom förändringar i frågan om valet av styrelse behöver ytterligare markeras. Med hänsyn till att kommunerna inflytande vid så väl bolagens tillkomst som valet av styrelse inom desamma har så väsentligt kringkurits och länsstyrelsens rätt att välja styrelseledamöter dock varit ett tacknämligt rudiment från denna gamla rätt, så tycker jag, att det var onödigt, att utskottet gjorde denna ändring. Å andra sidan vill jag beeckna det som en stor vinst, att propositionen och även utskottet gått från kommitténs förslag om att den s. k. länsnykterhetsnämnden skulle tillsätta ett betydande antal ledamöter i bolagsstyrelserna. Det hade varit en olycka, om så skedd. Jag är övertygad om, att denna länsnykterhetsnämnds arbete helt och hållet komme att domineras av denna uppgift att välja ledamöter i bolagsstyrelserna och att detta skulle ske till förfång för nämndens egentliga uppgift.

Den stora förtjänsten med hela detta förslag är som sagt, att det blir en mera enhetlig tillämpning av spritlagstiftningens bestämmelser. Man kan inte förneka, att det under årens lopp utvecklats sig ett visst godtycke. Det har skett under betäckning av den s. k. kommunala självbestämmanderätten. Jag håller styvt på den kommunala självbestämmanderätten, men den får inte gå så långt, att den äventyrar likheten inför lagen. Det kan visserligen på nykterhetsvänligt håll ha ansetts tacknämligt att med hjälp av denna självbestämmanderätt inom lokala områden uppnå vad man betraktade såsom fördelar, men värdet av dessa fördelar har varit ganska problematiskt. I de län, där man har uppnått sådana, där har oppositionen fått ett agitationsmodell, som alltid varit verksamt, som har förgiftat valagitationen i län och kommuner på ett sätt, som åtminstone inte varit välgörande för nykterhetsaken som sådan. Jag betecknar denna enhetlighet, som har vunnits, som den största vinsten och en vinst, som gör, att man bör vinnlägga sig om att driva fram hela detta förslag till

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

seger i år. Jag kommer alltså, herr talman, till det resultat, att jag godkänner hela förslaget. Det innebär en kompromiss men enligt min mening en god kompromiss. Det har fordrats mycken god vilja och stora eftergifter från båda sidorna, och jag är ense med herr Lindström om, att det är ett bevis för ökat verklighetssinne hos vårt lands nykterhetsrörelse, att den så pass enhetligt och allmänt, som skett i vår riksdag, har slutit upp omkring detta förslag. Att herr Bergman här har uppträtt som en ropandes röst i öknen eller som en sparv i tranedansen, det är bara ägnat att bekräfta vad jag nyss har sagt. De olika momenten i detta förslag hänga så pass intimt samman med varandra, att jag inte tar på mitt ansvar att försöka stjälpa något. Det går inte heller enligt min mening beträffande denna restaurangvinst, som har varit det framträdande momentet i debatten, ehuru jag i likhet med åtskilliga föregående talare har en del invändningar att göra, någon tvekan att annäla på denna punkt. Jag tycker i likhet med herr Strömberg, att utskottets vice ordförande tog mycket lätt på denna sak, ur hans synpunkt skickligt, men dock litet för lättvindigt. Jag fäste mig också vid hans uttalande, att det är ingen, som kräver, att de enskilda restauratörerna skulle utan ersättning sälja sprit till allmänheten. Det finnes andra, som kunna göra det i stället! Det finnes ju dock massor av företag, stora företag, som sysselsätta många människor, och som üro av betydelse även för vederbörande kommuner, och vilka ha vuxit upp på det beständes grund. Man kan inte komma ifrån det historiskt givna så pass lätt som herr Bårg gjorde. Att helt plötsligt komma till restauratörerna och säga att här skola ni inte längre ha någon vinst, så får man inte förtänka dem, att de tycka, att det vittnar om ett visst skämtlygne om man samtidigt säger: »Det är ingen, som tvingar er att sälja.» Det är ett fakum, att allmänheten vill ha restauranger med sprit, att staten förklarar sig villig tillåta, att så sker. Då kan man ju inte förneka, att staten verkligen fordrar — om denna ordning komme i kraft — att restaurangerna skola omhänderhava försäljningen utan någon ersättning, vilket ju i verkligheten innebär, att kostnaderna för spritutskänknigen läggas på den övriga försäljning, för vilken vinst kan påräknas. Och i likhet med herr Lindström kunde jag också påpeka, att det väl ytterst blir personalen, som får sitta emellan. Jag tror inte, att det ur nykterhetssynpunkt kan vara någon särskild vinst, att en sådan ordning införes. Jag är i alla fall villig att följa utskottet och dess vice ordförande ett gott stycke på vägen. Det nuvarande vinstkvantitetssystemet har sina svagheter. Jag tror, att det är nödvändigt, att vi avveckla detsamma. Utskottets förslag eller Kungl. Maj:ts förslag innebär i och för sig en mycket försiktig och ingalunda revolutionerande form för en sådan avveckling. Jag är i motsats till herr Lindström inte benägen att kalla detta för någon socialisering och ännu mindre att kalla det för någon utsvältning, men å andra sidan lösa ju både propositionen och utskottets förslag bara den negativa sidan av denna sak. Det ligger i sakens natur, att det måste komma något därefter. Utskottet har också i medvetandet av detta uttalat, att en utredning skall verkställas rörande möjlighet till beredande av ersättning, när man har hunnit få erfarenhet på området. Jag skulle närmast vara benägen att ansluta mig till herr Hamrins tanke, att utskottet lika gärna kunde direkt ha föreslagit en utredning om dessa saker. Å andra sidan ha vi med hänsyn till den långsiktiga avveckling, som det är fråga om, god tid på oss, och jag är så övertygad om att rättskänslan ändå skall vinna överhand, så att jag inte vill hysa någon misstro mot det uttalande, som utskottet gjort i sin motivering. Jag anser mig bara böra till slut uttala en bestämd förhoppning om att det som utskottet har uttalat inte bara blir en bokstav på papperet, utan det bör medföra en förpliktelse för alla parter att medverka till en positiv lösning även av denna fråga. I förhoppning om att så

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
kommer att ske, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

I herr Åkerbergs yttrande instämde herr *Nilsson, Johan*, i Malmö och herr *Nilsson, Theodor*.

Herr **Bergman** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Med anledning av herr Åkerbergs yttrande om, att jag skulle vara en ensam ropandes röst i det här avseendet, ber jag att ännu en gång få upplysa, att det förslag, till vilket jag anslöt mig, har vunnit stöd av hittills inkomna 367 uttalanden av representativa möten i landets olika delar. Där heter det: »Vi vädja till riksdagen att nu avslå Kungl. Maj:ts förslag om ny rusdrycksförsäljningsförordning» o. s. v. Vidare ber jag att få meddela, att den samlingsorganisation, som heter »Sveriges nykterhetsvänners landsförbund», som representerar mer än 500,000 svenska medborgare, enhälligt har anslutit sig till samma yrkande, så att jag kan med rätt stort jämnmod bära den groteska beskyllningen att vara en ensam ropandes röst. Men å andra sidan passar ju detta uttalande synnerligen bra för herr Åkerberg, som under historiedebatten för några veckor sedan gjorde gällande, att historieberättarens uppgift var att — *icke* tala sanning!

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Åkerberg**, som yttrade: Jag vill bara påpeka, att jag var medveten om, att herr Bergman hade medhållare ute i landet. Det var i den tranedans, som heter svenska riksdagen, som jag menade, att herr Bergman var en ensam sparv.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talman att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr **Bäckström** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att få säga, att jag vid omröstningen i morse beträffande statsutskottets memorial 178 av misstag röstade för nej-propositionen i stället för ja-propositionen, vilken givetvis sammanfaller med min tidigare intagna ståndpunkt i denna fråga, när den behandlades i kammaren.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 358, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank;

nr 359, angående val av ordförande och övriga fullmäktige i riksgäldskontoret samt suppleanter för fullmäktige i samma kontor; samt

nr 373, angående val av riksdagens två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 360, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Sten Stendahl att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 361, för ledamoten av riksdagens första kammaren herr Carl Petrus Valdemar Nilsson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 362, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Per Conrad Jonsson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 363, för t. f. sekreteraren i riksbanken herr Harald Teodor Magnusson att vara förste suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 364, för ledamoten av riksdagens första kammare förutvarande statsrådet herr David Hansén att vara andre suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 365, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Karl Gunnar Myrdal att vara tredje suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 366, för filosofie doktorn herr Karl Emil Hildebrand Hildebrand att vara ordförande för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 367, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Karl Artur Ryberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 368, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Karl Hilding Magnusson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 369, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Ernst Gustaf Eugén Eriksson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 370, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Carl Olof Harald Andersson att vara förste suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 371, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Torsten Emanuel Ström att vara andre suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 372, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr John Martin Skoglund att vara tredje suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 374, för ledamoten av riksdagens första kammare herr C. L. A. A. Reuter-skiöld att vara ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 375, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr F. F. Severin att vara ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 376, för ledamoten av riksdagens första kammare herr K. Z. Petersson att vara suppleant för en av riksdagen utsedd ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse; samt

nr 377, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr O. S. Holmdahl att vara suppleant för en av riksdagen utsedd ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts öppna brev nr 325.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 180, i anledning av väckta motioner om anslag till allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet för täckande av viss förlust;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den vid försvarsväsendet anställda sjuksköterskepersonalens avlöningsförmåner m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 183, i anledning av väckta motioner om underlättande av möjligheterna för landsbygdens ungdom att bedriva studier vid vissa undervisningsanstalter;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus jämte i ämnet väckta motioner;

nr 185, i anledning av väckta motioner angående vissa lappbefolkningen berörande spörsmål;

nr 186, i anledning av väckt motion om restitution till två personer i Eskilstuna av för högt erlagda kronoutskylder;

nr 187, i anledning av väckt motion om inrättande av ett centralt organ för planmässig organisation av de statliga och statsunderstödda anstalterna för asociala individer; samt

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till inkomst- och utgiftsstat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1937/1938 m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. samt anvisningarna till 29 och 53 §§ kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 30, i anledning av väckt motion angående skattefrihet för icke erkända arbetslöshetskassor och andra sociala hjälpfonder;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 8 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, ävensom vissa motioner angående stämpelavgiften;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att infordra vissa uppgifter för prövning av frågor om ändringar i det kommunala beskattningsväsendet;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 294 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 293 med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Sverige, Estland och Finland rörande förhindrande av spritsmuggling m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ökade pensionsförmåner för avlidne vice riksbankschefen Erik Johan Henrik Wilhelms-sons efterlevande; samt

nr 73, i anledning av väckta motioner om förhöjd avlöning till justitieombudsmannen och militieombudsmannen;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 64, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om ersättning av statsverket till den, som lidit skada till följd av felskrivning i fastighetsbok m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, m. m.; samt

nr 66, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 187 med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m. jämte vissa andra ärenden; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, angående ändring i vissa delar av första kammarens ordningsstadga.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5,30 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 29 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmälades och bordlades bankoutskottets utlåtande nr 71 i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till familjepensionsreglemente för riksdagens verk och reglemente angående familjepension för efterlevande till arbetare vid riksbankens sedeltryckeri och pappersbruk m. m.

*Förordnings-
förslag ang.
försäljning av
rusdrycker*

m. m.

(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående 1 kap. 1 § av bevillningsutskottets i betänkande nr 28 punkten a) framställda förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Jag har icke deltagit i nykterhetsrörelsen men är som alla andra intresserad för folknykterhet utan förbud och tror för min del, att den lösning, den förevarande frågan erhållit, är den under förhandenvarande omständigheter i vårt land mest lyckliga. Jag vet icke, huru utvecklingen av spritbruket och spritmissbruket har gestaltat sig under senare tid, så mycket mindre som den på området förefintliga statistiken lider av vissa brister, men jag föreställer mig, att utvecklingen gått i riktning mot ökad folknykterhet. Man har ju också att ge sitt oförbehållsamma erkännande åt de tusentals ideellt besjälade krafter som hava medverkat till en sådan utveckling. Likväl kan man icke blunda för att i varje fall spritbruket inom vissa storstadsmiljöer, såvitt man kan döma av sin erfarenhet, företer en viss ökning. Särskilt påfallande är ju, att man i våra dagar mycket ofta på restaurangerna ser unga personer av båda könen redan på förmiddagarna till måltiderna intaga spritvaror — liksom självfallet även senare på dagen — och anmärkningsvärd är även iakttagelsen att kvinnor i större utsträckning än som skedde i forna tider begagna sig av spritvaror på restaurangerna, troligen även eljest. Detta är företeelser, som mana till eftertanke, och även om jag icke vill överdriva deras betydelse, tror jag dock, att nykterhetsrörelsen alltjämt i fortsättningen har stora uppgifter att fylla för att utgöra en motvikt mot dessa tendenser, som ju icke kunna vara till nytta vare sig för det uppväxande släktet eller för folket i sin helhet. Att nu slå sönder ett restriktionssystem, som i två årtionden varit gällande här i landet, och ersätta det med något alldeles nytt har synt oss, så gott som alla inom bevillningsutskottet, icke böra komma ifråga. Utskottets ansträngningar ha ju i likhet med departementschefens gått ut på att med bibehållande av restriktionssystemets grundprinciper avlägsna sådana moment och bestämmelser i detta system, vilka med skäl verka irriterande på den allmänna opinionen utan att hava någon nykterhetseffekt i egentlig mening samt att därigenom starkare än förut befästa detta svenska system i folkmedvetandet och folkförtroendet. I detta syfte verka enligt mitt förmenande åtskilliga av de lättnader i restriktionssystemet, som propositionen innehåller och som utskottet tillstyrkt. I samma riktning verkar även måhända, ehuru meningarna därom äro mera omstridda, den av utskottet förordade nedsättningen av åldersgränsen för rätt att ha motbok. Det är ju givet, att man om sistnämnda punkt ur nyk-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

terhetssypunkt kan hysa skilda uppfattningar, men utskottsmajoriteten torde nog ha varit ense om att man genom denna åtgärd icke försämrar utan snarare förbättrar nykterhetstillståndet bland de unga, synnerligast som restriktioner ju förutsätts skola äga rum med avseende å inköpskvantiteternas storlek för personer i dessa yngre åldrar. I enahanda riktning verkar även rätten till efterhandsköp och till kostnadsfri försändning per post av varan till konsumenterna jämte åtskilliga andra föreskrifter, som äro nyheter i det föreliggande förslaget. Jag vill alltså på tal om detta förslag i sin helhet inskränka mig till att säga, att jag tror att det kan bilda en god grundval för det fortsatta arbetet för den svenska folknykterhetens befrämjande inom den gräns, som det mänskligt att döma synes vara möjligt att uppnå.

Då jag här efter en så lång föregående debatt begärt ordet, så är det emellertid för att beröra en annan ganska omstridd punkt i det föreliggande förslaget, nämligen frågan om avvecklingen av det så kallade vinstkvantitetssystemet. Jag förstår, att de organiserade nykterhetsvännerna i skilda läger betrakta denna åtgärd såsom en logisk följd av statsmakternas sedan långa tider tillbaka fullföljda strävan att avveckla det privata intresset vid partihandeln samt minuthandeln med rusdrycker. Vi ha ju kommit så långt, att detta vinstintresse i fråga om partihandeln är helt och hållet avkopplat, i fråga om utminuterungen likaså, och att vinsten på utskänknigen, som vissa restauranger alltjämt hava, är den sista återstående resten av den i forna tider bestående affärsvinsten på spriten, som man på nykterhetshåll en lång följd av årtionden har bekämpat. Jag är icke alldeles övertygad om att frågan, även om den sålunda har en mycket naturlig förankring i nykterhetsvännernas uppfattning, i och för sig har så stor nykterhetspolitisk betydelse, ty jag tror, att det ligger något å invändningarna, som rests emot förslaget, att det kan vara ungefär hugget som stucket ur nykterhetssypunkt, vare sig systemet i fråga bibehålles eller en avveckling av det förevarande systemet kommer till stånd. Jag erinrar om den lojalitet, vilken landets restauratörer i övervägande grad, man kan säga så gott som över hela linjen, visat mot restriktionslagstiftningen och om de stränga föreskrifter och förbud, som äro riktade mot försök att inbjuda till förtäring av sprit å en restaurang mot kundens önskan. Genom hela det restriktionssystem, som anknuter sig till utskänknigen, är det ju också i stort sett sörjt för att hithörande förhållanden icke behöva betraktas såsom alltför ogynnsamma.

Jag vill också tillägga, att om man först ser på detta problem, blir man måhända en smula förvånad över denna avvecklingslinje, ty man förstår icke riktigt, innan man kommit djupare in i frågan, hela denna sak. Man föreställer sig, att här finnes ett rationellt system, som ger landets restauratörer en skälig och rimlig avans på denna gren av deras rörelse. Man får måhända i första rummet den känslan, att statsmakterna här vilja genom drakoniska åtgärder, som en ärad talare på Göteborgsbanken uttryckte saken, socialisera och därtill socialisera i en form, som icke ens företrädarna för denne talares meningsriktning ha brukat tänka sig såsom den lämpligaste för sitt syfte. Nu har emellertid under utskottsbehandlingen av den föreliggande frågan ett värdefullt material av vederbörande centrala ämbetsverk ställts till utskottets förfogande med berömvärd snabbhet och med mycket stor fullständighet. När man då tränger närmare in i problemet, blir man ganska förvånad över åtskilligt som här förekommer, och förvåningen stegras ju mer man fördjupar sig i ämnet. Man ledes slutligen till den allmänna känslan, att det system, som nu består, är både irrationellt och ohållbart och att små möjligheter förefinnas att på den nu bestående grunden bygga upp en bättre ordning. Det är ju så, att denna vinst på spriten icke tillkommer alla landets restauratörer i den konkurrens, som de utöva med varandra, utan den är så

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
ojämnt fördelad, att den endast tillkommer vissa, medan andra sakna denna förmån. Vidare är den så fördelad på de olika restauranger som ha denna förmån, att den är utomordentligt ojämn, ytterst irrationell och i sina detaljer särdeles litet tilltalande. En liter renat brännvin inköpes av en överlåten första klass restaurang i Stockholm till ett pris av 3 kronor 57 öre och utskänkes till ett pris av 10 kronor, detta innefattande en bruttovinst av 6 kronor 43 öre på en liter renat brännvin. Restauratörens vinst inom den så kallade vinstkvantiteten, som uppgår till 75 procent, stannar vid 4 kronor 82 öre. Resultatet är alltså, att restauratören på en liter renat brännvin har en vinst inom sin vinstkvantitet, som väsentligt överstiger inköpspriset på samma vara. En liter O. P. Anderssons akvavit inköpes av samma restaurang till ett pris av 4 kronor 14 öre, vartill emellertid kommer utskänknings-skatt av 2 kronor så att inköpspriset utgör 6 kronor 14 öre. Utskänkningspriset är 14 kronor, bruttovinsten 7 kronor 86 öre och vinsten inom vinstkvantitetens ram 5 kronor 89 öre, vilken sistnämnda siffra högst väsentligt överstiger systembolagets försäljningspris till restaurangen plus omsättnings-skatten. Jag får ju säga, att nog är man intresserad för att bibehålla företagarevinsterna i svenskt näringsliv, och nog är jag anhängare av den uppfattningen att företagarevinsterna äro en oundgänglig sporre för en enskild näringsidkare att driva fram sitt företag i konkurrensen med andra sådana till en god ställning och därigenom bereda sysselsättnings-möjligheter åt sina arbetare, men en företagarevinst, som är reglerad i varje detalj på varje slag av brännvin, konjak, punsch etc. genom dessa på kronan och öret fixerade inköpspriser och utskänkningspriser samt denna på kronorna och örena fixerade vinst på varje butelj, detta system kan dock icke sägas innebära någon företagarevinst i det ordets vanliga bemärkelse. Och hur kan någon med fog göra gällande, att det kan innefatta en sporre för utvecklingen av ett näringsföretag med därtill knutna intressen och en berättigad sådan sporre att genom kontrollstyrelsens försorg dylika marginaler fastställas olika för olika varor och så högt tilltagna, att marginalen ofta är större än varans inköpspris?

När man fördjupar sig i dessa och otaliga andra detaljer som tiden icke tillåter mig att anföra, blir man, som jag nyss nämnde, ganska annorlunda inställd till det föreliggande problemet. När man vidare finner, att dessa marginaler gestalta sig olika för de så kallade förstaklassrestaurangerna, för de så kallade andraklassrestaurangerna och för den del av de så kallade Sara-restaurangerna, som icke utgöras av folkrestauranger, i vad gäller andra varor än brännvin, att olika marginaler sålunda förekomma, fixerade alltefter restaurangernas karaktär, då är ju det hela en statlig byråkrati, som enligt min uppfattning är av sådan natur, att den icke har ett spår att göra med det fria näringslivets tal om företagarevinst i sedvanlig mening. Läger man nu härtill, att dessa artificiellt framkonstruerade vinster på spritvaror endast tillkomma vissa restauranginnehavare, icke andra, så måste man ju ytterligare göra den reflexionen, att här föreligger ett efter byråkratiska regler fastställt privilegium, som tillkommer somliga, icke andra, och jag undrar, om sådana privilegier i vår tid stå så högt i kurs. Jag vill än vidare understryka vad tidigare här sagts i debatten, att dessa privilegier ytterligare äro av ganska problematiskt värde för vederbörande restauratörer, i det att en väsentlig del av den vinst, om vilken här är tal, icke stannar hos dem som tillskott i närings- utan går ut igen i form av ofta osedvanligt höga hyreskostnader för deras lokaler, betingade antingen av enskilda fastighetsägare eller i åtskilliga fall av kommuner, och att systemet sålunda innebär, att staten genom att bibehålla denna sista rest av så kallad handelsvinst på utskänknings-subventionerar enskilda intressen av helt annan natur än dem, som sammanhånga med

Förordningsförslag anq. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

den egentliga restaurangrörelsen. Det förefaller mig vara ganska ohållbart att försvara ett sådant system. Från en rad intressen i landet, som äro knutna till kommunerna eller till fastighetsägarna, riktas naturligtvis erinringar mot borttagandet av vinsten och försvaras det förevarande systemet, men icke ens den mest aktningvärda och respektabla kommun inom landet kan prestera ett sådant försvar, ty det kan icke vara på den vägen som staten bör tillgodose ett kommunalt intresse av att äga ett ofta i förhållande till stadens storlek och trafikfrekvens alldeles för stort och luxuöst stadshotell eller att utbyta ett mycket angenämt och för staden passande sådant mot ett jättestort nybygge i dylik stil. Jag har nu den uppfattningen, att åtskilliga kommuner här i landet under intrycket av den storsvenska anda, som ofta tager sig uttryck i monumentala byggnader, gått in för att bygga med stadshotell kombinerade restauranger av en storleksordning, som alldeles icke svarat mot vederbörande stads utvecklingsmöjligheter, och erfarenheten har ju givit många exempel på hur det sedermera har gått. Likaledes ha enskilda begått samma fel i betydande utsträckning, och bakom hela denna utveckling ligger till icke ringa del, att vinstkvantitetssystemet för sprit varit den faktor, som mången gång möjliggjort dylika byggen och dylika alltför expansiva ekonomiska företag. Det har under utskottsbehandlingen av ärendet lämnats många intressanta konkreta bevis på att detta är en kärnpunkt i problemet, exempel, som jag naturligtvis inte här skall i detalj anföra, men som kommit utskottets övervägande majoritet att intaga en helt annan ställning till denna avvecklingsplan än man måhända från början tänkte sig.

Man invänder nu här, att om man emellertid avvecklar denna irrationella anordning, så skapas därigenom betydande och växande svårigheter för de restauranger, som sedan många år tillbaka haft denna förmån. Mot denna invändning reser jag samma svar som flera föregående ärade talare under debatten givit, nämligen att redan rätten att ha utskänkning av spritdrycker och starkviner innefattar en förmån för vederbörande restauratör. Det är ju uppenbart, att redan den ökade frekvensen på hans restaurang för honom innebär en good will, och jag kan alltså icke av denna omständighet draga den slutsatsen, att man skall bibehålla ett system, som måste anses vara utdömt. Man talar vidare om faran för att matpriserna skola undergå en successiv stegring. Ja, mina herrar, jag är ingen anhängare av hela denna uppfattning som fick sitt kanhända mest karakteristiska uttryck i herr Sylwans anförande, nämligen att den svenska restaurangvärlden internationellt sett står på en hög nivå. Jag har fastmera den meningen, att sedan det gamla svenska nationella köket, som en betydande person vid namn Kajsa Warg en gång för länge sedan kodifierade i en berömd bok, under industrialiseringens tidsålder alltmer skjutits åt sidan, amerikaniseringen och internationaliseringen av det svenska köket fortskridit i kanhända starkare tempo än i flertalet andra länder, så att det numera — fränsett en del speciella gamla svenska rätter, som serveras vid luncherna på ett mindre antal restauranger — endast bjudes samma mat, som man kan äta på alla de tusentals restaurangerna runt om i Europa och andra världsdelar, utan minsta nationella karaktär, utan varje finare smak, utan den sammansättning av födan vid en måltid, som är både ur hälsosynpunkt och ur andra synpunkter den lämpligaste. Frukt och grönsaker saknas i påfallande grad på de svenska restaurangernas bord, och hela denna mathållning är sanneligen, herr Sylwan, ingenting att slå vakt om. Det är min förhoppning, att det skall komma en renässans för en annan typ av restauranger än dem, som herrarna här slå vakt om, nämligen billiga och goda restauranger efter franskt och italienskt mönster med menyer som bättre än den nuvarande genomsnittliga restaurangmenyn svarar mot vårt folks smak och mot våra naturliga hälso-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
fordringar. Det är ju lätt att draga på munnen och skämta över saker som dessa. men jag vill göra gällande, att den frågan inte är alldeles betydelselös, och det är så mycket viktigare att stryka under den, som i agitationen till förmån för det nuvarande systemet detta tal om den höga svenska restaurangkulturen varit ett genomgående tema i handelskamrars och andras inlagor till bevillningsutskottet. Jag har måhända besökt flera restauranger av olika typ i mina dagar än många av herrarna, och jag talar med en viss erfarenhet.

Man har till sist fruktat, att turistfrekvensen skulle lida skada genom åtgärder som denna. Sällan har jag funnit ett så egenartat argument. Jag kan uttrycka saken i korthet så, att behagar det icke de rika amerikanska och övriga turister, som översvämma vårt land — till tvivelaktigt värde för resten för vårt folks ekonomiska moral, ty inkomsten av turisternas håvor är icke den bästa folkinkomsten — att hålla till godo med de svenska restaurangerna och med de svenska hotellen utan att de ha denna privilegierade spritvinst, behagar det dem icke att finna sig i den ökning av matpriset med 25 eller 50 öre på så kallade förstaklassrestauranger, som här kan komma att inträda, då kunna de bli borta. Det växer över huvud fram en helt ny uppfattning i svensk samhällspolitik. Här talas om förstaklassrestauranger, andraklassrestauranger och folkrestauranger. Meningen är väl, att Sverige en gång skall bli ett folk och icke vara indelat i klasser även då det äter. Det finns länder, där riksledaren och de främsta i landet äta vid samma bord som arbetaren. I vårt land äro vissa restaurangtyper förbehållna vissa ekonomiska överklasselement och andra äro endast frekventerade av de arbetande klasserna. Det bör en gång bli slut på detta, och folkrestaurangerna äro icke sämre än att de kunna besökas av de missnöjda, personer, som tro och mena, att det blir för dyrt på lyxrestaurangerna i händelse detta spritvinstsystem avskaffas. Över huvud är detta bara en obetydlig detalj i avvecklingen av osunda företeelser i det nuvarande kapitalistiska systemet, och den, som försvarar osunda företeelser i detta system, får finna sig i, att vägen rullar vidare över hans huvud långt längre än han föreställt sig.

Jag hemställer på ifrågavarande punkt om bifall till departementschefens uppfattning med den modifikation, som utskottet i motiveringen angivit.

Herr Wahlmark: Jag skall bara helt kort bemöta en del av de oriktigheter, som herr Wohlin framkom med. En av dessa är sådan, att den av vem som helst av kammarens ledamöter kan konstateras. Herr Wohlin nämnde, att inköpspriset på renat brännvin här i Stockholm uppgår till 3 kronor 57 öre per liter och för O. P. Anderssons akvavit till 4 kronor 14 öre, vartill kommer i senare fallet 2 kronor i omsättningsskatt. Verkliga förhållandet är, att inköpspriset på renat brännvin är 1 krona 23 öre och på O. P. Anderssons akvavit 1 kronor 59 öre. Till dessa belopp kommer omsättningsskatten, den så kallade buteljsskatten, av 60 procent och därutöver en omsättningsskatt av 1 krona 60 öre per liter. Sedan denna omsättningsskatt är uttagen, kommer den så kallade utskänkningsskatten på spritdrycker, som utgår med 2 kronor per liter för egentligt brännvin och 4 kronor per liter för andra spritdrycker. Det gör icke, såsom herr Wohlin säger, ett inköpspris till ett så lågt belopp att restauratören får en vinst, vida överstigande inköpspriset. Gör man de avdrag, som för dessa skatter måste verkställas, så visar det sig, att det icke är, som herr Wohlin säger, att från utskänkingspriset på renat brännvin eller 10 kronor, endast skulle avgå så mycket, att det återstående beloppet vida överstiger inköpspriset. Verkliga förhållandet är, att sedan dessa skatter äro uttagna och 25 procent av vinsten inlevererats till systembolaget, kvarstår ett belopp av 4 kronor 43 öre i vinst, således ett mindre belopp än herr Wohlin

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
nämnde. För en liter O. P. Anderssons akvavit, där utförsäljningspriset är 14 kronor, återstår en vinst av 5 kronor 90 öre, således ett vinstbelopp, som icke överstiger hälften av utförsäljningspriset. Jag har endast velat meddela detta.

Herr **Domö**: Herr talman! Meningarna angående den föreslagna revisionen av restriktionssystemet tyckas vara ganska delade. En del mena, att de föreslagna ändringarna äro av sådan art, att de icke böra genomföras, och andra anse, att hela restriktionssystemet borde avskaffas. Jag tillåter mig säga, att väl kan man hysa olika meningar om restriktionssystemet i en del detaljer, men som helhet sett förefaller restriktionssystemet mig hava haft god inverkan på folknykterheten i landet. För min del är jag därför icke beredd att sluta mig till dem, som under nuvarande omständigheter vilja ha bort detsamma, och icke heller är jag benägen att ansluta mig till yrkandet att de nu föreslagna ändringarna i systemet skola samtliga avvisas. Men väl må man säga, att den förbättring i nykterhetstillståndet, som har åstadkommit under de senaste årtiondena, väl icke i allo bör tillskrivas systemet. För min del är jag benägen att ge erkännande åt nykterhetsrörelsen såsom i hög grad bidragande till de förbättringar i nykterhetshänseende, som ha inträtt. Den ideella syn på livet, som nykterhetsrörelsen sökt införa hos ungdomen, har helt säkert i hög grad bidragit till förbättringarna och ävenså den sportanda, som allt mer börjat göra sig gällande hos ungdomen, samt de högre anspråken på bättre hyfsning etc., som trängt igenom.

Man har nu kommit därhän, att man icke som förr behöver tala om ensidighet hos dem, som företråda de speciella nykterhetsintressena. Men det synes mig, som om vid den föreslagna reformen i alla fall har hängt kvar en liten ensidighet. Man har nämligen hängt sig fast vid den gamla uppfattningen, att man framför allt måste avkoppla allt ekonomiskt intresse i samband med sprituskänkningen för att tillgodose nykterheten, och detta har tagit sig uttryck i att man vill helt avskaffa det nuvarande vinstkvantitetssystemet. Jag tror, att man får försöka se något friare på detta, och att det i verkligheten inte är skäl att gå den vägen och helt avföra vinstkvantitetssystemet utan i stället, som reservanterna här ha föreslagit, söka reformera detsamma. Jag erkänner villigt, att det icke i alla detaljer är, som det bör vara. Det anse inte heller reservanterna, men de föreslå, att man skall gå in för att bibehålla ett reformerat vinstkvantitetssystem.

Det har här talats så mycket om denna sak, att jag inte så mycket skall fördjupa mig i den, men de anförda skälen synas mig, då man summerar ihop dem, ge anledning till att kammaren icke bör följa utskottet i denna del. Jag tillåter mig att understryka, att det ur nykterhetssynpunkt icke gör något, om man bibehåller ett väl avvägt vinstkvantitetssystem. En sak, som jag anser inte fullt tillräckligt har kommit fram i debatten, är den inverkan, som ett avskaffande av vinstkvantitetssystemet skulle ha för landsortshotellen och för turisthotellen. Många städer och samhällen ha för att tillgodose turismen lagt ned stora kostnader på sina hotell och restauranger, men så ställas de helt plötsligt i den situationen att inte kunna få åtnjuta de påräknade inkomsterna, enär vinsten å sprituskänkningen tas bort. Jag skall i detta sammanhang tillåta mig att anförda ett par exempel. I bilagorna till det föreliggande utskottsutlåtandet återfinnas en del siffror t. ex. för Falköpings stadshotell. Där är bruttovinsten på spriten 45,000 kronor i runt tal. Hela nettovinsten på rörelsen är 19,000 kronor. I den mån vinstkvantiteten elimineras, blir det ju oerhört svårt att klara affärerna. Jag har flera exempel på denna sak just ifrån Skaraborgs län. Man har där inte minst på initiativ av Svenska turist-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
föreningen och liknande organisationer sökt åstadkomma goda stadshotell. Detta har man gjort med stora uppoffringar, och så ställes man nu helt plötsligt inför den situationen, att städerna i åtskilliga fall komma att få vidkännas årliga utgifter för att kunna hålla dessa hotell på en rimlig nivå. Landsortens stadshotell få hållas av skattedragarna för att staten skall få större vinst av spriten. Att motarbeta goda hotell kan ej vara rätta sättet att befordra den turism, som jag för min del i motsats till herr Wohlin anser vara önskelig. Det spelar ingen ringa roll, herr Wohlin, för landet, om man väl kan tillgodose de resande; och inte bara det, utan det betyder mycket, om den trevnad, som man kan bereda de resande, hos dem skapar en gynnsam inställning gentemot vårt land. För hela vårt ekonomiska liv spelar detta en stor roll.

Herr Wohlin sade, att man numera inte sätter mycket värde på privilegier och att sådana inte stå så högt i kurs här i landet. Ja, men jag tillåter mig, herr Wohlin, att säga, att herr Wohlin själv i viss mån sätter värde på privilegier och har sådana, bland annat det att få säga sin mening på ett sådant sätt, att han inte så sällan skjuter över målet. Att döma av herr Wahlmarks yttrande, synes det, som om detta skulle vara fallet även här i kväll.

Herr Wohlin sade vidare, att vi skola se till att vi få *ett* folk, och att vi mycket väl kunna trivas under samma tak, även när det gäller att äta. Den, som inte förstår den nya tidens lösen, löper, sade herr Wohlin, risken att komma under den våg, som nu väller fram. Ja, herr Wohlin, skall medlet att göra oss till *ett* folk ovillkorligen vara att vi sammanföras på en systemrestaurang, så är medlet enkelt, men jag fruktar mycket, att det inte är effektivt. Jag tror icke att erforderlig samhörighet erhålles endast via Epa-hotell.

Jag har, herr talman, funnit att de, som ställa sig på den linjen, att de anse, att vinstkvantitetssystemet i och för sig bör vidmakthållas, men inte vilja motsätta sig utskottet, utan lita på att en utredning snart skall komma till stånd, ha förebragt mycket starka skäl mot den föreslagna reformen, evad det gäller vinstkvantitetssystemets avskaffande. Jag tillåter mig dock att säga de herrar, bl. a. herr Strömberg, som talade mycket övertygande emot vinstkvantitetssystemets avskaffande, att om ni förlita er på utskottets utlåtande och trösta er med det, då tycker jag, att ni inte ha tillräckligt nogt läst, vad utskottet i den delen säger. Jag tillåter mig att citera följande ur utskottets utlåtande: »Skulle, då vinstavvecklingen fortskridit tillräckligt långt för att verkningarna därav må kunna bedömas, särskilda skäl finnas påkalla, att frågan om ersättning för av utskänkingen föranledda kostnader tages under omprövning, förutsätter utskottet att utredning verkställles på vad sätt dylik ersättning» etc. Utskottet förutsätter alltså, att man först skall avvakta, hur avvecklingen går, innan man tager itu med denna utredning. Jag fattade bland annat herr Hamrins yttrande så, att han räknade med att en utredning omedelbart kommer att igångsättas. Nej, det är vad reservanterna vilja, men jag kan sannerligen inte läsa ut, att det är, vad utskottet vill. Därför tycker jag, att den logiska konsekvensen av den uppfattning, som de herrar ha, som tala på det sättet jag nyss nämnde, skulle vara, att de ansluta sig till den av herr Ivar Anderson m. fl. avgivna reservationen.

Det må tillåtas mig, herr talman, att också stryka under en annan synpunkt, som framkommit under debatten, nämligen att detta förfarande att utan vidare taga bort vinstandelssystemet är ett onödigt ingrepp i en näring och att det förefaller dem, som utöva denna näring, att vara särskilt hårt. Jag åberopar härvidlag, vad revisionen har sagt. Sålunda anför revisionen bl. a. att »ifrågasvarande näringsutövare, i likhet med vad som gäller för enskilda företagare i allmänhet, sedan ålder åtnjutit handelsvinst å sådana drycker, som utskänkas i samband med rörelsen. En följd härav är, att förevarande del av restaurang-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

rörelsen i grunden är anpassad efter denna ordning och att en förändring härutinnan skulle innebära en synnerligen vittgående omgestaltning av denna närings ekonomiska förutsättningar.» Och vidare heter det: »Dessa omkostnader äro nämligen i betydande omfattning bundna för framtiden, såsom exempelvis är fallet, då en restaurang med utskänkningsrätt övergått till ny ägare och försäljningspriset med hänsyn till den beräknade utskänkningsvinsten varit högre än om sådan vinst ej varit att påräkna. En avskrivning av utskänkningsvinsterna för de enskilda restaurangerna med utskänkningsrätt kan därför icke undgå att för de nuvarande innehavarna av dessa mängden gång få karaktären av en konfiskationsåtgärd.» Det är alltså revisionen, herr talman, som anser, att näringsutövarna naturligt nog komma att reagera mot den föreslagna »reformen». Nu anser ju herr Åkerberg att döma av ett tidningsuttalande, att utskottet har hittat, som uttrycket lydde i hans tidning, ett finurligt sätt att avvärja det missnöje, som har kommit fram gentemot utskottets förslag, genom att peka på att utredning skall verkställas. Men som jag förut sade, då denna utredning icke förutsättes skola komma till stånd med detsamma, blir det ju, även om den en gång kommer att igångsättas, under tiden till dess ett osäkerhetstillstånd. Därigenom skapas en irritation, som säkerligen kommer att kännetecknas därav att ideliga framställningar undan för undan komma att göras. Ett sådant osäkerhetstillstånd bör icke första kammaren vara med att skapa. Jag tillåter mig därför, herr talman, att instämma i reservationen på denna punkt.

Herr **Lindley**: Herr talman! Jag ber först och främst att få säga, att detta tal om inpiskning från vårt partis sida för att förmå oss att intaga en viss ståndpunkt icke är med sanningen överensstämmande. Det har åtminstone inte varit någon, som tilltalat mig och frågat, hur jag skulle rösta, eller försökt påverka mig på något sätt. Jag vill också säga att jag på sin höjd känner ett par restauratörer så mycket, att jag kanhända skulle lyfta på hatten för dem, om jag skulle möta dem på gatan. Min bekantskap med dem har huvudsakligen berott på att jag vid något tillfälle hyrt lokal eller anordnat någon fest på en restaurang och därvid kommit i beröring med restauratören själv. Jag har därför inte något speciellt intresse eller vänskapsförhållande, som gör, att jag skulle uppträda och försvara deras intressen. Trots detta kan jag dock icke acceptera Kungl. Maj:ts och utskottets förslag om vin- och spritvinstens indragning. Jag anser nämligen, att detta är orättvist och skadligt, och en hel rad talare ha ju här påvisat, vilken skada som eventuellt skulle kunna tillfogas restaurangkulturen i vårt land genom spritvinstens borttagande. Jag har varit ansluten till den socialdemokratiska rörelsen i 45 års tid och är väl införstådd med tanken på vissa verksamheters socialisering, men den här sortens socialisering har jag aldrig tidigare hört talas om. Den ingår i varje fall inte i partiprogrammet, så mycket kan jag tala om! Det måste betecknas som godtemplarsocialisering. Närmast skulle jag vilja uppkalla den efter ett spel, som vi brukade spela i mina ungdomsdagar och som hette svälta räv. Det är väl egentligen det, som det här är fråga om.

Jag vill vidare framhålla, att jag inte är någon större vän till Brattssystemet. Jag kan därför för en gångs skull instämma med professor Bergman i hans kritik. Jag erkänner, att de gällande tilldelningsbestämmelserna äro irriterande. Det är, som om man skulle gå och be att få någonting, som sedan i nåder beviljas en. Jag tycker inte att det är trevligt, att man, när man vill köpa dryckesvaror eller något annat, skall behöva komma med en bok och dokumentera att man är fullödig och har rätt att inköpa spritdrycker, och så skola de titta efter på kortet och konstatera, att man fortfarande har inköps-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
rätt. Nog måste man väl erkänna, att det är litet otillfredsställande med ett sådant system.

Jag tror, att herr Bergmans statistik är vilseledande, när han talar om det danska systemets fördelar gentemot det system, som vi här ha. Han talade om att spritkonsumtionen i Danmark sjunkit oerhört mycket. Det är visserligen riktigt, men samtidigt har ju ölkonsumtionen stigit i motsvarande grad, ja, i ännu högre grad, kan jag tänka mig. Jag kommer ihåg, hur det gick till en gång i tiden, när vi voro tillsammans med danskar, partivänner och andra. De kunde gå in på en restaurang och taga en snaps, och så kanske de drucko skattefritt öl vid sidan om detta såsom en förfriskning. Numera ha de slopat att dricka snaps, och i stället dricka de öl. Tacka för det! De ha gott öl i Danmark, vilket vi inte ha i vårt land. Jag skulle övergå till det danska systemet ögonblickligen, om man ville gå in för att förbättra vårt öl och ställa det i samma klass som det danska ölet. Detsamma är också fallet i England. I mina ungdomsdagar drucko engelsmännen mycket sprit, framför allt visky. Numera är detta bortlagt och nu dricka de öl i England också. Varför göra de det? Jo, därför att spritpriserna ha höjts till en sådan nivå, att engelsmännen — jag talar nu om arbetarklassen i gemen — inte ha råd att köpa sprit annat än vid högtidliga tillfällen, och annars dricka de öl i stället. Jag tror att en övergång till det systemet skulle låta sig göra även i vårt land.

Nu vill jag emellertid inte påstå, att Brattsystemet icke har medfört några goda verkningar, åtminstone på vissa områden. Jag är fullt villig att erkänna detta, speciellt för det fack, som jag representerar. Jag kommer ihåg, att en av de stora olägenheter, som vi kämpade emot, var den s. k. literskramlingen. Det tillgick på det sättet, att de som arbetade ombord på ett fartyg skramlade ihop pengar och skickade en kamrat att köpa ett par litrar, som man sedan drack ur. Men nu är det ju så här i världen och framför allt i vårt land, att det bland människorna finns utbredd en ganska stor girighet. Har man lagt till en viss summa för inköpet, skall man också ha sin beskärda andel, vare sig man tål det eller inte. Detta gjorde, att hamnarbetarna ganska ofta kunde berusa sig. Genom motbokssystemet ha literköpen i den utsträckning, som tidigare förekom, bortfallit. Ingen vill ju offra sin motbok på någon kollektivitet. Det kan man ju tänka sig, ty det är inte så säkert, att man kan få något tillbaka igen. Tack vare motbokssystemet ha alltså missförhållandena på denna punkt i mångt och mycket bortfallit.

Jag tror också, att jag har gjort mera för nykterhetens befrämjande i vårt land än många av de mera framstående nykterhetsledarna både inom och utanför denna kammare. Det var inte lönt för oss för fyrtio år sedan att försöka komma och predika absolutism för hamnarbetarna. Det skulle ha varit som att slå vatten på en gås. Vi fingo i stället inrikta oss på att försöka skapa fram självrespekt hos dem och söka lära dem förstå, att de ställde sig själva i en föraktlig ställning, om de söpo sig fulla. Jag skulle kunna berätta många intressanta historier om vårt arbete på denna punkt, men jag skall bara draga en. Vi tillämpade i början det systemet, att om någon söp sig full och blev berusad under arbetet, så fick inte stuvarebasen betala ut hans avlöning, utan syndaren skulle komma till fackföreningsexpeditionen och hämta den. Jag kommer ihåg, hur jag en gång mötte en gammal stuveriarbetare på Slussbron. »Hm», sade han, »i går nöpo de avlöningen för mig.» — »Jaså, du var väl full då», svarade jag. »Nej, det var jag inte, men riktigt nykter var jag förstås inte.» — »Det gör ju ingenting», sade jag. »Gå upp på fackföreningen, så får du pengarna.» — »Nej, du Lindley! Inte har jag mycket självrespekt, men det lilla, som jag har, ta de ur mig, om jag går dit upp, så de få nog behålla pengarna.»

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Det var en fostrargärning, som då utfördes inom fackföreningsrörelsen och som gjorde att så småningom detta supande under arbetet försvann, och jag tror att det i närvarande stund är mycket litet kvar av detta. Hamnarbetarna ha blivit en nykter och skötsam kår, och jag tror, att de fullt ut kunna mäta sig med vilken annan arbetargrupp som helst i vårt land, som man vill försöka att ställa upp mot dem. Men jag skall också bidra med ett litet stycke statistik. Jag vet förstås inte, om herr Bergman har lust att uppteckna den statistiken. Socialstyrelsen har nämligen påvisat, att hamnarbetare och murare — de senare ha också alltid betecknats såsom varande absolut hemfallna åt öldrickande, och man har ju till och med påstått, att murarna inte kunna mura utan en ölflaska bredvid sig — dock äro de yrkesgrupper, som ha de äldsta medlemmarna. Genomsnittsåldern är alltså högre inom dessa grupper än inom några andra! Det kan vara värt att något begrunda, hur detta kan komma sig. Jag har ju alltid hört talas om, att sjukdomar och elände följa med bruket av spritdrycker, och så konstaterar socialstyrelsen, att dessa grupper, som beskyllas för att handskas litet vårdslöst med den där varan, komma upp i den högsta åldersklassen. Det är ju något ganska förvånansvärt.

Jag skall villigt erkänna, att den kungl. propositionen innebär åtskilliga förbättringar, vilka jag givetvis är villig att skänka mitt bifall. Systemet har dock fortfarande en hel mängd skavanker. En av de mest framträdande bland dessa är det spionerisystem, som man måste ha för att kunna utöva den kontroll, som man anser nödvändig. Jag skall draga fram ett belysande fall, som, enligt vad det meddelats mig, för en tid sedan inträffade på en restaurang i Stockholm. En gäst kom in på restaurangen vid elvatiden, eller vad det var. Han begärde att få mat och blev också serverad. Så begärde han att få en snaps. Då gick servitrisen — på den restaurangen hade man nämligen kvinnlig betjäning — och sade: »Hovmästaren, skall jag ge honom den sup, som han rekvererat? Det förefaller mig, som man måste ha förtärt starka drycker förut; det verkar åtminstone så.» — »Ja», säger hovmästaren, »en snaps till maten får ni väl ge honom. Han är ju inte berusad.» Han fick denna snaps, och ögonblickligen var en sådan där spritspion framme. Jag anser det inom parentes sagt vara fullständigt galet att personer i statens tjänst — i detta fall var det en major i armén — skola tjänstgöra som spritspioner. Han anmälde omedelbart hovmästaren, därför att denne hade tillåtit en person att få en sup, vilket gjorde att hovmästaren fick en anmärkning. Någon tid efteråt inträffade ett annat fall. Samme spion var ånyo inne på ifrågavarande restaurang, och där sutto i ett särskilt rum eller avbalkning några personer som voro väl högljudda. Då gick hovmästaren fram till dem och sade till dem, att de skulle vara tysta, ty det fanns en spion närvarande. Gästerna som hade blivit varnade gingo ut i restaurangens andra avdelning och ställde sig framför majoren och demonstrerade. Resultatet blev att hovmästaren blev avskedad. Ja, sådant inträffar, och då måste man väl säga, att ett system, som skall upprätthållas med sådana metoder, väl ändå är värt att kastas på skräpbacken. Jag kan inte förlika mig med något dyligt. Inte skall man väl behöva tillgripa sådana medel för att upprätthålla ett system. Jag skulle kunna påtala en hel del andra missförhållanden också, men det skulle bara dra ut på tiden, och jag skall därför avstå.

Man talar om olika klasser, och t. o. m. här i Stockholm är det på det sättet att man på arbetarrestaurangerna får mindre tilldelning av sprit till måltiderna än på de bättre restaurangerna. Är det rim och reson att driva ett system på det sättet? Jag tror nog att restaurangvinsterna kanske i vissa fall kunna vara väl höga, även där restaurangkulturen inte står så förfärligt högt, men högklassiga restauranger ge ju i alla fall en högtidlig och festlig prägel åt ett

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
besök. Jag skall i detta sammanhang avge en personlig bikt. Vårt förbund fyller i år 40 år och skall ha sin 40-årskongress. Jag hade verkligen tänkt att fira denna tilldragelse med en fest på ett bättre ställe — jag hade tänkt mig Grand Hôtel. Varför skulle inte hamnarbetarna kunna gå in på Grand Hôtel och ha snyggt och trevligt omkring sig? Vi kunde naturligtvis, som herr Wohlin sade, gå på ett billigare ställe, där kanske maten är lika bra, men inte skulle medlemmarna få samma minne därav som av en fest på ett ställe, där det är trevligt och elegant på alla sätt. Nog böra vi väl ändå söka upprätthålla en restaurangkultur och inte bara säga: »Utländska turister och sådana bry vi oss inte om; de kunna äta på folkrestaurangerna.» Nej, det är nog en konst att upprätthålla en förstklassig restaurang. Det drar stora kostnader, och pengarna måste tas någonstans, såvida man inte vill höja matpriserna, så att folk för den skull inte kan gå dit.

Jag skall inte hålla på längre. Jag kan inte gå med på utskottets förslag, jag anser detsamma omöjligt, och därför nödgas jag rösta för herr Andersons i Norrköping m. fl. reservation.

Herr Bjurström: Herr talman! Detta utskottsbetänkande har, det måste jag först som sist erkänna, berett mig en verklig besvikelse. Läser man i dess ingress vad 1928 års riksdag ville och väntade av den utredning som den begärde och av det regeringsförslag som därpå skulle följa, och så möter det nu föreliggande utskottsutlåtandet, måste intrycket därav bli i hög grad nedslående. Nog borde man väl efter saklig prövning ha kunnat komma till ett för allmän folknykterhet mera befordrande resultat än det nu föreliggande. Enligt min mening kan det ej ens betecknas som oskadligt. Det synes med all sannolikhet, därest det godkännes, komma att medföra en hel följd av försämringar i den nykterhetslagstiftning vi nu äga. Det vidgar tillfällena till stegrad rusdrycksförbrukning. Det skulle innebära ett samhälleligt godtagande och främjande av drykesseden. Den praktiska följderna blir enligt min övertygelse ökad skadegörelse på vårt folks fysiska, moraliska och ekonomiska hälsa, alltså motsatsen till vad 1928 års riksdag begärde. Bekräftelsen på detta mitt omdöme hämtar jag i bl. a. följande omständigheter. Folkets egen vilja rörande rusdryckshanteringens handhavande skjutes undan, antingen så att den lokalt berövas allt inflytande därpå eller eljest göres mer eller mindre vanmäktig. En i största utsträckning allenarådande spritbyråkrati eller av nykterhetsförhållanden endast måttligt intresserade myndigheter äga träffa alla väsentliga avgöranden.

Om demokratien på något område borde värnas skulle det väl vara fallet beträffande de förhållanden, som direkt inverka på människornas liv i helg och söcken, på hemmen och allt som hotar deras bästa och bestånd. Detta förslag går i motsatt riktning. Här underkänner en demokratisk regering och en liknande riksdag allt vad demokrati i denna sak heter. Och vad ställer man upp däremot? Jo, önskvärdheten av likriktning, av slätstrykning mellan olika orter, mellan stad och land, mellan behov och mentalitet i exempelvis Stockholm och Norrlands fjälltrakter och undanskymda bygder. Längre i misslyckad »anpassning» kan man icke gå.

I den förberedande diskussionen om årets »nykterhetsreform» spelade hänsynen till turisternas önskemål och trevnad en stor roll. Efter hand har det totalt dämpats. Varför? Antagligen därför att man kommit underfund med att man samtidigt föreslog en åtgärd med sådan inverkan på just den restaurangrörelse, som åtminstone de utländska turisterna i regel begagna sig av, att den komme att tvingas fördyra hela uppehållet och bostadskostnaderna för de främmande. Lagförslagets behandling har utmynnat i att turisternas sprittill-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

gång göres till huvudsak och övriga förnödenhetsförhållanden till bisak, samtidigt med att den lokala självstyrelsen på detta område omintetgöres och regleringen slutligt bestämmas av växlande regeringar.

En försämring av nykterhetstillståndet kommer också alldeles säkert att följa det sätt, varpå åldern för rätt att inköpa rusdrycker behandlats i utskottet. Hittills har på grund av den lokala nykterhetsopinionens inflytande 25-årsgränsen i allmänhet tillämpats, och denna åldersgräns har ju även upptagits i regeringspropositionen. Efter utskottets betraktelsesätt och förslag kan det väntas, att 21 år blir regel och 25 år individuella undantag.

Det är i detta sammanhang utskottet gjort en kraftansträngning för att fylligare motivera sin hållning, vilket sker genom att åberopa ett uttalande, som går ut på att möjligheten för unga personer att erhålla inköpstillstånd i vissa fall kan tänkas vara ägnad att gynnsamt påverka deras känsla av ansvar för sitt uppträdande i nykterhetsavseende. Vad menas därmed? Av det resonemanget bör ju följa, att inköpsrätten skäligen bör utsträckas till alla. Det sagda borde ju, om det funnes någon sanningskärna däri, vara tillämpligt på alla människor, unga och gamla, fattiga och rika. Konsekvensen därav måste ju då också bli, att lagstadgad inköpsrätt åt envar, som dokumenterat sig såsom skotsam, borde göra annan restriktiv lagstiftning överflödig. Varför har utskottet icke självt dragit denna den enda tänkbara slutsatsen av sitt resonemang, utan på punkt efter punkt gått i en motsatt riktning?

De i det föreliggande förslaget i utsikt ställda talrikare utminuterings- och utskänkningsställena medföra otvivelaktigt ett försämrat nykterhetstillstånd. Metoden att öka antalet platser för tillhandahållande av spritdrycker och därvid ordna och handhava rusdryckshandeln så, »att därav uppkommer så ringa skada som möjligt» (se 1 kap. 3 §!) går stick i stäv icke blott mot vad allt verkligt nykterhetsintresse anser riktigt, utan också emot all erfarenhet på detta område. Den utvecklingen står också alldeles i strid mot hela den uppfattning, som under de senaste femtio åren uppburit svensk nykterhetslagstiftning. Varken regeringspropositionen eller utskottet har ens gjort ett försök att motbevisa dessa påståenden. Och en ny dyrköpt erfarenhet kommer säkert att bekräfta dem. Det ansvaret önskar jag icke dela.

Den utsträckt inköpsrätt, som föreslås i 4 § 4 kap., varigenom en icke uttagen del av månadsransonen kan efterrekvireras under de följande sex månaderna, har på åtskilliga håll betecknats vara tillkommen i nykterhetsfrämjande syfte. Enligt min mening vilar den åsikten om verkningarna därav på en ohållbar grund. Vad denna utvidgade rekvisitionsrätt enligt min tro kommer att medföra är, att de nu existerande olagliga överlåtelseerna av motboks-sprit komma att bli ännu vanligare. Konsumtionen kommer också i följd av denna förändring att stegras. Och den individuella konsumtionsregleringen kommer därmed att än mera än hittills bli undergrävd och endast representera ett tomt sken.

Till dessa positivt verkande försämringar i nykterhetsavseende kunde läggas också ett flertal andra sådana i detta förslag. Men jag skall stanna härvid. Däremot kan jag icke ur min kritik utelämna ett allvarligt beklagande av att förslaget saknar den del i det ursprungliga kommittéförslaget, som gav uttryck åt samhällets plikt att på detta område effektivt realisera skyddstanken för de skövlade och att skapa en verksam nykterhetsvård, vilket jag också i min i ärendet framförda motion framhållit. Det är synnerligen betecknande för läggningen av denna reform bakåt, att denna del av problemet, som rent organisatoriskt måste anses intimt hänga samman med varje revision av nykterhetslagstiftningen, utan tillräckliga skäl skjutits på framtiden. Om

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
en skilsmässa av dessa olika delar måst ske, hade en motsatt ordning bort vara mera motiverad och mera försvarlig.

Herr talman, jag yrkar i första hand avslag på hela detta lagförslag.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Inledningsvis och för att jag inte skall glömma det, skall jag be att få rikta ett par ord till min partivän Charles Lindley med anledning av hans anförande. Jag har den allra största respekt, för att inte säga vördnad för det goda arbete i nykterhetens tjänst som Charles Lindley har utfört genom sina insatser för höjande av vissa svenska arbetargrupperns nivå i fråga om deras förhållande till spriten. Men det är *en* sak. Jag kan inte ha den allra ringaste respekt för hans sätt att resonera, när det gäller nykterhetslagstiftningen, där han sätter sin oskuldsfulla barnatro på brännvins och danskt öls förträfflighet gentemot fakta, med den mest suveräna likgiltighet för fakta som tänkas kan. Han betygade — trots alla fakta — sin tro på att ökningen i den danska ölkonsumtionen var proportionsvis större än minskningen i spritkonsumtionen. Men herr Lindley skall komma ihåg, då han på detta sätt deklarerar sin barnatro rörande förhållandet mellan den ökade ölkonsumtionen och den minskade spritkonsumtionen, att den samlade konsumtionen av både sprit och öl har minskats i Danmark, efter den nuvarande lagstiftningens genomförande, till mellan två och tre liter och står avgjort lägre än den svenska. Inte för att jag tror att det på minsta sätt lönar sig att försöka beröva herr Lindley hans oskuldsfulla barnatro, men det kanske finns andra, som hålla mera på fakta än på önske-
drömmar.

Det är emellertid andra av mina partivänner, som ha deltagit i denna diskussion på ett sådant sätt, att de genom sin samstämmighet med den svenska mentaliteten i fråga om spritlagstiftningen ha gjort ett synnerligen beklämmande intryck. Det måste vara beklämmande för den som tror sig tillhöra en kultur nation att finna, att under ett år, då de för arbetarklassen och bondeklassen och fattigt folk överhuvud taget mest betydelsefulla sociala reformer ha diskuterats och genomförts, man för dessa frågor icke ens hos alla ledande män inom arbetarrörelsen finner tillnärmelsevis den entusiasm och det intresse som när det gäller, icke folknykterheten — ty det hade varit en sak för sig — utan, för att använda herr Lindströms uttryck, en fråga om att »socialisera» »genom utsvaltning» av fattiga restauranginnehavare här i landet. Och vid sidan av dessa stora deklamationer även från ledande arbetarhåll och i arbetarrörelsens fyra största tidningar i storstäderna utvecklas ett intresse för den högre restaurangkulturen, som om denna vore ett av livsvärdena, inte bara för svenska folket utan i synnerhet för den svenska arbetarklassen. Enligt min uppfattning har herr Lindström, med instämmande av ett par av mina partikamrater på Stockholmsbänken, genom sitt resonemang ställt denna fråga i en belysning, som inte precis är smickrande för svensk arbetarrörelse.

Jag har något litet deltagit i arbetet för svensk folkkultur, men det är först i år som jag fått höra, att något av det oskattbaraste, något av det omistligaste för svensk folkkultur och svensk arbetarkultur skulle vara överklassvanorna på lyxrestaurangerna och deras räddande åt arbetarklassen. När jag hela dagen har suttit under intrycket av sådana stämningar från håll, där jag aldrig hade väntat dem, är det ganska naturligt, att jag kände mig ytterligt tacksam för herr Wohllins karakterisering av denna strävan att för framtiden konservera osunda företeelser i det svenska kapitalistsamhället. När vi i dag skulle diskutera den nya restauranglagstiftningen hade jag tänkt mig, att vi skulle göra detta från folknykterhetens synpunkt. Men denna har, såvitt jag kan se, all-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

deles bortglömts av motståndarna mot regeringsförslaget. Man skulle kunna säga, att mina partikamrater herrar Åkerberg och Lindström i någon mån voro inne på den saken i sina uppbyggliga anföranden om den höjning i kultur, som de hade iakttagit hos nykterhetsrörelsen och som visar sig i att den, särskilt vid detta tillfälle, inte är så förfärligt intresserad av starkare restriktioner. Herr Lindström gratulerade också i en hög visa nykterhetsrörelsen till den betydligt finare och större kulturella insats, som nykterhetsrörelsen skulle göra i och med att den gick över till att arbeta på övertygelsens i stället för på restriktionslagstiftningens väg. Herr Lindström måtte ha kort minne, då han inte kommer ihåg, att det just är på övertygelsens väg, som den svenska nykterhetsrörelsen i alla tider främst har utfört sitt arbete. Vad hans förhoppningar beträffar, att vi så småningom skola komma dithän, att det icke behövs något annat medel och att man skulle komma bort från all restriktionslagstiftning, har jag aldrig ens drömt om att en sådan optimism kan finnas. Denna optimism ställdes av herr Bergman i mycket skarp belysning, då herr Bergman påpekade att under den tid, då vi hade det starkaste restriktionssystem vi någonsin haft eller för omkring tjugu år sedan, alkoholisters antal var bortåt nio eller tio gånger mindre än under den höga och stora utveckling i fråga om folknykterhet, som vi haft under Brattssystemet. Det är ett faktum, men jag har, som jag förut vid något tillfälle anmärkt, här i kammaren funnit mycket litet intresse och mycket litet kunskap om fakta, när det gäller nykterhetsfrågor.

Det finns också ett annat faktum, som påpekats förut i kammaren, men som jag inte är säker på att motståndarna till regeringsförslaget brytt sig om att höra på, ett faktum som varit känt i långa tider av de för nykterhetsfrågan intresserade, nämligen att antalet alkoholister under ett årtionde och mera har ökats här i landet, samtidigt som alkoholkonsumtionen har ökats. När herr Wohlin var inne på frågan om ökad folknykterhet satte han ett par frågetecken på grund av observationer som han själv hade gjort på Stockholms krogar och guldkrogar — alltså förstklassiga restauranger — under senaste tiden. Såvitt han kunde döma av egen erfarenhet hade dryckessedan tydligen spritt sig bland ungdomen och även bland kvinnorna. Det är också ett faktum att dryckesseden spritt sig på landsbygden och att fylleriförseelserna där ökats under de senaste åren, säkerligen — det ha finansministern och herr Bärge rätt i — till följd av vårt restriktionssystem. De voro visserligen inte så säkra på den saken, och man kan naturligtvis inte vara bergsäker, men nog är det troligt att restriktionssystemet har bidragit till sedens utbredning. Riktlinjerna för lagstiftningen innebära ju, att lagstiftningen bör motverka dryckesseden, i första hand dess mest anstötliga former. Just detta sammanhang är ett bevis för att man inte kan dra upp några skarpa gränser mellan lagstiftning mot missbruket och mot bruket, just därför att några bestämda gränser icke existera. Faktum är att i och med brukets ökning stiger antalet missbrukare, antalet alkoholister. Herr Lövgren i Nyborg, vars motion delvis föranlett detta utredningsarbete, är tydligen någorlunda på det klara med systemets andel i dryckessedens spridning. Denna fråga är verkligen så pass viktig att den bör tagas på betydligt större allvar av dem som här uppträtt och koncentrerat sig på skyddandet av restauranginnehavarnas intressen. Vid ett föregående tillfälle här i kammaren har jag fäst uppmärksamheten på, att alkoholismen är vår farligaste folksjukdom, och jag bevisade det på ett, skulle jag tro, oemotsägligt sätt. Det var ingen som motsade mig, men jag tyckte mig märka en viss förvirring i anletena, när jag påpekade, att en undersökning hade visat att bland de manliga invånare i Stockholm, som leva till 60 eller 70 år, tio procent bli alkoholister. Första gången jag anförde denna uppgift brast hela kammaren i skratt, och en del goda vänner sprungo bort till herr Sam Larsson och frågade vad jag kunde

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
ha för underlag för sådana vansinniga påståenden. I dag skrattar man inte, man ser bara tvivlande ut. Sveriges lagstiftare i denna kammare ha dock haft åtskilliga år på sig för att konstatera om det finns något oriktigt i de siffror som jag lämnat.

I själva verket är frågan om vår restriktionslagstiftning en av de allvarligaste vi ha att behandla. Sedan nu nykterhetsrörelsen och många andra, t. o. m. Charles Lindley och säkert åtminstone herr Lövgren i Nyborg, som väl nu inte längre anses som någon fanatisk nykterist, tyckas ha kommit underfund med att en av orsakerna till alkoholskadornas ökning är det nuvarande restriktions-systemet, är det kanske naturligt att nykterhetsfolket — vilket herrar Åkerberg och Lindström funno så glädjande — inte längre är så rasande intresserat av de olika bestämmelserna i restriktionssystemet. Jag kan åtminstone inte — och jag tror inte heller nykterhetsfolket i allmänhet kan det — driva upp en sådan fanatism som herr Bergman för att detta system så ograverat som möjligt måtte räddas åt svenska folket. Det finns, som herr Bärge påvisade i sitt inledningsanförande, en väg att mycket starkare, mycket radikalare tillbakatränga alkoholkonsumtionen och därmed också de mest anstötliga verkningarna av dryckesseden än den som följes i Sverige, och det är det danska systemet, den högre beskattningen, som inte bara i Danmark utan också i Holland och England har medfört så stora verkningar. Varför har inte nykterhetsfolket här i Sverige i denna viktiga fråga försökt komma fram på en så beprövad väg? Herr Bärge sade att det saknades förutsättningar för att denna fråga skulle bli aktuell i Sverige. Jag vill göra det tillägget, att det är det mest skandalösa i modern svensk nykterhetsrörelse att den icke kunnat enas så att den frågan i dag är aktuell. Det väckte stort löje bland motståndarna till en ökad folknykterhet, när det svenska nykterhetsfolkets egen kommitté sprack i två lika stora delar och inte kunde komma överens om att gå fram på en enda linje, fram emot en radikal nykterhetslagstiftning, som enligt alla medlemmarnas mening skulle vara till fördel för folknykterhetens främjande. Jag hoppas det inte skall dröja länge innan frågan blir aktuell och vi kunna få bort det system som vi nu ha och som åtminstone under de senaste årtiondena icke har bidragit till att vare sig sänka alkoholkonsumtionen eller minska de mest anstötliga verkningarna av dryckesseden.

Där är jag också inne på herrar Rahmns och Reuterskiölds fråga varför vi nödvändigt skola tala om rusdrycker i stället för spritdrycker. Det var åtskillig undran från dessa herrars sida. Menar nykterhetsfolket, att man skall avskräcka med rubriken rusdrycker, så att de som ägna sig åt detta bruk skola begripa att det är farligt, frågade man. Vi mena helt enkelt, att här är det fråga om berusande drycker, och därför skola de heta rusdrycker. Mena herrar Rahmn och Reuterskiöld, att det inte är fråga om berusande drycker, när man talar om brännvin och vin? Så logiska herrar måste kanske ändå i det fallet ge mig rätt. Namnet är precis vad namnet skall vara. Herr Rahmn hade en del småroligheter, som några ledamöter av kammaren funno förfärligt lustiga. Hur kan man tala om rusdrycker, frågade han, när det gäller varor, som på apotek få säljas till medicinska och tekniska ändamål? Vet inte herr Rahmn att gifter få säljas för medicinska och tekniska ändamål? Här gäller det ett narkotiskt gift. Herrarna tyckas visserligen icke vara fullt medvetna om att alkohol är ett narkotiskt gift, men det kunna vi inte hjälpa. Moderatister talade herr Rahmn om, och han ansåg att deras synpunkter borde tillgodoses. Visst förstår jag att man kan tala om en moderat narkotisk påverkan av rusdrycker. Det är en viss kvantitet som behövs av alla gifter för att de skola var livsfarliga, och även för detta gift behövs det en viss kvantitet, men giftverkan kommer man icke ifrån. Herrarna veta själva, att om en

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

chaufför tar en sup och ett glas öl, så är han visserligen »moderat» påverkad, men det är i alla fall en narkotisk, alltså en giftig påverkan av den art, att hans körkort kan bli indraget. Det vore skäl att man på håll, där man talar om hur anständig det är att moderat umgås med rusdrycker, lade bort sin överlägsenhet gentemot en av vårt folks viktigaste sociala frågor.

Därmed är jag inne på det långa och myckna talet om vinstkvantitet och restaurangkultur. Jag blev verkligen mera upprörd än rörd när herr Wahlmark talade om den sociala uppgift, som förstklassiga restauranger ha i svenska folkets liv, för firande av högtidliga tillfällen, för turisttrafik o. s. v. Men herr Wahlmark försträckte sig, då han sedan skulle tala för sin goda sak genom att påpeka att även nykteristerna få betala mer för maten, om vinstkvantiteterna avskaffas. Herr Wahlmark skall inte gråta några tårar för vår skull i det avseendet. Vi ta risken, herr Wahlmark, vi finna oss i den. Det kan nog hitta på att hända att en hel del nykterister sedan försvinna från dessa krogar med spritservering. Men är det en så dålig effekt ur nykterhets-synpunkt om de spritfria restaurangerna få lättare i konkurrensen med spritrestaurangerna? Är det till skada för en verkligt god restaurangkultur? Hela detta resonemang om de omistliga värden som sättas på spel, om inte restaurangvärdarna på sådana ställen utöver sitt privilegium att få servera dessa drycker, varigenom de dra en hel del kunder till sig, skola ha en ganska god vinst på försäljningen, får jag säga är alldeles förfelat. Denna hantering är en laglig hantering, visst är den det. Men det finns lagliga hanteringar, som måste ställas i särklass, och den svenska riksdagen har ställt den här hanteringen i särklass i ett halvt århundrade eller ännu längre tid. Rustningsindustrin är också en laglig hantering, men det är därför inte sagt, att den är en önskelig hantering. Det är på samma sätt med rusdryckshanteringen. Principiellt har riksdagen helt odelat intagit den ståndpunkten, att rusdryckshanteringen är av den arten, att utövarna därav icke böra få ha någon ekonomisk vinst på hanteringen. Det återstår ännu en liten del av den privata vinsten att ta ifrån hanteringen, och detta är av så stor vikt för nykterhetsrörelsen, enligt min mening i motsats till herr Bergmans, att jag just med hänsyn till frågan om restaurangvinsterna kommer att stödja regeringsförslaget. Jag gör det emellertid också enbart för den sakens skull och dessutom med hänsyn till efterhandsinköpen, en fråga som jag nu inte skall gå vidare in på.

För övrigt vill jag säga, att jag liksom övriga nykterister naturligtvis är missnöjd med åtskilliga punkter i regeringsförslaget. Jag är av samma orsak som herr Wohlin missnöjd med genombrytandet av det lokala vetot till förmån för turistrestaurangerna, och den detaljen kommer jag att rösta emot. Jag är också missnöjd med att man inte kunnat gå längre i fråga om avklippandet av sambandet mellan restaurangdansen och sprithanteringen. Vi, som resa omkring på agitations-, bildnings- och nykterhetsföredrag och ta in på de kommunala hotell, som herr Wohlin syftade på, när han talade om den ekonomiska ruttenhet, som faktiskt ligger bakom vinstkvantiteten på en del håll, kunna vittna om hur lördagskvällarna, när restaurangdansen pågår, både pojkar och flickor gå omkring berusade på dessa ställen. Det liv, som där föres, är icke av den arten, att man på något håll borde ha något intresse av att slå vakt omkring det.

Vad sedan försändelserna beträffar är jag inte blind för att det ifrån nykterhetssynpunkt betyder en hel del, om ombudsmännen vid hämtandet av spritvaror kunde försvinna, och därför erkänner jag, att den nya ordning, som här föreslås, kan ha åtskilligt av nykterhetseffekt. Å andra sidan äro fördelarna förenade med olägenheter av den art, att anordningen blir tvivelaktig i alla fall, inte bara på grund av den lättare åtkomsten av sprit, en sak som

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
herr Bergman påpekade, utan också därför att på en hel del håll, där lärare och lärarinnor äro poststationsföreståndare, postkontoret, varifrån skolbarnen skola bära hem posten, kommer att bli ett upplag också för spritvaror. Det tycker jag inte är något vidare trevligt.

I allmänhet kommer jag, herr talman, vid voteringarna att följa det alternativ, som föreslagits av herr Johanson i Huskvarna, för den händelse kammaren skulle besluta att i dag genomföra lagstiftningen. Jag yrkar därför bifall till den föredragna punkten, och jag gör det under den förhoppningen och i den förvissningen, att genomförandet av den reform, som för nykterhetsfolket är den väsentliga och viktiga, nämligen vinstkvantitetens avskrivande, är säkerställt i riksdagen.

Herr **Bergman** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Den siste ärade talaren förklarade, om jag inte hörde orätt, att det var en skandalös omständighet, att nykterhetsfolkets lagstiftningskommitté icke kunnat enas om en samling kring förslaget om en högre beskattning efter mönstret från England och Danmark. Jag ber att få upplysa om att denna kommittés samtliga ledamöter just voro eniga om den saken. De olika meningarna gällde andra frågor. Jag har också därefter väckt motion gång på gång här i riksdagen om en sådan hög beskattning, men de, som i kommittén voro ense med oss om den saken, ha i riksdagen talat och röstat emot förslaget. Det är detta, om något, som är det häpnadsväckande. I den reservation till nykterhetsfolkets lagstiftningskommittés betänkande, som även jag undertecknat, heter det: »Enligt undertecknades inom lagstiftningskommittén hävdade uppfattning borde allt det, och endast det, varom kommittén varit enig, framlagts såsom kommitténs huvudsakliga och gemensamt utformade förslag, vilket därigenom borde ha fått de största förutsättningar att kring sig samla den svenska nykterhetsrörelsens djupa led.» Emellertid avvisades detta förnuftiga förslag av de tre ledamöter, som betecknades som majoriteten. Det är en sak, som varken jag, borgmästare Dahlbäck eller redaktör Elof Ljunggren, vilka voro reservanter, kunna hjälpa. Herr Olssons indignation synes mig fullt befogad och den bör vändas mot dem som bära ansvaret för vad han med rätta påtalar.

Ordet lämnades för kort genmäle till herr **Olsson, Oscar**, som anförde: Det jag sade, herr talman, var, att skandalen låg däri, att enighet inte kunde vinnas *på ett sådant sätt*, att denna sak kunde bli aktuell i svensk nykterhetspolitik.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag förmodar, att debatten nu börjar närma sig sitt slut, och jag vill gärna försöka att förklara, varför propositionen har fått den utformning, i vilken den nu föreligger.

Det är alldeles riktigt, som herr Velander sade i början av sitt anförande, att propositionen sannerligen inte är något försök till revolution av den svenska nykterhetslagstiftningen. Det är lika klart, att det är just den omständigheten, att propositionen inte är något försök till revolution, som misshagar herr Bergman, vilken önskar, att vi skulle gå över till ett helt nytt system. Man kan säga, att propositionens reformförslag i grund och botten äro av ytterst blygsamma mått. Propositionen innebär egentligen ingenting annat än småjusteringar på olika punkter, småjusteringar som emellertid märkvärdigt nog tyckas kunna uppväcka mycket starka känslor på olika håll. De småjusteringar, som föreslagits i fråga om försäljning av sprit, i fråga om restaurangdans — något som utskottet gått emot — i fråga om utskänknings på turisthotell o. s. v., vilka somliga tycka visserligen äro bra men icke ha mycket att

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
betyda, betraktas på den andra sidan såsom farliga uppmjukningar. Och den ytterst långsamma avskrivning av restaurangernas vinst på sprituskänknin- gen, som nykterhetsfolket tycker är en viktig sak, ja, en hjärtesak, och som skulle ske så sakta, att den egentligen inte borde uppväcka några bekymmer, framkallar på den motsatta sidan de allra häftigaste protester.

Jag företräder närmast den uppfattningen, att varken det ena eller det andra av dessa ting är av den väsentliga betydelsen, att det borde kunna framkalla så stora meningsskiljaktigheter. Vad som däremot naturligtvis kunde framkalla sådana och varom man egentligen skulle kunna tänka sig, att det kunde uppstå en stor principdiskussion, är det förhållandet, att man valt den linjen att bibehålla det nuvarande systemet och icke giva sig in på en reformering i någon av de båda riktningar, som erbjuda sig. Man skulle kunna säga, att den ena av dessa linjer företrädes av dem, som mena, att restriktionssystemet bör slopas utan att ersättas av någonting annat än den individuella ansvars- känslan under full frihet — det är väl närmast herr Lindleys och några hans meningsfränders ståndpunkt — medan den andra linjen företrädes av dem, som mena, att restriktionssystemet bör slopas men ersättas med andra spärhakar, i främsta rummet mycket höjda priser, d. v. s. en synnerligen hård beskattning. Båda dessa linjer ha i propositionen avisats, och jag skall inte utöver vad som sagts här i kväll, och det som uttalats i revisionens betänkande, i propo- sitionen och i utskottsutlåtandet gå in på någon ytterligare argumentering be- träffande den frågan. Det är väl ingen, som vill förneka, att då man i detta fall fullföljer den gamla svenska linjen, gör man det i hög grad därför, att man är bunden av sitt förflutna. Ingen kan med bestämdhet påstå, att om vi av omständigheternas makt drivits in på den danska och engelska linjen, inte den även här i landet kunde lett till ungefär samma resultat, som den lett till i dessa länder. Nu är det emellertid så, att vi inte valde det systemet, och vårt eget restriktionssystem har i alla händelser i viss utsträckning visat sig ha gynnsamma verkningar. Det är därför naturligt, att man tvekar att ge sig in på en fullständig omläggning.

Jag skall inte här draga fram de skäl, som göra, att jag själv är mycket be- tänksam mot en utveckling, som leder till en mycket hård beskattning av rus- dryckerna. Jag vet, att denna min uppfattning åtminstone inte allmänt om- fattas inom nykterhetslägret, där man är ganska beredd att i det avseendet gå hur långt som helst. Jag vet, att den inte delas av en mycket betydande del av denna kammare, som anser, att en ytterligare skärpning av beskattningen av rusdrycker icke innebär någon egentlig beskattning, och som anser, att hela frågan om beskattning av rusdrycker bör hållas skild ifrån beräkningar av skattetrycket. Men det finns i alla händelser andra skäl, som tydligen för- mått de olika meningsriktningarna att inte pressa fram ett försök att nu slå in på någon annan väg.

Man kan säga, att man i de flesta länder har samma uppfattning så till vida som man är överens om att spriten är någonting för sig, att alkoholen inte är en vara som alla andra, vilken man kan överlämna till fri produktion, fri för- säljning och fri konsumtion. Men man är oense om vilka vägar man skall gå fram på, när det gäller att reglera dessa förhållanden. Nu ha vi kommit in på det svenska restriktionssystemet, och det förefaller, som om det skulle finnas en övervägande folkmening för att man inte skall radikalt bryta med den linjen. Det innebär inte, att man på det hållet vägrar att se, att det finns möjligheter till en utveckling av detta system, som kan i viss mån närma det till de övriga linjerna. Vi ha ju av omständigheternas makt tvingats till en skärpt beskattning av rusdryckerna. Det är väl inte uteslutet, att det kom- mer att inträffa förhållanden, som tvinga oss att gå vidare på den vägen. Å

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
andra sidan skall jag gärna erkänna — och jag tror, att många medlemmar av den organiserade nykterhetsrörelsen också erkänna det — att hela restriktions-systemet är ett besvärligt system. Det innebär risker för godtycke och det innebär en kontroll över medborgarnas enskilda liv, som man helst skulle vilja slippa. I det fallet kan jag till och med ge herr Lindley rätt i en del av hans reaktioner, och i den mån det är möjligt att lätta på restriktionerna utan att därigenom ge plats för missbruk, är det naturligtvis önskvärt, att det vidtages reformer i den riktningen. I det fallet kan man nog säga, att propositionen är ett försök att å ena sidan i viss utsträckning lätta på restriktionerna, där man inte tror att det kan leda till ett sämre nykterhetstillstånd, och å den andra sidan åstadkomma ett försvagande av de krafter, som locka till konsumtion. Var och en förstår, att jag härvid syftar på frågan om avvecklingen av det privata vinstintresset. Detta är själva grundtankarna i propositionen, och jag betonar det, därför att jag menar, att dessa båda strävanden i viss mening höra samman. Det förhållandet innebär också en anmodan till dem, som ha andra meningar, att litet släppa efter på dem. De, som äro rädda för att mjuka upp restriktionerna, anmodas att överväga, om man inte skulle kunna komma närmare ett sådant tillstånd, där man inte så noga kontrollerar alla medborgares bruk av spritdrycker utan kan begränsa kontrollen till dem, som äro missbrukare. Å andra sidan vädjar man till dem, som visserligen tycka, att folk skall kunna förtjäna pengar även på spriten, att å sin sida i det fallet gå den organiserade nykterhetsrörelsen tillmötes.

Sedan jag sagt detta, skall jag yttra några ord om förhållandet mellan propositionen och utskottsfröslaget.

Vissa mindre förändringar som utskottet föreslagit, har jag inte alls någon anledning att göra några invändningar emot. Jag skall endast uppehålla mig vid två eller tre punkter. Den första är den, som knappast berörts här i kväll, nämligen frågan om restaurangdansen. Den andra är frågan om åldern för erhållande av motbok, och den tredje är frågan om vinstkvantiteterna.

Att jag säger några ord om restaurangdansen beror därpå, att det är på den punkten, som propositionen mest radikalt blivit underkänd av utskottet. Utan någon enda reservation har utskottet förklarat, att det inte kan acceptera den ståndpunkt, som intages i propositionen, d. v. s. den som intagits av rusdryckslagstiftningsrevisionens majoritet. När propositionen har gått på den linjen, att restaurangdansen skall vara tillåten, är det säkert icke på grund av någon kärlek till rusdrycksförsäljning i samband med dans, och samma ståndpunkt får man väl antaga att majoriteten i rusdrycksrevisionen intagit. Här har man liksom i andra fall måst väga fördelar mot olägenheter, och det är ju anmärkningsvärt, att ett så stort antal länsstyrelser och så många representanter för ordningsmakten i olika städer, för att inte tala om hela raden av ämbetsverk med kontrollstyrelsen och socialstyrelsen i spetsen, ha vågat acceptera det lössläppande av restaurangdansen, som utskottsmajoriteten anser så farligt. Det hänger naturligtvis samman med att dessa myndigheter befara, att om man inte ger ett utlopp för människors önskan att dansa offentligt, kan man riskera, att önskemålet tar sig uttryck på ett mindre tilltalande sätt. Jag vågar inte ha någon bestämd mening om saken. Då nu utskottet intagit en annan ståndpunkt än propositionen, är det väl beroende på att utskottet fått andra upplysningar än jag. Jag har en av de senaste dagarna vänt mig till överståthållaren, och han har meddelat mig sin uppfattning om frågan i ett brev, som han givit mig tillstånd att använda i lämpliga delar, om jag så skulle önska. Jag skall endast citera ett par sats. Han säger bl. a. att »en av de största svårigheter på hithörande område, som polismyndigheten kan hava att komma till rätta med, är motarbetandet och avskaffandet av de illegala

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

nattklubbarna med allt vad desamma kunna föra med sig av okontrollerad handel med sprit, narkotika m. m. En *oundgänglig* förutsättning för att ordningsmakten skall kunna komma till rätta med dessa företeelser är enligt min uppfattning den, att det öppna och kontrollerade nöjeslivet icke så hårt beskåras, att ungdomen ledes in att på okontrollerade och osunda vägar tillfredsställa sin önskan till förströelse, vilken önskan ju icke påverkas av några lagbud. Givet är att det icke kan bestämt angivas, hur gränsen härutinnan bör dragas. Men det synes mig som om hittills vunna erfarenheter gäve vid handen, att en avsevärt mera restriktiv tillståndsprövning än den av överståthållarämbetet tillämpade skulle kunna medföra, att nöjeslivet leddes in på osunda och svårkontrollerbara banor till allvarligt men för vår ungdom.»

Jag har bara velat anföra detta till försvar för en ståndpunkt i propositionen, som kanske annars på grund av det på den punkten enhälliga utskottsutlåtandet kunde betraktas såsom alltför litet ansvarsmedveten.

Vad åldern för motboks erhållande beträffar anföras psykologiska skäl av ungefär likvärdig tyngd ifrån de olika meningsriktningarna. Från det ena hållet säges, att om folk inte får motbok förrän vid tjugufem års ålder, leder det till att ungdomen dessförinnan skaffar sig sprit på annan väg och därigenom ledes in på ett bruk av sprit, som är mycket farligare än det legala. Från det andra hållet säges, att om man kan få motbok så tidigt som vid tjuguetå års ålder, vänjer man sig vid någonting, som man sedan inte kan komma ifrån. Vad som varit avgörande för propositionens ståndpunkt är egentligen det förhållandet, att rusdrycksrevisionen så starkt strukit under, att i praktiken icke tjuguetåårsåldern utan väsentligen tjugufemårsåldern är gränsen för erhållande av motbok. Det har ansetts vara naturligt, att man kodifierar den praxis, som utbildat sig, så att inte denna praxis huvudsakligen kommer att ligga utanför det lagstadgade.

Vad slutligen beträffar frågan om vinstkvantiteterna, vilken upptagit den största delen av dagens debatt, kan jag naturligtvis mycket väl förstå, att där- om kunna råda delade meningar. Det är svårt att döma om betydelsen av de argument, som framförts. Jag talar inte om den ideella betydelsen, ty det är ett faktum, som ingen kan komma ifrån, när man vill slutligt taga ståndpunkt här i dag, att den organiserade nykterhetsrörelsen med rätt eller orätt — jag behöver icke i detta sammanhang säga någonting om det — tillskriver den frågan en mycket stor betydelse. Däremot tror jag, att man nog kan säga, att de praktiska följderna av ett beslut i den ena eller andra riktningen mycket starkt ha överdrivits. Frågan är icke av den storleksordning, om man ser på de praktiska konsekvenserna, som man ifrån olika sidor har velat göra gällande.

I det sammanhanget och innan jag går närmare in på spörsmålet, vill jag svara på en fråga av herr Velander, som undrade, om de pengar, som restauratörerna inte längre skulle erhålla, skulle gå till konsumenterna i form av lägre priser på spriten eller till systembolagen i form av ökad vinst eller eventuellt tagas ut i form av ökad skatt. Ja, om jag ser på den utveckling, som hittills ägt rum i fråga om priset på alkohol, och alltså i fråga om statens krav på inkomster genom denna beskattning, kan jag kanske inte finna, att det är så stora utsikter att restauratörernas tidigare vinst skall hamna i konsumenternas fickor. Men den saken vågar jag inte med bestämdhet säga någonting om, ty den blir beroende på riksdagens eget beslut. I vilken form pengarna, om så beslutas, skulle tillfalla det allmänna. därom kan man i alla händelser uttala sig så mycket, att riksdagen flera gånger har understrukit, att inkomsterna av rusdrycksförsäljningen skola gå till staten i form av skatt. Det får inte uppstå en, man skulle kunna säga alldeles onormal vinst vare sig för spriteen-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
tralen eller för systembolagen, och en eller annan form för att överföra dessa vinstandelar i skatt kan man naturligtvis finna. Men i den punkten skulle jag, liksom beträffande en senare, vilja säga, att jag är mycket villig att omedelbart sätta i gång en utredning, som kan klara ut, på vilket sätt dessa framtida vinster — lägg märke till att frågan delvis blir aktuell först i en mycket avlägsen framtid — skola hamna i det allmännas hand. En av de olägenheter, som man främst påpekat skulle bli följden av avveckling av vinsterna, framhölls av herr Lindström, och eftersom herr Lindström i övrigt är min meningsfrände men gjorde detta med stor skärpa, skulle jag vilja hemställa till honom att överväga, om inte hans ståndpunkt i den frågan ändå kan vara beroende på ett förbiseende. Herr Lindström brydde sig, såvitt jag kunde förstå, inte så mycket om vad restauratörerna förtjänade, utan hans ståndpunkt hade mera bestämts av tanken på de anställda. Det är beklagligt att jag inte hade fått klart för mig, att den saken skulle spela en så stor roll, annars skulle det ha varit skäl att göra en verklig undersökning om huruvida de anställda vid restauranger med vinstkvantiteter verkligen ha en bättre ekonomisk ställning än anställda i restauranger utan vinstkvantiteter. Det vore mycket egendomligt, om det skulle förhålla sig så; jag skulle vilja säga, att det vore en synnerligen egendomlig utveckling på den svenska arbetsmarknaden och inom den svenska organiserade fackföreningsrörelsen, om verkligen lönerna fastställdes på det sättet, att vissa företag, som hade ett särskilt privilegium i form av vinstkvantiteter, skulle betala bättre löner än de andra. Så länge det inte är visat, att vinstkvantiteterna lett till bättre löner vid de restauranger, där de förekomma, än vid dem som sakna dem eller överhuvud taget inte utskänka sprit, så länge förefaller det mig, att det argumentet icke bör användas. Jag vet mycket väl, att de anställda i restaurangerna blivit oroliga, men vi veta ju, hur ofta anställda kunna göras oroliga av sina arbetsgivare med tal om allt det onda, som kommer att hända, om inte dessa få en viss fördel. Vi ha under gångna tider i riksdagen fått veta, att lönerna komma att sänkas, om inte en viss tull beviljas eller om den tas bort o. s. v. Alla dessa argument ha visat sig icke äga så stor betydelse som man ibland trott. Efteråt ha de anställda lugnat sig, och jag är övertygad att så kommer att ske även i detta fall.

Däremot ligger det naturligtvis närmare till hands att fråga sig, hur det kommer att gå med restauratörerna och restaurangerna. Jag bryr mig inte om att gå in på frågan om restaurangkulturen. Jag är övertygad om att få inte restaurangerna på ett sätt vinst tillräckligt att upprätthålla en viss standard, tvingas de av konkurrensen att skaffa sig det på ett annat sätt, men vad som är det avgörande här — det har redan sagts av alla talare för utskottets förslag — det är ju, att det gäller en avvecklingstid på inte mindre än tjugufem år. Jag vet knappast någon anpassning i det ekonomiska livet, som inte kan försiggå under tjugufem år. Om man skulle evalueera vinstkvantitetens bortfall i höjda priser på mat, så betyder det en halv procent för varje år, och det skrämmer ju ingen, men därför räknar man i stället ut, att på tjugufem år skulle det göra 12.5 procent, och när man vidare säger, att eftersom matpriserna bli högre, kommer frekvensen på restaurangerna att sjunka, kommer man på det sättet till en siffra av 17 eller 20 eller 30 procent, med vilken matpriserna skulle ha stigit tjugufem år härefter. Ja, den som i detta ögonblick kan handla eller rösta efter den föreställning, han har om matpriserna på våra restauranger tjugufem år härefter, han tillskriver sig en förmåga av planhushållning, som jag inte tror att många vid närmare eftersinnande kan tillägna sig någon tro på.

Jag skall i det fallet för övrigt erinra om att revisionens majoritet, som i denna fråga mycket ofta har citerats av motståndare till utskottsutlåtan-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

det, är så radikal, att den säger, att för *nya* tillstånd finns det egentligen inte någon anledning att ge vinstkvantiteter. Och varpå kan den bygga en sådan uppfattning? Jo, den säger, att en hel rad av de argument, som den anfört mot vinstkvantiteternas avskaffande, icke gälla för de nya restaurangerna därför att, som man uppriktigt säger, en hel mängd av dessa pengar inte stanna i restauratörernas fickor utan gå till fastighetsägare. Andra pengar ha gått till inlösen av rättigheterna; den som har övertagit en restaurang har alltså fått betala så mycket, att om han skall kunna klara sig, måste han få denna vinst. Det sista gäller ju inte för de nya restaurangerna. Men det är klart, att sådana svårigheter som hyrorna kan det inte ta tjugufem år, inte ens tio år att avveckla, och inte heller frågan om de pris, som en gång betalats för övertagandet, kan spela någon betydande roll vid en så långsam avveckling.

Nu har det sagts här i reservationen: Men det är väl ändå besynnerligt, att man skall sätta dessa näringsidkare i en särställning, och det är väl ändå inte rimligt, att man just på denna punkt skall tillämpa andra regler än i andra fall. — Ja, jag börjar med att säga, att även i andra länder betraktar man alkoholen som en vara, olik andra, och jag skulle också vilja säga, att om det vore riktigt, att man inte kan upprätthålla restauranger, såvida man inte har vinstkvantiteter på sprit, skulle man komma till litet underliga resultat. Vi äro väl alla ense om — det tror jag åtminstone att man kan gå ut ifrån — att det vore bra, om man kunde få folket praktiskt taget nyktert, kanske till och med helnyktert utan några lagstiftningsåtgärder. Om folk då inte förtärde någon alkohol, finge ju restauratörerna inte någon spritvinst, men inte tror jag det är någon, som för den skull önskar, att vi inte skola kunna bringa ned alkoholbruket. Och är det någon som tror att vi inte skulle kunna ha fina restauranger, även om alla människor bleve absolutister?

En annan sak, som man glömmer, när man talar om detta som en rättighet, är att det är så litet en rättighet, att inte bara vinstkvantiteterna utan hela rätten att driva näring med sprit kan tagas ifrån en restauratör, jag vill inte säga vilken dag som helst men när tillståndet utgår, av den kommun, i vilken han driver sin rörelse. Det är så litet en rättighet för restauratörerna att överhuvud taget sälja sprit, att kommunen kan säga till honom: Från och med den och den dagen får du överhuvud taget inte sälja sprit här i samhället. En sådan »rättighet» är inte en rättighet, jämställd med andra rättigheter i det fria näringslivet. Det är utan tvivel ett privilegium, som man på sin egen risk har på en viss tid men sedan måste vara fullständigt beredd att förlora. Om herr Fredrik Ström, som jag såg instämde med herr Rickard Lindström i denna fråga, i Stockholms stadsfullmäktige skulle driva igenom det beslutet, att ingen restauratör i Stockholm överhuvud taget skulle kunna få utskänka sprit, skulle inte någon restauratör kunna vända sig mot det beslutet. Det vore fullständigt lagligt, och det är sådant som sker runt omkring i vårt land. Med dessa ord har jag bara velat erinra om att vi alla erkänna, att spritutskänknings icke är någonting, som näringsidkaren kan göra anspråk på, på samma sätt som andra fri- och rättigheter.

När jag säger detta, menar jag därmed inte på något sätt, att det inte är riktigt, att svårigheter kunna inträffa. Jag har bara vänt mig mot dem som föra ett fullständigt abstrakt försvar för vinstkvantiteterna och säga, att man inte får röra vid dem, därför att vinsten är en medborgerlig rättighet. Det är detta, som är oriktigt; om man däremot vill föra saken över på en annan bog och säga, att man skall vara skäligen och rimlig mot alla slag av näringsidkare och även mot dessa, då är jag fullständigt med på det. När jag först såg ett

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
förslag av en reservant i rusdryckslagstiftningsrevisionen om avveckling på tjugufem år, föreställde jag mig verkligen, att detta skulle vara en så mild väg, att den inte skulle behöva möta de vanliga betänkligheterna. Om emellertid det nu har visat sig, att man på många håll inte skulle känna sig tillräckligt lugn med denna långa avvecklingstid, om man menar, att olägenheter na vid avvecklingen komma att bli betydligt större än som förutsättes i propositionen och i utskottsutlåtandet, så har ju utskottet givit, jag skulle vilja säga, inte bara ett finger utan praktiskt taget hela handen åt dem som önska, att dessa svårigheter skola på allvar tagas i betraktande och att man skall försöka finna en väg, som tillfredsställer både skälighetens krav att icke skada enskilda näringsidkare och samtidigt nykterhetsfolkets krav på att inte vinsten skall bli grundläggande. Utskottet har ju skrivit, att man förutsätter, att om det under avvecklingen skulle visa sig föreligga skäl därtill, så skall en utredning företagas, på vad sätt man skall skaffa ersättning åt restauratörerna, utan att denna får karaktären av vinst. Jag vet, att man på vissa håll tyckt, att detta var allt för villkorligt sagt: »Om det skulle visa sig» o. s. v. Jag har ju ingen rättighet att tolka utskottsmajoritetens yttrande — det är dess sak — men eftersom det är fråga om någonting, som man tänker sig lagt i Kungl. Maj:ts hand, så skall jag gärna förklara, att för den händelse jag i fortsättningen kommer att få med saken att skaffa, är jag fullständigt villig att förklara, inte bara att *om* det visar sig sådana svårigheter vid avvecklingen, skall en utredning sättas i gång, utan att en utredning överhuvud taget *skall* sättas i gång för att undersöka, om sådana svårigheter inträffa. Jag kan mycket väl utan villkor vara med på att en utredning i detta ärende sättes i gång. När det skall ske, är en annan sak; att inte det hela är så brännande, som kanske på några håll förmodas, det tycker jag framgår även av den reservation utan yrkande, som är bifogad av herrar Wahlmark, Ekman och Lövgren, där man ju förutsätter, att man utan någon egentlig risk skulle kunna taga bort 25 procent av de nuvarande vinstkvantiteterna omedelbart och sedan göra vissa arrangemang, som ytterligare skulle minska restauratörernas intresse av en ökad spritutskänkning. Jag menar sålunda, att jag tror att man kan tillmötesgå de legitima förväntningarna i fråga om en sådan utredning.

Till sist kanske man ändå kan säga: Ja, men varför allt detta buller och hela denna stora apparat, när hela vinstandelen väl ändå inte har någon vidare betydelse för nykterheten? Ja, det är mycket svårt att säga, vilken betydelse för nykterhetstillståndet i vårt land, som vi överhuvud taget kunna tillskriva de åtgärder, som ha avkopplat det enskilda vinstintresset ifrån denna hantering. Vi ha avkopplat det enskilda vinstintresset från partihandeln, vi ha avkopplat det från utminuteringen; det som nu återstår är restaurangerna. Lika litet som man i de föregående fallen kan peka på att så och så mycket har det betytt, kan man peka på det här. Jag skulle emellertid vilja åberopa de bästa auktoriteter, som överhuvud taget kunna finnas, för att vinsten för spritutskänningen verkligen har en betydelse för utskänkningens omfattning. Jag skall inte åberopa den allmänna föreställning, som väl delas av många i denna kammar, att den enskildes intresse av vinst har en viss betydelse för hur effektivt han sköter sin näring. Det är ju inte främmande för många av ledamöterna, att en enskild av hänsyn till sin vinst verkligen driver sitt företag mera energiskt och försöker få sälja mer än han annars skulle göra, och gäller detta andra varor, bör det väl även gälla i detta fall. Men de auktoriteter, jag tänkte på, voro just reservationerna herrar Velander, Ivar Anderson m. fl. tillsammans med rusdrycksrevisionens majoritet, ty om kammarens ledamöter läst reservationernas yttrande, så kunna ni visserligen i slutet av detta yttrande finna ett

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

påstående om att det inte spelar någon roll för nykterhetstillståndet, om det finns en vinstkvantitet, som överstiger den normala förbrukningen, eller inte, men i förra hälften av samma reservation fram emot mitten ansluta sig dessa reservanter till rusdrycksrevisionens majoritet, som säger: »En begränsning av restauratörens ekonomiska intresse . . . torde ock, åtminstone i stort sett, vara möjlig. För att detta syfte» — och lägg märke till att detta syfte, att förebygga skadliga sociala verkningar, måste innebära nykterhetssyftet — »skall kunna vinnas synes varje vinstkvantitet böra vara så avpassad, att den regelmässigt ligger icke oväsentligt under den normala omsättningen.»

Först och främst lägger man här hos majoriteten av rusdrycksrevisionen märke till ett erkännande av att det icke är nödvändigt att ge en restauratör vinst på allt vad han säljer. Man erkänner sålunda, att han kan få sälja en hel del utan varje vinst och utan varje ersättning. Men man erkänner vidare, att om man håller vinstkvantiteten under hans omsättning, så gagnar man därmed nykterhetsintresset. Såvitt jag förstår måste detta innebära, att man menar, att därför att man i viss mån kopplar av hans privata vinstintresse, så har man därigenom skapat en viss nykterhetsgagnande effekt. Detta är alldeles uppenbart rusdrycksrevisionens mening, och jag kan sålunda inte se, att det på den punkten föreligger någon principiell olikhet emellan dem som vilja avskrika vinstintresset till en viss grad och dem som vilja avskrika det fullständigt. Det är bara så, att de, som vilja avskrika det till en viss grad, säga, att visserligen är det nyttigt ur nykterhetssynpunkt, men vi våga inte göra det fullständigt, därför att detta har andra skadliga verkningar. Vid denna osäkerhet om hur mycket avvecklingen kan betyda skulle jag kunna förstå den tveksamhet, som kommit till synes, om det funnes mycket starka praktiska skäl emot denna avveckling, men om inte sådana starka skäl föreligga, tycker jag det kunde vara skäl att ge nykterhetsrörelsen det handtag, som jag tror skulle ligga i att man för allt folket pekade ut spritens farlighet genom att på detta sätt ge den en särställning. Jag vet inte riktigt, om jag vågar använda det argumentet i denna kammare, men skulle det inte vara möjligt även för ledamöter, som icke äro absolutister utan hålla på sitt privata bruk, som de anse vara både trevligt och ofarligt, att visa detta tillmötesgående, att vi, när vi gå ut och agitera bland folket för att man skall minska sitt behov av sprit eller till och med avstå från sprit, skulle få det stöd, som skulle ligga däri, att riksdagen hade sagt klart ifrån, att detta är en vara, med vilken man måste umgås försiktigt, och satt den i sådan särställning, att folk inte får förtjäna pengar på att sälja den? Jag vet inte, hur mycket detta kan betyda, men det förefaller mig, att då vi nu äro inne på en väg, som vi hoppas skall kunna leda till ökad nykterhet utan att man behöver tillgripa några mycket radikala åtgärder, få vi inte glömma de insatser, som nykterhetsrörelsen i det fallet gjort. När man talar om att vi kunna undvika radikala åtgärder, därför att nykterhetstillståndet så mycket förbättrats, och att detta skulle vara delvis beroende på vår restriktionslagstiftning, så förnekar jag inte alls detta, men jag skulle vilja säga, att jag tror det är många andra, delvis mycket starkare krafter, som åstadkommit det nykterhetstillstånd, vi för närvarande ha. Dessa krafter äro av en mångfald olika slag, men jag tror inte man där får glömma det ofantliga uppfostringsarbete, som den organiserade nykterhetsrörelsen utfört. Man glömmet det ofta, när man kommit så långt, att man inte längre ser de ohöjda skadeverkningsarna av spriten, på samma sätt som man så ofta på andra områden glömmet hur svårt det varit att komma dit man har nått. Vi glömma värdet av demokrati, när vi väl ha den tryggad. På samma sätt glömmet man kanske ibland den väldiga insats, som denna folkrörelse har gjort för att skapa låt mig säga mera civiliserade vanor bland vårt folk. Det förefaller mig därför inte

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
vara ur vägen att gå nykterhetsrörelsen till mötes, när den anser ett sådant erkännande åt sin verksamhet vara en hjärtesak.

Som sagt: man skulle kunna förstå tveksamheten och ovilligheten, om det kunde påvisas mycket svåra olägenheter av denna avskrivning. När den föreslås på så lång tid som tjugufem år, när dessutom utskottet redan har gått kritikerna till mötes så mycket som det gjort genom att förorda en utredning och när man kan vara övertygad om att en sådan utredning kommer till stånd, så borde kanske ändå på många håll tveksamheten kunna falla.

När jag här erinrar om spritens skadeverkningar, så är det inte därför att man därav kan draga slutsatsen, att man bör tillgripa vissa speciella åtgärder. Det är inte något argument för att man skall gå den ena eller andra speciella vägen, men det är en erinran om att om man vill gå denna visserligen långsamma men kanske ändå effektiva väg, som vi nu äro inne på, för att skapa större nykterhet, så är det önskvärt, att det sker under så stor enighet som möjligt.

När en proposition som den nu framlagda och ett utskottsutlåtande sådant som detta föreligga, och man kan hoppas, att riksdagen skall godkänna dem med stora majoriteter, så utgör detta faktiskt ett tecken på, att det inte bara skett ett medgivande från det håll, där man egentligen skulle önska, att man inte hade några restriktioner alls, utan det innebär också, att den organiserade nykterhetsrörelsen godtagit detta system, som den från början bekämpade, godvilligt ställt sig på det nuvarande svenska systemets grund och är villig att försöka arbeta inom den ramen. Var och en förstår, att det förslag, som nu är framlagt, inte är det sista ordet i detta systems utveckling. Var och en vet, att om vi nu ta detta steg, så kunna vi kanske inom en inte alltför avlägsen framtid komma ytterligare ett steg i riktning mot det som jag hoppas vi allesammans önska, nämligen att de band, som man lägger på den enskilde medborgaren av hänsyn till det helas intresse av nykterhet, skola vara så litet kännbara som möjligt. Det är åtminstone för mig det klara målet, att man skall försöka koppla av allting som irriterar och besvärar de medborgare, som icke på något sätt missbruka sprit, för att i stället kunna rikta sig mot skadeverkningsarna, och i det arbetet tror jag det är önskvärt, att man söker få så stor enighet som möjligt.

Propositionen är ett försök att skapa en plattform till en sådan enighet. Jag har det intrycket, att utskottsbetänkandet också är genomdat av tanken, att man skall försöka vinna bredaste möjliga understöd, och jag tror att det icke vore till gagn, om vi nu på nytt kastade ut denna fråga om restriktionssystemet i nya strider. Jag är övertygad om, att om man antar utskottets förslag, så kommer man fram till ett mera samhällsgagnande arbete för nykterheten, och jag tror också, att man kanske under en ganska lång tid framåt befriar oss från att få se nykterhetsfrågan såsom en av de politiska tvistefrågorna. Det är av dessa skäl, som jag hoppas att denna kammare skall godkänna utskottets förslag.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Då jag nu bland de många, som icke direkt för utskottsbetänkandet äro käre eller svarande, dristar mig att begära ordet, är det enbart därför, att jag vill med några ord motivera min anslutning till dem, som anse, att i princip restaurangnäringen skall bibehållas vid den tillkommande rätt till vinst å utskänkning av spritdrycker och vin. Det är icke för att det skall bli stora vinster för dem, vilka utöva restaurangrörelse, som jag ansluter mig till detta strävande, utan det är därför, att jag vill, att restaurangrörelsen här i landet i enskild hand skall kunna på bästa sätt fylla de samhälleliga och, jag kan säga, internationella krav,

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

som på den kunna ställas. Jag gör således detta, herr talman, därför att jag befarar, att en alltför stor beskärning av vår högt stående restaurangkultur skulle kunna lända denna till fara, och jag är inte rädd för att säga detta, hur mycket än herr Oscar Olsson, som han nyss sade, av dylikt tal blir upp-rörd och rörd. Denna restaurangkultur är av betydelse icke blott för ett fåtal, utan den är det för en rätt stor del av de våra, och det är av vikt, att det även i avseende å restaurangkulturen blir denna större civilisation, som herr statsrådet nyss talade om att han hoppades av en god nykterhetsrörelse, i vilket avseende jag naturligtvis med honom är fullt ense.

När jag således vill säga, att detta är en demokratisk sak, så tänker jag naturligtvis i första rummet på de erfarenheter, jag har från min hemstad, och särskilt som exempel på en restaurang, där ett flertal officiella högtidlig-heter äga rum och bruka hållas i en bankethall och andra festivitetslokaler, vilka äro väl och tilltalande utrustade i konstnärligt högstående stil. Ofta hållas där sammanträden och sammankomster och även enkla samkväm efter idrottstävlingar, då från andra orter många deltagare infinna sig och anslut-ning från skilda samhällsklasser äger rum. Föreningar och sammanslutningar ha här sina högtidsfester, där det är den lekamliga spisen, maten, som är den egentliga utgiften. Det är därför viktigt, att man håller uppe möjligheterna för vederbörande att komma in i denna miljö och med rimliga kostnader. Detta innebär för många av deltagarna en höjning och icke, som jag befarar att det skall kunna bli, motsatsen.

Här taga också en stor del av de passerande turisterna från in- och ut-landet in.

Vederbörande restauratör, med vilken jag talat, säger, att om det skulle gå såsom utskottet föreslår beträffande den del av vårt betänkande, som jag nu vidrör, skulle detta slutligen betyda, att en restaurang av den typ, som han har, ohjälpligen skulle vara dömd till en sänkt standard. Jag har här i min hand ett räkenskapsutdrag beträffande denna restaurangs rörelse. — Jag vill naturligtvis inte anföra några direkta siffror, men jag kan nämna, att det framgår därav, att restauratören har uppdelat sina konton så, att man kan se såväl hans vinst på rena spritdrycker som hans vinst på vin ävensom på maltdrycker, varje slag för sig, och jag kan vid läsningen härav få en inblick i vad det föreliggande förslaget slutligen skulle innebära för honom. Han känner sig jämte övriga restauratörer, som stå på samma basis, såsom han skriver, i högsta grad orolig. Han måste, om det successivt kommer att gå nedåt med vinsten, göra motsvarande besparingar. Och dessa måste med nöd-vändighet innebära inskränkning i personal och sänkning av restaurang-kulturen. I första rummet får minskning ske på utgiften för musiken, och den utgiften svarar enligt dessa siffror ungefär mot hälften av vad han för-tjänar på spritdryckerna. Det är en avsevärd inkomst, som en hel del musici i första hand således skulle gå miste om. Vidare skulle matprisen få lov att höjas. Det har för övrigt betonats här av många av talarna, och den höjningen betyder inte så litet heller för en hel del medborgare, fastän herr statsrådet an-såg att den inte skulle betyda någonting mot tjugufemårstiden. Men restau-rangbesöken bliva mer och mer av annan karaktär än förr. Familjer få nu mer än förr söka sig till restauranger. Husmödrarna behöva ju ha någon vila och behöva slippa tänka på hushållet, åtminstone om söndagarna. Detsamma gäl-ler hembiträdena. Följden är, att en hel del folk bli tvungna att om söndagarna gå på restaurang för att få sin lekamliga spis.

Vidare tänker jag på turistväsendet — och det är därför jag egentligen begärt ordet, nämligen för att rädda min själ så att säga inför de mina. Såsom tillhörande bestyrelsen inom turistorganisationen i min hemtrakt anser

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

jag mig böra påpeka, hurusom vi äro medvetna om, när vi hädanefter skola, som vi nu göra, ge ut broschyrer och reklamera för att få turister att besöka vår ort — varvid vi särskilt peka på hur det är med priserna på de olika restaurangerna — att en höjning av matpriset på våra restauranger kommer att motverka vårt intresse i turistavseende. Och för ett land är just billigt pris på mat högst betydelsefullt såsom en attraktion för turister. Som skäl för detta påstående kan jag anföra vad som skrives på ett par brevkort, som jag har här i min hand. De äro från några mig närstående personer, som just företaga en bilfärd utomlands. Det låter ju onekligen litet banalt, att de skriva om matpriserna, men de berätta här också om hur de beskådat olika sevärdheter. De befunno sig i ett land, där det är dyrt att vistas — jag skall inte tala om namnet på det landet, herr talman, ty jag är rädd för att det kan uppstå internationella konflikter även av vad den enklaste medborgare yttrar. I ett brevkort, som jag fick häromdagen, skriva de: »Nu resa vi snart från detta land. Här är det alldeles för dyrt. Särskilt är det maten, som är dyr.» I dag på morgonen fick jag här till riksdagen ett annat brevkort, vari de meddelade, att de kommit till ett annat land, där det, säges det, är lika billigt som i Sverige, »men något så dyrt som maten i det andra landet trodde vi aldrig fanns». Ja, det stod förstås inte bara talat om maten, utan om annat också, om katedraler, minnesmärken och sådant, som beskådats. Man märker i alla fall, att det är synnerligen viktigt för dem, som ha turistväsendet om hand, att tänka på att matprisen spela en stor roll för turister.

Numera äro vi ju turister litet var. Men så var det inte för något över 100 år sedan. Då den store Emanuel Kant avled vid 80 års ålder, hade han t. ex. aldrig varit längre än en mil utanför sin födelse- och dödsstads gräns. Så var det för c:a 125 år sedan. Nu äro vi, som sagt, turister nästan allesammans, och vi följa vår Baedeker med de särskilda asteriskerna för de platser, som äro att särskilt rekommendera. För sådana står det en anmärkning: »God och billig mat» etc. Hädanefter kanske det varken för vårt land eller för dess större centra kommer att finnas några av de där tre vackra stjärnorna i Baedeker — utan kanske motsatsen; och själva söka vi oss kanske till andra, billigare länder. Utlänningarna dra sig nog också för att komma hit. Herr statsrådet tröstade oss med, att det icke betyder något nu, när det kan dröja så länge som 25 år innan reformen är genomförd. Ja, men vi räkna även med framtiden. Och de löften om utredning, som här givits, även om de givits i god mening, äro ingenting att ta på, utan man måste lita på vad som i dag bestämmes. Det välvilliga uttalandet i betänkandet om en framtida möjlighet att verkställa utredning om någon liten del av frågan sade sig herr statsrådet vilja taga ad notam, men den utredningen kan inte komma till, förrän man sett, som det står i betänkandet, att vinstavvecklingen fortskridit tillräckligt långt, och vi veta inte nu när utredningens tid kan anses vara inne och vilka som då sitta vid styret.

Det är, herr talman, därför att jag anser att det i den reservation, som är avgiven i den punkt, som jag här enbart berört, ligger en säkerhet för att vi icke, varken i dag eller under de närmaste åren, skola råka ut för de risker, som jag här skildrat, som jag vågar yrka bifall till den i denna punkt av herr Anderson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Sjödahl: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast av den anledningen, att herr Wahlmark lämnat en del uppgifter, genom vilka han ansåg sig kunna bestrida tidigare av herr Wohlin lämnade uppgifter. Herr Wohlin hämtade sina siffror från ett papper, som utdelats i bevillningsutskottet och som upprättats av kontrollstyrelsen. Jag satt med det papperet i min

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

hand, medan herr Wohlin lämnade sina siffror, och jag kan förklara, att det säkerligen inte finns någon anledning att betvivla dem, varför herr Wahlmark antagligen har missförstått herr Wohlin.

När det gäller t. ex. renat brännvin, är systembolagens inköpspris plus utskänkningsskatt, ehuru utskänkningsskatt inte utgår på renat brännvin, summa kronor 3:57. Utskänkingspriset är 10 kronor. Av detta utskänkingspris, som lämnar en bruttovinst av kr. 6:43, tar restauratören kr. 4:82. När det gäller en sådan akvavitsort som »O. P. Andersson», är utskänkningsskatten plus inköpspriset kr. 6:14. Utskänkingspriset är 14 kronor, av vilket restauratören har en vinst av kr. 5:89. Jag skulle vilja lämna en sifferuppgift till här. Den vanliga billiga whisky, som serveras på restaurangerna, kostar med utskänkningsskatten kr. 13:36. Utskänkingspriset är ungefär det dubbla eller 26 kronor. Därav tar restauratören per liter en vinst av kr. 9:48.

Dessa siffror föranleda mig till vissa reflexioner. Om det blir så, som jag hoppas, att kammaren och riksdagen i dag besluta, att man principiellt går in för vinstkvantitetens avveckling, måste detta betyda, som finansministern för övrigt har medgivit, att den bruttovinst, som förut till 25 procent gått till systembolagen och till 75 procent till restauratörerna, sannolikt i sin helhet kommer att gå till statsverket, för såvitt inte den skulle kunna komma konsumenterna till godo i form av billigare priser, vilket finansministern förmodligen med all rätt betvivlar. Men då betyder detta, att den utskänkningsskatt, som för närvarande utgår på whiskymärket Standard Selection med 4 kronor, kommer att med bruttovinstens indragning till staten ökas med 12 kronor och 64 öre, och då uppkommer givetvis det spørsmålet: skall grundlagsbudet upprätthållas om svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta, vilken rätt må utövas av riksdagen allena, eller skall denna beskattningsrätt ligga hos kontrollstyrelsen? Jag tror, att man av finansministerns uttalande kan draga den slutsatsen, att han för sin del anser, att denna sak måste upptagas till utredning och att bestämmandet av denna faktiska ökning av utskänkningsskatten måste ske i vart fall efter grunder, som riksdagen har varit med om att bestämma.

Jag skulle också vilja peka på en annan sak. Det är praktiskt taget blott en fråga, som här har diskuterats, och det är frågan om vinstkvantitetens indragning nu eller icke. Jag vill erinra om att praktiskt taget ingen håller på det nuvarande vinstkvantitetssystemet. Även reservanterna inom utskottet utgå ju faktiskt från, såsom också påvisades av finansministern, att vinstkvantitetens summa skulle minskas till ungefärligen 75 procent utav omsättningen av sprit på restaurangerna. Eftersom för närvarande flertalet, vill jag minnas, av restaurangerna ha högre vinstkvantitet än sin försäljning, betyder ju detta en nedsättning av den spritkvantitet, på vilken de få beräkna vinst med cirka 25 procent, alltså en betydande åtstramning av de vinstmöjligheter, som för närvarande förefinnas. Det kommer således enligt detta system att sättas in en rätt kraftig minskning av restaurangernas vinst. Men vad är det, som utskottet här har föreslagit? Jo, utskottet har föreslagit, att vinsten visserligen skall avvecklas, men att man å andra sidan skall hålla frågan öppen, om inte ersättning för havda kostnader skulle kunna lämnas åt restauratören. Utskottet önskar ju, att frågan om ersättning för av utskänkningens föranledda kostnader toges under omprövning, sedan några års erfarenheter vunnits. Det gäller alltså inte, att det skall lämnas rättighet åt restauratörerna att uttaga vinst, utan blott ersättning för havda kostnader, och de herrar, som med herr Wahlmark i spetsen inom utskottet ha avgivit ett sär-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

skilt yttrande utan yrkande, hava även understrukit precis samma synpunkt. De säga, att det är ett legitimt intresse, att restauratörerna erhålla täckning för de kostnader av olika slag, som äro förenade med utskänknigen. De tala om en försäljningsvinst, som någorlunda motsvarar kostnaderna för lagerhållning, servis, kontroll och andra med utskänknigen förenade kostnader o. s. v. Det är ju uppenbart, att såväl dessa tre herrar reservanter som utskottsmajoriteten för övrigt äro ense därom, att vad det kan bli fråga om, när det gäller att lämna s. k. vinst till restauratörerna, är något, som innebär en ersättning för deras havda kostnader för utskänknigen, samt eventuellt för den — jag erkänner det — högst betydande skatteindrivning, som även från restaurangernas sida fullgöres. Går man till huvudreservanternas, herrar Andersons i Norrköping m. fl. reservation, finner man att den är något oklar på denna punkt. Det talas om att man räknar med att restaurangerna skola ha en viss handelsvinst, men i reservationen talas det också om att man skulle kunna tänka sig, att man lämnade ersättning i någon form till restauratörerna för de av utskänknigen föranledda kostnaderna. Ja, under sådana omständigheter inskränker sig tvisten egentligen till att utskottet talar om att det kan och bör sättas i gång en utredning om hur dessa kostnader skola beräknas och ersättas — i det särskilda yttrandet av de tre reservanterna har man också understrukit legitimiteten i att kostnaderna ersättas — och att huvudreservanterna, möjligen något svävande på målet, ha uttalat sig för att man i varje fall borde hävda, en låt oss kalla det vinst, men faktiskt en vinst innebärande blott ersättning till restaurangerna för havda kostnader. Efter finansministerns uttalande, att han för sin del inte har avvisat tanken, utan att han, om jag fattade honom rätt, ämnar sätta i gång en utredning om hur på annat sätt än genom vinstkvantitet ersättning skulle kunna givas åt restauratörerna, finner jag, att skiljaktigheten mellan de olika yrkandena är mycket mindre än vad som framgått av debatten.

Jag skulle vilja avsluta detta resonemang med att säga, att om man tänker sig en avveckling med en tjugufemtedel per år av nu utgående vinstkvantitet, bör man ju förstå, att det ändå blir fullt tillräckligt kvar för att under ett flertal år framåt täcka den kostnad för utskänknigen, som vederbörande har haft.

Jag vill erinra om att man ur en av de tabeller, som åtfölja beviljningsutskottets yttrande, kan utläsa, att de 11 först överlätna restaurangerna, som där nämnas, haft en vinst på spritdrycker och starkvin av ungefär 1½ miljon kronor. Varuomsättningen hade uppgått till mellan 8 och 9 miljoner kronor. Vi förstå väl alla, att det på ett belopp av 1½ miljon kronor, med en minskning för alla dessa 11 restauranger sammanlagt med en tjugufemtedel för varje år kommer att ta åtskilliga, förmodligen tiotal år och mera, innan man överhuvud taget kan ha kommit ned till den gräns, då det blir frågan om att inte denna vinstkvantitet täcker och ger full ersättning för allt det arbete, som vederbörande har med utskänknigen av spritdrycker.

Ser man på nästa grupp i denna tabell, bestående av 36 restauranger, finner man för dem en vinst för spritdrycker och starkvin av 2½ miljon kronor med en varuomsättning av 13 å 14 miljoner kronor. Och beträffande i denna avdelning upptagna och redovisade restauranger gäller givetvis precis samma resonemang, som jag förde beträffande den första. Under sådana omständigheter kan man mycket väl besluta, att vinstkvantiteterna skola avskaffas under en följd av 25 år, när ändå det syfte man vill vinna, nämligen ersättning för havda kostnader, under en lång följd av år uppnås, även om man inte på något annat sätt bestämt någon ersättning för detta arbete. När sedermera finansministern har utlovat såväl efter några år en utredning om, hur man

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

skall bestämma den extra utskänkningskatt för restaurangerna, som kommer att gå till staten, som också inom den närmaste framtiden en utredning hur man skall kunna vid vinstkvantitetens indragande ge ersättning för arbetet på restaurangerna, finns det, enligt vad jag kan inse, inte något skäl för första kammaren att motsätta sig det förslag till en mycket modererad och mycket försiktig reform av den rusdrycksförsäljningslagstiftning, som vi för närvarande ha, samtidigt som man har tillgodosett de legitima intressen och krav, som från restauranginnehavarnas sida kunna ställas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag sådant det här föreligger.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på ett par ting, som man glidit alldeles förbi i diskussionen men som ha ett visst värde. Jag skall endast ta några minuter i anspråk med att säga något om detta, men innan jag gör det, vill jag i anledning av herr Bergmans anförande, där han åberopar den mängd uttalanden, som gjorts i landet och som gå ut på avslag, ha sagt ungefärligen detsamma som herr Hamrin sade, nämligen att man ju kan fästa vilket avseende man vill vid sådana uttalanden. Jag är benägen att tillmäta dem ett visst värde, och jag tillmäter dem stort värde i det fall, då jag vet, att resolutioner och uttalanden äro gjorda efter ett grundligt studerande av föreliggande spörsmål. Men herr Bergman och jag äro tillräckligt gamla resolutionsmakare för att veta, att man kan åstadkomma sådana uttalanden av den beskaffenhet, att deras värde är mycket, mycket minimalt.

Herr Bergman åberopade som en auktoritet Carl Gustaf Ekman och vad denne uttalat i en tidskrift, som utgives från Allmänna förbudskommittén. Jag fäster mig inte vid att herr Ekman återigen har blivit en auktoritet för herr Bergman. Det var nog en tid i världen, när herr Bergman hade ganska ampra utalanden om den ekmanska nykterhetspolitiken, men vi skola inte återkalla det i minnet. I denna tidskrift säger mycket riktigt, som herr Bergman citerar, herr Ekman: »Hur många och långa steg bakåt kommer 1937 års lagrevision att innebära?» Sedan fortsätter han, för att bevisa att detta verkligen skulle vara en marsch bakåt: »Man behöver endast konstatera sådana förändringar som den nya bolagsorganisationen.» Den avser ju införandet av länsbolag i stället för den nuvarande mängden av småbolag, och det har sedan många år tillbaka inom nykterhetsvärlden betraktats såsom synnerligen eftersträfvansvärt att få större bolag till stånd. Jag hade inte trott, att detta nu skulle åberopas såsom bevis på att marschen går bakåt.

Vidare talas det i denna artikel om »mängden av nya, i utsikt ställda, av varje lokal nykterhetsopinion oberörda utminuterings- och utlämningsställen». Det kan ju vara skäl i att tala om för dem, som på dessa grunder säga: »Slopa hela förslaget!» vad lagförslaget innebär. Det talas vidare om »utvidgade eller nya utskänkingsformer, prislättnader för rusdryckstransporter». Ja, det innebär en halv sanning. Man säger det ena, men inte det andra. Hela sanningen är ju den, att man slår ut kostnaden på hela detta spritkvantum, så att det blir en prisfördyring för dem, som inte förut haft transportkostnader, och en lättnad för dem, som förut haft transportkostnader, så prisökningen skulle uppgå till 20 öre per liter. Detta är ju inte någon stor sak, men det går ändå åt det håll, som herr Bergman och jag båda syfta till nämligen prisfördyring.

Så talas det om »upplåtelse av därför förut stängda transportmedel». Därmed menar man posten. Det är just det, som jag pekat på och som varje — jag höll på att säga varje någorlunda omdömesgill — människa måste inse saknar

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
all egentlig betydelse för nykterhetstillståndets höjande. Det är knappast försvarligt att locka människor att avgiva protestresolutioner på sådana grunder.

Jag nödgas också i förbifarten säga en klyscha åt min vän herr Lindström. Jag uttalar min förundran över att herr Lindström här har accepterat den gamla skrämseltaktiken från borgerligt håll i valrörelsen, då man sagt: »Nu är det socialisering i görningen!»

När herr Lindström fäste uppmärksamheten på socialiseringen, var väl detta påpekande icke riktat till herr Lindströms partivänner, utan det måste väl anses vara riktat till de borgerliga, som äro rädda för socialisering. Jag har sett många borgerliga karikatyrer på socialisering, men näppeligen har jag sett maken till vad herr Lindström här utpekar såsom socialisering.

Det var emellertid, som sagt, inte för att säga detta, som jag begärt ordet, men jag kanske får nämna en sak till. Här har det talats om — och herr Lindström var inne på det också — frågan om vilken betydelse nykterhetsfolket tillmäter denna vinstavskrivning i nykterhetskänseende. Ja, det har överhuvud taget höjts en allmän klagolåt från dem, som se på denna sak med andra ögon än jag, över att inte företrädarna för nykterhetsintresset ha velat göra denna vinstavskrivning till en stor nykterhetsfråga, men, säger jag, gode herrar, kunna vi inte slippa det? Kunna ni inte tåla, att vi avstå ifrån detta? Jag för min del överskattar icke betydelsen härav, ehuru det givetvis har en viss betydelse. För mig har det varit tillräckligt, att detta vinstkvantitetssystem är så urbota, att såväl restauratörföreningen, systembolagsföreningarnas förtroendenämnd, kontrollstyrelsen som alla överhuvud taget, vilka sysslat med detta, därom säga att det är så orimligt, att man inte kan dragas med det sådant som det nu är. Jag har varit i tillfälle tidigare att peka på så pass avvita förhållanden som det, att de restauranger, som bäst behöva och bäst förtjäna att få vinstkvantiteter, inte ha några sådana, under det att andras vinstintressen oskäligt tillgodoses. Vore det en fråga, som låg tusen mil ifrån nykterhetsspörsmålet, skulle jag ändå se på saken på samma sätt, därför att rättfärdigheten fordrar, att man rättar till detta. Herr Lindström säger, att han är alldeles viss om att om vinstkvantiteten finns kvar, så kommer inte det att betyda, att det säljes en enda centiliter sprit mera. Jag bryr mig inte om, om det blir en eller tio centiliter mer. Det är inte däri det ligger. Men det är klart, såsom herr statsrådet nyss påpekat, att såvida restauratörerna äro någorlunda lika funtade som jag och andra människor, då det gäller egna ekonomiska intressen, äro de inte likgiltiga för, om de sälja mycket eller litet sprit, ifall de kunna tjäna på det.

En annan sak, som inte vidrörts här, är just en fråga, som inom nykterhetsvärlden tillmättes den allra största betydelse. Det finns två olika slags näringsställen — låt oss kalla dem restauranger —, dels sådana, där spritutskänkning förekommer, och dels sådana, där sådan utskänkning icke är medgiven — vi kunna kalla de senare nykterhetsrestauranger. Det har förefallit oss, om man nu inte sätter ett särskilt stort värde på att besöksfrekvensen i görligaste mån ökas, när det gäller spritrestaurangerna, vilket ju kan ske dels därför att sprit där kan erhållas, dels inte minst därför att den goda förtjänsten möjliggör för dem att hålla större komfort, billigare priser och dylikt, som om även icke spritrestauranger borde kunna beredas möjlighet att bestå sig med en liten smula lyx, med musik och annan trevnad. Och vi kunna då inte riktigt fördraga, att det allmänna subventionerar de restauranger, där sprit förekommer, på sätt som nu sker. De tilldelas ett privilegium, som inte tillkommer nykterhetsrestaurangerna — det går väl nämligen inte att förneka att detta privilegium medför vinstmöjligheter, som gör, att de faktiskt intaga

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

en avsevärt mer gynnad ställning än nykterhetsrestaurangerna. Det bör ju inte vara svårt för herrarna att förstå, att man inom nykterhetsvärlden tillmäter den ogynnsamma ställning, som nykterhetsrestaurangerna ha, sådan betydelse, att man enbart ur den synpunkten anser en utjämning vara berättigad. Och däri, mina herrar, ser jag den egentliga vinsten i nykterhetskänseende av vinstavskrivningen.

Ingenting mer om den saken. Men det finns ett annat ting, som inte nämnvärt vidrörts, när det gäller frågan om vinstavskrivningen. Man talar om att de förluster, som skulle uppstå, om man skulle avhända dessa restauranger en så värdefull förmån, skulle bli deras ruin. Herr Björkman sträckte rent av konsekvenserna så långt, att man tyckte han var inne på frågan om omöjligheten att bereda husmödrar och hembiträden någon semesterledighet, ty det skulle bli alltför dyrt för herrarna att gå på restaurang och äta, när denna lag blir genomförd. Det hör väl till den sortens argument, som inte gärna bita så djupt. Jag vill då påpeka, att en stor del av restaurangerna icke beröras av vinstavskrivningen, ty de ha inga vinster. Allenast 27 av restaurangbolagsrestaurangerna äro berörda av denna lag. De återstående 31 restaurangbolagsrestaurangerna ha inga som helst vinster, allt enligt upplysningar som lämnats av kontrollstyrelsen. För endast 11 av de 389 överlätna restaurangerna överstiger vinsten 100,000 kronor, och maximibeloppet är 197,000. För ej mindre än 162 restauranger, eller för drygt två femtedelar av samtliga, understiger vinsten 10,000 kronor — för över 40 procent av alla överlätna restauranger kommer alltså den årliga vinstavskrivningen ej ens att uppgå till 400 kronor. Det är ju inte så skakande, som man försöker ge en föreställning om. Dessutom har man inte talat om eller observerat, att om en vinstavskrivning sker, vilken avser sprit och starkviner, så kvarstår alltså vinsten på de lättare vinerna. Jag skall nämna endast några få siffror för att inte trötta. Om jag ser på Stockholm, ha vi där en restaurang, som vi kunna beteckna som nr 1, där det sammanlagda beloppet av vinsten på spritdrycker och starkviner utgör i runt tal 169,000 kronor för 1936, men om denna skrives bort, så kvarstår en vinst för samma restaurang på lättare viner — en förmån som sålunda nykterhetsrestaurangerna inte ha — på 185,000 kronor. Detta betydande belopp står alltså orört. En restaurang nr 2 har en vinst på spritdrycker och starkviner av 196,000 kronor, men kvar kommer att stå en vinst på lättare viner av 152,000 kronor. Restaurangen nr 3 har en vinst på starkvin och sprit på 13,166 kronor, men om man tar bort den, kvarstår alltså 13,155 kronor såsom vinst på lättare viner.

Det är ingen, som ens föreslagit, att man skulle röra vid dessa förmåner, utan de stå alltså kvar även efter de 25 årens avveckling såsom en förmån, som icke tillkommer de spritfria restaurangerna. Det är inga bagateller, som det här gäller — det skulle vara av intresse att läsa hela raden ned, men jag skall inte göra det, utan nöja mig med dessa enkla exempel.

Om man ser saken i dess helhet, måste man ju tycka, att man med den långsamma avskrivningen och med de kvarstående orörda vinsterna på lättare viner ändå har meddelat spritrestaurangerna ett privilegium av så oerhört stor betydelse gentemot de spritfria restaurangerna, att det borde kunna bli tyst med allt skrik och all klagan över »våldförandet».

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Då jag i egenskap av tidigare kommunalvald styrelseledamot i ett spritbolag har fått brottas med en del av de spörsmål, som denna lagstiftning avhandlar, har jag, efter att ha åhört dagens många tal, till sist icke kunnat låta bli att säga några ord — jag kan ju deklarera först som sist, att jag kommer att rösta för utskottets förslag, men jag ville

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
ju gärna i tillämpningen, om det är möjligt, ha en del modifikationer, och det var därför jag begärde ordet.

Den föreslagna begränsningen av antalet systembolag bör enligt min mening göras med försiktighet och stor urskillning. Den individuella kontrollen blir otvivelaktigt försämrad, och därmed även nykterhetstillståndet, om detaljhandelsområdena göras för få och för stora. Jag är åtminstone för min del absolut övertygad om att det kommer att gå den vägen, om man i full utsträckning använder organisationen med s. k. länsbolag. Nu är det lagt i Konungens hand att kunna modifiera denna organisation, och jag vill då vända mig till finansministern och uttala den förhoppningen att han kommer att handlägga detta ärende så, och även påverkar kontrollstyrelsen i den riktningen, att man tar hänsyn till rimliga krav i de olika orterna och icke fullkomligt strikt håller på länsbolagssystemet. Jag tror nämligen, att nykterhetseffekten kommer att bli sämre, emedan områdena bli för stora. Bolagsstyrelsen kan inte på samma sätt som hittills har skett följa med arbetet i detta syfte.

Så ha vi den i dag mycket omdebatterade frågan om vinstkvantiteten — jag tycker nu inte om benämningen, men det må ju vara en smaksak. Det är min mening, att man inte bör behålla systemet med vinstkvantitet. Det borde väl vara möjligt att finna ett system, genom vilket man betalade restauratören för att han höll lokal och betjäning i förhållande till det arbete, som utfördes på hans restaurang. Det var åtminstone på sin tid modernt inom kommunerna, att man ur nykterhetssynpunkt förde den politiken, att den eskildes vinst skulle avkopplas i vad det gällde spriten och att man hellre skulle ge en fast ersättning, oberoende av hur många centiliter sprit som såldes. I den stad, som jag har äran representera, avkopplade vi på båda de hotell med spritträttigheter, som vi då hade — numera ha vi endast ett — denna vinstmöjlighet för respektive källarmästare och gävo dem en fast ersättning för att de höllo lokal och utövade spritserveringen. Detta ansågo vi då vara en nykterhetsåtgärd, och en renlighetsåtgärd också. Jag vet inte, varför inte sådana synpunkter kunde få bliva gällande i fortsättningen. Jag anser sålunda för min del inte, att vederbörande för hållandet av lokaler och alla övriga besvär skulle bli utan ersättning. De skola naturligtvis ha skälig ersättning, och det bör ju kunna utredas vad en skälig ersättning är. Systemet med vinstkvantitet har i alla fall inte visat sig vara bättre än att det finns många restauratörer, som ha det dåligt ställt, och andra, som ha det alldeles för bra. Det betyder, att en del får för mycket och en del för litet, och detta missförhållande tror jag, att man skulle kunna eliminera i viss mån, om man tillgrep utvägen att lämna en skälig ersättning. Jag hoppas, att utredningen, när den kommer, också tar fasta på denna synpunkt. Herr Sjödahl har ju förut varit inne på ungefär samma linje.

En sak, som jag också är mycket tveksam om, är 21-årsåldern som gräns för tillstånd att få inköpa rusdrycker. Även om det skulle vara nödigt att rubba något på en sådan sak som att de flesta kommunerna i oktrojbestämmelserna ha, nämligen 25-årsgränsen, är steget något för långt att följa utskottet och på en gång gå ända ned till 21 år. Man kunde kanske som en medelväg, där man kunnat pröva sig fram och se verkningarna, ha tagit den politiska mogenhetsåldern, 23 år. Det hade varit riktigare, anser jag, att pröva sig fram än att taga ett steg, som på många håll betyder en sänkning från 25 ända ned till 21 år. På den punkten är jag alltså ganska otillfredsställd med utskottsförslaget.

När det sedan gäller det kommunala vetot, som nu i mångt och mycket ställs på avskrivning, tror jag nog, att många i kammaren tycka, att detta är en stor fördel. Men saken har mer än en sida, och jag tycker för min del, att det

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

varit lika bra, om det funnits kvar. Jag tror nämligen, att kommunerna vid oktrojbestämmelserna i allmänhet — ehuru det kanske förekommit överdrifter någon gång — ha hävdad synpunkter, som varit riktiga och gagneliga för den ort det gällt. I det avseendet blir det naturligtvis svårare i fortsättningen.

Vidare har jag ytterligare ett önskemål, som gäller de av systembolagen drivna hotellen och restaurangerna. Jag hörde ett yttrande för några dagar sedan, vari man t. o. m. flaggade med hotet, att dessa hotell och restauranger nu skulle stå på upphällningen. Jag anser inte detta vara riktigt, ty de samhällen, som ha fått frågan ordnad på detta sätt, ha varit i god kontakt med kontrollstyrelsen, åtminstone under denna styrelses båda föregående chefer. Dessa ha haft den uppfattningen, att man skulle ha hyggliga hotell även i landsorten att bjuda den resande allmänheten, det må vara utlänningar eller inhemska turister, och att en god restaurang- och hotellkultur skulle uppåmås, inte bara i storstäderna, utan även på landsbygden. Det är många resande, som där måste intaga sina måltider och även stanna över natten. På grund därav hoppas jag, om det nu ligger något i talet att dessa hotell skulle få en annan ställning än tidigare, att finansministern ser till, att det icke göres större våld än nöden kräver. Jag vet ju mycket väl, att det finns en del hotell, bl. a. i Falköping — herr Domö har ju talat om Falköping förut, och därför kanske jag kan få göra det också — som ha gjort kål på vinstkvantiteten och litet till, när det gäller spriten. När ett samhälle har gått kontrollstyrelsen till mötes och upprättat ett hotell av en viss storleksordning och restaurang av viss klass, så skall man väl inte behöva befara att ställas inför den situationen, att sådana ändringar vidtagas, att samhällena till och med skulle få betala för att få en restauratör på platsen eller också lägga ned hotellet. Detta tycker jag inte kan vara riktigt, vare sig i Falköping eller på någon annan plats. Hela arrangemanget har skett på kontrollstyrelsens rekommendationer och med dess goda minne, och den har även tillåtit spritbolagen att sätta in pengar i dessa företag.

Herr Lindley rekommenderade här i kväll höga spritpriser. Detta innebär, herr Lindley, att de förmögna klasserna och de högre inkomsttagarna skulle få så mycket sprit de ville, medan de, som ha mindre gott om slantarna, inte skulle få någon sprit alls. Det kan ju för all del också vara en form av nykterhetsintresse, men jag tror inte att det skulle tilltala svenska folket, att den, som har förmögenhet eller stor inkomst, skall få hur mycket sprit som helst, enligt herr Lindleys recept, medan de andra skulle bli utan, därför att de helt enkelt inte hade råd att betala så höga priser.

Herr Lindley ville också ha bättre öl. Men i nästa andedrag förklarade han, att hamnarbetarna och murarna hade den högsta levnadsåldern — trots att de drucko så mycket öl av den dåliga sort vi ha! Jag vet inte, hur detta rimmar mot vartannat. Ölet måtte inte vara så dåligt, när det kan höja levnadsåldern så pass.

Jag skulle till slut också vilja dra en lans för Brattssystemet. Nykterhetstillståndet i vårt land har i alla fall förbättrats till största delen genom Brattssystemet. Det är inte många, som här våga försvara detta system, trots att vad som föreslås i detta utlåtande inte är någonting annat än Brattssystemet, ehuru man rubbat det på en eller annan punkt. Jag undrar just, om de, som tala om att vi skola göra spritdryckerna fria och som tro, att svenska folket blivit så bra, att detta icke skulle vara till skada vare sig för folket eller för samhället, verkligen tänkt sig något djupare in i denna fråga. Hur såg det ut på våra tåg och våra båtar på den tiden, då spriten var fri? Släpp spriten fri, mina herrar, och det skall visa sig, att det blir ungefär likadant igen. Det har sagts, att bildningsorganisationer, nykterhetsorganisationer och till

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

och med idrottsföreningar gjort kolossalt mycket för att skapa nykterhet. Ja väl, men nog är det en sanning med någon modifikation. Släpps spriten fri, är det min övertygelse att den, som supit ut sin liter, om han har pengar köper sig en ny! Och då få ni också se, att det kommer att bli likadant på våra tåg och båtar och annorstädes som det varit tidigare då spriten var fri. Så länge vi ha Brattssystemet, är folk rädda om sin sprit, super inte ur den redan första dagen och bjuder inte bort den, utan låser in den, så att den räcker under den tid, som den är avsedd att räcka. Så är nog det verkliga förhållandet, och därför tror jag inte på talet om att vi nu borde vara beredda att gå ifrån ransoneringen och sköta spritfrågan bara genom att skruva upp priset per liter.

Den största olägenheten av systemet, som jag har kunnat finna, har varit motboksägarnas stora benägenhet att sälja sina ransoner, helt och hållet eller till viss del. Detta underlättas genom den försäljning, som numera kommit till stånd inom bolagen, av brännvinsflaskor på endast en tredjedels liter. De äro bekväma att ha i fickan, de äro bekväma att avyttra eller ta med sig på närmaste nykterhetskafé eller danslokal. Nykterhetstillståndet har tagit skada av att man portionerar ut spriten på det sättet. Säkert är, att en hel del av nykterhetskaféerna i städerna äro besvärade av kunder, som köpt av sin egen ranson eller som köpt av andra och som sedan sitta och dricka kaffe halv. Jag tror, att dessa olägenheter borde uppmärksammas.

Efter dessa reflexioner i anledning av det föreliggande förslaget skall jag inte göra annat yrkande, herr talman, än instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag, även om det inte tilltalar mig på en del punkter.

Herr Wahlmark: Herr talman! Endast en kort deklaration! När herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu svarat på min begäran om ett uttalande från honom, ber jag att få tacka honom för att han tillmötesgått denna min begäran. Jag anser mig dessutom skyldig att tacka honom för innehållet i svaret, som, om också icke fullt tillfredsställande, ändock utgör ett tillmötesgående mot de krav, som här i kammaren från olika håll framställts om en utredning — en snar utredning, ville jag ha tillagt — av ersättningsfrågan beträffande spritutskänknigen. I och med att denna förklaring med den av mig uppfattade innebörden avgivits, anser jag mig ha pressat fram så mycket, som det överhuvud taget går att få fram, och jag kan således rösta för utskottets förslag.

Naturligtvis förutsätter jag med anledning av herr statsrådets svar, dels att utredning verkställs snarast, men dels också att sedan utredning verkställts, och denna visat att ersättning skall ges, herr statsrådet likaledes framlägger proposition i ämnet. Jag utgår nämligen ifrån att herr statsrådet vid den tidpunkten kvarstår på sin post.

Herr Lindström: När finansministern i sitt anförande berörde de betänkligheter, som jag framförde med hänsyn till arbetspersonalens ställning på restaurangerna i händelse det här förslaget om vinstkvantitetens avskaffande skulle gå igenom, ville han för sin del framhålla, att dylika farhågor näppe-ligen kunde existera. Han sade, att han inte kunde tänka sig, att den organiserade personalen bedrev en sådan facklig politik, att dess löneställning och utkomstmöjligheter i hög grad skulle bli beroende av dessa ting. Det är väl i alla fall så, att om den förutsättning, som jag här har rört mig med och som finansministern också åtminstone hypotetiskt rört sig med, när han yttrade sig om dessa ting, leder till att det blir en smalare ekonomisk basis för näringen, så kan man nog ganska säkert förutsätta, att det kommer att få inflytande på

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

personalens ställning. Det är känt och vi ha haft många frågor, som ha rört näringslivets och arbetarnas ställning, som bestyrker, att när en näring kommer i betryck och får ekonomiska svårigheter, om nu detta inträder till följd av som i det här fallet vinstkvantitetens avveckling eller på annat sätt, i andra fall, få arbetarna i regel sitta emellan. Det kanske inte kommer att gå på det sättet, att de som få stanna kvar i arbetet få sämre löner. Det kan också gå till på det sättet, att en del bli arbetslösa därigenom att företagen icke kunna hålla så många arbetare. Företagen låta var och en få göra en större arbetsprestation o. s. v. Det kan emellertid också tänkas, att det kommer att bli en direkt sämre ekonomisk ställning för en del av dem, som bli kvar under dessa förutsättningar. Vi skola nämligen komma ihåg, att en ganska stor del av denna personal, servitörpersonalen, har ett säreget avlöningsssystem, som i mycket hög grad bygger på drickspengar. Om, såsom det här antas och som personalen antar, följderna av det, som nu föreslås, blir höjda matpriser och besöksfrekvensen på restaurangerna av den anledningen minskas, då kan man göra det antagandet också, att personalens inkomster komma att pressas nedåt.

Jag vill på den punkten slutligen säga, att en för den organiserade arbetarklassen så pass representativ institution som landsorganisationens ledning ställt sig bakom de synpunkter, som personalförbundet i detta fall framhållit, vilket jag har fått bekräftat av en person, som mycket noggrant känner till vad som försiggår inom den fackliga landsorganisationens ledning.

I sitt anförande gjorde finansministern den bestämda deklARATIONEN, att han under alla förhållanden skulle sätta igång en undersökning rörande dessa förhållanden. Det är ett mycket bestämt framsteg, som därigenom har gjorts, och jag skall be att få slå fast detta. Men jag måste samtidigt säga, att jag ändock inte känner mig riktigt tillfredsställd, då finansministern gjorde denna deklARATION under en mycket ivrig polemik mot vinstkvantitetssystemet och under understrykande av att det sannolikt kommer att gå mycket bra i alla fall om detta system kommer bort. Det tyder på, såvitt jag kan se, att herr statsrådet på den här punkten har mycket bestämda personliga meningar och det är ganska klart, att de kunna färga framtida åtgärder från hans sida i denna fråga.

Men det var också en annan sak i sammanhanget. Jag skulle ha varit mycket mera tillfredsställd med finansministerns deklARATION på denna punkt, om han hade något bestämdare angivit tidpunkten för denna undersökning. Herr statsrådet underströk, att det var önskvärt, att detta beslut i hela frågan blir så enigt som möjligt. Han värdjade till båda sidorna att göra medgivanden, så att vi skulle få ett starkt beslut i denna fråga. Jag behjärtar helt och hållet dessa finansministerns önskemål, men jag tror, att möjligheterna att få ett sådant enigt och starkt beslut skulle ha ökats i mycket hög grad, om herr statsrådet hade haft möjlighet att här slå fast eller medgiva, att denna utredning skulle komma till stånd vid en så snar tidpunkt som möjligt. Hade man fått ett sådant löfte, är jag säker på att den oro, som otvivelaktigt finns bland personalen och bland restauratörerna skulle åtminstone i någon mån ha lagt sig.

Så vill jag slutligen också säga två ord till min högt skattade vän herr Johan Bärge, som gav sig in i en liten polemik mot ett tidigare anförande av mig. Han tog fasta på vad jag sade om socialiseringen i det här sammanhanget och ville, såvitt jag förstod honom rätt, beskylla mig för att jag hade någon slags vanföreställning, hämtad i borgerliga agitationsskrifter, om socialiseringens innebörd. Här föreligger dock, herr Bärge, ett utsträckt församhållande av en ekonomisk drift, som på olika sätt spelar en ganska stor roll för vårt land. Det är i principiell mening en socialisering. För min del har jag — som jag betonade i mitt förra anförande — ingenting emot socialisering i och för sig.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Jag är socialist, och en socialist brukar ju icke ha någonting att invända emot socialiseringens idé. Vad jag ville betona det var, att socialiseringen icke fick taga vilka former som helst och att man framför allt icke vid ett församhälligande inom en viss ekonomisk drift skulle gå så tillväga, att enskilda medborgares berättigade intressen fingo sitta emellan därigenom.

Slutligen vill jag också för att inget missförstånd skall uppstå beträffande min ställning säga herr Bärge, att jag är naturligtvis fullt medveten om att det nuvarande vinstkvantitetssystemet icke är någon idealisk tillställning. Jag vet mycket väl efter mina studier i alla dessa handlingar, att det är ett ganska oformligt system, som bör omarbetas. Jag har alltså icke på något sätt lagt ned hela min själ i detta system, som det nu består. Jag är överhuvud taget icke bunden på något sätt vid själva vinstkvantitetssystemet. För min del är principen om ersättning åt människor, som göra ett arbete, som kommer samhället till del och som ha kostnader därför, det allra viktigaste i detta sammanhang.

Herr Velander: Herr talman! Jag har under diskussionens lopp fått det intrycket, att stämningen och ställningen här i denna kammare borde vara ganska klar beträffande den fråga, som senast sysselsatt oss, nämligen vinstandels- eller vinstkvantitetssystemet vara eller icke vara.

Herr Hamrin har givit sin anslutning till vad utskottsmajoriteten på den punkten uttalat, när utskottsmajoriteten ställt i utsikt en utredning under vissa förutsättningar. Herr Hamrin förklarade dock i detta sammanhang, att han beklagade, att icke utskottsmajoriteten förordat, att denna utredning skulle igångsättas omedelbart. Då skulle nämligen herr Hamrin ha varit än mera tillfredsställd med utskottsmajoritetens ståndpunkt. Jag går ut ifrån att herr Hamrin åtminstone nu är fullt på det klara med att detta senare är just vad som yrkats i den under punkt 5 till utskottets betänkande fogade reservationen, och att alltså herr Hamrin och de, som på denna punkt äro ense med honom, komma att biträda denna reservation.

Herr Lindström, Strömberg och Åkerberg ha deklarerat sin otvetydiga anslutning till den tankegång, som uppbär denna reservation. Herrar Strömberg och Åkerberg ha emellertid förklarat, att de ställa sig något tveksamma till frågan, huruvida det skola rösta för reservationen eller icke, därför att, om reservationen skulle segra, resultatet möjligen bleve, att propositionen fölle och att därmed ett mycket stort ansvar drabbade dem, som medverkat därtill. Jag skulle också för min del beklaga, om detta förslag skulle gå i stöpet. Jag måste dock säga, att jag inte förstår, vad herrar Strömberg och Åkerberg i det sammanhanget mena. Att döma av förhållandena i denna kammare kan det nämligen inte bli fråga om att propositionen faller, för den händelse kammaren ger sin anslutning till den ifrågakvarande reservationen.

Slutligen har finansministern, vilket även herr Lindström här slog fast, förklarat sig icke bara godkänna utskottsmajoritetens ståndpunkt om en utredning under viss förutsättning, utan han har även, om jag rätt antecknade, vad han yttrade, förklarat sig beredd och villig att sätta i gång en utredning *utan omgång* och *utan villkor*. Senare under sitt anförande betonade finansministern vidare, att »nu är det ju klart, att utredningen kommer till stånd».

Då jag utgår ifrån att utskottsmajoriteten velat stödja finansministerns ståndpunkt enligt propositionen, men finansministerns tankegång nu är den av mig angivna, borde det väl ställa sig så, att utskottsmajoriteten skulle kunna ge sin anslutning till det yrkande, som framställts i ifrågakvarande reservation. Då skulle man vinna den fullständiga enighet, som här betecknats såsom varan-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

de av ett visst värde, och denna enighet skulle ha åstadkommit utan någon som helst uppoffring av ståndpunkter, såvitt jag förstår.

Finansministern ironiserade, älskvärt och mildt såsom alltid, över vissa uttalanden, som tagit sikte på hur det möjligen komme att te sig om 25 år, då vinstkvantitetsystemet enligt avsedd plan skulle vara slutligt avvecklat. Jag tycker, att det i och för sig icke är ousäktligt, att någon tänker på vad som kan inträffa även om 25 år, och jag icke bara vågar hoppas utan räknar med att finansministern själv vid avlåtande av sina förslag och propositioner till riksdagen icke underlåter att även han ägna en tanke åt vad som kan inträffa om exempelvis 25 år.

Finansministern tog fasta på ett uttryck i den av mig förut åberopade reservationen, lydande så: »för att detta syfte skall kunna vinnas synes varje vinstkvantitet böra vara så avpassad, att den regelmässigt ligger icke oväsentligt under den normala omsättningen». Finansministern yttrade i sammanhang därmed vidare, om jag inte missförstod honom, att när reservanterna äro inne på den tankegången, varför godkänna de icke då den ståndpunkt, som tar sikte på att det enskilda vinstintresset skall helt avkopplas? Jag vill säga, att detta är för mig två skilda saker. Satsen om det enskilda vinstintressets avkoppling såsom sådant skulle jag närmast — uttrycket är möjligen utmanande — vilja beteckna såsom en steril princip, som icke blir eller kan vara någonting annat än självändamål. För nykterhetsintresset eller för befordrande av sociala synpunkter kan denna sats knappast ha något värde. Däremot finner jag satsen om det enskilda vinstintressets avkopplande från *myckenheten försålda rusdrycker* eller omsättningen av dylika drycker inrymma en realitet. Det kan ju vara så, att man gör sig skyldig till vissa överdrifter, när man talar härom, men reservanterna ha inte velat motsäga den tankegång, som i allmänhet uppbär denna sats. Det är följaktligen icke någon inkonsekvens från reservanternas sida, när de här säga, att de kunna vara med om att vinstkvantiteten skall »vara så avpassad, att den regelmässigt ligger icke oväsentligt under den normala omsättningen».

Jag vill också säga, att det förvånar mig, att denna anpassning hitintills icke skett i större utsträckning än vad som är fallet. Enligt de instruktioner, som härutinnan få anses vara gällande för kontrollstyrelsen, skall man arbeta i den riktningen, och då förefaller det mig ganska oförklarligt, att i nuvarande läge det kanske förhåller sig så, att över 40 procent av nu fastställda vinstkvantiteter äro så avpassade, att de överstiga och i många fall väsentligt överstiga vederbörande restaurangs faktiska omsättning.

Herr Bärge var i sitt sista anförande inne på en del olägenheter, som voro förbundna med detta system, och det ligger ju så till att ingen här i kammaren har velat förneka, att vissa olägenheter kunna vara därmed förbundna. Det är emellertid av den anledningen, som reservanterna gått in för en utredning och en utredning, som bör genomföras så snart som möjligt. Om det verkligen förhåller sig på det sättet, som herr Bärge i detta sammanhang yttrade, att de, som bäst behöva komma i åtnjutande av någon vinst på sin utskänkning, icke erhålla någon sådan, hoppas jag, att utredningen må komma att anvisa sådana vägar, att även dessa verkligt behövande också bli tillgodosedda och det i den utsträckning, som väl herr Bärge tog sikte på.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Efter denna rad av föredrag — en del ha till och med varit alldeles för vidlyftiga — skall jag be att få bemöta eller tillrättalägga ett påstående, som här gjorts av ett par ärade talare under dagens lopp. Framför allt adresserar jag mig till herr Oscar Olsson, understödd av herr Bergman.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Man har redogjort vid olika tillfällen för nykterhetstillståndet i landet, och man har sagt, att under detta restriktionssystem — Brattssystemet sade herr Oscar Olsson — har alkoholisternas antal avsevärt ökats. Jag kan godkänna uttrycket, men om man ser tillbaka i tiden, är uttrycket icke alls riktigt. Och vad beror det på att antalet är större nu än tidigare? Jo, det beror därpå, att medan man nu tar var och en, som lider av denna sjukdom och placerar in honom på en anstalt, så lät man dem gå alldeles fria förr i tiden. Där ha vi svaret på att man nu har ett större antal att räkna med. Det gör sig i statistiken. Det är precis på samma sätt som med olycksfallen. De voro icke så många förr i tiden, därför att det var ingen, som brydde sig om dem. Nu är det en hel mängd, och nu gör sig statistiken också bra!

Jag ber därtill att få säga, att vi alla respektera och värdera nykterhetsrörelsen för dess stora insats, även om vi stå utanför rörelsen, men jag tror, att det är en överdrift att säga, att den enbart är orsaken till den nykterhet, som nu finns. Vi ha många samverkande krafter i den riktningen, föreningslivet på skilda områden, ungdomsrörelsen och en mängd andra växlande rörelser. Jag vill därför slå fast till sist, herr talman, att Brattssystemet har gjort en stor insats för folknykterheten i landet. Detta tycker jag icke, att folk bör underkänna, även om de tillhöra nykterhetsrörelsen.

Herr Åkerberg: Jag vill konstatera, att jag blivit felaktigt refererad av herr Velander, som påstår, att jag i likhet med herr Strömberg skulle ha uttalat tvekan om, huruvida jag kunde rösta för högerreservationen eller icke.

Jag tror, att jag klaggjorde, att jag *icke* kunde rösta för högerreservationen, därför att den bygger på ett fortsatt vinstsystem vid restaurangerna. Där emot förklarade jag mig kunna förstå deras betänkligheter, som icke vilja vara med om att restauratörerna också skola berövas ersättning för deras verkliga kostnader. Jag framhöll, att hela lagen kan falla, om man faller detta förslag. Herr Velander säger, att det finns ingen risk för att så sker, därför att det ena hänger icke ihop med det andra. Det kanske inte gör det på papperet, men jag är inte säker på att om första kammaren nu går på högerreservationen, icke andra kammaren kommer att fälla återstoden.

Med hänsyn därtill ber jag ännu en gång att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att enligt herr Johan Nilssons resonemang skulle de siffror, som jag anförde, vara felaktiga, när jag talade om att under *sista årtiondet* alkoholisternas antal jämnt och stadigt hade ökats. Det beror nu enligt herr Johan Nilsson på att 1927 var man mycket hygglig och lät alkoholisterna gå lösa, men nu 1937 tar man hand om dem. Det är roligt, att herr Johan Nilsson själv kan tro på sådant!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående de två första styckena och särskilt beträffande tredje stycket av den under behandling varande paragrafen.

Därefter gjordes enligt de yrkanden, som förekommit i fråga om de två första styckena av paragrafen, propositioner, först på godkännande av berörda stycken samt vidare därpå att förslaget i nämnda delar skulle avslås; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande paragrafens tredje stycke, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Rahmn*, att näm-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
da stycke skulle godkännas med den ändring, att ordet »rusdrycker» utbyttes mot »starkdrycker».

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på styckets godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

1 kap. 2—6 §§, 2 kap. 1—10 §§ samt 3 kap. 1 och 2 §§.

Godkändes.

3 kap. 3 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Utminuterung må äga rum å ort, där utminuteringsställe funnits inrättat år 1937. Därjämte må utminuterung anordnas i stad, köping eller municipalsamhälle med minst femtusen invånare.

Systembolaget äger, med iakttagande av föreskrifterna i första stycket, besluta angående utminuteringsstälernas antal och förläggning.

I den av herr *Johanson* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen hade för ifrågavarande paragraf påyrkats följande lydelse:

Utminuterung må, sedan tillstånd därtill lämnats i den ordning nedan stadgas, äga rum å ort där utminuteringsställe funnits inrättat år 1937 samt i stad, köping eller municipalsamhälle med minst femtusen invånare.

Systembolaget äger, med iakttagande av föreskrifterna i första stycket, ansöka om inrättande av utminuteringsställe så ock om inrättande av utlämningsställe, varom nedan i 4 kap. 7 § förmåles.

Beträffande samma paragraf hade reservation anmälts jämväl av herr *Bengtsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Bengtsson**: Herr talman! Då jag på ifrågavarande punkt har en avvikande mening från utskottets beslut, har jag för att få erinra några ord i frågan avlämnat en blank reservation.

I Kungl. Maj:ts proposition föreslås bland annat att utminuterung skall få äga rum i stad, köping eller municipalsamhälle med minst 5,000 invånare. Detta är även bevillningsutskottets förslag enligt dess betänkande, som i dag ligger på riksdagens bord. Det synes mig, som om denna bestämmelse ej fullt täcker behovet av utminuteringsstälernas antal på landsbygden.

Jag ber att få anföra ett enda bevis från Marks härad, som är beläget i den tätbebyggda Viskadalen. Inom nämnda härad finnas omkring 36,000 invånare, därav cirka 6,000 innehavare av motböcker. Dessa 6,000 människor äro hänvisade att avhämta sin spritranon antingen i Varberg, i Hallands län, cirka 30 kilometer utanför häradsgrensens, eller i Borås, belägen omkring 30 kilometer från Marks härad's medelpunkt. Att detta förhållande bland dessa flera tusentals motboksägare varit ett ständigt irriterande moment av missbelåtenhet och klagomål kan ju var och en förstå.

Centralt belägna i medelpunkten av Marks härad finnas dels Kinna municipalsamhälle med omkring 3,000 invånare och dels Skene industrisamhälle med något större folkmängd än Kinna eller cirka 3,500 personer. Ifrågavarande samhällen äro belägna cirka 2 kilometer från varandra, men så gott som sammanbyggda, och båda äro belägna inom Örby pastorat, som har över 10,000 invånare. De båda här åberopade samhällena äro båda försedda med allt vad

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
som överhuvud taget inköpes och användes av lantbefolkningen med undantag av spritdrycker, som måste tagas från Varberg och Borås.

Det av mig här relaterade fallet torde vara lika väl berättigat till att få utminuterig och även fullt jämförbart med många municipalsamhällen med 5,000 invånare. Det gjordes försök för ett par år sedan att få tillrättalagt denna angelägenhet, varför jag besökte kontrollstyrelsen i ärendet och fick där ett lika vänligt som vanligt svar, att utredning pågår och att ingenting kan göras, innan densamma är slutförd, men att lättnad sannolikt kommer att beredas i ifrågavarande fall.

När nu förordningen angående försäljning av spritdrycker är upptagen i ett så stort sammanhang, borde väl landsbygdens intressen även blivit tillgodosedda bättre än vad nu är fallet. Genom ett bifall till Carl Erikssons motion hade en väg lämnats öppen. Den kunde gärna ha varit snäv för att densamma ej skulle föranleda onödiga konsekvenser, men där de lokala omständigheterna i tätbebyggda samhällen därtill kunna föranleda, så skulle kunna prövas en från befolkningen fullt berättigad ansökan om utminuterig i dylika fall. Jag kan icke förstå, att en svåråtkomlig vara befrämjar nykterheten. Jag tror nästan snarare, att det verkar motsatsen.

Som frågan nu ligger till, herr talman, har jag intet yrkande. Jag beklagar endast, att landsbygdens ekonomiska intressen blivit eftersatta genom att denna detalj ej blivit intagen inom utminuterigens ram.

Herr Bergman: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till herr Johansons i Huskvarna reservation med avseende på paragraferna 3, 6, 8, 9 och 10, vilka gälla den kommunala självbestämmanderätten i avseende å utminuterigen. Mitt yrkande gäller således för ögonblicket paragraf 3.

Herr Bårg, Johan: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i nu berörda paragraf.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr Johanson i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 3 kap. 3 § av bevillningsutskottets i betänkande nr 28 framlagda förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som påyrkats i den av herr Johanson i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)**3 kap. 4 och 5 §§.*

Godkändes.

3 kap. 6 §.

Denna paragraf var så lydande:

1 mom. Tillstånd till annan utskänkning än sådan som omförmäles i 12 och 13 §§ meddelas av länsstyrelsen i det län, där utskänkningen skall äga rum.

2 mom. Tillstånd enligt 1 mom. må avse utskänkning som skall bedrivas året runt eller årligen under viss tidsperiod (*årsutskänkning*); eller utskänkning som skall äga rum vid enstaka tillfälle eller under enstaka tidsperiod (*tillfällig utskänkning*).

I herr *Johansons* i Huskvarna reservation hade för paragrafen i fråga påyrkats följande avfattning:

1 mom. Tillstånd till inrättande av utminuterings- eller utlämningsställe så ock tillstånd till annan utskänkning än sådan som omförmäles i 13 § meddelas av länsstyrelsen i det län där försäljningen skall äga rum.

2 mom. Tillstånd till utskänkning enligt 1 mom. må avse utskänkning som — — — (*tillfällig utskänkning*).

Herr *Bergman*: Jag ber beträffande denna paragraf att få yrka bifall till herr *Johansons* i Huskvarna reservation.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna paragrafen endast yrkats att densamma skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr *Johanson* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

3 kap. 7 §.

Godkändes.

3 kap. 8 §.

Denna paragraf lydde:

Ansökan om tillstånd till årsutskänkning skall innehålla uppgift angående antalet utskänkningsställen dels för spritdrycker och vin, dels för enbart vin, samt förslag till grunder för utskänkningens bedrivande och utskänkningsställets förläggning.

I den av herr *Johanson* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen hade för paragrafen föreslagits följande lydelse:

Ansökan om tillstånd till inrättande av utminuterings- eller utlämningsställe så ock om tillstånd till årsutskänkning skall innehålla uppgift om antalet försäljnings- eller utlämningsställen och deras förläggning samt vad angår utskänkning jämväl uppgift om antalet försäljningsställen dels för spritdrycker och vin, dels för enbart vin ävensom förslag till grunder för utskänkningens bedrivande.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Herr **Bergman**: Jag ber beträffande denna paragraf att få yrka bifall till herr Johansons i Huskvarna reservation.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare, i enlighet med herr *Bergmans* yrkande, därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i herr Johansons i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

3 kap. 9 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

1 mom. Över ansökan av systembolag om tillstånd till årsutskänkning skall länsstyrelsen omedelbart inhämta yttrande av fullmäktige i kommunen. Dessa hava att i ärendet höra kommunens nykterhetsnämnd ävensom i annan stad än Stockholm magistraten samt på landet kommunalnämnden.

2 mom. Innan fullmäktige fatta beslut att söka tillstånd till årsutskänkning, skola yttranden inhämtas från systembolaget, kommunens nykterhetsnämnd ävensom i annan stad än Stockholm magistraten samt på landet kommunalnämnden.

I herr *Johansons* i Huskvarna reservation hade för ifrågavarande paragraf påyrkats följande lydelse:

1 mom. Över ansökan av systembolag om tillstånd till inrättande av utminuterings- eller utlämningsställe, så ock om tillstånd till årsutskänkning — — landet kommunalnämnden.

2 mom. Innan fullmäktige — — landet kommunalnämnden.

Herr **Bergman**: Jag ber beträffande denna paragraf att få yrka bifall till herr Johansons i Huskvarna reservation.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att den nu förevarande paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr Johanson i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare i enlighet med berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

3 kap. 10 §.

Denna paragraf var så lydande:

1 mom. Har ansökan om tillstånd till årsutskänkning som gjorts av systembolag blivit av fullmäktige avstyrkt, må ej tillstånd av länsstyrelsen meddelas.

2 mom. Ej må vid tillstånds meddelande utskänkingsstälernas antal sättas högre än det av fullmäktige föreslagna eller utskänkingsställe förläggas i del av kommunen, där fullmäktige ansett sådan förläggning ej böra äga rum. Hava fullmäktige föreslagit sådana inskränkningar i fråga om rörelsens drivande, som ej röra de i 5 kap. 1 och 2 §§ omförmälda ämnen och ej heller innefatta grunder för förbud mot utskänkning till viss person, skola dessa fastställas av länsstyrelsen, såframt de ej stå i strid med det i 1 kap. 3 § angivna syfte eller med allmän lag eller författning.

3 mom. Över meddelat tillstånd skall länsstyrelsen utfärda bevis med an-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

givande av den tid tillståndet avser och de föreskrifter som fastställts att gälla. Avskrift av beviset skall tillställas kontrollstyrelsen ävensom för annan stad än Stockholm magistraten samt på landet kommunalnämnden och landsfiskalen.

Länsstyrelses beslut skall kungöras i den eller de tidningar inom orten, där allmänna påbud för kommunen vanligen meddelas. Tiden för anförande av besvär över sådant beslut skall räknas från dagen för första kungörandet, vilken dag skall angivas i kungörelsen.

I den av herr *Johanson* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen hade för samma paragraf påyrkats följande avfattning:

1 mom. Har ansökan om tillstånd till inrättande av utminuterings- eller utlämningsställe eller systembolags ansökan om tillstånd till årsutskänkning blivit av fullmäktige avstyrkt, må ej tillstånd av länsstyrelsen meddelas.

2 mom. Ej må vid meddelande av tillstånd, som i 1 mom. sägs, antalet försäljnings- eller utlämningsställen sättas högre än fullmäktige föreslagit eller dylikt ställe förläggas i del av kommunen, där fullmäktige ansett sådan förläggning ej böra äga rum. Hava fullmäktige beträffande utskänkingsställe föreslagit sådana inskränkningar — — — eller författning.

3 mom. Över meddelat — — — och landsfiskalen.

Länsstyrelses beslut — — — i kungörelsen.

Herr *Bergman*: Jag ber beträffande denna paragraf att få yrka bifall till herr *Johansons* i Huskvarna reservation.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare, i enlighet med herr *Bergmans* yrkande, därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i herr *Johansons* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

3 kap. 11 §.

Godkändes.

3 kap. 12 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Finnes det vara av allmän betydelse, att vid hälsobrunn, badort eller annan kurort eller eljest å någon för turistväsendet i riket viktig ort årsutskänkning äger rum å hotell eller pensionat, må Konungen, där systembolags ansökan om sådan utskänkning avstyrkts av kommunens fullmäktige eller inom fullmäktige väckt fråga om utskänkningen avslagits, meddela bolaget tillstånd till utskänkningen (*turistutskänkning*). Ansökan om tillstånd skall göras av bolaget eller annan inom en månad från det fullmäktiges beslut vunnit laga kraft. Tillstånd meddelas för oktrojperiod eller del därav.

Konungen äger vid tillstånds meddelande utfärda de särskilda föreskrifter i avseende å utskänkningen som prövas erforderliga.

I herr *Johansons* i Huskvarna reservation hade föreslagits, att ifrågavarande paragraf skulle utgå.

Herr *Bergman*: I denna paragraf är det fråga om turistutskänkningen. Det heter där: »Finnes det vara av allmän betydelse, att vid hälsobrunn, badort

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
 eller annan kurort eller eljest å någon för turistväsendet i riket viktig ort års-
 utskänknings äger rum å hotell eller pensionat», må Konungen etc. meddela
 tillstånd, även om fullmäktige avstyrkt. Detta är ju en synnerligen viktig sak,
 man fränhänder nämligen kommunen rätt att säga nej i avseende å utskänkning.
 Annars har man i denna reviderade författning bibehållit kommunens rättighet
 att själv avgöra, om den vill ha utskänkning eller icke i sitt område. Nu skulle
 det göras ett undantag beträffande turisthotellet. Men bestämmelsen är så
 allmänt och vagt uttryckt, att jag föreställer mig att det blir ganska många or-
 ter som kunna ryckas in under denna bestämmelse, och jag tvivlar på att denna
 omstridda nyhet är något som kommer att väcka tillfredsställelse i landet i all-
 mänhet. Man har nog allmäntast och med all rätt den meningen att ortsbefolk-
 ningen skall ha rätt att själv säga ifrån, om det skall få finnas utskänkning
 eller icke inom dess område, och man vill underkasta sig någon slags dikta-
 tur utifrån av resande turister, vare sig från in- eller utland. Jag hänvisar till
 vad jag i detta avseende yttrade i den föregående allmänna diskussionen och
 tillåter mig att i överensstämmelse med herr Johansons i Huskvarna reserva-
 tion yrka att denna paragraf måtte utgå.

Herr Bärq, Johan: Jag skall inte inlåta mig på något bemötande av herr
 Bergmans anförande. Jag ber bara att i detta sammanhang få uttala den för-
 hoppningen, att Kungl. Maj:t vid behandlingen av eventuella framställningar
 härom förfar på det sätt som antydes i revisionens hemställan, d. v. s. att Orts-
 myndigheternas uppfattning inhämtas, och där skäl till avstyrkande föreligga
 hänsyn tagas till dessa. Jag vill också uttala den förhoppningen, att det vid
 meddelande av tillstånd noga överväges, huruvida överlåtelse av tillståndet bör
 ske till enskild person eller det bör utnyttjas av systembolag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de
 därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på godkännande av
 den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att kammaren
 skulle besluta, att paragrafen skulle utgå ur förslaget; och förklarade herr
 talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig
 finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter
 given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande
 lydelse:

Den, som godkänner 3 kap. 12 § av bevillningsutskottets i betänkande nr 28
 framlagda förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att paragrafen skall utgå ur förslaget.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-
 nen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda upp-
 maningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-pro-
 positionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen,
 reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-
 propositionen.

3 kap. 13—15 §§.

Godkändes.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

3 kap. 16 §.

1 mom.

Godkändes.

2 mom.

Detta moment lydde:

Med överlåtelse av tillstånd till utskänkning följer skyldighet för tillståndets innehavare att hos bolaget inköpa alla för rörelsen erforderliga rusdrycker; och skall bolaget, med iakttagande av de föreskrifter kontrollstyrelsen därutinnan kan utfärda, vid överlåtelse stadga sådana villkor för dylikt inköp, att innehavarens ekonomiska fördel, så långt ske kan, ej göres beroende på myckenheten av utskänkta spritdrycker och starkare viner.

I motiveringen hade utskottet å sid. 70—75 i det tryckta betänkandet gjort vissa uttalanden rörande avveckling av det s. k. vinstkvantitetsystemet.

Enligt en vid betänkandet avgiven, med 5) betecknad reservation hade herr *Anderson* i Norrköping, friherre *Lagerfelt* samt herrar *Velander*, *Eilif Sylwan* och *Hagberg* i Malmö på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville — med bibehållande i princip av den enskilda restaurangnäringen nu tillkommande rätt till vinst å utskänkning av spritdrycker och vin — till fortsatt utredning och övervägande upptaga härmed sammanhängande spörsmål samt för nästkommande års riksdag framlägga förslag till definitiv reglering därav.

Herr Velander: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att, med uteslutande av utskottets motivering rörande avvecklingen av vinstkvantitetsystemet, godkänna den motivering, som förekommer i reservation 5).

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Då mitt votum i denna fråga är beroende av den tidpunkt, vid vilken den av finansministern i utsikt ställda objektiva utredningen kommer att igångsättas, tillåter jag mig till herr statsrådet ställa den frågan, om man kan beräkna att detta kommer att ske inom en tidrymd av högst tre år.

Herr statsrådet Wigforss: På denna fråga kan jag endast svara, att så, som jag har uppfattat utskottets yttrande, innebär det, att Kungl. Maj:t redan från början skall följa utvecklingen med uppmärksamhet och ta upp frågan, så snart man överhuvud taget finner anledning därtill. Det kommer således att bli beroende på, hur hastigt de ogynnsamma verkningarna anses kunna inträda, när denna utredning kommer att sättas i gång, för såvitt jag har med den att göra. Men jag skall gärna för min personliga del svara, att jag är mycket villig att snarast möjligt igångsätta den.

Herr Bürg, Johan: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att, utom i fråga om motiveringen, till vilken herr talmannen ville återkomma efteråt, hade i avseende på det nu föredragna momentet endast yrkats att detsamma skulle godkännas.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Vidkommande den till momentet hörande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets å sid. 70—75 i det tryckta betänkandet gjorda uttalanden rörande avveckling av vinstkvantitetsystemet skulle godkännas, dels ock, av herr *Velander*, att kammaren skulle besluta att, med utslutande av utskottets yttrande i berörda del, i stället godkänna den motivering, som förekomme i den av herr Anderson i Norrköping m. fl. vid betänkandet avgivna, med 5) betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden i angivna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i bevillningsutskottets betänkande nr 28 godkänner utskottets uttalanden rörande avveckling av vinstkvantitetsystemet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren att, med utslutande av utskottets yttrande i berörda del, i stället godkänna den motivering, som förekommer i den av herr Anderson i Norrköping m. fl. vid betänkandet avgivna, med 5) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 52.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

3 kap. 17 och 18 §§.

Godkändes.

3 kap. 19 §.

3 mom. i denna paragraf hade följande avfattning:

Därest av detaljhandel vid upprepade tillfällen oordningar föranledas eller detaljhandel så bedrivs, att nykterhetstillståndet å viss ort menligt påverkas, må länsstyrelsen tillvidare förbjuda försäljningens fortsatta bedrivande eller ock återkalla meddelat tillstånd. Länsstyrelsens beslut gånge i verkställighet utan hinder av anförda besvär.

I den av herr *Johanson* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen hade för ifrågavarande moment påyrkats följande lydelse:

Därest av — — — meddelat tillstånd. Göra fullmäktige i kommun, där utminuterings- eller utlämningsställe finnes inrättat, framställning, att dylikt

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
 ställe skall upphöra, är länsstyrelsen pliktig förbjuda rörelsens fortsatta be-
 drivande därstädes. Länsstyrelsens beslut gånge i verkställighet utan hinder
 av anförda besvär.

Herr Bergman: Jag ber beträffande denna paragraf att få yrka bifall till
 herr Johansons i Huskvarna reservation.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes propositioner, först på
 godkännande av den under behandling varande paragrafen enligt utskottets för-
 slag samt vidare, i enlighet med herr *Bergmans* yrkande, därpå att para-
 grafen skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i herr Johansons
 i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservation; och förklarades den förra
 propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

3 kap. 20—22 §§ samt 4 kap. 1 §.

Godkändes.

4 kap. 2 §.

Denna paragraf var så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Tillstånd att inköpa rusdrycker må
 icke meddelas den som ej fyllt tjugu-
 fem år; dock må, om särskilda skäl
 därtill äro, tillstånd meddelas den som
 fyllt tjuguettt år men ej tjugufem år.

(i utskottets förslag:)

Tillstånd att inköpa rusdrycker må
 icke meddelas den som ej fyllt tjugu-
 ett år.

Enligt en vid betänkandet avgiven, med 4) betecknad reservation hade her-
 rar *Johan Bärög* och *Elof Andersson* på anförda skäl ansett, att utskottets ytt-
 rande i hithörande del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att
 utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag
 till lydelse av 4 kap. 2 §.

Herr Bärög, Johan: Som herrarna finna, har jag tillsammans med herr
Andersson i Fältenborg tillåtit mig att avge en reservation på denna punkt, som
 återfinnes på sid. 120. Jag hemställer där om bifall till den av Kungl. Maj:t
 föreslagna lydelsen av paragrafen. Skillnaden mellan de båda förslagen är att
 utskottet har bestämt minimiåldern för rätt till erhållande av inköpstillstånd till
 21 år, medan i propositionen är föreslaget att åldern skall sättas till 25 år med
 det tillägget: »dock må, om särskilda skäl därtill äro, tillstånd meddelas den
 som fyllt tjuguettt år men ej tjugufem år». Den som läser motiveringen till
 utskottets ändringsförslag finner, att utskottet uttalar önskvärheten av att
 bolagen förfara med varsamhet, när det gäller att bevilja inköpstillstånd åt
 unga människor mellan 21 och 25 år. Syftet med det hela torde vara, att det
 icke skall bli några större avvikelser från den ordning som nu gäller. Redan
 nu är det i lag bestämt att minimiåldern skall vara 21 år. En del kommuner
 ha vid oktrojens bestämmande satt gränsen till 25 år, och åtskilliga systembo-
 lag ha funnit det gagneligt, att trots att deras handlingsfrihet är obunden i
 detta fall likväl tillämpa den ordningen, att motbok icke, annat än i särskilda
 fall, tilldelas någon som är under 25 år. Det förefaller således, som om det
 skulle vara alldeles likgiltigt vilken väg man går. Att jag och min medreser-
 vant reserverat oss i denna punkt är mera med hänsyn till de praktiska för-
 delar vid tillämpningen som följa med Kungl. Maj:ts förslag. Alla som ha nå-

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)
 gon erfarenhet av besvärligheterna för bolagen vid meddelande av inköpstillstånd veta att det är lättare och behagligare för bolagen att handha en sådan ordning, där möjlighet finns att göra medgivande än där man måste göra skärpningar av gällande bestämmelser. Man kommer i båda fallen, om man så önskar, till precis samma resultat, men skillnaden blir den att bolagen, om man följer Kungl. Maj:ts förslag, icke behöva kivas med motbokssökande i samma utsträckning, som om man följer utskottet. Systembolagsföreningarnas förtroendekommitté, en institution som har den bästa kännedomen om svårigheterna på detta område, har också hemställt om att få en sådan ordning som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den av mig jämte herr Andersson i Fältenborg avgivna reservationen, som innefattar bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Om kammaren skulle bifalla detta, måste därav följa, att motsvarande stycke i motiveringen på sidan 62 utbytes mot det förslag till motivering, som reservationen bygger på och som återfinnes på sidan 120 i betänkandet.

Häri instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr **Velander**: Herr talman! I samband med denna paragraf bör uppmärksammas 4 kap. 4 §, där det heter: »I fråga om spritdrycker skall hemortsbolaget, med hänsyn till köparens ålder och levnadsförhållanden, fastställa den högsta myckenhet, som må av honom inköpas.» Förhållandet är ju det, att på grund av motsvarande stadgande i nu gällande rusdrycksförsäljningsförordning de flesta motboksinnehavare icke erhålla maximikvantiteten, fyra liter, utan graderas denna nedåt, i många fall till en liter i månaden och därunder, ja, kanske ned till en liter i kvartalet. Utskottet utgår såsom självfallet ifrån — utskottet har förresten understrukit detta — att åberopade bestämmelsen skall tillämpas även när det gäller tilldelning till personer i åldern 21—25 år. Det torde vara riktigt, att alla åldersklasser, som enligt lagstiftningen skola eller kunna komma i åtnjutande av motbok, bedömas principiellt lika. Jag var i mitt första anförande i dag inne på denna fråga, och jag tillåter mig åberopa, vad jag därvid yttrade. Jag är inte benägen att tillmäta de s. k. praktiska synpunkter, som herr Bårg anförde, något avgörande värde i förevarande sammanhang. Inom utskottet finnes det förresten flera systembolagsmän, och de ha, som kammarens ledamöter torde finna, i regel anslutit sig till utskottets förslag. Av utskottets 20 ledamöter är det sålunda icke mindre än 18, som stå för utskottets betänkande i denna del.

Jag tror, att det är klokt att följa utskottet även på denna punkt, och jag tillåter mig därför att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Sjödahl**: Jag skulle också vilja hemställa om bifall till utskottets förslag i förevarande punkt. I nu gällande rusdrycksförsäljningsförordning är ju fastställd en gräns av 21 år, men sedan ha de i detta avseende allsmäktiga kommunerna vid oktrops meddelande gjort inskränkande bestämmelser rörande denna ålder. Man har på sina håll ansett sig finna, att detta medfört att ungdomen använt på olagligt sätt åtkommen sprit, och inte minst att man i mycket stor utsträckning lånat motböcker. Jag tror att man mycket väl skulle kunna hysa det förtroendet för ungdomen mellan 21 och 25 år, att man inom ramen för de allmänna föreskrifterna i rusdrycksförsäljningsförordningen medger den principiell rätt att erhålla motbok.

Jag ber av denna anledning att få yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen. Jag tycker det är en ovanligt stark och bindande motivering, som reservanterna här ha givit.

I detta anförande instämde herr *Härdin*.

Herr **Larsson, Viktor**: Med anledning av herr Velanders yttrande, att det endast är två av utskottets medlemmar som stå bakom detta yrkande, vill jag meddela att det i utskottet var sju som röstade för Kungl. Maj:ts förslag, och bland dem var jag, fast jag inte blev i tillfälle att reservera mig. Jag kommer även nu att rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bärg, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 4 kap. 2 § av bevillningsutskottets i betänkande nr 28 framlagda förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 59.

På grund härav nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen herr *Bergman* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara ja-sedeln, vadan kammaren fattat beslut i ämnet enligt ja-propositionen.

Vid omröstningen hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

4 kap. 3—6 §§.

Godkändes.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

4 kap. 7 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Där det finnes påkallat för ordnande av försändning av rusdrycker till ort, där utminuteringsställe ej är beläget, äger bolag att å sådan ort inrätta särskilt utlämningsställe.

Är köpare bosatt å ort, där utminuterings- eller utlämningsställe ej finnes inrättat, äger bolaget medgiva, att försändning av varan till köparens närmaste post-, järnvägs-, omnibus- eller ångbåtsstation må ske utan skyldighet för köparen att gälda försändningskostnaden. Utgifterna för sådan försändning skola, i enlighet med de föreskrifter kontrollstyrelsen meddelar, uttagas genom pristillägg å utminuterade spritdrycker.

Vid försändning har bolaget att vidtaga sådana anordningar, att varan ej kommer annan än köparen tillhanda.

I herr *Johansons* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservation hade för ifrågasvarande paragraf föreslagits följande avfattning:

Där det — — — äger bolag, sedan tillstånd därtill jämlikt 3 kap. 10 § lämnats, att å sådan ort inrätta särskilt utlämningsställe.

Är köpare — — — äger bolaget medgiva att försändning av varan till köparens närmaste järnvägs-, omnibus- eller ångbåtsstation må ske utan skyldighet för köparen att gälda försändningskostnaden. Utgifterna för sådan försändning skola, i enlighet — — — utminuterade spritdrycker.

Vid försändning — — — köparen tillhanda.

Herr Bergman: Jag ber att få yrka bifall till herr *Johansons* i Huskvarna reservation på denna punkt. Som bekant råder för närvarande förbud mot försändning av spritdrycker genom postverket. Här föreslås att detta förbud skall upphävas, varigenom således alla våra postanstalter skulle göras till spritutlämningsställen. Jag tillåter mig betvivla, att detta kommer att mottagas med någon tillfredsställelse i landet, och jag hänvisar till vad jag tidigare yttrat i denna sak. Jag ber kammarens ledamöter besinna, vilka konsekvenser det skulle ha. Små postanstalter som förestås exempelvis av en lärare eller lärarinna och äro inrymda i samma lokal som skolan eller strax i närheten skulle bli spritutlämningsställen! Det kan aldrig vara välbetänkt. I Amerika är man både bland förbudsvänner och deras motståndare fullt ense om att inga försäljningsställen för rusdrycker skola få finnas i närheten av skolor eller kyrkor. Det är utan tvivel en god regel.

Jag yrkar bifall till herr *Johansons* i Huskvarna reservation, enligt vilken bestämmelsen om försändning genom postverket skulle utgå.

Herr Bärq, Johan: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr *Johanson* i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Den, som godkänner 4 kap. 7 § av bevillningsutskottets i betänkande nr 28 framlagda förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som påyrkats i den av herr Johanson i Huskvarna vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

4 kap. 8—17 §§ samt 5 kap. 1 och 2 §§.

Godkändes.

5 kap. 3 §.

Denna paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Vid offentligt skådespel, varieté- eller cirkusföreställning eller, med undantag av konsert, annan föreställning till vilken allmänheten har tillträde *må ej utskänkning* ske i lokal eller å plats, där föreställningen äger rum, eller i annan därmed i inre förbindelse stående lokal; dock må länsstyrelsen, sedan i annan stad än Stockholm magistraten samt på landet kommunalnämnden avgivit yttrande, för särskilda fall medgiva rätt till sådan utskänkning. *Vad nu är sagt skall gälla jämväl beträffande offentlig danstillställning å lokal som ej huvudsakligen är avsedd för restaurangrörelse.*

(i utskottets förslag:)

Vid offentligt skådespel, varieté- eller cirkusföreställning eller, med undantag av konsert, annan föreställning, till vilken allmänheten har tillträde, *så ock vid offentlig danstillställning må utskänkning ej ske* i lokal eller å plats, där föreställningen eller danstillställningen äger rum, eller i annan därmed i inre förbindelse stående lokal; dock må länsstyrelsen, sedan i annan stad än Stockholm magistraten samt på landet kommunalnämnden avgivit yttrande, för särskilda fall medgiva rätt till sådan utskänkning.

Herr Velander: Herr talman! Jag har inom utskottet framställt yrkande om godkännande av denna paragraf med den lydelse, som givits den enligt propositionen. Jag kan också meddela, att, såvitt jag förstått, vid visst tillfälle i samband med fattandet av preliminärt beslut inom utskottet majoritet förelegat för den ståndpunkten. Emellertid satte vissa ledamöter av utskottet denna paragraf i samband med den paragraf, som handlar om motboksåldern, och uppnåddes för dessas vidkommande någon kompromiss, som samlade majoritet vid det definitiva avgörandet. Fastän jag inte på något sätt deltog i antydda kompromiss, underlät jag på grund av densamma att reservera mig till förmån för propositionen på denna punkt.

Jag är i alla fall av den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag här är synnerligen väl motiverat, och ber jag alltså att få yrka bifall till denna paragraf med den lydelse, den givits enligt propositionen.

Förordningsförslag ang. försäljning av rusdrycker m. m. (Forts.)

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag ber att utan vidare få yrka bifall till utskottets förslag. Det talades nyss om att det var så få reservanter i fråga om 25-årsgränsen. Som herr Velander här antydde, framkastades inom utskottet ett kompromissförslag, som gick ut på, att om man vunne enighet för den av utskottet föreslagna lydelsen av den s. k. dansparagrafen, så skulle vissa opponenter från andrakammarsidan avstå från att reservera sig i fråga om 25-årsgränsen. Det var därför vi blevo så få reservanter på den punkten.

Jag föreställer mig, att i varje fall de, som i utskottet deltog i denna kompromiss, äro villiga att följa utskottet.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Aterstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten a).

Bifölls i vad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Punkterna b) och c).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 160, i anledning av väckt motion om anslag till bidrag för ordnande av semestermöjligheter åt vissa folkgrupper m. m.; och

nr 161, i anledning av väckt motion om anslag till vissa livräntetillägg åt livräntetagare enligt lagen angående skada till följd av olycksfall i arbete.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
länsstyrelserna.*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1937/1938 jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 178, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för länsstyrelserna, att tillämpas från och med den 1 januari 1938,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas under budgetåret 1937/1938,

dels ock till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 5,150,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 253, inom första kammaren av herr *N. Holmström* m. fl. och den andra, nr 475, inom andra kammaren

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

av herr *M. Skoglund* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte i fråga om juristbefattningarna å ordinarie stat vid länsstyrelserna godkänna den av länsstyrelseutredningen framlagda personalförteckningen med däri föreslagna lönegrader och bevilja den ökning i av Kungl. Maj:t begärda anslagsbelopp, som därav föranleddes,

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 254, inom första kammaren av herr *C. Bengtsson* m. fl. och den andra, nr 477, inom andra kammaren av herr *G. Arnemark* m. fl., vari hemställt, att riksdagen antingen måtte besluta, att befattningarna såsom landskanslist och landskontorist skulle placeras i lönegrad B 17, samt uttala sig för att icke-ordinarie landskanslister och landskontorister i stadigvarande tjänst genomgående skulle placeras två lönegrader högre än vad som föreslagits i propositionen eller ock besluta tillerkänna ordinarie landskanslister och landskontorister ävensom icke-ordinarie sådana med 5 års stadigvarande tjänstgöring en tillfällig löneförbättring av 300 kronor per år samt uttala angelägenheten av att eventuell ytterligare utredning i lönespörsmålet i fråga företoges så skyndsamt som möjligt och att den icke finge föranleda en fortsatt förhandenvaro av de onormala löne- och befordringsförhållanden, som för närvarande förefunnes vid länsstyrelserna,

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 255, inom första kammaren av herr *N. Holmström* och den andra, nr 476, inom andra kammaren av herr *M. Skoglund* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att årsarvodet till försvarsassistenterna vid länsstyrelserna — vilket arvode av Kungl. Maj:t föreslagits till 800 kronor — skulle bestämmas till 1,200 kronor samt bevilja den ökning i av Kungl. Maj:t begärda anslagsbelopp, som därav föranleddes,

dels ock en inom första kammaren av herr *G. Ehrnberg* m. fl. väckt motion, nr 256, vari hemställt, att riksdagen ville hemställa, att frågan om behörighetsvillkor för erhållande av högre tjänster inom statsförvaltningen måtte göras till föremål för skyndsamt utredning, som borde syfta till en i möjligaste mån enhetlig reglering av statsförvaltningens rekryterings- och utbildningsfrågor, samt att kompetensvillkoren för högre befattningar å landskontoren i avbidan på denna utredning måtte lämnas oförändrade.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1:o) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag måtte

a) godkänna i utlåtandet införd personalförteckning för länsstyrelserna, att tillämpas från och med den 1 januari 1938;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas under budgetåret 1937/1938;

c) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 5,149,000 kronor;

2:o) att följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 253, av herr *N. Holmström* m. fl.,

nr 254, av herr *C. Bengtsson* m. fl.,

nr 255, av herr *N. Holmström*, och

nr 256, av herr *G. Ehrnberg* m. fl.; samt

inom andra kammaren:

nr 475, av herr *M. Skoglund* m. fl.,

nr 476, av herr *M. Skoglund* m. fl., och

nr 477, av herr *G. Arnemark* m. fl.,

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av, utom andra, herr *Holmström*, som med instämmande i vad utskottet anfört rörande landskanslistor och landskontorister ansett, att utskottet bort tillstyrka, dels det i motionerna I:253 och II:475 framställda yrkandet om godkännande av den av länsstyrelseutredningen uppgjorda personalförteckningen, dels ock det i motionerna I:255 och II:476 i enlighet med nämnda utrednings förslag framställda yrkandet om höjning av årsarvodet till försvarsassistenterna till 1,200 kronor.

Herr **Wangson, Otto**: Herr talman! Den kungl. propositionen angående länsstyrelserna är i huvudsak utformad efter det förslag, som framlagts av länsstyrelseutredningen. I ett viktigt hänseende skiljer sig dock propositionen från de sakkunnigas förslag, nämligen i fråga om föredragandetjänsternas inplacering i lönegrad. Medan de sakkunniga föreslagit, att föredragande, som ständigt är uteslutande sysselsatt med föredragning, skall placeras såsom länsassessor antingen i 26 eller, vad avser nuvarande länsassessorer, i 28 lönegraden, föreslog Kungl. Maj:t allenast den ändring uti bestående förhållanden, att i 4 län tillhoppa 7 föredragande placerades såsom e. o. tjänstemän i 27 lönegraden, d. v. s. i en löneställning, som motsvarar 25 lönegraden för ordinarie tjänsteman. Härjämte föreslog Kungl. Maj:t, att en del nya ordinarie tjänster inrättades i 24 och 21 lönegraderna, därvid avsågs, att även dessa tjänstemän skulle vara föredragande, men främsta anledningen till tjänsternas inrättande var den, att hittills inom länsstyrelserna förhållandet mellan ordinarie och icke ordinarie personal vad antalet avser icke varit tillfredsställande.

Det för Kungl. Maj:t närmast bestämmande skälet för ett frångående av de sakkunnigas förslag i fråga om föredragandetjänsterna synes ha varit, att ett genomförande av förslaget kunde tänkas medföra vittgående konsekvenser för den övriga statsförvaltningen. Jag föreställer mig emellertid, att det vid en omorganisation av nu ifrågavarande slag *främst* gäller att se till att vederbörande verk erhåller de tjänstemän, varav det är i behov. De sakkunniga ha påvisat den utveckling, som ägt rum inom länsstyrelserna och som föranlett det ofta påtalade systemet med partiella ledigheter. De sakkunniga ha jämväl uttalat, att dessa partiella ledigheter varit nödvändiga och att desamma kunna avskaffas endast om antalet föredragande ökas. Efter en ovanligt ingående undersökning av arbetsförhållandena inom samtliga länsstyrelser ha de sakkunniga fixerat som absolut lägsta tal för nya föredragande befattningar 27 länsassessorstjänster, varav 23 på kanslisidan och 4 på landskontor. Därjämte ha de sakkunniga tänkt sig, att jämväl tjänstemän i lägre löneställning skulle fungera såsom föredragande, men allenast temporärt och i begränsad omfattning.

De synpunkter, som de sakkunniga sålunda anlagt på frågan om föredragandenas löneställning, äro inte nya utan innebära bara en tillämpning av beslut vid 1917 och 1925 års riksdagar. Vid 1917 års riksdag, då nuvarande organisation tillkom, förutsattes inte lägre ständiga föredragande än i assessorsgrad. Vid 1925 års riksdag, då det gällde inplacering av assessorstjänsterna i det nya lönesystemet, ansågs det med hänsyn till mångsidigheten i och den höga kvaliteten på de arbetsuppgifter, som åvilade länsassessorerna, inte lämpligt att placera dessa lägre än i 27 lönegraden, medan befattningshavare med i viss mån beslättrade uppgifter i de centrala verken sattes i 26 lönegraden. Vid samma riksdag placerades de tjänstemän, som kommo närmast efter de ständiga föredragandena och som bara undantagsvis skulle fungera som föredragande, i 24 lönegraden.

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

När assessorstjänsterna inrättades 1917, åberopades en statistik, som utvisade, att ärendenas antal ökat under tioårsperioden 1904—1914 med 21 %. De siffror, som nu äro tillgängliga över utvecklingen sedan 1914 och vilka återfinnas i kommitténs betänkande, utvisa en ökning sedan dess på över 220 %. Den relativt obetydliga ökningen med 21 % föranledde, att 46 assessorstjänster i ordinarie ställning inrättades. Den i jämförelse härmed kolossala ökningen sedan 1914 skulle enligt propositionen medföra, att allenast 7 assessorstjänster inrättades och dessa i icke-ordinarie ställning. Det kan väl påstås, att förslaget i denna del innebär ett frångående av de principer, efter vilka föredragningen i länsstyrelserna hittills varit utformad.

Jag har varit med om att framlägga en motion, som i denna del grundar sig på de sakkunnigas förslag. Det har sagts, att ett bifall till motionen skulle medföra konsekvenser för den övriga statsförvaltningen. Jag förstår inte riktigt hur detta skulle kunna bli fallet. Därest inom övriga grenar av statsförvaltningen komma att resas krav på bättre ställning för föredragandena, kunna sådana krav grundas på 1925 års riksdagsbeslut, vilket innebar, att riksdagen godkände lönenämndens uttalande, att vid en befattningsinplacering i lönegrad all hänsyn skulle tagas till det förhållandet, huruvida med befattningen vore förenad föredragningsskyldighet av viss omfattning och av viss karaktär. De förutsättningar lönenämnden sålunda uppställt för en viss högre lönegradsplacering äro för handen i fråga om dessa tjänster i länsstyrelserna. Därest motsvarande förhållanden råda inom andra grenar av statsförvaltningen, böra givetvis statsmakterna tillse, att 1925 års riksdagsbeslut tillämpas så långt sig göra låter. Denna uppfattning synes ha varit rådande i riksdagen så sent som i fjol, då riksdagen godkände en placering av tjänster inom pensionsstyrelsen i 28, 26 och 24 lönegraderna.

Jag kan inte komma ifrån det intrycket, att ett avslag å motionen skulle innebära en orättvisa mot de tjänstemän, varom här är fråga, och ett frångående av beslut, som riksdagen fattat med räckvidd över hela statsförvaltningen. Det finns enligt min uppfattning icke någon som helst anledning att icke bifalla motionen, när densamma icke kostar staten ett öre. Det är nämligen meningen att samtidigt den särskilda ersättning, som nu utgår till de provisoriska föredragandena, skulle bortfalla, och denna ersättning har uppgått till betydligt högre belopp än kostnaden för dels uppflyttning av nuvarande assessorstjänster och dels uppflyttning av 27 befattningshavare från 24 till 26 lönegraden, vilket är innebörden av motionen.

Därest ett bifall till motionen i frågans nuvarande läge inte skulle stå att vinna, vore jag närmast böjd att ansluta mig till den tanke, som vid remissbehandlingen framförts av lönenämnden, nämligen att frågan bör ytterligare utredas av 1936 års lönekommitté. Den lösning, som nu på grundval av propositionen och utskottsutlåtandet kan beslutas, torde under alla förhållanden få betecknas som ett provisorium. Det är emellertid av vikt att även ett provisorium blir så rimligt och rättvist avvägt som möjligt. Jag skall därför nöja mig med att framställa ett ändringsyrkande i anslutning till utskottsförslaget av innebörd, att riksdagen godtar detta förslag om att de nya assessorstjänsterna tills vidare göras icke ordinarie men ökar deras antal till det, som de sakkunniga ansett erforderligt, eller från av utskottet föreslagna 12 till 27 e. o. assessorstjänster. En konsekvens av ett bifall till detta yrkande skulle givetvis bli, att de föreslagna nya extra länsnotarietjänsterna av 1 och 2 klass bleve obehövlige. Som provisorium betraktad torde en sådan lösning kunna anses som åtminstone acceptabel.

På grund av den långt framskridna timman skall jag inte närmare motivera detta yrkande. Jag skulle emellertid bara till sist vilja framhålla, att det

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

särskilt vill förefalla som om de större länsstyrelserna och alldeles speciellt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län blivit missgynnade. Man torde inte, då man på denna punkt ej har ansett sig kunna följa de sakkunnigas förslag, ha beaktat de i flera avseenden rätt speciella uppgifter, som länsstyrelsen i Göteborg har sig ålagd. Jag skall bara peka på dem utan att närmare ingå på desamma. Det är nämligen för landskansliet i Göteborg särskilt tre omständigheter, som äro av betydelse att öka arbetsbördan: det är länets speciella näringsförhållanden, vidare den osedvanligt rika samhällsbyggnaden kring Göteborg, och slutligen också den ganska stora staden Göteborgs inverkan. Dessa förhållanden torde för övrigt för kammarens ledamöter vara ganska väl kända.

Herr **Ehrnberg**: Herr talman! Det är om en annan del av förevarande fråga än den av herr Wangson berörda, som jag skall tillåta mig att säga några ord.

Tillika med två andra ledamöter i denna kammare har jag väckt en motion, som har avseende å de i den kungl. propositionen ifrågasatta ändrade kompetenskraven för högre befattningar å landskontoren. I fråga om dessa befattningar har vederbörande departementschef föreslagit den ändringen i nu gällande bestämmelser, att med juris kandidatexamen skulle likställas statsvetenskaplig-juridisk examen. Om värdet av denna nya examensform saknas ännu all erfarenhet. I varje fall torde man våga påstå, att denna examen icke har samma värde som juris kandidatexamen. Att detta även varit statsutskottets uppfattning torde kunna utläsas av den jämkning, som utskottet funnit sig böra föreslå i de föreslagna kompetenskraven därhän, att den statsvetenskaplig-juridiska examen i stället för att likställas med juridisk kandidatexamen skulle uppställas som minimikrav för de åsyftade tjänsterna.

De av motionärerna uttalade farhågorna för den föreslagna ändringen bemötas av utskottet därmed, att utskottet anser sig icke dela dem. Då jag icke tänker framställa något yrkande om ändring av utskottets förslag, skall jag icke upptaga tiden med att närmare redogöra för de av oss motionärer hysta farhågorna utan inskränka mig till att säga, att dessa utmynna däri, att vi anse såsom säkert, att de föreslagna sänkta kompetenskraven skulle bli till nackdel för arbetet inom landskontoren med deras många grupper av stora och viktiga ärenden, som kräva juridisk insikt.

Jag fann för någon tid sedan i en Stockholmstidning ett från rektorn vid Stockholms högskola härrörande uttalande om den nya statsvetenskapliga examen, vilket uttalande i detta sammanhang icke torde sakna betydelse och som jag därför, då det är ganska kort, skall tillåta mig återge. Denna tidningsnotis hade till överskrift »Statsvetenskaplig examen i det blå» och lyder på följande sätt: »Hela frågan om den statsvetenskapliga examen svävar ju alltjämt i det blå, framhåller Stockholms högskolas rektor, professor Sven Tunberg, vid ett samtal — — — apropå den anmärkning, som framställts i tidskriften Clarté och som refererades på Pressgrannar i går. Det har ju ännu inte blivit fastställt vilka tjänster denna examen skall berättiga till. Detta är dock tills vidare inte så farligt; skulle det visa sig att examen blir av mindre värde, kunna de som nu läsa på den mycket lätt sadla om och ta examen på humanistiska sektionen i stället, därvid tillgodogörande sig vad de redan läst. Litet svårare blir det förstås för dem att bli jurister, men det går nog det också. Man hoppas emellertid få en utredning av vederbörande myndigheter snart i den här frågan, så man får fast mark under fötterna.»

Detta uttalande sammanfaller i dess senare del med motionärernas hemställan, att frågan om kompetens för erhållande av högre tjänster inom statsförvaltningen göres till föremål för skyndsamt utredning, som bör syfta till en i

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

möjligaste mån enhetlig reglering av statsförvaltningens rekryterings- och utbildningsfrågor. Utskottet säger för sin del, att det finner denna tanke beaktansvärd, varför utskottet också förväntar, att Kungl. Maj:t uppmärksammar ifrågakvarande spörsmål.

I en av Stockholms morgontidningar för i onsdags, då denna fråga väntades bli behandlad i kamrarna, förekom på ledareplats ett uttalande om den av mig och mina medmotionärer väckta motionen, i vilket uttalande vi tilläggas en hel del mindre vackra motiv för vår blygsamma hemställan att låta anstå någon tid med att i lag fastslå behörighetsregler för ifrågakvarande befattningar. Vi beskylldes för juridisk byråkratism, för att söka diskvalificera den nyinrättade statsvetenskapliga juridiska examen och att på förhand utdöma eller miss-tänkliggöra denna examen.

Jag vågar på det allra bestämdaste fritaga oss motionärer från allt dylikt, som ohemult tillvitas oss, och jag vågar till och med det påståendet, att den ärade skribenten måtte sakna antingen vilja eller förmåga både att rätt tyda, vad som står att läsa i vår motion som ock, skulle jag våga säga, att inse, vilket som kan vara lämpligast, att en ändring av gällande bestämmelser icke bör efterföljas utan föregås av önskvärd utredning.

Det är ju endast detta senare vi i motionen syfta till, och jag kan för min del icke finna något skäl, som talar för att från den av utskottet tillstyrkta allmänna översynen av behörighetsvillkoren för erhållande av högre tjänster inom statsförvaltningen, vilken översyn regeringen väl icke efter utskottets ut-låtande lär underlåta att åvägabringa, bryta ut frågan om kompetensvillkoren för högre befattningar på landskontoren.

Såsom jag redan givit till känna, har jag, herr talman, icke något yrkande, men vill dock tillåta mig att till herr statsrådet och chefen för socialdeparte-mentet rikta en vördsam vädjan att ännu en gång taga under överbägande, om det dock icke kan anses lämpligt att, såsom motionärerna hemställa, kompe-tensvillkoren för högre befattningar på landskontoren lämnas oförändrade i av-bidan på den av oss ifrågasatta och av statsutskottet tillstyrkta utredningen.

I herr Ehrnbergs yttrande instämde herr *Reuterskiöld* och herr *Björkman*, *Gustaf Adolf*.

Herr Holmström: Herr talman! Om man tittar på motionerna, skall man finna, att det är tre olika grupper av länsstyrelsetjänstemän, som det här är fråga om. För det första gäller det juristbefattningarna, för det andra landskanslisterna och landskontoristerna och för det tredje försvarsassistenterna. Den förste ärade talaren har redan berört frågan om juristbefattningarna, och jag skall därför icke inlåta mig på något resonemang om dem nu. Jag vill endast förklara, att den lilla utökning av antalet länsassessorer, som utskottet föreslår — det är i fem län — omöjligan kan råda den bot för bristerna inom länsstyrelserna, som utskottet i inledningen till sitt utlåtande talar om.

Jag skall så be att få säga några ord om landskanslisterna och landskonto-risterna. Beträffande dessa föreligger det motioner i båda kamrarna, i första kammaren av herr Bengtsson m. fl. och i andra kammaren av herr Arnemark m. fl.

Även om man icke kan säga, att landskanslist- och landskontoristtjänsterna äro övergångstjänster till landsfiskals- och häradsskrivartjänsterna, så stå de i ett visst förhållande till varandra. Det var av den anledningen, att det nu pågår en utredning rörande uppborðsväsendet och att en utredning om åklagar-väsendet är beslutad, som länsstyrelseutredningen icke kunde komma till rätta med detta problem och komma med ett förslag. Det är av samma anledning som utskottet icke heller kunnat fatta ståndpunkt till de nyssnämnda motio-

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

nerna av herrar Bengtsson och Arneborn. Utskottet yttrar nu beträffande landskontoristerna och landskanslisterna följande: »Utskottet har icke kunnat undgå att finna det beklagligt, att spörsmålet om ifrågavarande befattningshavares löneplacering icke kunnat bringas till en lösning. Skulle ytterligare uppskov av mera avsevärd omfattning bliva erforderligt, anser utskottet därför rimligt, att avlöningsförstärkning i en eller annan form beredes de befattningshavare, som hava den längsta tjänstgöringstiden.»

Jag ber få påpeka att det är just i detta uttalande, som jag i min reservation har instämt. Jag vill därtill här understryka kravet på att det snarligen bringas reda och rättvisa i landskanslisternas och landskontoristernas beföringförhållanden och avlöningsförhållanden. Så gott som samtliga länsstyrelser, myndigheter och utredningar, som haft att skaffa med denna sak, ha bekräftat rättmätigheten i detta krav.

Slutligen skall jag be att få säga några ord också om försvarsassistenterna. Även beträffande dessa föreliggande motioner, i denna kammare av mig och i medkammaren av herr Skoglund m. fl. Jag vill betona, att såväl beträffande försvarsassistenterna som beträffande juristbefattningarna är det i dessa motioner ingalunda motionärernas egna funderingar, som ha förts fram, utan länsstyrelseutredningens förslag. 1935 års länsstyrelseutredning utgjordes av en landshövding såsom ordförande, en landssekreterare, en landskamrer samt tre riksdagsmän, representerande högern, bondeförbundet och socialdemokraterna. Denna länsstyrelseutredning var fullkomligt enhällig i sina förslag såväl beträffande juristbefattningarna som försvarsassistenterna. Vi motionärer anse oss därför med skäl stå på en mycket säker grund, när det är detta enhälliga förslag, som vi framfört. Länsstyrelseutredningen hade föreslagit ett arvode för försvarsassistenterna på 1,200 kronor, vilket belopp av Kungl. Maj:t föreslagits sänkt till 800 kronor. Motionärerna ha fört fram länsstyrelseutredningens förslag om 1,200 kronor. Utskottet har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag och erinrar om att försvarskommissionen på sin tid jämställt dessa försvarsassistenter med rullföringsbefälhavare. Så som förhållandena sedan dess utvecklats vill jag alldeles bestämt hävda, att man måste kräva betydligt större kvalifikationer av en försvarsassistent än av en rullföringsbefälhavare. Försvarsassistenterna ha mycket ansvarsfulla uppgifter. Det är icke endast det civila luftskyddet, såsom utskottet påpekar, som de ha att ta befattning med. Jag vill erinra om att länsstyrelserna ha ett mobiliseringsverk, som kräver en ganska regelmässig tillsyn och handläggning. Ja, jag anser t. o. m. försvarsassistenternas uppgifter så ansvarsfulla, att jag icke kan dela länsstyrelseutredningens och föredragande departementschefens uppfattning om att dessa försvarsassistenter icke skulle ingå i länsstyrelserna såsom självständigt föredragande. Det speciella område, varom här är fråga, och den speciella sakkunskap, som kräves av försvarsassistenterna, bör göra det ganska naturligt att de skola vara självständigt och direkt föredragande och påtaga sig det ansvar, som därmed är förenat. Jag tror att det skulle vara synnerligen opraktiskt, om en försvarsassistent först skulle göra sin föredragning för t. ex. landssekreteraren eller en länsassessor, som sedan har att sätta sig in i frågan och i sin tur befodra denna föredragning vidare till landshövdingen. Jag vill därför, herr talman, göra det uttalandet, att försvarsassistent skall vara direkt föredragande.

Som saken nu ligger till från utskottet finns det emellertid ingen möjlighet att komma med något yrkande, och jag får därför nöja mig med att göra detta uttalande.

Herr Sederholm: Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen vill jag endast deklarerera min anslutning till det anförande, som herr Otto Wangson

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

för en stund sedan höll, och de uttalanden, som han däri gjorde, dock med undantag av det speciella uttalande, som gällde förhållandena i Göteborgs och Bohus län, som jag icke har någon närmare kännedom om.

Häri instämde herr *Hammarskjöld*.

Herr **Wangson, Otto**: Jag har gjorts uppmärksam på att formella skäl omöjliggöra ett bifall till det yrkande, som jag framställt, och under sådana förhållanden nödgas jag, herr talman, be att få återtaga detsamma.

Herr **Svensson, Martin**: Herr talman! Då det icke tycks föreligga några yrkanden från motionärernas sida gentemot vad utskottet föreslagit, kan jag ju begränsa mitt anförande och göra det mycket kort.

Herr Wangson har här redogjort för skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och länsstyrelseutredningens förslag, vilket senare är upptaget i hans motion. Jag behöver således icke uppehålla mig vid den sidan av saken. Utskottet har ju vidtagit en förändring i det kungl. förslaget genom att flytta upp fem befattningshavare från respektive B 21 och B 24 till B 26 och sålunda ställt dem i samma lönegrad som länsassessorer. Detta får ju anses vara ett steg i riktning mot det mål, som motionärerna sträva till. Det har icke varit möjligt även för dem, som velat befordra motionärernas yrkanden, att kunna komma längre. Jag vill även påpeka att andra kammaren godkänt utskottets förslag. I denna kammare sitta tre av dem, som deltagit i länsstyrelseutredningen, men ingen av dessa tre har hållit på den utredning, som de själva verkställt, utan ansett sig kunna godkänna utskottets förslag, sådant det nu föreligger.

Då herr Holmström icke heller gjort något yrkande, skulle jag också kunna förbigå hans yttrande. Jag vill dock framhålla, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag tar sikte på att försvarsassistenterna i lönehänseende skola kunna komma upp till samma ställning som rullföringsbefälhavare. Med ett arvode av 800 kronor och ett dagtraktamente av 8 kronor per dag kan deras lön, även om man räknar med någon semestertid, komma upp till i det närmaste 3,200 kronor om året, vilket ju är rullföringsbefälhavarnas lön.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar till orda så här sent — jag hade uppriktigt sagt icke väntat mig någon debatt i kammaren om detta ärende — men jag anser mig icke kunna låta allt det, som här yttrats, stå alldeles oemotsagt.

Det förhåller sig så, att när länsstyrelseutredningen på sin tid tillsattes, berodde det därpå att det ute i länsstyrelserna, efter vad man kunde finna, förekom verkligt upprörande missförhållanden på det sättet att personer, som kommit till sådan ålder att de voro gifta och hade familj, hade en betalning, som måste anses vara orimligt låg. Därtill kom att länsstyrelsernas ofta framställda anspråk till socialdepartementet på tilläggsanslag utöver de förut beviljade verkade ganska oroande, och framkallade frågan, huruvida ordningen var sådan den skulle vara. Men jag får uppriktigt bekänna, att min tanke icke var att det skulle bli fråga om någon slags allmän löne reglering inom länsstyrelserna, även när det gällde de högre tjänsterna.

Man kan naturligtvis, mina herrar, motivera på många olika vis, och här skjutes nu föredragandepunkten i förgrunden som ett motiv för en ny löne reglering för dock jämförelsevis ganska väl betalda tjänstemän inom länsstyrelserna. Det förhållandet att man skulle fördubbla antalet assessorer betyder

Anslag till länsstyrelserna. (Forts.)

ingenting annat än att ett antal personer i länsstyrelserna flyttas upp i en högre lönegrad än den, vari de nu befinna sig. Det är klart, att sådana reformer också skola vidtagas, när förhållandena verkligen på allvar påkalla det. Men jag blev uppriktigt sagt ganska förbluffad, när den från helt andra utgångspunkter tillsatta utredningen ett tu tre föreslog, att varenda länsstyrelse skulle fördes med dubbla antalet länsassessorer. Man får ursäkta mig, om jag icke utan vidare ansåg mig kunna gå med på detta. Nu begränsades antalet nya länsassessorer i Kungl. Maj:ts förslag till sju. Statsutskottet har höjt antalet till tolv, väl inte alldeles oberoende av den omständigheten, att tre av länsstyrelseutredningens ledamöter också äro ledamöter av statsutskottet och att åtminstone någon av dem även tillhör den avdelning, där ärendet för statsutskottets del beredes.

Jag misstänker, att hade inte länsstyrelseutredningen varit direkt företrädd i statsutskottet, så hade Kungl. Maj:ts förslag helt och hållet kommit att bifallas, ty det var ett mycket resonligt förslag i själva verket. Det innebär bland annat, att antalet ordinarie tjänster ökas med över 30 procent. Man blir faktiskt förskräckt över de anspråk, som ögonblickligen framställas från alla håll, då man sätter i gång någon slags utredning beträffande olika ämetsverks organisation.

För min del får jag tillkännage, att jag är mycket tillfredsställd med statsutskottets behandling av detta ärende, och jag tror uppriktigt sagt att kamrarna lugnt kunna gå med på vad Kungl. Maj:t föreslagit med den förbättring — om man vill kalla det en förbättring — när det gäller länsassessorerna, som statsutskottet vidtagit. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det blir precis samma människor som nu, som komma att utföra arbetet. Det blir sålunda inte en enda ny person anställd i dessa länsstyrelser, utan det blir endast några, som få befordran. Herregud, det kan man ju unna dem! Men litet skall man i alla fall se sig för. Man kan inte bara begära, att man utan vidare skall svälja allt vad en utredning i sådana här avseenden kan föreslå.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Om inrättande
av en statens
bosättnings-
länefond
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av planmässigt sparande samt inrättande av en statens bosättningslänefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 15 januari 1937 dagtecknad proposition, nr 41, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

1:o) anvisa

dels till Bosättningslänämnder och Ortsombud m. m. för budgetåret 1937/1938 ett förslagsanslag av 30,000 kronor;

dels till Ersättning åt postverket för dess bestyr med statens bosättningslån för samma budgetår ett förslagsanslag av 12,000 kronor;

dels ock till Bidrag till propaganda för planmässigt sparande för samma budgetår ett anslag av 10,000 kronor;

2:o) dels besluta, att en statlig utlåningsfond, benämnd Statens bosättningslänefond, skulle inrättas;

dels medgiva, att lån ur nämnda fond finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen förordats;

dels ock såsom kapital för fonden anvisa för budgetåret 1937/1938 under

Om inrättande av en statens bosättningslånefond m. m. (Forts.)

Utgifter för kapitalökning rubriken »Statens utlåningsfonder» ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, därav 1,500,000 kronor att utgå av låne-medel.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 204, inom första kammaren av herr *M. Svensson* m. fl. samt den andra, nr 408, inom andra kammaren av herr *I. Anderson* i Norrköping m. fl., däri hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 41 i den del, denna berörde frågan om inrättande av en statens bosättningslånefond, måtte vidtaga de organisatoriska förändringar, som i motionerna skisserats, och de nedsättningar av de statliga anslagsbeloppen, som utan inskränkning av låneverksamhetens omfattning genom de föreslagna organisatoriska förändringarna möjliggjordes;

dels en inom andra kammaren av herr *O. Carlström* väckt motion, nr 401, däri hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 41 i vad den avsåg inrättandet av Statens bosättningslånefond;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *K. Magnusson* och *N. V. Sandström* väckt motion, nr 407, däri hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 41 angående statliga bosättningslån måtte föreslå sådana ändringar, att i lånevillkoren infördes stadgande om vigsel som villkor för lånens utbetalande och att kontrollen över lånens användande för avsedda ändamål gjordes fullt effektiv.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte till bidrag till propaganda för planmässigt sparande för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 10,000 kronor;

II. att riksdagen, med avslag å motionen II: 401, måtte

a) till Bosättningslånenämnder och Ortsombud m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 30,000 kronor;

b) till Ersättning för bestyr med statens bosättningslån för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 12,000 kronor;

c) besluta, att en statlig utlåningsfond, benämnd Statens bosättningslånefond, skulle inrättas;

d) med avslag å motionerna I: 204 och II: 407 och 408, medgiva, att lån ur nämnda fond finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen förordats;

e) såsom kapital för fonden anvisa för budgetåret 1937/1938 under Utgifter för kapitalökning rubriken »Statens utlåningsfonder» ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, därav 1,500,000 kronor att utgå av lånemedel.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Nilsson* i Landeryd och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. — — — (lika med utskottet);

II. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 204 och II: 401, 407 samt 408, måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad den avsåg bosättningslån, hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande bosättningslåns utlämnande genom redan befintliga kreditinrättningar av olika slag samt om framläggande för riksdagen av förnyat förslag i ämnet.

Om inrättande av en statens bosättningslånefond m. m. (Forts.)

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten II.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! I detta utlåtande tillstyrker utskottet ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag om inrättande av en s. k. bosättningslånefond, från vilken lån skola utlämnas till trolovade, som ämna ingå äktenskap. Om själva saken råder icke någon meningsskiljaktighet; även reservanterna ha ansett sig böra biträda förslaget om en sådan fonds uppläggning för det åsyftade ändamålet. Stora betänkligheter ha emellertid rests rörande den organisation, som föreslås skola tillskapas för handhavandet av denna verksamhet, och dessa betänkligheter delas både av utskottets majoritet och reservanterna.

Meningsskiljaktigheterna gälla den del av den föreslagna organisationen, som avser att det i varje län skall inrättas en nämnd, bestående av tre personer, av vilka Kungl. Maj:t skall utse ordföranden och vederbörande landsting två ledamöter. Dessutom skall det tillsättas s. k. ortsombud inom varje kommun, men om den sistnämnda detaljen har ingen meningsskiljaktighet varit rådande.

Det är det stora antalet nämnder, en för varje län, som reservanterna ansett bli en både dyrbar och tungrodd apparat, och vi ha därför undersökt, huruvida icke den organisatoriska frågan i detta avseende kan ordnas på ett enklare och billigare sätt. Dessa nämnder måste, om de skola fylla sin uppgift, sammanträda ganska ofta, och det blir därför förenat med betydande kostnader att upprätthålla denna verksamhet. Nämndens ledamöter skola ha reseersättning och dagtraktamenten, det kommer säkerligen att uppstå ett vidlyftigt remissförfarande, varje nämnd måste hålla sig med ett kansli o. s. v. För det första halvåret 1938, således för ett halvt budgetår, beräknas kostnaderna till 42,000 kronor, varav 30,000 kronor till nämnder och ortsombud och 12,000 kronor till ersättning för bestyr med statens bosättningslån. Detta gällde sålunda endast ett halvt budgetår, och om kostnaderna, vilket jag misstänker, äro lågt beräknade, har man här att räkna med en ungefärlig kostnad av cirka 100,000 kronor per budgetår för handhavandet och förvaltningen av bosättningslånefonden.

Därtill kommer en sak, som förtjänar att påpekas i detta sammanhang. Det har gång efter annan påtalats, att den sociala hjälpverksamheten splittrats på alltför många olika organ, men här står man inför det faktum, att det föreslås inrättande av ytterligare ett organ för det här avsedda syftet. Alldeles nyss har i kammaren delats ett betänkande från andra lagutskottet i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet. Man finner däri att utskottet föreslår, att en utredning skall igångsättas. Det heter nämligen, att »en revision av bestämmelserna om samhällets hjälpverksamhet med syfte att få olika grenar därav sammanförda på ett rationellt sätt synes utskottet vara i hög grad önskvärd». Utskottet uttalar vidare i fortsättningen den uppfattningen, att en översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet icke bör »inskränkas till att avse de rent organisatoriska problemen utan bör omfatta jämväl andra med denna verksamhet sammanhängande spörsmål».

Det förhållandet att man här på olika sätt gång efter annan tillskapar nya

Om inrättande av en stats bosättningslånefond m. m. (Forts.)

organisationer för handhavandet av den ena efter den andra av de uppgifter, som nu alltmer tillkomma, är ju ägnat att inge ganska allvarliga betänkligheter. Vi ha därför inom statsutskottets fjärde avdelning vid behandlingen av detta ärende, sedan vi först varit ense om själva saken eller att en bosättningslånefond bör komma till stånd, velat undersöka om man inte skulle kunna få till stånd en annan organisation eller utnyttja redan befintliga organ i syfte att förbilliga och förenkla förfarandet utan att på något sätt eftersätta det syfte, som man avser att tjäna, d. v. s. de lånesökandes möjligheter att bli hjälpta. Vi ha därvid trätt i kontakt med riksbanken för att diskutera möjligheterna att låta denna verksamhet handhas av riksbanken och dess avdelningskontor. Det förhåller sig ju så, att riksbanken åtminstone i de allra flesta länen har avdelningskontor, vars ledning utövas av en styrelse på platsen. Ett förläggande till riksbanken av denna verksamhet kostar ingenting. Vi ha fått den upplysningen att riksbanken är villig att överta verksamheten, utan att det behöver föranleda några särskilda kostnader för förvaltningen — man behöver endast kosta på sig en del blankettryck och dylikt.

Detta blir uppenbarligen en mycket enkel och smidig anordning. Det behöves bara uppläggas en fond i riksbanken för ändamålet, en kungörelse utfärdas om hur denna fond skall förvaltas, och därmed är verksamheten i gång. Ortsombud, d. v. s. ombud i varje kommun, skola finnas även enligt vårt förslag för att stå riksbanksstyrelserna till tjänst med upplysningar.

Ett annat system, som reservanterna också tagit upp till skärskådande, är att låta affärsbankerna och sparbankerna utöva denna verksamhet. Vi ha framfört även detta spörsmål i vår reservation för att det måtte komma under övervägande vid den omprövning av den organisatoriska sidan av saken, som vi anse böra komma till stånd.

Då det således är viktigt, att denna verksamhet från början handhas på det mest ändamålsenliga sättet, har det för oss blivit nödvändigt att påyrka ett uppskov i syfte att få fram ett nytt förslag med de organisatoriska förändringar, som efter övervägande kunna finnas nödiga. Detta uppskov betyder egentligen icke så mycket. Enligt Kungl. Maj:ts förslag är verksamheten avsedd att börja den 1 januari 1938; om ett uppskov kommer till stånd, bör den förnyade omprövningen kunna vara färdig och ett nytt förslag kunna framläggas så tidigt under nästa riksdag, att det hela endast behöver betyda ett mycket kortvarigt uppskov med verksamhetens igångsättande.

Vi ha därför påyrkat att riksdagen för tillfället skulle avvisa förslaget, men vi ha i skrivelse begärt, att ny proposition i vad det avser bosättningslån måtte efter skyndsamt utredning ånyo framläggas vid nästa års riksdag. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera vid detta betänkande avgivna reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! I anslutning till den av herr Strindlund avgivna reservationen, som återfinnes på sidan 8 i utskottets betänkande, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan under punkt 2.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Med bortseende från det yrkande, som nu gjorts av herr Reuterskiöld i anslutning till herr Strindlunds blanka reservation, ha såväl reservanterna som utskottets majoritet här uttalat sitt gillande av det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t. Vi ha samtliga uttalat, att det säkerligen skulle vara av betydelse att få en låneverksamhet av denna beskaffenhet, vilken skulle underlätta bosättningen för unga personer, som saknade tillräckliga medel. Men det är dock en väsentlig skill-

Om inrättande av en statens bosättningslånefond m. m. (Forts.)
nad mellan herr J. B. Johanssons reservation och utskottets hemställan. Herr J. B. Johansson och hans medreservanter yrka avslag på den gjorda framställningen och hemställa om ny utredning, medan utskottet hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag och har utvidgat detta i det avseendet, att Kungl. Maj:t må få frihet att även pröva, huruvida inte den organisation, som redan finnes i riksbanken och dess avdelningskontor, skulle kunna tagas i anspråk för förmedlande av dessa lån.

Herr J. B. Johansson framställde redan i statsutskottet yrkande om att man skulle överlåta denna låneverksamhet till affärs- och sparbankerna, men det yrkandet kunde inte flertalet ansluta sig till. Det skulle inte med en sådan låneverksamhet bli ett enhetligt förfarande, vilket är önskvärt. Det måste naturligtvis utfärdas kungörelser och bestämmelser, som de, som skola handha lånen, skola ha att rätta sig efter. I reservationen föreslås, att affärs- och sparbankerna skulle handha prövningen vid beviljandet av lånen liksom även utbetalandet av dessa. Men snart sagt varje sparbank handlar ju självständigt för sig, och för övrigt finns det inte sparbanker i alla delar av vårt land. I stora delar av Norrland t. ex. finnas ju inga sparbanker. Affärsbankernas avdelningskontor äro visserligen spridda i varje län, men de äro så pass många, att man inte kan räkna med att här skulle kunna åstadkommas en enhetlig handläggning av dessa ärenden, och det vore väl i varje fall önskvärt. För övrigt: skulle de lånegivande här själva i viss mån kanske stå risken — i varje fall skulle de se till, att statens risker skulle hållas inom viss gräns — så skulle man knappast kunna begära det enhetliga förfarande, som det är möjligt att åstadkomma, om man har en nämnd inom varje län. Dock skulle nog, såsom vi ha förutsatt, riksbankens avdelningskontor kunna tjänstgöra såsom sådant organ. Det finns ju ett sådant avdelningskontor i varje län. Då sluppe man någon ny organisation. Vi ha dock inte inom utskottet velat taga bestämd ställning därtill, enär det inte förelåg någon utredning. Visserligen tillfrågade vi, som herr J. B. Johansson sagt, riksbankschefen, som var uppe i utskottsavdelningen. Han kunde naturligtvis då inte annat än upplysningsvis säga, att riksbanken möjligen även kunde förmedla dessa lån. Vi ansågo oss därför inte vilja taga definitiv ställning till saken, utan Kungl. Maj:t skulle få frihet att avgöra, huruvida man skulle tillsätta en särskild nämnd eller om riksbanken skulle kunna handha detta. Det kan ju dock ifrågasättas, huruvida de personer inom riksbankens avdelningskontor, som skulle handlägga dessa ärenden, ha den sociala inställning och syn på saken, som fordras. Men den saken må ju bero på de direktiv och instruktioner, som utfärdas. Det kravet skulle väl därför kunna tillgodoses, i synnerhet som det inom varje kommun skall finnas ett ombud, som skall pröva ärendena i första hand och avge sitt utlåtande över de lånesökande. Det blir väl dessa ombud, som närmast få att bedöma de lånesökandes förhållanden med hänsyn till de villkor, som uppställas för beviljande av lån. Ty vare sig man utser en nämnd för ändamålet inom varje län eller ett organ såsom riksbankens avdelningskontor för att handlägga ärendena, kan man ju inte begära, att de granskande skola känna alla de lånesökande — det rör sig ju mest om unga personer — utan de måste naturligtvis i stor utsträckning träffa sina avgöranden efter de uppgifter och utlåtanden, som de erhålla.

Såsom frågan ligger till och då vi inom utskottet ansett saken behjärtansvärd, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Möller**: Jag tänkte bara göra en enda anmärkning med hänsyn till reservationen. Det är ju ingen reson i att taga upp någon mera ingående debatt om saken vid denna sena timma.

Om inrättande av en statens bosättningslånefond m. m. (Forts.)

I det förslag till förordning, som är presenterat i den kungliga propositionen, är det bland annat förutsett, att det skall finnas en besvärsmått till Kungl. Maj:t över eventuella beslut i dessa nämnder. Mena nu alltså de ärade reservanterna, att det skulle införas en anordning, varigenom affärsbankerna och deras avdelningskontor jämte sparbankerna skulle besluta om lån, och sedan skulle vederbörande få besvära sig hos Kungl. Maj:t över dessa bankers beslut? Jag måste ju erkänna, att för mig är den tanken i varje fall så pass ny, att jag finner den ytterst egendomlig. Men Herre Gud, reformatorisk iver kan naturligtvis vara nyttig, och det är kanske en sak, som man bör kunna överväga, att även bankbeslut skulle kunna överklagas hos Kungl. Maj:t. Jag undrar bara som sagt, hur man tänker sig saken. Och det kan väl ändå inte vara rimligt, att staten ställer en mängd pengar till förfogande med ögonen öppna för att viss del därav kan komma att förloras, och så överlämnar dessa pengar till enskilda banker att förvaltas av dem efter vissa föreskrifter men i övrigt på det sätt, som de finna lämpligt. Såvitt jag vet, har staten överhuvud aldrig förr gjort något sådant. Varför man skulle göra det just för denna fond är också en sak, som har väckt min undran.

För min del är jag tacksam, om kammaren i likhet med andra kammaren ville bifalla utskottets förslag. Det där uppslaget om riksbanken får naturligtvis prövas, men jag skall inte neka till att det förefaller mig, som om åtminstone vissa invändningar skulle kunna göras. Det kan dock hända, att de vid en närmare prövning visa sig inte tillräckligt betydelsefulla för att kunna förhindra fullföljandet av ett sådant uppslag. Däremot förefaller mig den andra tanken mycket, mycket egendomlig. Jag är överraskad över att det i riksdagen finns en hel grupp reservanter, som på allvar reflektera därpå. Varför då inte också flytta över egnahemslånen och allt det där till bankerna i stället för att ha sådana här speciella organ för all den verksamheten? Och varför inte göra detsamma med en mängd andra lånefonder, som staten har för att tillgodose olika behov? Det finns ju ingen anledning att skilja ut just bosättningslånen från alla de andra ting, som staten sysslar med i detta avseende.

Jag hoppas, som sagt, att kammaren skall bifalla utskottets förslag.

Herr Hansén: Herr talman! Jag skall bara säga ett par ord. Då utskottet som alternativ till Kungl. Maj:ts förslag tänkt sig möjligheten att anlita riksbanken som förmedlare av dessa lån, förefaller det mig som om även de ärade reservanterna under 1:o) bort kunna vara tillfredsställda med vad utskottet skrivit. Man behöver väl ändå inte tillmäta denna sak en sådan betydelse, att man skall uppskjuta själva beslutet i realfrågan för att utreda, huruvida riksbanken i stället för den av Kungl. Maj:t ifrågasatta organisationen skulle kunna handha dessa ärenden. Men reservanterna sträcka sig längre, nämligen till de enskilda bankerna, och i det avseendet delar jag den åsikt, som statsrådet nyss gav uttryck åt, nämligen att det kan resas betydande betänkligheter mot att dela upp detta på flera olika institutioner. Jag vill därför säga, att jag finner reservationen tämligen överflödig. Denna sak kan lösas lika bra på det sätt, utskottet har anvisat, och jag förutsätter som alldeles självfallet, att Kungl. Maj:t inte har någon större lust att skapa den ifrågasatta organisationen, om Kungl. Maj:t efter prövning finner riksbankskontoren lämpliga att handlägga denna verksamhet. Detta sistnämnda är emellertid en önskan, som jag livligt biträdd i utskottet.

Slutligen vill jag tillägga, att då den ärade förespråkaren för reservation nr 1 till förman för sin ståndpunkt åberopar den allmänna översyn rörande organisationen av samhällets hjälpverksamhet, som förordas i ett nyss avgivet

Om inrättande av en statens bosättningslånefond m. m. (Forts.)
 utskottsutlåtande, så tror jag, att den ärade talaren ger detta en innebörd, som knappast är kammarens i allmänhet. Det kan ju inte vara meningen, då man begär denna allmänna översyn, att man i avvaktan på dess resultat skulle stoppa det fortsatta arbetet på sociala reformer av skilda slag med motivering, att man inte utrett, hur de framtida organisationerna skola se ut. Detta utlåtande har jag fattat så, att det avser en allmän översyn över den rådande organisationen av den sociala omvårdnaden i landet och en utredning av vad som kan och bör göras för att koncentrera den och rationalisera den rent organisatoriskt. Sedan innehåller betänkandet andra vittgående synpunkter på det sociala arbetet, men jag kan inte finna, att dessa ha någon tillämpning på det ifrågasvarande fallet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman! Den förste ärade talaren sade, att det funnits sympati för själva saken från alla läger i utskottets fjärde avdelning. Det är riktigt, och det bör ju understrykas, att så har varit fallet, fastän vi till sist ha kommit till olika resultat. Införandet av bosättningslån är enligt mitt sätt att se av mycket stort värde, och jag har fattat departementschefens yttrande så, att han tillrådde, att en dylik verksamhet igångsattes, men försöksvis.

Vad sedan beträffar avdelningen och utskottet, har kanske en viss tveksamhet kunnat spåras i skrivsättet beträffande hur denna låneverksamhet skulle anordnas. Detta har berott på att man gärna ville nå enighet, men det visade sig till sist, att det inte gick att få sådan, vilket är beklagligt. Under behandlingen av detta ärende — det gäller ju lån på högst 1,000 kronor, och det är amorteringslån; det är alltså inga höga summor det är fråga om — har man ansett, att man inte gärna skulle gå in för att skapa en bosättningslånenämnd speciellt för detta ändamål. Vi ha ju så mycket nämnder och institutioner, så att man till sist snart sagt inte vet, var man skall få tag i dem, som handlägga ärendena. Jag kan inte heller förstå, att om Kungl. Maj:t och landstingen utse sådana bosättningslånenämnder, dessa skulle på något som helst sätt kunna sköta dessa saker bättre än vad riksbanken kan.

Det är riktigt, som kammarens andre vice talman sade, att vi hade riksbankschefen uppe i utskottet, men han uttryckte sig inte så vagt som det nyss refererades här, utan han sade, att han för sin del var med på och ansåg, att riksbanken skulle kunna sköta denna låneverksamhet. Vi hade också kunnat få ett skriftligt uttalande från fullmäktige i denna sak, men det ansågs inte vara nödvändigt.

Varför jag går emot tanken på en särskild bosättningslånenämnd och anser, att departementschefen borde noga överväga, om inte riksbanken kan sköta detta, beror på att folk ibland har bråttom, när det är fråga om giftermål och bosättning. En nämnd, där ledamöterna kanske äro bosatta på flera orter inom länet, kan inte sammanträda jämt och bara för att det kommit in en låneansökan, utan det kan bli rätt lång tid emellan. Detta kan innebära en viss olägenhet. Riksbanken åter har sina ombud i orterna, om den inte är nöjd enbart med ortsombudets utlåtande. Det är ju så, att ortsombudet kommer att avge utlåtande, och beslutet fattas väl i allmänhet med ledning därav. Men om ett ombud inte har gett tillfredsställande upplysningar i saken, har riksbanken själv ombud i de olika orterna, som skriva vederhäftighetsintyg åt andra personer, vilka låna i riksbanken. Då kan man säkert där få ortsombudets yttrande kompletterat.

Riksbanken sköter också redan förut en så att säga social verksamhet; jag tänker på avbetalningslånen. De äro egentligen ordnade för mindre bemedlade,

Om invrättande av en stats bosättningslånefond m. m. (Forts.)

kan man säga, för hantverkare, jordbrukare, tjänstemän, o. s. v. Riksbankskontoren kunna alltså den här saken, och den är ju inte så märkvärdig, därför att det inte behövs någon borgen för dessa lån eller någon prövning i vanlig bankmässig bemärkelse. Ortsombudets uppgifter gälla bara de två, som skola bli man och hustru. Därför tror jag, att detta är rätt lätt att sköta. Det kommer att utfärdas en författning, och efter den kommer väl riksbanken att få leva likaväl som lånenämnden, om denna kommer till stånd.

När vederbörande statsråd kommer att skriva författningen och handlägga ärendet, önskar jag för min del, att riksbanksvägen måtte bli vald.

Avdelningen och utskottet ha också föreslagit en viss omformulering av 3 §, vilken jag finner riktig. Meningen är, att inte drätselkammarens eller kommunalnämndens ordförande skulle bli självskrivna ombud, såsom Kungl. Maj:t under vissa förhållanden föreslagit. Dessa kunna vara bra i många andra hänseenden, kanske i alla hänseenden, men det är inte säkert, att de äro så värst lämpliga, när det gäller denna låneform och att taga emot folk, som vill gifta sig, och hjälpa dessa människor till bosättningslån. Därför hoppas jag, att Kungl. Maj:t eller vederbörande departementschef skall kunna gå med på denna ändring i 3 §.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, ty jag anser inte, att reservationen är av den art, att den bör bifallas.

Herr Myrdal: Herr talman! Socialministern har efter mitt tycke på ett mycket effektivt sätt bemött de skäl, som herr Johansson i Fredrikslund anført för sitt yrkande om bifall till reservationen. Utan att kunna tillägga mycket i sak skulle jag bara vilja säga, att när denna fråga utreddes inom befolkningskommissionen, var vår ursprungliga inställning den, att man skulle se efter, om det var möjligt att överlämna denna verksamhet åt sparbankerna och postsparbanken. Vi gingo däremot inte så långt, att vi tänkte oss, att affärsbankerna skulle kunna ombesörja denna sak. När vi efter ett mycket långt arbete slutligen kommo till den ståndpunkten, att detta var orimligt, så skedde det på de skäl, som socialministern redan har anført här, nämligen att man inte gärna kunde tänka sig, att sparbankerna skulle låna ut statens pengar på statens risk, utan att staten samtidigt skulle få möjlighet att bestämma över denna långivning, vilken vi ansågo inte kunna infogas i det vanliga banksystemet. Vi togo också hänsyn därtill, att det här är fråga om att lämna kredit utan säkerhet och en kredit, där prövningen bleve en helt annan än den vanliga bankmässiga och där väsentligen sociala hänsyn skulle tagas. För min del har jag dessutom den uppfattningen, att man skulle skada den normala bankverksamheten högst avsevärt, om man i denna normala bankverksamhet infogade dessa sociala kreditformer. Jag vill tillägga, att i denna prövning deltog en mycket betrodd representant för sparbanksintressena.

Jag skulle inte ha begärt ordet för att säga detta, såvida inte herr Bäcklund här hade talat för den, jag vill säga, ganska egendomliga idé, som framkastats i själva utskottsbetänkandet, nämligen att denna verksamhet skulle kunna överlämnas till riksbanken och dess avdelningskontor. Jag hade faktiskt aldrig tänkt mig den möjligheten, förrän jag för några dagar sedan hörde herr Bäcklund tala om, hur detta utskottsbetänkande skulle komma att lyda. Såvitt jag kan se, reser sig samma svårighet här eller åtminstone nästan samma svårighet som när det gäller de enskilda sparbankerna. Det är dock fråga om en kreditverksamhet av helt annan karaktär än den, som riksbanken ombesörjer i vanliga fall, och det är inte utan att det kan vara till skada för riksbankens och riksbankens avdelningskontors normala affärsdri-

Om inrättande av en statens bosättningslånefond m. m. (Forts.)
vande verksamhet, ifall vi skulle ävlas att plocka in däri sådan social kreditverksamhet som det här är fråga om.

Då jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag, så gör jag det i motsats till herr Bäcklund i förhoppning om att socialministern skall stanna vid sin ursprungliga tanke och inte följa den idé, som är framlagd i utskotts-
betänkandet.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! När herr statsrådet pekar på de svårigheter, som till följd av besvärsrätten skulle uppstå, om man förlade denna bankverksamhet exempelvis hos sparbankerna, vill jag bara nämna, att såvitt jag har kunnat fatta av de representanter, med vilka vi ha samrått från sparbanks- och affärsbankshåll, skulle det träffas ett avtal mellan vederbörande banker och statsverket om hur denna verksamhet skulle utövas. De herrar, som nu ha riktat sig mot denna tanke, som har framförts som ett alternativ i reservationen, böra ju dock inte glömma bort — och det har inte heller skett — det andra alternativet, det med riksbanken.

Nu har senast herr Myrdal velat göra gällande, att riksbanken inte skulle vara lämpad för denna verksamhet. Jag hävdar motsatsen. Det är inte ovanligt, att en låneverksamhet drives genom riksbanken för speciella ändamål. Detta har skett och sker i andra fall. Det behöves bara, att en fond lägges upp. Det är en mycket enkel anordning. Det utfärdas en kungörelse om hur medlen skola användas, och så är den saken klar. Det är en mycket enkel organisation.

Till herr Hansén vill jag sedan säga, att när herr Hansén utnyttjar mina betänkligheter mot den alltmer ikring sig gripande överorganisationen rörande den sociala hjälpverksamheten, och i mitt krav på en bättre och enklare anordning för handhavande av denna verksamhet inlägger sådana uttryck som att jag skulle avse att stoppa upp den sociala hjälpverksamheten, så använder herr Hansén mycket starkare ord än vad som erfordras. Det är ju tvärtom så, att jag är med på själva saken, och eftersom tillämpningen enligt Kungl. Maj:ts förslag inte skall börja förrän den 1 januari 1938, så fördröjes ju inte detta ärende nämnvärt, om det blir en ny omprövning rörande organisationen. Det har jag redan förut sagt.

Herr Bäcklund: Herr talman! Med anledning av herr Myrdals yttrande, vari han ville försöka tubba departementschefen att inte reflektera på riksbanken, ansåg jag mig behöva begära ordet. Det är ju i alla fall utskottets mening, att departementschefen skall överväga denna sak mycket noga, och jag menar, att det väl inte är så betydelsefullt för befolkningskommissionen, vem som handlägger detta. Huvudsaken är ju, att de människor, som behöva det, få pengarna. Och jag förvånar mig storligen över herr Myrdal, ty under behandlingen i utskottet av detta ärende frågade jag honom, om inte riksbanken skulle kunna sköta detta, och jag framlade också skälen därför; och då svarade han mig, att det hade aldrig befolkningskommissionen tänkt på, men det vore kanske inte så dumt. Med det svaret var jag övertygad om att t. o. m. befolkningskommissionen, och i varje fall herr Myrdal, skulle vara nöjd, om riksbanken fick utföra denna verksamhet, som jag tror, att den kan sköta precis lika bra, som någon nämnd.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, dels på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt, dels på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Johansson i Fredrikslund

Om invrättande av en stats bosättningslånefond m. m. (Forts.)
m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dels ock på avslag å utskottets hemställan; och förklarades den förstnämnda propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av väckt motion om en statlig busslinje Älvsbyn—Kåbdalis, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av skadestånd m. m. till linjearbetaren K. S. Brindén.

*Ang. gäldande
av skadestånd
m. m. till
linjearbetaren
K.S. Brindén.*

Detta utlåtande var så lydande:

»I en den 7 maj 1937 dagtecknad proposition, nr 311, har Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva att telegrafverket må — utan återbetalningsskyldighet för reparatören David Johansson — av telegrafmedel gälda linjearbetaren Karl Sven Brindéns fordran hos Johansson på grund av ett Stockholms rådhusrätts utslag den 17 september 1936.

Johansson dömdes den 21 februari 1935 för ovarsamt framförande av motorfordon till tolv dagsböter, envar å fyra kronor. Ersättning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete har utgått till Brindén, som vid olyckstillfället medföljde som passagerare. Därutöver har Stockholms rådhusrätt genom laga kraftvunnet utslag den 17 september 1936 tillerkänt Brindén ytterligare ersättning för framtida men m. m. med sammanlagt 3,645 kronor 64 öre jämte ränta och ersättning för rättegångskostnad, allt att gäldas av Johansson.

Under erinran att förevarande proposition grundats på en av telegrafstyrelsen gjord och av statskontoret tillstyrkt framställning hemställer utskottet, att riksdagen må medgiva, att telegrafverket må — utan återbetalningsskyldighet för reparatören David Johansson — av telegrafmedel gälda linjearbetaren Karl Sven Brindéns fordran hos Johansson på grund av ett Stockholms rådhusrätts utslag den 17 september 1936.»

Herr Leander-Jönsson: Herr talman! Med den allt mera omfattande och intensiva biltrafiken torde olyckor av den art, som vi ha ett exempel på i det föreliggande utskottsutlåtandet, vara ofrånkomliga trots all trafik kulturpropaganda och all möjlig försiktighet från bilförarnas sida. Medvetandet här om torde väl också till stor del anses utgöra motiv till gällande lagstiftning, som förpliktar till försäkring för täckande av skada vid olycka med motorfordon. Statens bilar, som det här är fråga om, äro ju enligt gällande lag försäkrade för skada å tredje person i likhet med vad som gäller för alla andra fordon. Någon ersättning för skada å det egna fordonet eller detsamma medföljande passagerare innebär icke denna obligatoriska försäkring. Vill man försäkra sig för sådan skada, får man taga en dylik försäkring särskilt. Detta sker också i stor omfattning, i det att privata arbetsgivare därigenom söka skydda sina bilförare för de risker, de löpa vid utförandet av sitt arbete. Att privata arbetsgivare genom försäkring skydda sina bilförare torde väl få anses som ett erkännande av att det inte kan vara rätt att bilförarna själva få stå de risker, som de i detta avseende löpa under utförande av sitt arbete.

Dessa synpunkter ha också understrukits i det yttrande, som telegrafstyrelsen avgivit över det föreliggande förslaget. »Det kunde», säger telegraf-

Ang. gäldande av skadestånd m. m. till linjearbetaren K. S. Brindén.
(Forts.)

styrelsen, »icke vara rimligt, att automobilförarna under sin genom den mer och mer intensifierade biltrafiken i och för sig krävande arbetsutövning skulle vara utsatta för risker av detta slag, utan borde dessa åvila telegrafverket.»

Jag tillåter mig understryka detta ännu en gång. Det kan naturligtvis inte vara någon rim och reson i att statens bilförare just på grund av de risker, som medfölja arbetets art, skola vara utsatta för faran att ådömas skadestånd, som kan vara fullständigt ruinerande för dem själva, utan att det dock kanske medför den gottgörelse, som blir tilldömd den skadade, i händelse av att man fordrar skadestånd för en olycka. Det torde inte vara något överdrivet krav mot staten som mönsterarbetsgivare, om man begär, att staten i detta avseende skall ordna det åtminstone något så när i samma stil, som vad privata arbetsgivare kunna göra. Det torde få anses som en rimlig fordran, att staten lika så väl som de privata arbetsgivarna ikläder sig de skyldigheter i fråga om skadestånd, som utförandet av deras arbete kan medföra. Det torde också få anses vara rimligt, att denna statens skyldighet ordnas så, att de anställda veta, vad de ha att rätta sig efter i detta avseende liksom i fråga om andra anställningsvillkor. Statens skyldigheter härvidlag måste följaktligen fastslås i lag. Detta har också bl. a. telegrafstyrelsen betonat.

I skrivelse den 12 oktober 1936 hemställer telegrafstyrelsen, »att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen utverka bemyndigande för telegrafstyrelsen, att av telegrafverkets medel *dels* i ovan relaterade fall» — det fall, som här är i fråga — » utbetala det skadestånd jämte ersättning för rättegångskostnad, som domstolarna utdömt, *dels ock* i härefter eventuellt inträffande fall då telegrafverkets förare av domstol förpliktigats utgiva skadestånd till med verket tillhörigt motorfordon befordrade personer, efter prövning i varje särskilt fall utbetala utdömt skadeståndsbelopp jämte ersättning för rättegångskostnad intill ett maximumbelopp av förslagsvis 5,000 kronor. För att», fortsätter styrelsen vidare, »lugna den oro, som det ovannämnda skadefallet förorsakat bland förarna av telegrafverkets motorfordon, får telegrafstyrelsen dessutom hemställa om tillstånd att i avvaktan på det sålunda begärda bemyndigandet från statsmakternas sida taga en temporär ansvarsförsäkring för skador på passagerare i telegrafverkets motorfordon för en årlig kostnad av cirka 18 kronor per bil eller med nuvarande antal bilar sammanlagt cirka 13,000 kronor.» Jag har påpekat, att telegrafstyrelsen för sin del ansett detta problem vara så pass aktuellt, att styrelsen samtidigt som den begär bemyndigande att utbetala skadestånd för förekommande fall eller samtidigt som den begär att riksdagen skall ge tillåtelse att man utbetalar skadestånd i sådana fall begär att under tiden, tills detta beslut fattas av riksdagen, få taga en temporär försäkring för att under denna tid säkra chaufförerna. Denna telegrafstyrelsens framställning resulterade i att man inom kommunikationsdepartementet utarbetade en proposition att framläggas vid detta års riksdag och avsedd att gälla som ett provisorium tills vidare. Då man emellertid inom justitiedepartementet förberedde en utredning av hithörande problem, avseende en reformering av gällande rättsregler för trafikförsäkring o. s. v., så blev troligen av denna anledning förstnämnda proposition, som förelåg färdig, inhiberad. Jag beklagar att så skedde, detta så mycket mer, som jag inte är övertygad om, att det hade varit nödvändigt. Jag förmodar, att man skulle kunna ha fortsatt den inom justitiedepartementet påbörjade eller ifrågasatta utredningen oavsett om det förslag, som kunde ha framgått av den inom kommunikationsdepartementet utarbetade propositionen, fått gälla som ett provisorium under den tid denna större utredning hade pågått. Besviknenhet är ett svagt ord för de

Ang. gäldande av skadestånd m. m. till linjearbetaren K. S. Brindén.
(Forts.)

känslor, som statens bilförare kände, när de nu efter år av oro och ansträngningar för att komma ifrån den fara, denna ansvarsplikt medförde för dem, sågo hur det gick. De hade hyst förväntan för att inte säga förhoppning eller förvisning att de genom denna utlovade proposition och genom dess antagande av riksdagen skulle bli befriade ifrån det ansvar, som de löpte, och så erforo de den obehagliga och oväntade överraskningen, att denna väntade proposition lades på hyllan och bilförarna för en oviss tid framåt lämnades åt sitt öde. Att den skadade arbetaren i detta fall krävt skadestånd och som följd härav föreliggande proposition framlagts, beror dels därpå, att det är av särskilt svårartad beskaffenhet, men dels också därpå att man därmed velat aktualisera detta problem och fästa uppmärksamheten därvid, och det är i det vällovliga syftet som jag också tagit till orda i saken. Jag skulle vilja hemställa till chefen för kommunikationsdepartementet, att han till nästa års riksdag tager under mycket allvarligt och icke mindre välvilligt övervägande att framlägga den i år inhållna propositionen, detta naturligtvis under förutsättning, att den utredning, som är beramad inom justitiedepartementet, inte kan beräknas bli färdig till nästa år.

Samtidigt som jag gör denna vädjan till chefen för kommunikationsdepartementet, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talman att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
